APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 3 (93)/ toamnă 2020

Tema numărului

POEZIE ŞI INTELIGENȚĂ

Toamnă 2020

Editor: FUNDAŢIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACŢIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTOR: Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACŢIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Diana Dobrița BÎLEA
Leo BUTNARU (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Chiril COVALGI (Rusia)
Ioan HOLBAN (Iaşi)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Carmelia LEONTE (Iaşi)
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Mihaela MOSCALIUC (SUA)
Mircea PLATON (Iaşi)
Mircea M. POP (Germania)
George POPA (Iaşi)
Adam PUSLOJIC (Serbia)
Cristina RUSU
Christian W. SCHENK (Germania)
Baki YMERI (Pristina)
Andrei ZANCA (Germania)
Michael WATERS (SUA)

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: ISSN 1582-0890
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI

ABONAMENTE pe adresa **REDACŢIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiţia expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 9 lei. Costul unui abonament anual este 36 lei + taxe postale.

Tipărit la **BLUE SIM & CO**

SUMAR

Cassian Maria SPIRIDON – *Inteligența lirică* / **5**

„Guvernanții uita că o țară se ridică prin cultură"
convorbire cu scriitorul și traducătorul **Christian W. SCHENK** / 17
„Cu cît mai multă viață în poezie, cu atît mai multă poezie în viață"
convorbire cu scriitorul, poetul albanez **Visar ZHITI** / 23
Traducere de **Renata TOPCIU-MELONASHI**

POEME de: Miron KIROPOL (36), Florentin PALAGHIA (38), Dragoș COJOCARU (40), Mircea PLATON (44), Răsvan POPESCU (45), Adriana WEIMAR (51), George DAVID (54), Felix Gelu CONSTANTINESCU (55), Liliana POPA (57), Mălina AVRAM (59), Petrache PLOPEANU (62), Ana ARDELEAN (64), A.V. Petrea (67), Mihaela OANCEA (70), Mihaela AIONESEI (71), Maria CHIRTOACĂ (73), Constanța ABĂLAȘEI-DONOSA (75), Corina VLĂDOIU (76), Liliana SPĂTARU (77), Mihaela GUDANĂ (79), Tincuța SAVA BORSAN (81), Gheorghina TOFAN (81), Olimpia DANCI (82), Alexandra FIRIȚĂ (82), Lăcrămioara Maricica NIȚĂ (83), Lidia POPA (83), Florentina NIȚĂ (85)

POEME DE LA CENACLUL SCHENK/ 86
Camelia ARDELEAN, Dania BADEA, Costel NEAGU, Ovidiu Oana PÂRÂU, Oana FRENȚESCU, Ștefan DOROFTEI DOIMĂNEANU, Steluța CRĂCIUN, Ștefan DOROFTEI, Radu CHIOREANU, Cristian Ovidiu DINICĂ, Nely BĂDICĂ, Dumitru VASILE, Dora PASCU, Adrian VIZIREANU, Nicolae SERE

AUTORI DIN REPREZENTANȚA NEAMȚ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA – FILIALA IAȘI/ 97: Nicolae SAVA (97), Emil NICOLAE (100), Dorin PLOSCARU (104), Cezar ȚUCU (108)

POEZII DE IERI PENTRU AZI – Dimitrie CANTEMIR/ 112
ARTE POETICE LA ROMÂNI: I. HELIADE-RĂDULESCU – *Gramatica poeziii/* **115**

POEME ROMÂNEȘTI de: Ileana MĂLĂNCIOIU (118), George VULTURESCU (121), Gabriel CHIFU (124), Cezarina ADAMESCU (126), Miron BLAGA (128), Ionuț CARAGEA (130), Nicolae COANDE (130), Florentin SMARANDACHE (132), Cassian Maria SPIRIDON (134), Gabriela LIVESCU (138), Constantin NOVĂCESCU (140), Sorin GÂRJAN (143)
Traduse de: Denisa CRĂCIUN, Mircea M. POP, Constanța NIȚĂ, Simona MODREANU, Dagmar Maria ANOCA

Marius CHELARU – *Biblioteca haiku*/ **147**

P O E Z I E de: Jidi MAJIA (152), Dante ALIGHIERI (169), Halil Ibrahim OZDEMIR (171), Lydie ROMANSCÁ (173), Milan RICHTER (176), Erik ONDREJICKA (181), Tahi COHEN SHABTAI (186)
În românește de: Constantin LUPEANU, Ion HADÂRCĂ, Güner AKMOLLA, Dagmar Maria ANOCA, Lucian ALEXIU, Geo VASILE

POEZIE ŞI INTELIGENŢĂ
Dragoș COJOCARU – *Inteligență și inteligențe în* Divina Comedia **/ 187**
Daniela ANDRONACHE – *Ironie, inteligență și rafinament de spirit în poemul* Don Juan *de George Gordon Byron* **/ 191**
Cristina RUSU – *„Cel ce a întemeiat pământul pe temeinicia lui, că-n veacul veacului el nu se va abate"* **/ 197**
Diana Dobrița BÎLEA – *Poezia, bogăția minții emoționale /* **199**

ESEU
Jidi MAJIA – *O călătorie prin lirism și limbaj* **/ 202**
Ding CHAO – *Prietenul nostru și poezia lui de dimineață***/ 204**

CRONICI ŞI RECENZII
Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie* **/ 209**
Ioan HOLBAN – *Rafinatul gazel și animalul politic fabulos* **/ 219;** *Altarul magnoliei neprihănite* **/ 217;** *Ce e mai departe de dincolo* **/ 219;** *Scara spre Starea de Bine* **/ 222;** *Meseria de copil* **/ 224**
Bică Nelu CĂCIULEANU – *Coman Șova, un portret liric* / **226**
Marius MANTA – *Nicolae Mihai – lehamitea sau ziua de mâine* / **232**
Lina CODREANU – *Epigramistul Efim Tarlapan* **/ 234**
Raluca FARAON – *Pisica din Kavala /* **238**
Diana Dobrița BÎLEA – *Parfum de slovă arhaică*/ **240**

ÎNSEMNĂRI: Florentina NIŢĂ – *POEZIA DIASPOREI* (XV)
Arta de a trăi frumos, ca o biruință/ **243**
Carmelia LEONTE – *Prima verba***/ 247**

Mihai EMINESCU – ***Oricare cap îngust*****/ 250**

Cassian Maria SPIRIDON

Inteligența lirică

Un prim pas în cercetarea conectivității existente între poezie și inteligență impune definirea celei din urmă. Cum sînt multiple definiții asupra inteligenței, vom prefera varianta prezentă cam în orice dicționar de filosofie sau psihologie, în termeni asemănători și care este destul de exactă, fără, se înțelege, a-i epuiza valențele. În *Dicționarul Enciclopedic de filosofie* (Editura ALL, 2000, Elisabeth Clément și colectiv., traducere Magdalena Mărculescu-Cojocea și Aurelian Cojocea), etimologic vine din latinescul *intelligere* – a înțelege. Sens comun și psihologic – facultatea de a înțelege. Și, în continuare, citim: „Folosit tîrziu în filozofie, termenul inteligență aparține vocabularului psihologiei. Astăzi, el desemnează facultatea pe care filosofii au numit-o mult timp intelect, sau adesea gîndire sau rațiune. Pentru psihologi, inteligența regrupează ansamblul aptitudinilor care-i permit unui individ să se adapteze în mod activ la situațiile complexe în care îl plasează mediul său înconjurător".

Afirmația că va fi folosit tîrziu în filosofie ar putea fi o scăpare din partea autorilor, și vom aduce și argumente.

Pentru Eduard Claparède, inteligența se definește ca *facultatea de adaptare, aptitudinea de a se adapta rapid la situații sau probleme noi*. Iar pentru A. Binet și T. Simon, *a judeca bine, a înțelege bine, a raționa bine sunt laturile esențiale ale inteligenței*.

Howard Gardner, cel care a elaborat, în *Cadre ale minții* (1983) conceptul de inteligență multiplă, o definește drept *abilitatea de a rezolva probleme sau de a crea produse care sînt valorizate într-unul sau mai multe cadre culturale*. Afirmă, totodată, existența a șapte tipuri de inteligență, între care cele mai valorizate în cadrul educațional sînt *inteligența lingvistică/ verbală* și cea *logică/ matematică*, în care prima implică înclinația către limbajul vorbit și scris și abilitatea de a învăța limbi străine, a doua presupune capacitatea de a analiza problemele logice, de a rezolva probleme matematice și de a cerceta subiecte științifice. La care se adaugă, între cele mai recente, *Inteligența emoțională*, carte publicată de Daniel Goleman în 1995, și tradusă de Irina-Margareta Nistor, prima ediție apare la *Curtea Veche* în 2000. Este definită de P. Salovey și J. Mayer (1994) drept *un cadru organizat de categorisire a abilităților legate de înțelegerea, gestionarea și folosirea sentimentelor*.

În filosofia greacă *nous* este echivalat cu *inteligență*, *intelect, spirit*.

Clemens din Alexandria afirma despre Anaxagoras din Klazomene (*Filosofia greacă pînă la Platon*, vol. I, partea a II-a, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979), că el, *cel dintîi a pus lucrurile sub conducerea lui „Nous",* iar în *Cratylos* (dialogul platonician) citim: „Drept e ceea ce spune Anaxagoras cînd afirmă că lucrul acesta este *Nous*: fiind stăpîn absolut şi neamestecat cu nimic, [el spune că] *Nous* rînduieşte toate prin capacitatea sa de a le străbate", iar Aristotel în *De anima*, notează: „Anaxagoras postulează cu precădere *Nous* ca principiu al tuturor; de bună seamă, spune el, dintre toate cîte există, numai *Nous* singur este simplu, neamestecat şi pur. Acestui principiu îi conferă două însuşiri: cunoaştere şi mişcare, spunînd că *Nous* mişcă totul".

Pentru Euripide, discipol al filosofului, *Nous (spiritul nostru) este în fiecare din noi un zeu*, iar Cicero, în *De natura deorum*, spune despre Anaxagoras că *a socotit pentru înîia dată că ordinea şi dispoziţia tuturor lucrurilor se datoresc puterii şi judecăţii unei minţi („mens") infinite*.

Simplicius spune despre filosoful din Klozomene că *postulează două orînduiri cosmice, una inteligibilă şi alta sensibilă <născută> din aceea*.

De interes este şi observaţia lui Psellos: „Anaxagoras nu presupune că, sub raportul inteligenţei, *Nous* ar fi acelaşi la toţi oamenii, nu fiindcă aceştia nu ar avea o esenţă raţională, ci pentru că [oamenii] nu se folosesc întotdeauna de ea; sufletul se caracterizează prin aceste două însuşiri: mişcare şi cunoaştere".

În *Metafizica,* Stagiritul spune despre Anaxagoras, *cînd e vorba să lămurească facerea lumii, recurge la Inteligenţă, ca la o maşinărie ce explică acest lucru, şi o pune la contribuţie cînd vrea să răspundă la întrebarea: De ce e necesar cutare lucru?*

După modelul lui Anaxagoras, Aristotel postulează Primul Mişcător (*Primum Movens*), un alt intelect prin care *se săvîrşesc toate*. El postulează două intelecte ce fiinţează în suflet şi care stau unul faţă cu celălalt ca materia faţă de formă. Unul este intelectul pasiv (*pathetikos nous*), care este activizat, adică devine forma inteligibilă a obiectului cunoscut graţie acţiunii celeilalte „porţii" a *nous*-ului care este deja în act, cum citim pe larg în capitolul 8 din cartea a IX-a a *Metafizicii*: „Înţeleg prin potenţă nu numai pe aceea luată în sensul strict al cuvîntului, adică în înţelesul de principiu ce operează o schimbare în alt lucru sau în acelaşi lucru socotit ca altul, ci în genere orice principiu de mişcare sau de repaus. Într-adevăr, şi natura intră în acelaşi gen ca şi potenţa, căci şi ea e un principiu de mişcare, dar nu în alt lucru, ci în acelaşi, întrucît e acelaşi. Pentru orice potenţă de acest

fel, actul este anterior atît după noţiune, cît şi după substanţă, iar după timp actul este, într-un fel, anterior potenţei, iar în altfel nu.

Că, potrivit noţiunii, actul e anterior potenţei este evident. Într-adevăr, tocmai pentru că poate să se realizeze în act, potenţa este potenţă, în primul ei sens, adică potrivit mişcării. Numim constructor pe cel care poate construi; înzestrat cu vedere, pe cel care poate vedea; vizibil ceea ce poate fi văzut. Acelaşi raport îl găsim şi în toate celelalte lucruri; aşa că, în mod necesar, noţiunea şi cunoaşterea actului trebuie să preexiste noţiunii şi cunoaşterii putinţei".

Partea care activează este *nous poietikos* sau intelect activ. În cartea a XI-a, capitolul 8, citim: „Apoi, deoarece nici o fiinţă prin accident nu este anterioară unui lucru ce există prin sine, nici o cauză accidentală nu poate fi anterioară unei cauze în sine. Dacă, aşadar, întîmplarea sau hazardul este cauza Universului, mai există totuşi o cauză care îi e anterioară acesteia, şi anume: Inteligenţa şi Natura".

Şi mai putem adăuga, din cartea a XII-a, capitolul 5: „Unele lucruri există ca de sine stătătoare, iar altele nu. Cele dintîi sînt substanţe, şi de aceea ele sînt cauzele tuturor lucrurilor, căci în afara lor nu pot exista însuşirile şi mişcările. Printre aceste însuşiri vor figura, de bună seamă, sufletul şi trupul, sau mai degrabă inteligenţa, dorinţa şi trupul".

Pentru Stagirit, sufletul şi trupul sînt însuşiri ce aparţin fiinţelor vii, iar inteligenţa, dorinţa şi trupul sînt însuşiri ale omului.

Tema lui *pathetikos nous* şi *nous poietikos* este cercetată şi de Plotin, în *Enneade* (V, cap. IX – *Despre inteligenţă, idei şi fiinţă*) (Cogito, 2005), unde citim, între altele: „Căci vei descompune şi compuşii din natură, pe aceeia dintre ei care sunt multiplu compuşi şi au multe părţi componente şi sunt numiţi combinaţii, în «elementele» prezente în toate combinaţiile: aşa cum un om «se descompune» în suflet şi corp, iar corpul în cele patru «elemente». Or, după ce vei fi descoperit că fiecare dintre aceste «elemente» este un compus din materie şi ceea ce îi dă figură (căci materia elementelor este în sine lipsită de figură) vei căuta «să afli» de unde «vine» forma în materie. Apoi, din nou, vei cerceta şi dacă sufletul este deja «una» din realităţile simple, sau dacă în el se află ceva asemănător, pe de o parte, materiei, pe de altă parte, formei («adică» inteligenţa din el), una asemeni figurii «săpate» în bronz, alta corespunzătoare celui care a produs figura din bronz. Or, dacă cineva ar transpune aceste «realităţi» la nivelul universului, va urca şi aici pînă la o inteligenţă pe care o va stabili drept veritabilul producător şi demiurg şi va spune că substratul receptor al figurilor devine foc, apă, aer şi pămînt, pe cînd figurile acestea provin din alt «principiu», adică din suflet. Şi tot sufletul dă apoi celor patru

«elemente» forma lumii; dar astfel inteligența va fi corifeul rațiunilor «universale», așa cum și rațiunile care le «dirijează» activitatea «ajung» în sufletele artizanilor din științele artizanale. Există astfel o inteligență asemănătoare unei forme a sufletului, ce corespunde unei figuri, și o altă «inteligență» care dă figură asemeni producătorului statuii, în care există cele pe care le transmite. Cele pe care «inteligența» le dă sufletului sînt apropiate de adevăr, pe cînd cele receptate de corp, sînt deja imagini și copii".

Gianbattista Vico, în capitolul *Despre înțelepciunea poetică*, Cartea a doua din *Știința umană* (Univers, 1972, traducere de Nina Façon), postulează încă din *Introducere*: *cei dintîi înțelepți au fost poeții* și face trimiteri la egipteni și la vechii filosofi greci, ultimii *au interpretat originea istoriei lor drept filosofie*, și le explică abordarea prin cinci motive, în care ultimele două sînt pentru noi de interes, unde al patrulea motiv constă în faptul că *lucrurile cele mai înalte, gîndite de ei în filozofie, au putut să fie cuprinse în expresii care din fericire s-au păstrat de la poeți. Al cincilea și cel din urmă motiv, care valorează cît toate la un loc, constă în faptul că filozofii au întărit cele meditate de ei sprijinindu-se pe autoritatea religiei și pe înțelepciunea poeților.*

Filosoful italian, argumentînd prin motivele expuse că providența divină le-a oferit șansa de a înțelege și recunoaște în *această înțelepciune drept ceea ce este în adevăr, adică atribut al Dumnezeului adevărat*. Aserțiunea 363 prezintă interconexiunea filosofie-poezie sub patronajul lui *intelligere*: „Înțelepciunea comună, adică ceea ce la început poeții au simțit, filozofii, după aceea, au înțeles, așa cum se vede în înțelepciunea rațională; așa încît se poate spune că cei dintîi, poeții, au fost simțirea iar ceilalți, filozofii, au fost intelectul neamului omenesc; fapt pentru care se mai poate considera că ceea ce Aristotel a spus despre fiecare om în particular este un adevăr general, și anume că: *Nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu;* se poate spune așadar că mintea omenească nu înțelege decît acele lucruri pentru care simțurile i-au dat prilejul de a le cunoaște (ceea ce metafizicienii numesc în zilele noastre «ocazia»); adică mintea omenească se servește de intelect atunci cînd extrage, din lucrul cunoscut prin simțuri, lucrul care nu cade sub simțuri; și aceasta este tocmai operația pe care latinii au numit-o «intelligere»".

În *Critica facultății de judecare* (Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, traducere de Vasila Dem. Zamfirescu și Alexandru Surdu), partea întîi – *Critica facultății de judecare estetică*, Kant încearcă a da răspuns la întrebarea *dacă în judecata de gust sentimentul de plăcere precede aprecierea obiectului sau dacă acesta precede sentimentul de plăcere*,

răspuns centrat pe facultăţile de cunoaştere: „Deoarece comunicabilitatea universală subiectivă a reprezentării într-o judecată de gust trebuie să se realizeze fără a presupune un concept determinat, ea nu poate fi altceva decît starea sufletească proprie jocului liber al imaginaţiei şi al intelectului (întrucît ele se acordă una cu alta aşa cum este necesar pentru o *cunoaştere în genere*); căci noi suntem conştienţi că acest raport subiectiv corespunzător cunoaşterii în genere terbuie să fie valabil în egală măsură pentru fiecare şi prin urmare universal comunicabil, aşa cum este orice cunoştinţă determinată, care totuşi se bazează întotdeauna pe acel raport ca o condiţie subiectivă".

Iar poezia nu există, nu se manifestă în afara jocului liber al imaginaţiei şi al intelectului.

Vorbind despre artă în genere, în capitolul *Deducţia judecăţilor estetice pure*, şi despre arta liberă, afirmă importanţa inteligenţei în procesul de creaţie: „Orişice artă liberă *presupune o anumită constrîngere sau, cum se spune, un* mecanism *fără de care* spiritul*, ce trebuie să fie liber în artă şi care singur însufleţeşte opera, nu ar avea trup şi ar dispărea în întregime (de exemplu, poezia cere exactitatea şi bogăţia limbii, precum şi cunoaşterea prozodiei şi a metricii). Căci mulţi educatori de azi îşi închipuie că servesc mai bine arta liberă, dacă o separă de orice constrîngere şi o transformă din muncă în simplu joc.*

Sîntem atenţionaţi şi asupra confuziei în utilizarea aşa-ziselor ştiinţe frumoase, confuzie justificată în parte, cum spune filosoful de la Königsberg, *din observaţia cu totul corectă că arta frumoasă în întreaga ei perfecţiune are nevoie de multă ştiinţă, cum ar fi de exemplu cunoaşterea limbilor vechi, lectura autorilor consideraţi clasici, istoria, cunoaşterea antichităţilor etc. Întrucît aceste ştiinţe istorice constituie pregătirea şi baza necesară pentru arta frumoasă, parţial şi pentru că includ cunoaşterea produselor artei frumoase (elocinţa şi poezia), ele au fost numite, datorită unei confuzii, arte frumoase*.

Ne oferă în aceeaşi idee o veritabilă pledoarie în necesitatea unei lungi şi temeinice însuşiri de cunoştinţe pentru a accede la materializarea talentului în opere autentice: „Deşi arta mecanică şi arta frumoasă se deosebesc foarte mult una de alta, prima fiind simpla artă a sîrguinţei şi învăţării, a doua artă a geniului, totuşi nu există artă frumoasă care să nu conţină ceva mecanic ce poate fi înţeles şi urmărit conform unor reguli; astfel, condiţia esenţială a artei este *ceva care se învaţă*. Căci trebuie să gîndim aici existenţa unui scop, altfel produsul nu poate fi atribuit artei, ci simplei întîmplări. Dar pentru a realiza un scop sînt necesare anumite reguli pe care nu le putem nesocoti. Cum originalitatea talentului

reprezintă o trăsătură esenţială a geniului (însă nu singura), minţile superficiale îşi închipuie că nu există mijloc mai bun de a arăta că sînt genii în devenire decît de a se dezice de obligativitatea învăţării oricărei reguli; ei îşi închipuie că se poate călări mai bine pe un cal nărăvaş decît pe unul de manej. Geniul poate oferi doar o *materie* bogată pentru produsele artei frumoase; prelucrarea acestei materii şi forma ei necesită un talent cultivat prin şcoală cu scopul de a-i da o utilizare care să satisfacă exigenţele facultăţii de judecare".

Exigenţe care ne dau şansa de *a înţelege clar capodopera inteligenţei*.

Afirmaţiile filosofului estetician în favoarea importanţei inteligenţei, a intelectului în artele frumoase sînt de necontestat: „Dacă se întreabă ce este mai important pentru arta frumoasă, geniul sau gustul, aceasta echivalează cu întrebarea: ce predomină în artă, imaginaţia sau facultatea de judecare? Din punctul de vedere al geniului, arta merită să fie considerată mai curînd *spirituală*, şi doar din punctul de vedere al geniului, artă frumoasă; de aceea, ultimul are întîietate, cel păuţin ca o condiţie indispensabilă (*conditio sine qua non*) în aprecierea artei ca frumoasă. Bogăţia şi originalitatea ideilor nu sînt atît de importante pentru frumuseţe, pe cît este adecvarea imaginaţiei în libertatea ei la legitatea intelectului. Căci întreaga bogăţie a imaginaţiei nu produce, dacă libertatea ei este lipsită de lege, decît absurditate; facultatea de judecare este facultatea care o pune de acord cu intelectul.

Gustul este, ca şi facultatea de judecare în genere, disciplina (sau educaţia) geniului; el îi domoleşte elanul şi îl face civilizat sau rafinat; totodată îl conduce, indicîndu-i limitele în care se poate mişca, pentru a rămîne adecvat scopului său final. Introducînd claritate şi ordine în mulţimea gîndurilor, gustul fixează ideile; astfel ele pot obţine un succes durabil şi universal, pot servi ca exemplu pentru alţii, devenind apte de o dezvoltare continuă prin cultivare. Deci, dacă cele două facultăţi îşi dispută întîietatea într-un produs şi dacă trebuie să sacrificăm ceva, atunci sacrificiul va trebui să privească mai curînd geniul; iar facultatea de judecare, care privitor la arta frumoasă îşi întemeiază pretenţiile pe principii proprii, va permite să fie afectate mai curînd libertatea şi bogăţia imaginaţiei decît intelectul.

Deci, *imaginaţia, intelectul, spiritul (Geist) şi gustul* sînt facultăţile necesare pentru arta frumoasă".

Vorbind despre *clasificarea artelor frumoase*, alătură în artele *cuvîntului* elocinţa şi poezia, ultima fiind *arta de a prezenta un joc liber al imaginaţiei ca pe o activitate a intelectului*: „*Poetul* anunţă doar un joc

distractiv cu ideile şi totuşi de aici rezultă atît de mult pentru intelect, încît ai impresia că el a urmărit doar realizarea activităţii intelectului. Legătura şi armonia celor două facultăţi de cunoaştere, sensibilitatea şi intelectul, care, deşi nu pot exista una fără alta, totuşi nu pot fi unite fără constrîngere şi fără a-şi dăuna reciproc, trebuie să fie spontane şi să pară că se realizează de la sine; altfel nu există artă *frumoasă*."

Vede *lumea în genere ca fiind produsul unei cauze inteligente (a unui Dumnezeu)*, nu departe de Anaxagoras pentru care *nous* era ceea ce a numit Aristotel *primum movens*. Putem afirma şi despre poezie că este un produs al unei cauze inteligente, mai exact, a unui poet.

În *Metodologia facultăţii de judecare teleologică* afirmă inclusiv existenţa unui *intelect artistic*, şi expune şi în ce context se afirmă.

În continuitatea şi marginile *Criticii facultăţii de judecare* kantiene se pronunţă Hegel în *Estetica* sa (vol. I, II, 1966, traducere D.D. Roşca). Citim în primul volum din *Prelegeri de estetică*: „Trebuie să reţinem ca esenţial doar faptul că, deşi talentul şi geniul artistului conţin în ele un moment natural, acesta are nevoie totuşi să fie cultivat în esenţă prin cugetare, prin reflexie asupra producţiei sale, precum are nevoie şi de exerciţiu şi de îndemînare în producere. Pentru că, fără îndoială, o latură principală a acestei producţii constă în muncă exterioară, întrucît opera de artă are o latură pur tehnică, ce ne extinde pînă în sfera meşteşugărească; acesta este cazul, cel mai mult în arhitectură şi sculptură, mai puţin în pictură şi muzică, cel mai puţin în poezie. Aici, pentru a cîştiga dexteritate, nu ajută nici o inspiraţie, ci numai reflexia, sîrguinţa şi exerciţiul. Artistul are însă nevoie de o astfel de dexteritate spre a putea stăpîni materialul exterior şi a nu fi împiedicat de asprimea acestuia".

Şi, în acelaşi volum, despre necesitatea studiului în accederea la împlinirea poemului citim: „Fără îndoială, toate artele pretind studiu îndelungat, muncă stăruitoare, îndemînare multilateral dezvoltată, totuşi, cu cît este mai mare şi mai bogat în conţinut talentul sau geniul, cu atît mai puţin cunoaşte el greutăţile legate de cîştigarea dexterităţilor necesare creaţiei artistice. Fiindcă artistul autentic posedă impulsul *natural* şi nevoia nemijlocită de a da îndată formă artistică tuturor sentimentelor şi reprezentărilor sale. Acest mod de plăsmuire este felul *său* de a simţi şi intui, pe care el îl găseşte în sine fără efort, ca pe adevăratul său instrument adecvat.

Adevăratul geniu a scos-o totdeauna uşor la capăt cu latura exterioară a execuţiei tehnice şi şi-a supus chiar şi cel mai sărac şi în aparenţă cel mai puţin docil material în aşa măsură, încît acesta a fost silit să încorporeze în el formele interioare ale imaginaţiei şi să le exprime.

Ceea ce nemijlocit rezidă astfel în el, artistul trebuie, fără îndoială, să-l dezvolte prin exerciţiu, spre a deveni dexteritate desăvîrşită, dar posibilitatea executării nemijlocite trebuie de asemenea să-i aparţină ca dar al naturii, căci altfel dexteritatea numai învăţată nu duce niciodată la o operă de artă dotată cu viaţă. Ambele părţi, creaţia interioară şi realizarea ei merg – conform conceptului artei – mînă în mînă".

Hegel subliniază totodată necesitatea existenţei în simultaneitate şi a *reflexiei vigilente a intelectului* şi a *adîncimilor sufletului şi ale sentimentelor*: „... Artistul trebuie să înfăţişeze ceea ce trăieşte şi se frămîntă în el în formele şi fenomenele a căror imagine şi figură el le-a receptat în sine, ştiind să le stăpînească în vederea scopului său în aşa măsură, încît aceste forme şi fenomene devin la rîndul lor capabile să recepteze în ele ceea ce este adevărat în sine şi să-l exprime. – În cursul acestei operaţii de întrepătrundere a conţinutului raţional şi a formei reale, artistul trebuie să recurgă, pe de o parte, la ajutorul reflexiei vigilente a intelectului, pe de altă parte la adîncimile sufletului şi ale sentimentului animator. De aceea este insipid să crezi că poeme precum sînt cele homerice i-ar fi apărut poetului în somn. Fără reflexie, alegere, discernămînt, artistul nu este în stare să domine nici un conţinut căruia ar vrea sa-i dea formă, şi este prostie să crezi că artistul autentic nu ştie ce face. Tot atît de necesară îi este şi concentrarea sufletului".

Hegel, totodată, afirmă în al doilea volum din *Prelegeri...* prezenţa intelectului, a inteligenţei, a spiritului în manifestarea imaginaţiei poetice, care: „... trebuie să ţină în primul rînd calea de mijloc între generalitatea abstractă a gîndirii şi corporalitatea sensibilă şi concretă...; în al doilea rînd, imaginaţia poetică trebuie să satisfacă în general cerinţele pe care le-am stabilit...; referitor la orice creaţie artistică, adică, în ceea ce priveşte conţinutul său, acesta trebuie să fie scop pentru sine şi, oricare ar fi acest conţinut, să fie elaborat în interes pur teoretic, ca o lume în sine independentă şi încheiată în sine".

Precum Kant în *Critica facultăţii de judecare*, care consideră că, *dintre toate artele, rangul cel mai înalt revine poeziei* şi Hegel aduce un omagiu asemănător: „... obiectul care corespunde poeziei este împărăţia nemărginită a spiritului. Căci şi cuvîntul – cel mai flexibil material, care aparţine în mod nemijlocit spiritului şi este cel mai capabil să prindă interesele şi mişcările acestuia în viaţa lor interioară – trebuie folosit pentru *acea* expresie pentru care el se distige a fi cel mai potrivit; după cum este cazul în celelalte arte, cu piatra, culoarea şi tonul. Sub acest aspect, sarcina principală a poeziei este aceea de a ne face să simţim puterile vieţii spirituale şi, în general, valurile suitoare şi coborîtoare ale

pasiunilor şi sentimentelor omeneşti ori ceea ce trece liniştit prin faţa contemplaţiei, împărăţia atotcuprinzătoare a reprezentărilor, faptelor, acţiunilor, destinelor omeneşti, agitaţia acestei lumi şi guvernarea divină a lumii. Astfel a fost poezia şi mai este încă învăţătoarea universală şi pretutindeni prezentă a genului uman".

Pune în lumină lumea cuprinsă în poezie, dar şi ce se cere poetului, nu doar vocaţie, ci şi capacitatea intelectului de a o transfigura liric: „Poezia este în stare să epuizeze în chipul cel mai profund întreaga bogăţie a cuprinsului spiritual, se poate pretinde şi poetului să doteze materialul pe care îl înfăţişează cu cea mai adîncă şi mai bogată în conţinut viaţă interioară.

Cercul celor pe care trebuie să le trăiască poetul în sine este mai larg, fiindcă el nu trebuie numai să-şi făurească o lume interioară a sentimentelor şi a reprezentării conştientă de sine, ci să-şi găsească pentru acest interior şi un fenomen exterior corespunzător în care să se răsfrîngă această totalitate ideală cu o mai desăvîrşită plenitutdine decît în creaţiile celorlate arte. Poetul trebuie să cunoască existenţa omenească sub aspectul ei şi interior şi exterior şi, încorporînd în interiorul său fenomenele şi vastitatea lumii, simţindu-le aici şi pătrunzîndu-le, să le posede adîncite şi transfigurate".

„Ca orice poezie adevărată, ne spune filosoful estetician, lirica autentică trebuie să dea expresie conţinutului adevărat al sufletului omenesc".

În acelaşi timp, expresia autentică a sufletului poetic impune folosirea inteligentă a căilor de exprimare în poem, pe temeiul unei culturi profund asimilate: „Cu cît concentrarea simplă a inimii se deschide pe seama unor sentimente multilaterale şi pentru consideraţii mai cuprinzătoare, iar subiectul devine conştient de interiorul său poetic în mijlocul unei lumi orînduite mai prozaic, cu atît mai mult pretinde lirica şi o cultură artistică dobîndită, care trebuie să se înfăţişeze ca muncă independentă făcută în avantajul şi spre desăvîrşirea darului subiectiv natural".

Şi Benedetto Croce în *Poezia*, volum apărut la *Univers* în 1972, tradus de Şerban Stati, pledează pentru împletirea harului cu o asimilare culturală vastă a înaintaşilor: „Poetul se formează în dubla şi totuşi unica mişcare de a-şi afla legăturile cu tradiţia poeziei, reluînd, cu glasul său propriu, eternul motiv pe care poezia îl cîntă, şi de a căuta şi a-şi descoperi propria originalitate, propria personalitate, propria misiune, făcînd să răsune cu puritate propriu-i glas. Chiar şi poetul în aparenţă cel mai incult, dacă este cu adevărat poet, caută şi reuşeşete să înfăptuiască această

legătură, deseori în chipurile cele mai neobişnuite şi mai neaşteptate, şi aceasta prin vreo lectură intermitentă şi întîmplătoare, prin vreo vorbă prinsă din zbor în timpul unei conversaţii".

Poetul învaţă, studiază poezia lumii spre a folosi, mai apoi, inteligent în propria operă cele însuşite, toate filtrate prin propriul suflet şi intima sa sensibilitate, potenţate de înălţimea harului său.

Creaţia impune nu doar talent, ci şi meserie, una utilizată inteligent în edificare poemului. „Poetul îşi învaţă meseria, aşa cum şi-o învaţă fiecare om: pe propriile speze; adică nu gratuit, nu cu plăcere, nu cu uşurinţă, aşa cum s-ar întîmpla dacă ar putea să înveţe înotul fără a se arunca în valuri şi fără a înghiţi apă sărată.

Autodidacticismul poetului nici nu poate fi redus la disciplina şcolară, nici nu poate fi ajutat sau complinit prin această disciplină. Şcoala serveşte literaturii, nu poeziei; şi, în cadrul literaturii însăşi, ea serveşte nu la formarea scriitorului, ce se formează singur şi aceasta doar atunci cînd îl animă un gînd sau o pasiune care în el se preface în stil, ci la a-i transmite acea învăţătură care poate fi transmisă: adică aceea de a înfrîna şi a şlefui primitivitatea expresiei imediate şi a-i da o formă armonioasă şi corectă".(Benedetto Croce)

O constantă pledoarie în favoarea inteligenţei în procesul creaţiei susţine Paul Valéry, pînă la a concluziona: „Poezia şi artele au ca origine şi ca ţintă sensibilitatea, dar, între aceste extreme, intelectul şi toate resursele gîndirii, chiar cea mai abstractă, ca şi toate resursele tehnicilor pot şi trebuie să fie folosite.

Adesea i se reproşează poetului cercetările şi reflecţiile, meditaţia asupra mijloacelor sale; dar cine s-ar gîndi să-i reproşeze muzicianului anii pe care îi consacră pentru a studia contrapunctul şi orchestraţia? De ce se vrea ca poezia să presupună mai puţină pregătire, mai puţine artificii, mau puţin calcul decît muzica? Îi putem, oare, reproşa unui pictor studiile sale de anatomie, de desen şi de perspectivă? Nimeni nu se gîndeşte la acest lucru… Cît despre poeţi, se pare că ei trebuie să compună aşa cum respirăm… Nu e decît o eroare, nu foarte veche şi derivînd dintr-o confuzie între uşurinţa imediată, care ne livrează produsele clipei – tot ce e mai rău şi mai bun în starea lor dezordonată –, şi cealaltă uşurinţă, care nu se dobîndeşte decît printr-un îndelungat exerciţiu al spiritului…".

Cel care a scris *Tînăra Parcă* vituperează la rîndu-i în contra fetişului inspiraţiei care îl cuprinde pe poet, posedat de zeu în maniera postulată de Platon:

„Presupunînd că inspiraţia este ceea ce se crede, lucru absurd şi care implică faptul că un *întreg* poem să poată fi dictat autorului de către o

zeitate, – ar rezulta de aici, destul de exact, că un inspirat ar putea scrie tot atît de bine într-o altă limbă decît a sa, limbă pe care nu ar fi necesar să o cunoască.

(Astfel, *posedații* de odinioară, oricît de inculți ar fi fost, vorbeau ebraica sau greaca în timpul crizelor. Iată ceea ce opinia confuză conferă poeților…)

Inspiratul ar putea ignora de asemenea epoca, starea gustului epocii sale, operele predecesorilor şi ale emulilor săi, – numai să facă din inspirație o putere atît de subtilă, de articulată, de sagace, atît de ştiutoare şi de calculată, încît nu ai mai şti de ce să nu o numeşti Inteligență şi cunoaştere".

Valéry se pronunță axiomatic asupra inteligenței ca o necesitate indispensabilă poeziei: „Inteligența trebuie să fie prezentă: fie ascunsă, fie manifestă. Ea înoată ținînd deasupra apei poesia". Şi pe aceeaşi temă, dizertează: „Omul exaltat sau emoționat crede că verbul său este un vers şi că tot ce pune în vorbire prin ton, căldură şi dorință se găseşte aici şi se comunică. Este greşeala comună în materie de poezie. Versurile proaste sînt făcute cu intenții bune. Această iluzie îndeamnă la versuri fără legi prestabilite. Sînt mai multe versuri bune făcute cu răceală; şi mai multe versuri proaste făcute cu căldură. S-ar zice că inteligența este mai capabilă să suplinească căldura decît invers. O maşină poate merge la presiune joasă, dar presiunea fără maşină nu pune în mişcare nimic".

Inteligența pare a fi şi chiar este motorul prin care harul îşi edifică poemul. Nu există dictare, ci elaborare conştientă, în care cultura şi inteligența lirică sînt o permanență: „Fără un calcul just, opera nu valorează – nu *merge*. Un poem excelent presupune o mulțime de raționamente exacte. Problemă nu numai de *forță*, şi nu atît de *forțe*, cît de aplicare a forțelor. Şi *cui*, aplicate ?" (Paul Valéry).

Poetul oferă şi sfaturi utile celor robiți Muzei: „Artistule, fă ceea ce faci mai bine. Dar să foloseşti în ceea ce faci toată inteligența pe care o ai. Să ştii să-ți descoperi ceea ce faci mai bine şi eşti parcă făcut pentru a face.

Fii atent! Nu întodeauna faci ceea ce ai vrea cel mai mult să faci, nici ceea ce ai face cu cea mai mare plăcere.

Adesea lucrul pe care îl faci mai bine îl produci cu indiferență şi o să te miri uneori văzînd că sînt admirate şi considerate ca foarte de preț lucruri care te-au costat prea puțin".

Travaliul creației se cere constant supus inteligenței artistice.

„Libertatea artistului, ne spune Nicolai Hartmann în *Estetica* sa (Univers, 1974), este alta decît aceea a omului care acționează. Pe el nu îl mînă o datorie, pe el nu îl apasă o răspundere, lui îi stă deschis înainte

domeniul nemărginit al posibilului, care nu este legat de condiţii reale. Libertatea artistică nu este numai altă libertate decît cea morală, ci şi una mult mai mare. Ea corespunde exact derealizării ca mod de fiinţare al activităţii artistice, şi este libertatea pură a ceea ce nu este în nici un mod pretins".

O libertate în care singurii îndrumători sînt talentul şi inteligenţa.

Atitudinea estetică şi inteligenţa de a sesiza şi intui frumosul din lume sînt esenţiale în a le transfigura, graţie talentului, în poezie.

„Nici o artă nu exprimă atîtea idei ca poezia. Şi toate ideile pe care le exprimă omul de gîndire, sau chiar filosoful, dispar în faţa bogăţiei celor dintîi. Se pune întrebarea: de ce dispar atît de total în faţa lor? Poetul doar nu este de cele mai multe ori un gînditor; el nu este deloc cel care înţelege mai adînc şi mai adecvat ideile. Cum ajunge el atunci să le exprime în modul cel mai adecvat?

Dar faptul este tocmai acesta, că el nu le exprimă, el numai le face să apară. Filosoful se trudeşte să exprime idei generale; el trebuie să le nimerească precis, să le delimiteze (să le definească), trebuie în genere să extragă ceea ce e general obiectiv, ca atare şi să-l facă evident. Toate acestea nu sînt necesare poetului. De la el nu cere nimeni socoteală. El trebuie doar să ne îndrepte privirea, şi nici măcar spre ce e general ca atare – generalizare o descoperă lesne fiecare –, ci doar spre anumite momente caracteristice ale vieţii individuale, ale sentimentelor personale, ale pasiunilor, deciziilor etc. Aceasta este complet îndeajuns". (Nicolai Hartmann)

Poetul ne îndreaptă privirea cu o inteligenţă lirică de care, adesea, nici nu este conştient, dar ea este prezentă, activă, ea face posibilă întruparea poeziei. „Libertatea, aici ca pretutindeni unde intervine, nu este negativă, ci pozitivă. Ea nu înseamnă lipsă de legitate, nici lipsa unei determinaţii şi legităţi proprii, autonome. Mai precis exprimat: în domeniul modelării creatoare există principii proprii de unitate şi totalitate, care nu intervin în altă parte; acestea exercită o necesitate strictă în opera de artă, nu sînt însă, în ce le priveşte, dependente de alte principii, fie ele de ordinea fiinţei, fie de aceea a imperativului. Ele înseşi constituie aşadar libertatea estetică a spiritului creator. Şi întrucît aici nu este vorba de realizare, ci de de-realizare şi de pură apariţie, principiile acestea nu pot intra în nici un conflict cu principii de altundeva. De aceea, libertatea etică este, fără îndoială, un mare mister metafizic; *libertatea estetică* însă nu este deloc un mister: nimic nu i se opune. De aceea ea este identică în conţinut cu *necesitatea estetică*. Ea este pentru creator, desigur,

«libertatea de a se îndrepta încotro vrea»; dar el nu poate voi decît ceea ce posedă unitate şi necesitate". (N.H.)

Unitate şi necesitate active doar în prezenţa inteligenţei creatoare.

De reţinut sînt şi paginile lui G. Călinescu din *Universul poeziei* (Minerva, 1971) unde, între altele, îl comentează pe Adriano Tilger privind afirmaţiile din *Estetica* lui: „În tot cazul el are intuiţia că ceea ce dă organizaţiune unei poezii este factorul intelectual, ideea în înţelesul cel mai pur, pornirea de a comunica. Noi am spune aşa: poezia este un mod ceremonial, ineficient de a comunica iraţionalul, este *forma goală a activităţii intelectuale*. Ca să se facă înţeleşi, poeţii se joacă, făcînd ca şi nebunii gestul comunicării fără să comunice în fond nimic decît nevoia fundamentală a sufletului uman de a prinde sensul lumii".

Horatiu, în *Arta poetică*, spune: *animi motus effert interprete lingua* (limba zugrăveşte mişcările sufletului) şi am putea adăuga îndreptăţit, limba e cu putinţă să le zugrăvească numai condusă de inteligenţa lirică a poetului.

Poemul, spre a se naşte, pentru a căpăta corp, impune celui care îl scrie capacitatea de a-l construi, înălţare imposibilă în afara prezenţei active a inteligenţei lirice. Există un anume fler care îl ghidează pe creator, unul întemeiat pe exerciţiu, pe travaliu inteligent asupra cuvîntului şi a capacităţii acestuia de a-şi cuprinde şi edifica intenţiile lirice. Nu inteligenţa emoţională este motorul trăirilor lirice transfigurate în poezie, ci inteligenţa organizaţională, fără de care poemul nu capătă formă, în absenţa ei avem doar un şir de ofuri şi ahuri şi alte onomatopee care pot fi rezultat al emoţiilor, dar nu şi act al creaţiei.

Aşa cum *nous* – inteligenţa lui Anaximandru – este statutat de filosof drept creator divin al cosmosului, la fel inteligenţa lirică este esenţială în crearea poeziei.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2020 – *Poezie şi raţiune*
2021 – *Poezie şi hrană; Poezie şi istorie, Poezie şi flacără, Poezie şi cenuşă*
2022 – *Poezie şi voinţă; Poezie şi taină, Poezie şi infinit, Poezie şi timp*
2023 – *Poezie şi inimă; Poezie şi spaţiu, Poezie şi senzaţie, Poezie şi revoluţie*
2024 – *Poezie şi pîine; Poezie şi realism, Poezie şi miracol, Poezie şi natură*
2025 – *Poezie şi limbă; Poezie şi moralitate, Poezie şi regalitate, Poezie şi idee*

„GUVERNANȚII UITĂ CĂ O ȚARĂ SE RIDICĂ PRIN CULTURĂ”

convorbire cu scriitorul şi traducătorul **CHRISTIAN W. SCHENK**

Domnule doctor sunteţi născut la Braşov în 1951, aţi urmat liceul la Codlea, iar în 1976 aţi părăsit România. Ce amintiri aveţi din această perioadă?

Personal am numai amintiri frumoase. M-am născut, e adevărat la Braşov – pe atunci oraşul Stalin – dar am copilărit la „Concordia”, o aşezare minieră numită mai târziu de comuniști „Colonia 1 Mai”. Nu aveam primar, nici Sfat Popular, nici miliție; deci nu prea simțeam problemele pe care atunci le avea țara. Aprovizionarea era bună, curent, încălzire, apă aveam în permanență fiindcă ne auto-aprovizionam, adică mina producea şi curentul electric (generatoare), apa (un rezervor de la un izvor de la poalele Măgurii Codlei), iar lemnele le primeam tot de la întreprinderea minieră; deci nu am avut de ce mă plânge. Am avut o copilărie frumoasă, o parte din vacanțe le petreceam la București unde, de mic copil, am avut ocazia să cunosc o serie de mari personalități culturale prin soțul unei verișoare care era „mare șef” la Casa Scânteii (astăzi Casa Presei Libere).

Aţi primit educaţie în trei limbi (germană, maghiară şi română). A fost acest lucru o necesitate? Este util creatorului să fie poliglot?

Desigur că este util! Am crescut în mod automat cu trei culturi şi m-am format în tot atâtea. Am avut privilegiul să-i citesc pe Eminescu în română, pe Ady Endre în maghiară sau pe Johann Wolfgang Goethe în germană.

Nu a fost o necesitate să învăţ aceste trei limbi ci, pur şi simplu, aşa a fost să fie: mama fiind austro-ungară, tata german de origine, iar limba țării – evident – româna. Acasă vorbeam, de când mă știu, toate trei limbile: cu mama maghiara, cu tata germana, cu fratele meu mai mare româna. Şcolile le-am urmat amestecat, preponderent în limba română.

Aţi debutat în 1961 în revista pentru copii *Luminița* din Bucureşti, sub îndrumarea lui Tudor Arghezi. Ce amintiri vă leagă de această personalitate a literaturii române?

După cum am spus mai sus, vacanţele mi le petreceam, cel puţin o

parte, la Bucureşti. Cum soţul verişoarei mele (eu fiind cel mai mic dintre toţi verişorii) lucra la Casa Scânteii, doream şi eu, copil de 9-10 ani, să văd o tipografie cât şi redacţia revistei *Luminiţa* care fost succesoarea revistei „Pogonici", care apăruse între 1949 şi 1953 şi era editată de „Comitetul Central al Uniunii Tineretului Muncitor"...

Acolo i-am întâlnit pe Victor Tulbure şi Dan Deşliu pe atunci, dacă-mi amintesc bine, redactori la revista „Scânteia", dar se ocupau şi de *Luminiţa*. Prin ei, cât şi prin soţul verişoarei mele, am ajuns la *Mărţişor*, am făcut o pastişă după zdreanţa lui Arghezi, poezia mea numindu-se „Firuleţ", tot un căţel ca şi zdreanţă dar care nu fura ouăle fierbinţi şi făcea alte drăcenii prin ogradă. poemul l-a amuzat în aşa măsură încât Argezi „a dat ordin" să fie publicată... Aşa am debutat eu cu ,''Firuleţ''...

Îmi amintesc foarte bine de acea vară toridă cu deosebită plăcere; amintirile celorlalte veri se cam amestecă în memoria mea. La centenarul Arghezi m-a îndemnat prof. univ. Gheorghe Bulgăr să scriu despre amintirile mele care au fost prezentate la Mărţişor şi publicate ulterior de către George Vulturescu în Revista Poesis în anul 1990 (*An. 3, Nr. 7/8*). Îmi amintesc foarte bine de vremea cireşelor când copiii săreau peste gard şi Arghezi îi alunga şi striga la ei. Vindea cireşe... nu-s poveşti! Evident că eu mă simţeam privilegiat, nu fiindcă Arghezi ar fi fost poet ci, în primul rând, pentru faptul că eu aveam voie să culeg fără a fi alungat... Aveam pe atunci 10-11 ani.

Sunteţi un spirit atent la realităţile înconjurătoare, opinia dvs contează. În anii 80 aţi fost declarat de regimul comunist *persona non grata* pentru opinia dvs vehementă cu privire la măsurile aberante de a urbaniza forţat ţara. Actuala politică din România îndrumă ţara pe o direcţie bună?

Da, am fost declarat în 1986 *persona non grata* (şi duşman al poporului) sub semnătura Elenei Ceauşescu (dosarul se află la *Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii* – CNSAS), din cauza unui articol scris în revista de exil „Convergenţe Româneşti" care apărea la Londra. Am fost „reabilitat" la Cotroceni de către Frontul Salvării Naţionale în frunte cu Ion Iliescu. Această „reabilitare" nu ne-a plăcut la niciunul dintre cei invitaţi, toţi foşti „duşmani ai poporului", nefiind nici criminali, nici deţinuţi fraudoloşi. Probabil nu s-au gândit prea mult la ceea ce implică acest cuvânt; nu trebuie uitat totuşi că toţi erau din vechea nomenclatură. Noi nu eram pe atunci prea bine informaţi, ţara fiind închisă ermetic; nimic nu ajungea în afară, nimic concret!

Politica de astăzi, cel puțin după aparențe, încearcă multe dar, din păcate, reușește puține. Totuși în 30 de ani s-ar fi putut întâmpla mai multe! Guvernanții uită că o țară se ridică prin cultură, ceea ce nu înseamnă numai artă, ci educație, învățământ, angajament social; nu trebuie uitată nici infrastructura care sunt venele (și arterele) unei societăți productive. În astfel de condiții nu pot spune încă dacă politica îndrumă țara spre o direcție bună!

Cunoașteți bine literatura română din diaspora. Cum ați caracteriza-o?

În diaspora literatura română este aproape inexistentă. Cei care emigrează se adaptează foarte repede țărilor gazde încercând să scrie în limbile acestora sau, și mai rău, scriu în română și se lasă traduși nepublicând originalul... Singurele ieșiri le fac traducătorii care, la rândul lor, nu sunt nici sprijiniți, nici încurajați de vreo instituție responsabilă.

Ce se poate face pentru o mai bună promovare în România a literaturii din diaspora?

Singura posibilitate de promovare sunt, evident, traducerile. Din păcate tot mai mulți traducători buni se lasă păgubași tocmai din motivele expuse mai sus. Năvală dau traducători prost cunoscători ai limbilor în care traduc. Nu este suficient să vorbești o limbă, să te descurci pe stradă sau la muncă, trebuie să-i cunoști toate dedesubturile, să-i cunoști cultura și nu în cele din urmă să fii tu însuți creator.

Literatură română a cunoscut mai multe perioade, o radiografie atentă a valorilor literare din anii dictaturii comuniste reliefează mai multe aspecte. Cum ați caracteriza-o dvs?

Desigur că s-a scris multă literatură proletcultistă, dar s-a scris și multă literatură valoroasă. Fără să dau nume, unii au scris în același timp opere de valoare și cât și proletcultiste, alții s-au axat numai pe profit și indulgența dictaturii, alții au încercat să se eschiveze pe când cei din urmă nu au făcut compromisuri preferând pușcăria. Totuși nu aș putea spune că perioada dictaturii ar fi estompat creațiile de valoare atâta timp cât nu erau împotriva ei. Literatură de sertar nu prea cred că a existat, așa cum au venit unii după ’89 cu acele „cărți cenzurate”! Dacă ar fi fost să fie cenzurate înseamnă că au fost predate, dacă au fost predate, autorii acelor lucrări ar fi fost eliminați din prima!

Ce ne separă pe noi românii de literatura Occidentului?

Nimic în afară de ce am spus mai sus: Interesul celor avizaţi pentru promovare! Valorile sunt aceleaşi, scriitorii din ţară nu au, din păcate, aceleaşi posibilităţi ca în Occident. Evident, repet, interesul oficialilor, instituţiilor culturale şi nu în cele din urmă cel al guvernanţilor, dar şi – în multe cazuri – orgoliile deplasate şi egomania scriitorilor. Editorii fug după bani publicând orice lucru care înfundă piaţa de carte prin abundenţă şi nu prin calitate. Distribuţia cărţii e catastrofală, ba chiar aproape inexistentă. Editurile mari cu istorie grea în spate se duc la fund în favoarea editurilor profit. Puţine edituri mai sunt finanţate de Consilii Judeţene sau Municipale, de către Ministerul Culturii sau de către Uniunea Scriitorilor. Chiar şi acelea care sunt finanţate, la ce folos, dacă acele cărţi intră direct în arhivele editurii şi poate 20 de exemplare la autor? Cine să le citească dacă nu ajung acolo unde trebuie?

Care sunt ingredientele necesare unui autor să acceadă la gloria literară?

Talent, disciplină şi muncă, muncă şi... muncă!

Sunteţi un scriitor valoros, membru al Uniunii Scriitorilor din România dar şi din Germania. Aveţi anumite tabieturi? A scrie este un proces intim precedat de inspiraţie, de gând. Ce limbă folosesc gândurile dvs?

Cât de valoros sunt, nu ştiu. Dacă am tabieturi? Probabil! A scrie a devenit un obicei, o necesitate şi o „relaxare obositoare", dar în tot ceea ce fac încerc să fiu cât se poate de minuţios, ba chiar meticulos. Dacă e o manie? Nu!

Desigur că a scrie este un proces intim, dar nu întotdeauna oglindeşte starea de spirit momentană, nici nu caracterizează neapărat autorul. Totuşi biografia este importantă!

Având trei limbi materne gândurile mele se reflectă dependente de situaţie, în una dintre limbile mele native nu şi în cele adoptate.

De ce pentru literatura română nu s-a acordat încă premiul Nobel?

Ba, s-ar fi acordat dacă scriitorii nu ar fi fost atât de orgolioşi! Au fost, după cum bine ştiţi, mai multe propuneri pentru nominalizare, dar unul îi tăia mereu altuia craca... Dacă unul este bun atunci vin nouă şi-l sapă, la noi în Vest cel puţin, dacă unul este bun vin alţi nouă şi-l sprijină. Chiar şi în alte ţări din Est este la fel ca în Vest, dau doar două exemple: în

Ungaria are *Imre Kertész* premiul Nobel pentru literatură, în Polonia *Henryk Sienkiewicz, Władysław Reymont, Isaac Bashevis Singer, Czesław Miłosz, Wisława Szymborska* premii Nobel pentru literatură... adică? Sunt mai buni, scriu mai bine? NU!

Credeţi în destinul literar anunţat genetic?

Nu cred în niciun destin literar genetic! Nu cred nici în „românul s-a născut poet"! Fiecare ţară cu bunele şi cu relele ei, fiecare cu istoria ei, iar Europa (cel puţin în cea istorică) cu genetica ei caucaziană!

Are literatura română viitor?

Are lumea, Europa, în viitor literatură? Aşa şi literatura română! Sunt sigur că literatura va continua ca de la Ghilgameş încoace. S-a scris în piatră, pe pergament şi hârtie, se scrie pe medii electronice, de ce n-ar avea viitor? Pe ce se scrie nu contează. Poate în viitor se va scrie direct pe electrozi cranieni ce vor duce informaţiile direct în creier! De ce să nu existe un viitor şi pentru literatura română?

Care va fi poezia viitorului?

Nu sunt profet! Cu siguranţă poezia va merge sub o formă sau alta mai departe. Deocamdată observ că poezia experimentală merge doar spre „elevaţii poetici" şi se îndepărtează mult prea mult de simplii dar adevăraţii iubitori de poezie, pe când poezia cu formă clasică dar conţinut adaptat timpului e în revenire. Poezia socială cred că se va impune în literatură şi în conştiinţa poeţilor, poezia cu tentă expresionistă şi metaforică!

Interviu realizat de **Ovidiu Cristian DINICĂ**

„CU CÎT MAI MULTĂ VIAȚĂ ÎN POEZIE, CU ATÎT MAI MULTĂ POEZIE ÎN VIAȚĂ”

convorbire cu scriitorul, poetul albanez **VISAR ZHITI**

În 2005 scriam despre o carte[1] a lui Visar Zhiti, născut în 1952 la Durrës (oraş în care a fost deschisă, în 1925, o şcoală primară mixtă, subvenţionată de statul român; din păcate a funcţionat doar până în 1927). A suferit mult în perioada comunistă (persecuţii, torturi, opt ani de temniţă)[2]. După ce a terminat studiile de limbă şi literatură albaneză la Universitatea din Skhodra a lucrat cinci ani în învăţământ în sate din regiunea oraşului Kukës. Înainte de a-şi publica prima carte, autorităţile comuniste, considerîndu-l *poet decadent şi duşman al poporului*, l-au condamnat la opt ani de lagăr. Apoi a lucrat ca muncitor la o fabrică de cărămidă din Luşnie (aromânii de acolo îi spun Luşnia; aici a fost înfiinţată, subvenţionată de statul român, o şcoală mixtă primară înainte de 1912, dar s-a închis în timpul primului război mondial), pentru ca, după 1990, să ajungă la primul ziar de opoziţie, *Renaşterea Democratică*, specializîndu-se ulterior în jurnalistică, colaborînd şi la marile cotidiene italiene *Corriere della sera, Avvenire* sau *Il sole 24 ore*. Poezia sa a devenit cunoscută cu adevărat albanezilor după 1990. A debutat cu volumul de poezie *Memoria aerului,* 1993 (distins cu Premiul Republicii Albania), pentru ca în 1994 să îi apară cartea *Pun la picioarele voastre un craniu* (poezii din închisoare), în acelaşi an, în Macedonia, editându-i-se o alta, *Semănatul de fulgere* ş.a.. Recent, în Italia, a publicat, un alt volum bilingv, *Noaptea este patria mea.* A fost director al editurii Naim Frashëri din Tirana, având şi o activitate politică notabilă[3]. Pentru creaţia sa a primit mai multe premii naţionale şi internaţionale.

Marius Chelaru: Numele dumneavoastră este deja cunoscut cititorilor noştri, ţinând cont şi că aveţi câteva cărţi traduse în română, pe care le-am recenzat pe toate în reviste din oraşul meu, Iaşi[4], sau din alte

[1] „Cronica”, Iaşi, februarie 2005, despre Visar Zhiti, *Psalm,* 1997.

[2] Şi tatăl său a fost persecutat de comunişti din cauza poeziei. Visar Zhiti, turnat de un cunoscut, a fost arestat în 1979, când îşi pregătea primul volum de versuri.

[3] A fost consilier în Parlamentul Albaniei, deputat, diplomat: de două ori la Ambasada Albaniei din Italia, la Sfântul Scaun din Vatican şi, recent, la Washington, SUA. A fost şi ministru al culturii ş.a.

[4] *Psalm*, ediţie bilingvă română-albaneză, îngrijită de Dumitru M. Ion, selecţie, bibliografie, tălmăciri de D.M. Ion şi Carolina Ilica, traduceri: Renata şi Luan Topciu, Editura Orient-Occident, Bucureşti, 1997; *Funeralii nesfârşite*, în română: L. Topciu, Editura Leda, Bucureşti, 2009, 190 p.; *Aripa frântă*, ediţie bilingvă română-

zone ale României. V-am citit poezia din 2005, când am scris despre prima dumneavoastră carte de versuri tradusă la noi. Într-un poem din această carte scrieţi: „Nu ţipa, ah, câte ţipete/ Au fost înăbuşite în mine/ Ca nişte trăsnete într-o fântână". Aşa că, vă rog, spuneţi-ne despre această fântână lăuntrică a sufletului, pornind de la primii ani ai formării dumneavoastră, când aţi început să adunaţi aceste „ţipete" din cauza regimului comunist, despre creaţiile dumneavoastră literare publicate înainte de declanşarea persecuţiilor[1], despre cum aţi ajuns să scrieţi poezie.

Visar Zhiti: În primul rând, vă mulţumesc din inimă pentru această conversaţie, este mai mult decât atât. La noi, balcanicii, instituţia discuţiei este destul de solidă, cultul cuvântului de asemenea. Cultura cunoaşterii celuilalt aduce cu sine mai multă înţelegere, pace, îmbogăţire sufletească. Împreună se pot depăşi mai uşor dificultăţile, incluziv această pandemie globală, în urma căreia, se spune, că lumea nu va mai fi la fel cu ceea ce a fost. Însă eu cred că discuţiile interumane vor rămâne cât va exista şi omul… Aş putea spune că discuţia noastră a început demult şi s-a continuat fără prezenţa noastră.

Aşa cum îmi spuneţi, aţi citit poeziile mele în limba maternă a dumneavoastră. Şi pe această cale vă exprim recunoştinţa mea pentru că aţi şi scris despre cartea mea. Ştiu acest fapt de la traducătorul poeziilor mele, dr. Luan Topciu, compatriotul meu, care ştie limba română şi care este un transmiţător al culturilor noastre, de altfel apreciat cu premii în Albania şi România. Pot să spun că el a transmis cuvintele unui deţinut albanez într-o ţară al Uniunii Europene, îndeplinind, aşadar, şi un vis al nostru, reluarea, din nou, a legăturilor, pe care le pierdusem, cu Europa…

Despărţirea de Europa a fost o mare pierdere pentru noi – împreună cu ea ne pierdeam şi pe noi înşine. Dictatura comunistă din Albania a fost, fără îndoială, cea mai cruntă, cea mai absurdă şi cea mai idioată din Europa, deoarece a dus la o autoizolare totală, despărţindu-se chiar şi de lagărul socialist de atunci...

Şi versurile mele, pe care le-aţi amintit, din această împrejurare s-au născut. Fiecare dintre noi găzduieşte un puţ ascuns (nu o fântână) în care se sufocă propriile urlete. Tot acolo apar şi scăpărări, ca un semn de speranţă. Acele versuri sunt scrise în închisoare. Când am devenit liberi fântânile din noi au început să curgă cu putere…

---

albaneză, prefaţă de L. Topciu, care semnează şi versiunea română, cu Renata Topciu-Melonashi, Editura Asdreni, a Asociaţiei Liga Albanezilor din România.

[1] Un rol însemnat în declanşarea persecuţiilor abătute atât asupra poetului, cât şi a familiei sale a avut-o poemul *Îmbrăţişarea duşmanilor.*

M.C.: Căderea comunismului a fost un fenomen de amplitudine în regiunea noastră, din pricina mai multor factori. Cum aţi văzut, cum aţi simţit, cum aţi văzut Albania acelor vremuri? Cum a fost pentru dumneavoastră, cu schimbările de la muncitor într-o fabrică din Lushnie la ziarul „Renaşterea Democratică”/ *Rilindja Demokratike* şi mai departe?

V.S.: Sunt plăcut surprins de faptul că ştiţi detalii din viaţa mea. Când cauţi să ştii despre cineva înseamnă că deja s-a început o prietenie, care nu este numai între cei doi oameni implicaţi, care nu cunoaşte graniţe, care trece peste timp şi sisteme, chiar şi peste lipsa prezenţei, şi acum când lumea este închisă în case din cauza pandemiei. Este suficientă poezia. Există ceva sacru în toată această poveste.

Când am ieşit din închisoare nu eram încă liber. Nu numai eu. Încă ne aflasem sub ciuma ideologică comunistă, mai grea decât aceea din romanul lui Albert Camus, de care auzisem pe ascuns. După ce am fost eliberat, lucram la o fabrică de cărămizi, fiind în continuare supravegheat de regim, într-un oraş de deportaţi, fără a avea dreptul să public. Îmi amintesc că în acel oraş locuiau doamne venite din ţările Europei de Est, care erau căsătorite cu albanezi. Şi ele erau privite cu suspiciune de regim. Nu departe de locuinţa mea locuia o româncă, un pic mai încolo, o bulgăroaică, şi un pic mai încolo o rusoaică. Erau nişte doamne extraordinare. Eu, cum v-am spus, făceam cărămizi pentru locuinţe, dar nu aveam o casă a mea.

Undeva, departe, se prăbuşea Zidul Berlinului, care nu era construit din cărămizile pe care le făceam eu. Ne-am bucurat nespus. Cădeau una după alta dictaturile imperiului comunist. Ne-am bucurat cu atât mai mult la Revoluţia din România, deoarece ceea ce s-a întâmplat la voi i-a speriat foarte tare pe liderii comunişti albanezi, care au început să facă nişte concesii, până când dictatura a căzut definitiv şi în Albania. Nu credeam că voi vedea ziua aceea…

Cel mai mare premiu pentru mine a fost libertatea

M.C.: Acum aveţi multe premii pentru poezie şi proză. Ştiu că primul premiu îţi un sentiment aparte… Cum a fost cu primul dumneavoastră premiu pentru literatură… după cîte ştiu, a fost *Leopardi d'oro,* în 1991, în Italia, şi apoi, acasă, pentru *Kujtesa e ajrit/ Memoria aerului,* a fost Premiul Republicii Albania.

V.Z.: Cel mai mare premiu pentru mine a fost libertatea. Desigur, eram cu atât mai bucuros şi pentru faptul că un poet, condamnat pentru poeziile sale, primea premii pentru aceste poezii. Şi unde!? În Italia, ţară

foarte aproape de a mea, o ţară cândva interzisă. Ţara lui Dante, ţara marilor poeţi. Premiul *Leopardi d'oro* îl oferă poetului premiat unul dintre descendenţii lui Leopardi. Era începutul anilor '90.

Aşa cum aţi menţionat şi dumneavoastră, am primit primul premiu pentru poezie în ţara mea post-dictatură, la începuturile democraţiei. Important era că poezia mea de închisoare o anihilase pe cea e realismului socialist. Atât.

M.C.: Aţi publicat *Hedh një kafkë te këmbët tuaja/ Aşez la picioarele voastre un craniu*, poezii din închisoare (cum sună în tilul românesc) în 1994… Aţi avut nevoie de ceva timp să faceţi asta, să treceţi dincolo de zidurile dumneavoastră interioare (aveţi un vers: „ziduri şi ziduri şi ziduri din nou")…

V.Z.: O, *Hedh një kafkë te këmbët tuaja/ Aşez la picioarele voastre un craniu* este singura carte care conţine doar poeziile de închisoare. Craniul este, de fapt, metafora închisorii. O parte din poeme le creasem în minte, în celula mea din temniţă, când eram în faza de anchetare. Când am fost mutat în închisoare, care se afla aproape de o mină medievală, undeva în nordul Albaniei, unui prieten, împreună cu care fusesem student şi pe care l-am reîntâlnit în închisoare, i-au plăcut poeziile mele când i le-am murmurat. Scrie-le, mi-a zis, ca să le putem învăţa noi pe de rost, noi, prietenii tăi, pentru că nu se ştie, tu poate vei muri în mină, iar poeziile trebuie să rămână. Şi aşa am făcut, le-am scris pe ascuns, şi am scris şi altele pe timpul închisorii. Poeziile mele au avut mai mult noroc decât mine, au ieşit din închisoare înaintea mea, au fost scoase pe ascuns…

M.C.: Visar, noi avem în România, şi eu am în familia mea, „experienţe" cu închisoarea. Am vorbit cu unul dintre unchii mei despre ce a trăit el acolo, şi despre oameni frumoşi, emoţii aparte pe care, ca un paradox, le-a întâlnit întemniţat fiind, dar şi despre faptul că, peste ani, a avut sentimentul că, într-un el, parcă nu scăpase cu totul… Aţi scris într-un poem: „Şi dacă am să mă-ntorc,/ Pe străzi o nălucă o să vedeţi./ De fapt, în temniţă voi fi/ Sub lespezi, cu morţii (în *Cine m-a cunoscut*). Acum ai scăpat de această fantomă din/ a închisorii?

V.S.: Aceea fantomă este a mea şi noi nu putem să scăpăm de noi înşine. Nici după moarte.

Îmi pare rău că dumneavoastră aţi avut în familie condamnaţi. Parcă am fost în aceeaşi închisoare cu unchiul dumneavoastră. În Albania au fost condamnaţi şi intelectuali care studiaseră în Europa de Est, la Moscova, Leningrad – Sankt Petersburgul de astăzi, la Varşovia, Praga, Budapesta, Sofia şi, cu siguranţă, la Bucureşti, ingineri, medici etc. Mai ales

cei care se îndrăgostiseră în aceste ţări şi se măritaseră cu femei străine. De aceea, multe familii mixte erau deportate, ba chiar unele doamne străine erau condamnate cu închisoare. Uneori şi soţii lor.

Să fii scriitor a fost şi este un sacrificiu şi astăzi

M.C.: Cum a fost pentru albanezul „obişnuit" înainte de 1989 în Albania? Cum era să visezi, să speri să devii un scriitor, în acele vremuri? Şi… cum e acum?

V.Z.: Înainte de 1989 toată Albania era ca un mare lagăr, unde munca era ca un fel de condamnare. Noi, care eram şi închişi, reprezentam ultimele cercuri ale infernului. În închisoare era interzis să fii scriitor, de aceea eram acolo. Nu aveai voie să fii nici tu însuţi.

Fără îndoială, acum multe s-au schimbat, am ieşit din *carantină*, nu după 40 de zile, ci după 40 de ani. Să fii scriitor a fost şi este un sacrificiu şi astăzi. Nu se poate trăi astăzi prin cărţi, dar nimeni nu te bagă în închisoare pentru cărţi. Scriitorii albanezi sunt cei mai săraci din Europa, dar ei îşi îndeplinesc misiunea şi sunt înconjuraţi de stima şi iubirea oamenilor.

M.C.: Aveţi şi o experienţă ca politician, de asemenea. În ochii mei sunteţi mai degrabă un scriitor, un poet. Cum a fost/ şi cum este pentru dumneavoastră acest tip de activitate/ experienţă? V-a dăruit ceea ce aţi crezut?

V.Z.: Aveţi dreptate, experienţa politică nu a reprezentat vreo vocaţie a mea şi nici pasiune, ci o datorie, un serviciu. Încă din vremea lui Aristotel, omul a fost definit ca „animal politic". Politica este arta posibilului, politica se ocupă de noi, noi trebuie să-i răspundem. Cât timp am fost în politică, am considerat-o o activitate socială în slujba memoriei colective, a drepturilor omului, pentru a construi un prezent normal. A fost şi un proces de cunoaştere a acestei laturi. Văzusem statul de jos de tot, din închisoare, de ce să nu-l fi văzut şi de sus? Fără, însă, a mă preschimba în instrumentul lui, ci să rămân în serviciul oamenilor.

M.C.: Vorbiţi-ne, vă rog, despre edituri, reviste, publicaţiile literare din Albania. Şi despre piaţa de carte.

V.Z.: Vă voi vorbi mai mult ca un cetăţean simplu albanez, pentru că nu sunt editor de cărţi, de reviste sau al vreunui ziar şi nici difuzor.

În prezent în Albania nu există cărţi interzise, cum era cândva, când erau interzişi aşa numiţii scriitori burghezo-revizionişti, cum erau consideraţi scriitorii secolului al XX-lea, fie estici, fie occidentali. Erau

interzişi nu numai Franz Kafka, James Joyce, Eugen Ionescu, Jean-Paul Sartre, Şolohov sau poeţii contemporani români, ci şi Dostoievski şi autori sau filozofi clasici sau antici, precum Boccaccio, Lucreţiu sau Confucius.

Astăzi în Albania se publică şi Hitler, şi amintirile văduvei dictatorului Enver Hoxha, şi pornografie, orice. Au rămas puţine ziare şi reviste, majoritatea fiind în format digital. Un om în vârstă înaintată poate să publice prima carte cu poezii, iar o fetiţă de 11 ani poată să publice primul ei roman. Multe depind de bani. Cel care are bani poate să publice în volume de lux chiar şi facturile de energie electrică. Este o piaţă liberă, aproape haotică. Şi abuzivă.

Important este faptul că în Albania a apărut *un alt tip de literatur*ă, aceea a închisorilor şi deportării, exact ceea ce lipsea. Această literatură a adus în atenţia oamenilor nişte adevăruri, dar şi probleme ce ţin de morală. Cititorul a fost şi este interesat de această literatură, dar critica, în general, a fost mai indiferentă, cu greu este introdusă în textele şcolare acest tip de literatură.

Acum câţiva ani, în Albania apăreau patru cărţi şi jumătate pe zi. Aceea jumătate era relevantă. Sunt multe edituri, toate private, chiar mai multe decât numărul partidelor, vreo 60 sau 70. Şi dacă te gândeşti că în Albania comunistă era doar o singură editură de stat, în care biroul cel mai important nu era nici cel al directorului editurii, nici al traducătorilor, nici al redactorilor, ci acela al cenzorilor. De fapt, aceştia nici nu aveau birou, erau peste tot, în fiecare birou, ba chiar şi în sinele fiecăruia. Autocenzură, ca în romanul „1984”.

Astăzi, cartea în limba albaneză, deşi nu se bucură de o distribuire bună, în mod paradoxal, ajunge şi în alte ţări, precum Kosovo, Macedonia de Nord, în Muntenegru, Europa, America etc., oriunde prin lume unde se află albanezi…

Albania are poeţi tineri împuşcaţi ca niciun alt popor

M.C.: După 1989 în România a început un proces, ca principiu cu premize/ cerinţe normale/ necesare, de re-lecturare a istoriei literaturii noastre, a unor scriitori importanţi, uneori corect, alteori cu accente exagerate sau chiar tendenţioase. Încă mai avem mult de lucru, de pildă, cu re-aşezarea scriitorilor nu doar din ţară, dar şi din „diaspora”, la locul pe care îl au de drept. Cum a fost în Albania? Mă gândesc, între alţii, şi la

scriitori ca Lasgush Poradeci[1], Kutelli[2], dar şi, pe un alt palier, la generaţia lui Visar Zhiti şi atâţia alţii, şi chiar la Ismail Kadare, dintr-o perspectivă.

V.Z.: Problema pe care o ridicaţi o consider de mare interes şi indispensabilă în ce ne priveşte, întrucât România este un bun exemplu pentru noi. În Albania au fost dezbateri, însă, fără să se ajungă la o concluzie ştiinţifică referitor la istoria literaturii albaneze şi a celei contemporane. Ţin minte că a avut loc o conferinţă oficială a Academiei Ştiinţelor din Albania referitor la Realismul Socialist, la care s-a tot declarat că această metodă leninisto-stalinistă a literaturii nu s-a aplicat pe deplin în literele albaneze. Mi s-a părut ca un fel de alibi, parcă s-a dorit să se ia apărarea colaborării socio-realismului cu dictatura, în condiţiile în care încă nu s-a întrunit o asemenea conferinţă pentru literatura care a venit dinspre închisori sau dinspre foştii deportaţi, pe care eu am numit-o „Literatura condamnată" într-un eseu al meu, literatură care, a folosit o altă metodă, ascunsă, „Realismul condamnat", deoarece a rezultat din împrejurări condamnate. Au avut loc dezbateri care intenţionau modificarea ierarhiei literare. Eu personal, mai mult decât o orânduire de nume, o verticală de nume, de sus până jos, oarecum un concept al criticii realismului socialist, aş fi vrut să văd literatura ţării mele ca în Tabelul lui Mendeleev, fiecare în „pătrăţelul" lui şi locurile goale să fie lăsate pentru cei care scriseseră o *Altă Literatură*, nu pentru a face înlocuiri, ci, mai degrabă, pentru a aduce la locul potrivit ceea ce este al ei.

După poetul nostru naţional, Naim Frashëri[3], un renascentist al secolului XIX, a cărui operă a fost publicată la Bucureşti, a venit padre Gjergj Fishta[4], ultimul Homer al Balcanilor, pe care regimul comunist, după

---

[1] L. Poradeci (Llazar Sotir Gusho) (1899 – 1987/1988 s-a născut la Pogradec (orăşel de pe malul lacului Ohrid, de aici pseudonimul său). Studiile superioare le-a început în România, le-a finalizat în Austria. Teza sa de doctorat: *Necunoscutul Eminescu şi ideologia lui naţională/populară*.

[2] Mitrush Kutelli/ Dimitrie Pascu, a trăit/ a scris în România, născut la Pogradec, în 1907. E un nume de seamă al diasporei albaneze din România. La Bucureşti a absolvit Facultatea de Ştiinţe Economice, în 1934, cu o lucrare de licenţă de interes, atunci şi acum: „Sistemele bancare din Balcani".

[3] (1846-1900), considerat întemeietorul poeziei moderne albaneze, nume de seamă al renaşterii culturale naţionale din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Era de loc din Frashër, sat în care a fost înfiinţată o şcoală primară mixtă, în 1893, subvenţionată de statul român până în 1915. Satul era locuit şi de aromâni; Thede Kahl consideră că familia poetului ar fi de origini aromâne (vlahe).

[4] 1871-1940. Poet şi dramaturg, a cărui operă este profund marcată de patriotism.

ce i-a profanat mormântul, i-a aruncat osemintele acestui marel poet în râul Drin.

Aţi amintit două nume celebre ale literelor albaneze, pe poetul Lasgush Poradeci, care a studiat şi la Bucureşti, şi pe prozatorul Mitrush Kuteli, care, şi el, a studiat şi a lucrat în Bucureşti. Odată cu instaurarea dictaturii comuniste poetul a fost condamnat cu uitarea. Şi el a tăcut, nu a mai scris până la moarte, în timp ce prozatorul Kuteli, tatăl povestirii moderne albaneze, a fost condamnat, ba chiar a fost odată înmormântat de viu când lucra ca deţinut pentru asanarea unei mlaştini, numite atunci „mlaştina morţii". L-au scos prietenii când încă mai respira. Astăzi, amândoi, Lasgush şi Mitrush, ocupă un loc meritoriu în „Tabelul" Literaturii Albaneze.

Albania are poeţi tineri împuşcaţi, ca niciun alt popor. Cum s-a terminat cel de-al Doilea Război Mondial, când Albania a fost eliberată, dar nu pentru albanezi, învingătorii au început „vânătoarea de vrăjitoare". Au avut loc împuşcările, începând cu capetele Clerului Catolic, precum Dom Lazër Shantoja[1] şi Vicens Prennushi[2], torturaţi şi ucişi, aceeaşi soartă având şi unchiul meu şi alţi martiri. Au omorât reprezentanţii Clerului ortodox şi ai celui musulman, precum pe poetul Baba Ali Tomori[3], un preot al ordinului bektaşî. În anii următori, comuniştii au continuat cu uciderea poeţilor Trifon Xhagjika[4], 31 de ani, Vilson Blloshmi[5], 29 de ani, şi prietenul său, Genc Leka, 36 de ani, iar pe poetul Havzi Nela[6], cu care am fost împreună în închisoare, după ce l-au eliberat odată, l-au condamnat din nou la… spânzurare. A fost ultima spânzurare a regimului comunist, în

[1] 1891-1945. Poet, scriitor, translator, preot catolic. A fost printre primii preoţi catolici arestat de comunişti, primul executat. A fost beatificat în 2016.

[2] Scriitor (1885-1949), preot catolic, arhiepiscop de Durrës. Beatificat în 2016.

[3] 1893-1948. Pe numele real Ali Abaz Skëndi, educat în Istanbul, cunoscător şi al limbilor turcă şi arabă. A fost unul din cei mai tineri scriitori/ istorici ai bektaşismului, patriot. A fost executat, acuzat fiind că „a colaborat cu Anglia".

[4] Ofiţer, poet, 1932-1963. După ruperea relaţiilor Albaniei cu URSS, a fost acuzat în procesul care viza intelectualii educaţi în alte ţări din Europa de Est,

[5] Vilson Sami Blloshmi (1948-1977). După absolvirea şcolii la Elbasan a lucrat ca profesor. A tradus din poezia franceză. Pretextul arestării: un poem alegoric despre Albania, *Sahara*, fiind întemniţat, anchetat în închisoare, torturat şi executat împreună cu poetul Genc Leka (1941-1977), care a fost închis în 1976.

[6] 1934-988. Disident, constant supravegheat de organele comuniste, cenzurat, a fugit în Kosovo, atunci parte a Iugoslaviei; a fost arestat, împreună cu soţia sa, şi schimbat de guvernul iugoslav cu prizonieri care se aflau în Albania, în 1967, A fost eliberat în 1986, dar în 1987 a fost din nou arestat, condamnat şi spînzurat.

anul 1988, când poetul avea 54 de ani. Un an după asta a căzut Zidul Berlinului. Autorul primului roman albanez, Dom Ndoc Nikaj[1], moare în închisoare, şi tragedianul clasic albanez, Et'hem Haxhiademi[2], moare în închisoare, posibil să fi fost otrăviţi, şi aşa mai departe. Prima scriitoare dizidentă, Musine Kokalari[3], după ce a ieşit din închisoarea murit în satul unde a fost deportată… Nu mai continui cu nume, lista este lungă. Actul scrisului în iadul comunist al acestor martiri este unul măreţ şi sfânt. Să te lupţi cu răul prin poezie şi creaţie este un act înălţător.

Avem scriitori care au evadat din ţară din cauza regimului instalat în Albania. Ernest Koliqi[4] a trăit la Roma, unde a scris drama „Rrajët lëvizin"/ *Rădăcinile se mută*, o dramă „anti-orwelliană", opusul distopiei romanului „1984". Scriitorul albanez a prevăzut opusul – căderea comunismului în anii'70. Dacă a greşit anul căderii, nu a greşit ca profet.

Dumneavoastră mă întrebaţi şi de Ismail Kadare, el rămâne cel mai cunoscut şi mai tradus scriitor albanez în lume, propus de câteva ori pentru premiul Nobel. După Franţa, România e ţara în care s-a tradus cel mai mult din Kadare[5]. El a scris o literatură foarte bună în timpuri grele.

M.C.: Este un fapt că autorii din zona noastră, Europa de Sud-Est, nu răzbat de loc uşor pe piaţa europeană şi mondială. Un motiv serios este şi maniera în care pot pătrunde pe marile „culoare" editoriale prin traduceri bine făcute, care pot ajunge la edituri de forţă. La noi se discută mult şi despre cum e concepută şi cum este pusă în aplicare efectiv politica instituţiilor de stat în ce priveşte promovarea autorilor români. Aveţi o carieră literară de excepţie. Cum a fost pentru dumneavoastră? Cum este în Albania?

V.Z.: Ca literatura albaneză să devină cunoscută în străinătate, pare

---

[1] 1865-1951. Publicist, istoric şi prozator. A murit în închisoarea din Shkodra. Sunt voci (Aurel Plasari, de exemplu) care îi consideră, pe el şi pe Stefë Curani, întemeietorii istoriografiei albaneze. A fost arestat în 1946.

[2] 1902-1965. Profesor, preot, activist politic (a activat în mişcarea naţionalist-anticomunistă Balli Kombëtar), a studiat şi a trăit şi în Italia, Austria, apoi la Berlin.

[3] 1917 (în Adana, Turcia, deşi ai săi aveau origini albaneze) – 1983. Considerată prima femeie scriitor din Albania. Prozator şi politician în Albania înainte de comunism. În 1943 a fost fondatoarea Partidului Social Democrat din Albania, Persecutată de comunişti, cu interdicţia de a publica, a murit în sărăcie şi izolare.

[4] Născut la Shkodra, în 1903, a murit în 1975 la Roma. A fost scriitor, translator (a tradus din Dante, Petrarca dar şi scriitori apropiaţi epocii lui), politican (ministru al educaţiei în regatul Albaniei).

[5] Majoritatea operelor au fost traduse de Marius Dobrescu, unele de Luan Topciu.

ciudat, dar dictatura sprijinea financiar acest lucru, bineînţeles, pentru autori şi cărţi pe care ea le agrea.

Astăzi, în democraţie, lipseşte aşa ceva, statul este total dezinteresat. Neexistând politici culturale serioase, cred că nu va exista nici o cultură serioasă politică. Alte ţări mici, ca Albania, au instituţii de stat direct implicate pentru răspândirea literaturii lor în lume. Lăsând la o parte Israelul, vecina noastră, Macedonia de Nord, are rezultate lăudabile în acest sens. La noi succesele sunt individuale, fără sprijinul statului. Şi mai puţin susţinuţi sunt scriitorii albanezi care au experienţa închisorii comuniste, care, oricum, sunt mai apreciaţi în afara ţării lor.

M.C.: Acum să vorbim despre proza dvs. Şi să ne oprim la *Funerali i pafundëm/ Funeralii nesfârşite*, o carte nu atât de uşor de „clasificat". În ce mă priveşte, din multe perspective pare a fi scrisă ca un poem în proză, şi apoi ca un tip de roman. Am fost interesat să citesc această carte din mai multe raţiuni. Una porneşte de la acest citat: „„luaţi unul câte unul oamenii sunt insuportabili, dar uniţi într-o masă tălăzuitoare, într-o atmosferă de tăcere adâncă, plăcută, această masă, deşi fără chip, te fascinează prin masivitatea ei compactă". Şi un altul: „am visat că eram în vis. Tot acest mers este halucinaţie, nălucire consolatoare".

V.Z.: Împărtăşesc aceeaşi părere despre romanul „Funerali i pafundmë"/ *Funeralii nesfârşite*. Un critic evreu îl considera roman „post kafkian". Acest roman este publicat şi în Italia, dar pe mine m-a impresionat cum a fost receptat în România – fiind o metaforă împotriva totalitarismului, care, cred că, este la fel oriunde. O pandemie ideologică, unde nu se înţelege care sunt infectaţii, cei din afară sau sinele, sau ambele împreună. Este o călătorie delirantă spre nicăieri. Un apel absent pentru a ajunge la sine…

Albania este singura ţară din lume
care are o diaspora mai mare decât ea însăşi

M.C.: Am constatat că aveţi diasporă destul de activă din punct de vedere literar, răspândită prin toată lumea, cu autori mai mult sau mai puţin vizibili şi în ţara de adopţie. Câţiva dintre ei au fost traduşi şi în română. Cum este această diasporă primită/ implicată în viaţa literară din Albania? Presupun că activitatea dvs. jurnalistică/ diplomatică v-a ajutat să aveţi o perspectivă mai limpede.

V.Z.: Cred că Albania este singura ţară din lume care are o diaspora mai mare decât ea însăşi. Cea mai veche diasporă, de peste 500 de ani, este în Italia, unde albanezii sunt numiţi *arbëreshët.* Au avut poeţi renascentişti

care au conectat poezia albaneză a secolului XIX cu cea europeană datorită poeţilor ca Jeronim De Rada, apreciat de Victor Hugo şi Lamartine. Aceeaşi conexiune a făcut-o şi scriitoarea albanezo-română Dora D'Istria, o personalitate a vremii. Pe *arbëreshi* îi găsim şi în Grecia, şi pe coasta Dalmaţiei. Diaspora albaneză din România a fost printre cele mai active. Din această comunitate avem Imnul Naţional[1], textul fiind scris de către un poet albanez care trăia în România. În România s-a publicat primul abecedar al limbii albaneze, precum şi cele mai importante opere ale Renaşterii Naţionale Albaneze[2].

Asociaţia „Liga Albanezilor din România" desfăşoară o activitate impresionantă în ţara dumneavoastră, promovând personalităţi ale istoriei şi culturii albaneze, scriitori şi artişti albanezi şi româno-albanezi. Amintesc aici amplasarea bustului eroului naţional al albanezilor, Skanderbeg, la Craiova, conferinţele, lansările cărţilor pe care le publică – traduceri din literatura albaneză –, expoziţiile de pictură şi grafică etc. În mai multe oraşe din România ALAR a deschis expoziţii, s-au organizat concerte, conferinţe cu artişti albanezi, s-au organizat vizite reciproce, traduceri de cărţi etc. În afară de revista „Haemus", a lui Ardian Kyçyku, se publică şi revista de nivel european a acestei asociaţii (ALAR), „Albanica", având ca redactor-şef pe criticul de artă, estetul şi traducătorul Luan Topciu. Poetul albanezo-român Baki Ymeri are contribuţii în ce priveşte comunicarea între cele două culturi, dar şi în traducerea poeziei. L-am cunoscut pe Marius Dobrescu, licenţiat la Tirana, care l-a tradus în română pe Kadare. M-a bucurat faptul că albanezii din România au reprezentant în Parlamentul României, pe domnul Bogdan-Alin Stoica, fapt care constituie un sprijin real în promovarea tradiţiilor, limbii, valorilor culturale albaneze.

Diaspora albaneză de astăzi din Italia, Franţa, Germania, Austria, Belgia, Elveţia, Spania, Regatul Unit, ţările nordice, până în Australia şi pe

---

[1] Autorul versurilor imnului Albaniei (*Imnul steagului/ Hymni i Flamurit*), Asdreni (Aleksander Stavre Drenova; 1872-1947), de origine aromână, a fost cunoscător al limbii române, al României, ţară în care a ajuns cînd avea 13 ani, a absolvit universitatea, şi în care trăit până la moartea sa. Păstra în biblioteca sa la loc de cinste poezia lui Eminescu. Imnul este pe o melodie compusă de Ciprian Porumbescu, *Pe-al nostru steag e scris unire*.

[2] Primul alfabet albanez, inserat în *Evetar*, a fost alcătuit de Naum Panajot Veqilhardji, participant la revoluţia lui Tudor din 1821, albanez musulman născut lângă Korcea, în 1767, stabilit la începutul anilor 1800 la Brăila, unde a fost avocat. Evetarul, publicat în 1844, e considerat primul „abecedar" al limbii albaneze, având şi un alfabet de 33 de litere, care a fost foarte răspândit în sudul Albaniei.

continentul American, în Canada, Argentina şi, mai ales, din SUA, este foarte activă pe plan cultural. Peste tot în diasporă sunt scriitori şi artişti activi. Recent, în Albania a fost înfiinţat Ministerul Diasporei, care are drept scop colaborarea cu diaspora din lume şi integrarea produsului cultural al acesteia în cultura ţării.

M.C.: Aţi vizitat România, v-aţi lansat cărţi aici. Cu ce impresii aţi plecat spre casă din România?

V.Z: Pot să spun că venisem în România şi fără să ajung fizic. Prin poezie. L-am cunoscut pe Mihai Eminescu din anii studenţiei mele prin două publicaţii, una fiind realizată de profesorul meu, prof. univ. Vehbi Bala, licenţiat în România. Apoi am cunoscut şi creaţiile lui Victor Eftimiu, care a venit în Albania să-şi viziteze locul de baştină, un sat de lângă Korcea. Una dintre comediile sale, „Omul care a văzut moartea", s-a jucat ani la rând şi se joacă în continuare pe scenele teatrelor din Albania. Caragiale deja era publicat, dar şi alţi autori români clasici. În schimb, au lipsit autorii moderni.

Când am citit pentru prima data poezia lui Marin Sorescu, am rămas fascinat. L-am citit când eram în închisoare. Poeziile lui Sorescu erau bucăţi de libertate pentru mine. Acest lucru i l-am spus şi lui Sorescu, când am avut ocazia să-l întâlnesc, după prăbuşirea comunismului, la un eveniment din Torino. Interviul pe care l-am realizat cu domnia sa l-am pus drept cuvânt-înainte în cartea mea tradusă de Aurel Plasari. Unul din traducătorii mei a fost şi Dionis Bubani, născut în România. Tatăl lui, Gjergj Bubani, un mare intelectual, a fost primul director al Radio-Tirana în perioada interbelică. Odată cu venirea comuniştilor la putere acesta a fost închis şi a murit în închisoare. Apoi l-am descoperit pe Nichita Stănescu în italiană. Poezia română deja mă captivase. Apoi au venit în albaneză Ana Blandiana, Lucian Blaga. Poezia română este una dintre cele mai frumoase şi profunde poezii europene. Am avut ocazia să-l întâlnesc şi pe Mircea Dinescu într-o acţiune culturală în Grecia. Cu alte cuvinte, m-am aflat în România înainte să ajung în această ţară.

Apoi am venit personal în România. Am vizitat oraşe şi am întâlnit poeţi, scriitori, pe preşedintele parlamentului de atunci, chiar şi pe preşedintele României. Voi aţi îndrăznit să condamnaţi corupţia, în ţara mea acest lucru nu s-a întâmplat.

M-am îndrăgostit de Bucureşti din prima. Am vizitat Sinaia şi apoi am fost invitat la Festivalul de Poezie de la Curtea de Argeş. Românii sunt primitori şi oameni deschişi. A apărut prima carte cu poeme în România intitulată „Psalm", la Editura „Orient-Occident", editor fiind Dumitru M Ion.

Ceva mai târziu s-a publicat romanul meu, în toamnă, lansat la Bucureşti şi la Constanţa, unde am cunoscut pe scriitorul Liviu Lungu, autor tradus şi în albaneză. Recent a apărut al doilea volum al meu de poezii „Aripa frântă", sub egida editurii Asociaţiei Liga Albanezilor din România. Toate traducerile operei mele în română sunt semnate de Renata şi Luan Topciu. Cu ocazia lansării acestui volum în Bucureşti am cunoscut-o şi pe scriitoarea Ana Barton. De altfel, am vizitat muzee, expoziţii etc. Mi-au plăcut, în mod deosebit, librăriile şi muzeele scriitorilor.

La Festivalul de Poezie din Como, Italia, l-am cunoscut personal pe Ion Diaconescu, organizatorul festivalului poetic internaţional „Mihai Eminescu"… V-am cunoscut şi pe dv. Între timp, în Albania a fost publicată cartea unei alte poete din România, Linda Maria Baros, precum şi prima carte a lui Emil Cioran „Pe culmile disperării", amândouă în traducerea lui Luan Topciu, care a fost şi premiat pentru aceste traduceri. Am o invitaţie să vin din nou în România, dar evenimentul s-a amânat din cauza pandemiei. Sper ca lumea să se vindece cât mai repede. Aştept cu nerăbdare să vin din nou în România.

M.C.: Să ne apropiem de final, nu înainte de a vă mulţumi pentru această conversaţie, vorbindu-ne despre proiectele dvs. literare şi adresînd un cuvînt pentru cititorii revistei „Poezia", în care v-au apărut mai multe poeme.

V.Z.: Izolarea din cauza pandemiei mi-a amintit de izolarea mea în închisoare. Diferă motivele acestei izolări. Astăzi ne-am închis în case pentru a ne apăra viaţa, pe când înainte te închideau pentru că erau împotriva vieţii, sensului ei, împotriva poeziei. În această perioadă m-am reîntors la o carte despre scriitorii din închisori. Este necesară memoriei noastre.

Îmi pare bine că aveţi o revistă cu numele de „Poezia". Multe ţări care iubesc poezia au o asemenea revistă. Aş fi dorit să avem şi noi în Albania aşa ceva. Cititorilor revistei „Poezia" aş dori să le spun că am fost întemniţat din cauza poeziei, dar poezia a fost, în acelaşi timp, cea care m-a salvat în închisoare, care mi-a dat viaţă. Poezia e precum o rugăciune. Oamenii se unesc în rugăciuni. Şi prin poezie. Şi aşa omul a învins ura, războaiele, pandemiile, fie acestea şi ideologice. Cu cât mai multă viaţă în poezie, cu atât mai multă poezie în viaţă.

Interviu, prezentare şi note: **Marius CHELARU**
versiunea română: **Renata TOPCIU-MELONASHI**

Miron KIROPOL

De-aș avea un poem de sfârșit
scris cu unghia pe ochiul Ciclopilor,
ah, de-aș avea pe unul care e tăcut
pe gura durerii mereu născute
din care iubirea și-a făcut liste lin !
Ți-a plăcut să taci, să repeți în gând
inima lucrurilor,
acolo, singur în umbra ochiului pierdut,
totul a fost lut și naștere.
Te-am îngropat să nu mai deschizi gura
decât deasupra fumegării tainice a nopților.
Și uite acum e din nou noapte
și parcă steaua văzută a spus ceva
de nimeni auzit.
Și ți s-a făcut frică
de mîinile tale pe care îngerul scrisese,
fugi din rodul acesta.
Fugi în adâncul pământului
acolo unde poate mă va găsi Ciclopul
punându-mi pe frunte pecetea geamătului
celui care a știut să cânte.
Acesta-i cântul tău unic rămas,
iubit de peșteri.
În grota cea mai ascunsă în adânc
râd păsările paradisului și plânge
frumoasa din grădina îngropată.
Să fii ca ea, ca miezul
ei lacom în tine.
Cât ai fost sărutat
de nimeni pe lume
mai mult decât flăcările
ce ies din nume.
Ai fost făcut floare,
numai polen
să-i placi albinei
Din pace adâncă
să iasă orice cuvânt.
Cel care nu mai este
să-ți fie cântând.

Am locuit acolo unde prăpastie ieşi din mine
cu cei plecaţi în înfrângerea fără pereche.
Tatăl meu se iubea cu înzare.
Acesta este tatăl tău ?
Acesta este tatăl tău, m-a întrebat profesorul
după ce mi-a văzut tatăl
care trăia din Ghheene.
Cei spânzuraţi puteau doar să-l iubească
cei morţi muşcau din el o bucăţică
şi limpede groază, muncea să-i spună părinte,
ah, de-aş fi găsit un alt loc pe lume.
Şi întindeam o mînă tăiată
către altă mînă tăiată.
Aceasta e singura clipă vie din amintirea mea
visul în care mă rugam să nu mai fiu.

Din copilărie mi-e vie moartea,
de atunci făceam cu ea dragoste
gonit în carne.
Numai ea mă iubea
dându-mi să beau din ţâţa ei grasă
din n care mai înainte băuse inima unor fiinţe de sus.
Singur cu pietrele eram,
singur cu cine nu mă văzuse nicicând.
Pe marginea unei pietre îmi scrisese numele
şi de fiecare dată încercam să-i spun
că sunt viu ca ea.
Îmi arunca din mine o carte
de nimeni citită.
Şi cine să o citească?
Tata beat?
Chemat să uite că m-a născut
ca să-mi sugă sângele
făcut din putrezirea
miilor de oameni miraţi
creaţi să-mi fie cupă.
Cine sunteţi voi, cei împinşi să mănânce
ascunşi în peşteri?
Cine mi-a dat poruncă

să vă fiu mamă atît de curată
când pământul se curmă?
Cine v-a spus că eu v-am dat viață?
Și-acum, împreună, ne dăm silința
să murim, prinși de miracolul morții?
Lumea îmi este materia,
pământul început
ieșind cu mine din groapă
șoptită și șoapta să fie.

Cu cine m-am luat de mână
și ne-am plîns unul altuia pe umăr?
Poporul rus a venit șuvoi să ne împută.
Cei fără grai au primit grai.
Stelele s-au pornit din nou să cânte
rostirea psalmilor.

Florentin PALAGHIA

SE ÎNTÂMPLĂ SĂ MĂ NASC

Se întâmplă să mă nasc,
între patru pereți îngerii mă așteaptă-n picioare,
departe de trup, cu mâinile pe pomeți,
stau de pază la fiare.

Lumina inundă boțul de pîine.
prin spărtura orbitelor ziua de mîine.
Singurul punct de sprijin îmi pare cuvântul
care se așază să mă boteze cu vântul.

Ies din togă și mă-mprăștii în vânt,
mă tulbură repausul petrecut pe pământ,
camera e goală, de-abușilea prin pupilă
redescopăr fiarele cu miros de acvilă.

Cerul gurii mă arde, lumina gălbuie
printre genele mele mirată suie,
mă amestec cu fiarele care pasc,
între patru pereți, iarba în care mă nasc.

PREGĂTEȘTE-TE DE BAL
Totul se șterge,
totul dispare, capul, gura,
ochii cuprinși de mirare.

Dacă mai crezi în îngeri
așează-te pe aripile mele
ca să vedem de sus străzile în dezordine.

Apropie-te de muguri, poate vom înflori
și în altă parte de vorbire
vom călători.

Pregătește-te de bal, printre flori
puneți voal de stele
și parfumul de nori.

Vino în tinerețea iluziei mele,
îți promit că voi fi cuminte
Și vom dansa printre stele...

ÎN FORMĂ DE CRUCE
Unesc extremele.
Alături de tine în cruce
mă întreb,
de ce în formă de cruce?
și cuvintele mă devoră
și spinii colcăie.

Mă rostogolesc în aerul străveziu,
am mâinile paralele cu pământul.
Extremele există?
Te privesc pe furiș
și mă întreb:
poți încă să mă iubești
în formă de cruce?

Îi răspund,
pentru că exiști!
De undeva o voce interioară:
ce vrei să știi putregaiule?
De ce în formă de cruce,

de ce în cruce,
de ce?

DESPĂRȚIRE
Nu mă liniștesc,
în jur lanțuri zornăitoare,
uși blindate, oameni înarmați.
Strig : la stânga !
convoaie de soldați pașnici
se îndreaptă spre mine.
Închid ochii,
pipăîi podeaua, tablourile
și carnea ta care miroase a dinamită.
Presimt cataclismul,
mă las în genunchi și mă târâi
spre groapa comună.
Din adânc cineva întinde mâna
și mă trage spre el printr-un orificiu.
Mai bine-i aici decât în ospiciu
și mă lasă liber.
În urmă, sfârșitul,
o dungă neagră, un zgomot infernal
și ochii tăi rugători :
Să plecăm împreună !
Aflu că nu mai am carne,
aerul e tremurător,
și nu-mi amintesc decât glasul tău.
În rest alunec, alunec...

Dragoș COJOCARU

BAKUL

Motto: Adu-i, Doamne, lui Bakul
Sînge cît să-l faci sătul.

*

Bakulas, nobil spaniol,
La tîmplă-și puse un pistol.
Gîndind că nimeni nu-l iubește,
Muri preferă vitejește.

*

Bakulas, spectru din ruine,
La toată lumea ar vrea bine.
Adică pentru toţi la fel
Şi mai cu seamă pentru el.

*

Bakul, vajnic canibal,
Bea cu sete din pocal
Sînge proaspăt, de fecioară
Omorîtă de cu seară.

*

Bakul, fantoma turbată,
Puse ochii pe o fată
Şi după ce o păcăli
La el în grotă-o tîrîi.
Ghiciţi acolo ce făcu
Bakulas? – Sîngele-i bău.

*

Bakulas, rezident în ţară,
Se-amoreză de-o văduvioară.
O cunoscuse… Nu v-am zis?
Atunci, pe soţ cînd l-a ucis.

*

Bakul, practician ocult,
Iubea femeile prea mult.
Ba chiar atît de nebuneşte
Încît acuma le urăşte.

*

Bakul, vajnic zgripţuroi,
Toarnă sînge în butoi,
Sînge proaspăt, de fecioară,
Strîns cu zel din primăvară.
Căci Bakul, vampir distins,
Lasă sîngele la prins.
Gastronom cum l-am ştiut,
Vrea să bea sînge bătut.

*

Azi noapte fost-a ger cumplit,
Iar Vambakulas a răcit
Şi-acuma soarbe, înţelept,
Clondirul plin cu sînge fiert.

*

Bakul, vampir 'n-a vîrstei floare,
Îşi cumpărase o strecurătoare.
Şi-acum separă el cu voluptate
Din sînge elemente figurate.

*

Bakulas, vechi vampir de neam,
Bătu la o femeie-n geam.
Dar cînd s-o scuture de viaţă
Deodată se schimbă la faţă…
Femeia îl privi cu drag,
Iar Vambakul, vampir pribeag,
Simţi ai dragostei fiori,
La fel ca noi, de-atîtea ori.
Şi-acum, rămas, făr-de putere,
Pentru plăcinte taie mere.

*

Bakul, vampir cu capu-n nori,
Pentru femei aduce flori.
La miezul nopţi-n geam de-ţi bate,
Primeşte-l, zău, cu bunătate
Căci astăzi bravul Bambakul
De-atîta sînge e sătul
Şi-ar vrea să stea, de bună seamă,
Călare pe-un butoi în cramă.

*

Cînd prins a fost furînd cartofi din seră
Bakul fu condamnat pe o galeră
Şi să muncească nevoit serios,
Se-ntoarse-acasă ţeapăn şi vînjos,
Încît, la bloc în scară cînd intră,
Din mînă Slenyn suliţa scăpă

Și se jură să nu mai facă pază
Cînd se întoarce-acasă-un om de vază.

*

Bakulas, vrednic castelan,
Azi-noapte și-a făcut un plan:
Pe-a lui soție, dalbă floare,
Voia de drag ca s-o omoare.
La miezul nopții singur el,
Bakulas, bîntuie-n castel.
Înfășurat în pelerină,
În mînă strîngînd lanțul cu rugină,
După atîtea fapte bune,
Nevasta merita să și-o sugrume…
Văzînd priveliștea din pat,
Bakul pe dată s-a-mbunat
Și-și amînă al său omor
Pentru un ceas ulterior.

*

Bakulas, gentilom de vază,
Nevasta și-o ținea cu varză
Și o iubea din suflet, însă ea
Pe chestia asta îl disprețuia.

*

Confesiune
Cu Bakul, nobil de vază,
Sînt mereu în antifază:
Cînd se-amorezează el,
Rămîn singur-singurel,
Dar îmi e cu mult mai greu
S-o păţesc la rîndul meu.

*

Închinare
Dacă Bakulas vrea să te omoare
Și îți azvîrle barda spre spinare
Ferește-te! Să mori ar fi păcat
Fără cu el la masă să fi stat.

Mircea PLATON

România deschisă

Publicitate: „Dorința de a petrece cât mai mult timp în natură și de a muta majoritatea activităților în aer liber este un bun motiv să ne facem planul pentru weekend. Te poți încărca cu bună dispoziție și energie în parcul Mallas, relaxându-te pe gazon, admirând verdele crud al vegetației sau în timp ce te plimbi pe alei. Parcul Mallas își așteaptă vizitatorii într-un cadru natural idilic."

Minţile, ca mesele de biliard:
Ideile se rostogolesc iute,
Se ciocnesc zgomotos şi
Apoi cad într-o gaură
Neagră.
Gazon
Englezesc după ultima modă americană.
Rase au fost din peisaj
Circumvoluţiunile gardurilor vii,
Umilă, comunistă moştenire printre blocuri, policlinici şi fabrici
A grădinilor renascentiste sau franceze din secole în care
Lorenzo Magnificul sau Regele Soare aveau artişti care sculptau
În vegetaţie şi orchestre care să cânte ascunse de pereţi înmiresmaţi.
Azi, oameni fără circumvoluţiuni gonesc în maşini pe străzile oraşului fără circumvoluţiuni, aplatizat de defrişări. Se izbesc cu zgomot şi cad în găurile negre ale
Deşertului de gazon şi beton. Iarba, ca gresia, la placă pătrată.
Omul, ca iarba, se usucă la soare, e jupit apoi de pe asfalt şi aruncat la gunoi.
Copacii, grădinile
Ascund, vindecă, adăpostesc.
Or, acum trăim în România deschisă:
Obiectivele trebuie să fie clare şi celui care vine,
Şi celui care nu mai poate să plece şi trebuie să-şi apere
Petecul lui de gazon
Pe care şi-a ridicat un castel de aer condiţionat.

Heraldică şi genealogie

În văzduh,
Ciorile în fracuri croncăne în cercuri concentrice.
Jos, oameni în trening se rotesc în maşini.
Păsările au rămas nobilimea oraşului:

Sunt bunele urmaşele ale altor păsări,
Din vechime,
În care trăgea diaconul Creangă cu puşca.
Cer cenuşiu, turle de biserici şi coroanele copacilor în toamnă,
Peisajul de sus, neschimbat
Ca un herb.
Pe străzi, stoluri de oameni veniţi de niciunde.

Răsvan POPESCU

PUŞCA CU SARE

Oroare! Oroare!
Mi-am găsit câinele legat cu sârmă de coadă, priponit de gard.
S-a zbătut acolo o noapte întreagă, ca într-o animaţie horror
Bine că nu i-a pus laţul de gât…
Ajung rar la vechea mea casă părintească, mai mult stă încuiată
Serviciul mă ţine la oraş
Câinele e atât de singur încât se gudură pe lîngă oricine îl bagă în seamă
Se lasă mângâiat de orice scrîntit
Poliţaiul spune că ar fi fost nişte beţivi sau copiii lor incontrolabili,
Nişte psihopaţi care bântuie noaptea ca strigoii
M-a asigurat că dacă îi prinde, îi rupe,
Nu-i nevoie reclam în scris, se va întrebuinţa serios
Atunci să vezi poceală!
Praful s-a ales de satul miner
Colonia s-a pustiit, grădinile n-au mai rodit
Carbonifera s-a închis, că nu mai renta
Aşa depăşim noi epoca combustibililor fosili
Şi ce punem în loc?
Tinerii şi-au găsit de lucru la fabrica de carne
Răsărită pe vechile halde, ca o ciupercă
Cot la cot, la tranşat carcase,
Până seara, cu maţele pe jos
Fetele de la lămpărie au plecat la îngrijire bătrâni.
E treabă serioasă, organizată-n ture, fac cu schimbul la câteva luni
Au chiar autobuzele şi vagoanele lor de Austria
Ortacii bătrâni au ajuns stâlpii cârciumii
Ultimele lor trăiri se consumă printre navetele goale
Acoolul contrafăcut sminteşte minţile, se dă şi pe caiet

Până vin ajutoarele sociale
Uneori se revoltă, se ridică brusc, bâiguie ceva şi apoi cad la loc în abureală, amorţeală
Seara nevestele îi iau acasă cu binişorul
Cei rămaşi singuri adorm cu capul pe masă
Visează galeriile nesfârşite, hrana caldă de la intrarea în şut
Şi chiar şi marmeladă…
Mie mi-a rămas câinele depresiv
A fost aruncat peste gard când era mic, v-am mai spus
Cine ştie ce amărăştean la ananghie, cât mănâncă un pui?
Îi las conserve la o vecină, îi schimbă şi apa
S-a făcut mare, alb şi frumos
Şi prost făcut grămadă, crede că oamenii sunt buni!
Totuşi să legi un câine de coadă pare la mintea unor copii
Orişicât ne-am gândi…
Străbunicul meu, Învăţătorul era mare vânător
Atunci când mai exista vânat prin crâng
Înainte ca acesta să cadă sub topoare
Iepuri, vulpi, fazani împodobeau foişorul casei domneşti
Era acolo un jder cu colţii rânjiţi
O pisică sălbatică cu ochi de sticlă, dacă nu erau mărgelele bunicii
Şi chiar un trofeu de căprior.
Învăţătorul avea o carabină cu glonţ
A cărat-o cu el din război, o ascundea-n fân
Arma cu două ţevi, cu alice pentru păsări
Mai ales uliul găinilor şi prigoriile care îi mâncau albinele,
Avea boală pe ele, le ochea de pe prispă
Şi o puşcă cu sare, n-am înţeles niciodată de ce
N-a tras niciodată cu ea, doar o ţinea ferită după uşă
Au venit comuniştii, le-au confiscat pe toate
Învăţătorul a intrat la puşcărie şi când a ieşit
A mai zăcut puţin, a chemat preotul şi-a murit
Copiii satului au rămas de izbelişte...
Până la urmă a venit un navetist
Toate le ştia, între două rate
În două ceasuri cunoaşterea venea şi pleca
Aşa că nu-i de mirare
Astăzi mă bate un gând, dar să nu vorbim tare
Ce bună ar fi o puşcă cu sare...

ÎN COLOANĂ

Mie scrisul nu mi-a priit în fostul regim
Şi nici cititul, nu ştiu de ce
Mereu au fost nepotriviri, probleme
În armată am dus-o cel mai greu
După ce comandantul meu de pluton , zis „Câinele”
M-a prins cu un roman în sacul măştii de gaze
Pe care o pusesem la păstrare sub saltea
Volumul s-a rostogolit pe jos
Bine că nu era Lev Tolstoi, ci Alexei, mai subţire
Totuşi m-am prăbuşit sub lovitură
Dacă era bătrânul, mă achita
“Nu se poate aşa ceva, sodatule, nu se poate aşa ceva!”
Am crezut că face congestie cerebrală
Zăceam într-un şanţ, aşa, de-al dracului
Cu sângele pe nas, îmi cursese şi-n gură
Comandantul regimentului a crezut că am hemoragie internă, a dat cu cascheta de pământ
Trebuia să raporteze incidentul tocmai acum când să-l facă colonel
“Câinele” a zis că mă prefac, m-a înghiontit cu bombeul în coaste
Dar eu am strâns din dinţi şi nu m-am mişcat
Întreg regimental trecea în coloană şi se holba la mine
Tremura pământul sub bocancii lor scâlciaţi de atâtea marşuri
Au trecut şi pifanii mărunţi din coadă, ăia care cară ţintele
Au trecut şi marmidele…
Aşa bine stăteam pe spate, cu ochii la cer, complet detaşat
Într-un târziu au apărut unii cu o targă
“Câinele” a fost trimis la munci, să lupte cu porumbul
Să-şi verse nervii pe floarea soarelui
Eu am ajuns la infirmerie, se mânca mai bine
Şi medicul n-avea partener de discuţii, m-a ţinut acolo mult şi bine
Îi recitam din Nichita Stănescu : „ Poetul ca şi soldatul n-are viaţă personală”
Şi el ofta şi-mi îngrijea bătăturile
Apoi am fost detaşat pe şest la o unitate auto
Nici armă nu mai aveam, numai scule
Şi ulei în albul ochilor
Spre deliciul mecanicilor şi şoferilor mişţocari, li se spunea „manivele”
“Ia uite, bă, la intelectualu!”
În fine, a trecut...

La absolvirea facultății am fost repartizat și mai rău
La o mină de cărbuni ca o ocnă
Vreo mie de metri sub pământ
Uneori mocirla trecea de cizmă
Alte ori mă târam în patru labe sub tavanul presurizat
Abia afară îmi trăgeam sufletul, la dușuri
Sub jetul de apă călâie mă simțeam iarăși om
Totuși colegii mă suspicionau că sunt securist
Pentru că mereu îmi notam câte ceva
Acolo unde ei nu vedeau nimic notabil
Nici măcar viețile lor care se scurgeau, în pământ
Inginerul-șef însuși, alertat
M-a surprins mânzgălind ceva într-o firidă
S-a apropiat tiptil, cu lampa stinsă
Auzisem eu ceva, dar mi-am zis că-i un șobolan
Și pac, m-am trezit cu lumina în ochi
Consemnat șase luni pe schimbul trei!
Răcnea că nu se poate așa ceva, etcetera
Colegii mei au prins curaj, au ales unul mai zelos
Care mi-a spart dulapul din vestiar, unde îmi ascundeam notițele
Ceilalți îl așteptau afară, cu sufletul la gură
Dar el i-a dezamăgit : scrie niște prostii...
Nu e mai bine azi, în libertate?
Am publicat acele texte și altele
Proză, poezie, roman cum mi-au venit
Dar pe cine mai interesează?
Lumea aleargă după bani, credite, oportunități
Telefoane, televizoare smart, device-uri, aplicații
Joburi la multinaționale, after-school, bone tailandeze
Merge la sală, trage de fiare, gimnastică aerobică, îngrijire personală
Se preocupă să mănânce natural, cereale fără gluten, face shopping pe net, să fie trendy
Altfel de coloană s-a format
Consumă orice, absolut orice
Dar nu literatură...

VEDERE DE LA MARE

Ce vezi?! s-a răstit el
Și eu am amuțit pentru că nu vorbea niciodată
Mut ca pietrele digului, cenușiu ca și ele

Era acolo în fiecare zi, printre pet-uri şi gunoaie, aruncate de valuri
La capătul fâşiei ce apară portul
Ce vezi?!
Şi eu am răspuns : nimic! Decât apă...
Astăzi îmi pare rău că l-am dezamăgit
Dar era atât de ghebos, de chelbos, se târa printre bolovani ca un crab
Încât n-am mai stat să-mi bat capul cu el
Încă un dezmoştenit al sorţii scuipat la mal, o epavă
În bătaia soarelui şi a vînturilor
Cu pielea sărată, tăbăcită ca o scoarţă de pe el, mereu aceeaşi
Îmi treceam zilele pe chei, aşteptând să mă fac de şcoală
Până la lăsarea întunericului n-avea nimeni grija mea
Umblam de colo-colo, ca un câine, tândăleam
Şi mă uitam după ţipetele hot de pe plajă
Până la urmă pescarul s-a îndurat să-mi împrumute un băţ de bambus
Astăzi nu se mai fac aşa, numai fibră de sticlă, cu senzor la vârf
M-a învăţat să pun momeala în cârlig
Să dibui râmele roşii, garizii în nisipul mâlos
Dimineaţă erau mulţi pescari, încercându-şi norocul
Se rătrăgeau pe la prânz, nu mai trăgea nimic
Dar el stătea neclintit până seara, sub cerul vânăt
Altă viaţă nici nu avea
Şi nici copii...
Uneori se întorcea cu găleata goală, se calicea la guvizii mei îmbibaţi în gudron şi păcură
Se bucura la un stavrid lihnit, o cambulă cât palma
Pe toate le frigea la o lampă veche cu petrol
Dar eu îi dădeam bucuros captura mea săracă, la schimb cu poveştile lui fantaste
Oho, când se pornea el
Toată marea se despica sub prova pescadorului
Sardine şi hamsii umpleau plasele cu ochiuri mici
Chefali, barbuni şi scrumbiile de primăvară
Apoi veneau la rând monştrii cei mari, sturionii,
Rechinii cu dinţi de fierăstrău, cetaceii care răsuflau prin creştet
Anghilele ca şerpii, pisicile cu acele lungi, otrăvite
Pe toţi îi scotea din adâncul misterios şi îi înşira, trofee pe punte
Până când şi-a frânt spatele
S-a rupt vinciul sub greutatea năvodului
Şi el s-a trezit îngropat sub tone de peşti!

Să fi fost răzbunarea lor?!
Zăcea în spital şi se gândea la viaţa lui sfârşită
Până i-au pus oasele la loc
Ca să poată merge din nou, cât de cât
Cel mai bine se descurca printre stabilopozi, în patru labe...
A trecut vara, au venit ploile mărunte şi reci
Hula chinuia vasele din radă, mineralierele grele se bălăngăneau ca vorba aia
Lăsând scurgeri de uleiuri în pete lăbărţate
Mai departe e mai bine să tac
Poliţaiul insista că sunt singurul martor, să spun tot, să nu ascund nimic
Dacă era pilit sau avea comorbidităţi, stârpitura
Dacă s-a aruncat, a alunecat sau chiar eu l-am împins
Ca să pun mâna pe baraca lui mizeră din port
Altfel cum se explică că aveam cheia?!
Mi-a pus în faţă o foaie albă şi m-a lăsat singur, avea treabă
Dar eu nu ştiam să scriu
Aşa că am tras linia ţărmului cu cărbune
Până la omul copleşit de un calamar monstruos
Vă jur că l-am văzut!
Tentaculele le-am făcut cu ventuze roşii, aveam creioane colorate
Cred că sticletele le uitase acolo intenţionat
Ca să mai fac ceva am pus de la mine doi delfini,
Zâmbitori cum sunt ei în cărţile poştale
Şi doi căluţi de mare cu codiţele îmbârligate...
Anchetatorul mi-a dat coala s-o înghit,
Se concentra la plex, lovea cu sete
Şi tot el se plângea ca-l doare ulcerul
Abia dimineaţă au venit de la orfelinat să mă ia
Că nu ieşeam la număr
Apoi s-au montat zăbrele la ferestre, a mai fost angajat un paznic
Ceea ce m-a făcut foarte popular în cămin, vă daţi seama
Mi-am luat-o de la ăia mari, hăndrălăii
Ţinteau la faţă, la cap
Educatorul a zis că aşa-mi trebuie dacă mă prostesc
Trupul pescarului nu a fost găsit, n-a ieşit deasupra
Poate l-au tras curenţii la fund, s-au altceva
Bine că nu l-a revendicat nimeni
Până la urmă a început şcoala şi pentru mine
Liceul militar, ce altceva

Și așa mai departe
Ani de zile mi-am servit patria în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii
Pustietăți mișcătoare, nebuloase, convulsive
Nici nu știam ce patrie mare avem...
Rar, foarte rar reveneam la chei
Niciodată nu m-am mai aventurat printre bolovanii alunecoși de pe dig
Să nu mă înhațe...

Din volumul *Pisici pe acoperiș*, în curs de apariție.

Adriana WEIMAR

POEMELE MĂRII

Marea cea mare
Cu Marea cea mare
în suflet
și-n priviri
– cât o pot cuprinde –

contopindu-ne
cerul,
visele,
iubirea,
destinul.

Cu iubirea ta-n suflet
Marea cea mare
mă cunoaște,
mă cheamă
în largul ei...

sunt în largul meu...

Sărut infinit
Adun
scoici colorate
și nisipul sărat
îmi măsoară
pașii
alături de-ai tăi.
Libertate,

sentimentul
Mării celei mari
mă cuprinde,

îmi cuprinde
iubirea,
gleznele,
mijlocul,
faţa,
ca-ntr-un sărut infinit.

Neţărmurită iubire
Neţărmurită-i iubirea
la ţărmul tău
fără sfârşit...

Seninul tău
e acum şi al meu,

zbuciumul meu
e acum doar al tău

val după val
ne spunem
bucuria revederii.

Îţi ating cerul
În largul tău,
în largul meu,
te cuprind în priviri
Mare…

şi valul tău
mă înalţă

şi seninul tău
mă cuprinde.

Îţi ating cerul
cu inima,
cu iubirea.

Energie vie – Marea
Energie vie – Marea
mă cuprinde-n priviri,
o cuprind în priviri,

mă cunoaşte
ca fiind a ei
– energie vie
din energie vie –

îmi cunoaşte paşii
pe nisipu-i sărat şi fierbinte
cu miile de scoici
răscolite de valuri,

îmi cunoaşte
iubirea,
şi seninul,
şi cuvântul
renăscut înspre ea.

Iubirea mea
Iubirea mea,
sunt aici întru tine,

cu tot soarele
şi seninul
în suflet.

Iubirea mea,
eşti aici întru mine,

cu tot verdele
Mării
în priviri.

George DAVID

Song de Golgota
peste dealul ăsta
am cărat cruci
pentru toată lumea,
cruci grele sau uşoare

spatele mi-e tot o rană,
dar n-am încotro:
fiecare trebuie să care peste deal
cruci pentru toată lumea

Song trist de leagăn
din a ta placentă născându-mă, mamă,
în placentă alta am trecut.
pruncul preacurat de la născare
astăzi iremediabil e pierdut

trecând prin naşteri mii şi dureroase,
sfera aceasta nu-mi mai aparţine.
sub greaua-i umbră-mi încordez grumazul
scăpând din graniţele ei străine

mă zămislesc, dar şi mor clipă de clipă,
înzăuat cu cioburi de viitor şi trecut.
din placentă-n placentă alunec în pripă,
dinspre cea de mamă spre aceea de lut

Alt song trist de leagăn
mamă cu o mie de ochi,
cu o mie de braţe reptile
nu cu unghii sfârşind: ciclopi
cu electrice pupile

azi îmi mai naşti o pleoapă,
mâine-mi adaugi o mână
şi, în timp ce mă naşti, mă macini,
implacabilă maşină!

mamă, mecanică, sfâşietoare mamă!
de ce mă opreşti singur să mă zămislesc?
nu te teme, nu-ţi fie teamă,

aripa mea-ţi aparţine, mamă,
cu ea întru tine mă-nlănţuiesc!

Alt song pentru cuvinte
tu spui melc
şi eu aud vânt

tu spui lună
şi eu aud vânt
tu spui iubire
şi eu aud vânt

niciodată n-am să ştiu
ce auzi tu
când eu spun
melc
lună
iubire

Felix Gelu CONSTANTINESCU

Crucea înstelată
Hristos a fost răstignit în Calea Lactee
Cine i-a numărat paşii pe ape?

Un om sărman l-a întâlnit cândva
Şi şi-a recăpătat vederea neavută

Isus Hristos a fost răstignit de Romani
Pe o cruce de stele ţintată pătrată.

Ieşire 40
E ora 6 dimineaşa şi stau inaintea uşii închise
Cu chipul ras de ceva vreme şi cu coama de cal indian
Deasupra uşii e o firmă pe care scrie Ieşire
Sunt în mantaua Stalingrad+Siberia şi aştept
Prindu-mă în uşa de termopan 2005 cu reflexie dublă
Brusc constat uimit cât seamănă chipul meu îmbătrânit
Cu al Arhanghelului Gabriel din icoana rusească sec. XII.

Iubirea lui Abderrahman
Eu îmi aleg un drum de tristeţe între Medina şi Mekka

Un drum de lacrimi mari de sânge în loc de vin şi râs

Un drum de poeme monoteiste mereu întrerupte
În tăcerea rugăciunii când mă gândesc la soția mea

Poetă ca şi mine dar ca la şah când eu sunt la Mekka
Ea e în Medina şi parcă lui Abu bakr nu-i e milă de noi.

Mama
Mama mea s-a căsătorit târziu
Nu găsise omul deştept asta a fost

Dar la nuntă avea părul cu bucle
În harta României Adevărate

Şi Steaua Roşie de deasupra lor
Căzuse devenind o stea neagră.

Poem argentinian
O oboseală cronică
Unde vom scăpa de massmedia?
Atâta regret pentru un pui de vrabie
Şi cât te iubeam
Un plânset un scâncet un lacrima un sensucht
Un saudade universal
O durere.

Biserica bolnavă
Larei Fabian
Nu mi-ai privit niciodată chipul
Puțini au făcut-o așa că mă voi
Ruga singur cu cine îmi va fi
Prieten

Nu mi-ai auzit niciodată glasul
Nici tăcerea ți-e frică de templul
Meu așa că te las pe autobanda
Ta

Ca ruşii de altădată îmi voi face
Propria biserică împreună cu

Medici şi tot ce sper sunt Fericiri
Psalmul 1

Şi de va fi o Marie va fi o Marie
Bolnavă o Matcă ill iubită de
Albinele toate şi Prisăcari te
Rog roagă-te!

Liliana POPA

secol de singurătate
mantia fumegîndă a vîntului
aripă prinsă pe umărul serii
adună frunzele ce albesc
cu timpul,
cu secolul de singurătate,
cu moartea,
cu viaţa.
peregrinul anonim
are mereu rezervat ultimul vals
şi umbra străvezie a ceţii.
trei frunze mi s-au prins în păr
două mi s-au aşezat în palme
şi sub petecul meu de cer
vom depăna fiecare poveste
pe care o voi scrie cu degetul
pe geamul ferestrei,
pentru alt veac.

comandă îngere potop
trecusei să îmi spui
ce dor ţi-a fost de mine.
eu dăltuisem demult norii ivorii
în trepte,
cu bătăi de inimă.
eu pot urca
tu cobori
doar în nopţile de ajun
nu mai ajung treptele.
ţii minte jocul de demult
pe scara mea de început de lume ?

pe prima treaptă cîntai
pe a doua iubeam
apoi au început să înflorească celelate trepte
şi privirile
într-o seară verde
în tăceri fără crepuscul.
îngere,
uite o himeră
cum îşi desenează
întortocheate neliniști acuarelate.
comandă îngere potop
să-i spele culorile de apă.

tremur de seară
aseară drumul fără întoarcere
stătea rezemat de un copac
cu auzul încordat.
ştia cînd voi veni.

eu am trecut
cu tremur de seară
şi nu m-am oprit

copacul acela,
jefuit de anotimpuri
între vis şi somn
păstrează zîmbetul unui copil
făclie
în palmele sufletului.

îmi curge timpul povestit

flutur
ochii tăi adună priviri sub privire
mâinile tale mângăie nemângâieri
adus de nici o boare
flutur alb, sidefat
în zbor precis
s-a aşezat pe pantoful de lac

ne-am privit mirați
botezați de mirare
flacără de ceară
s-a așezat inel, sărut
pe mâna mea
udă de ploaie.
gândul sferă
zbucuim
în palma mea.

Mălina AVRAM

aburi
parcă îl știu pe tata
nituind atent găleata puțului
deasupra apei
în timp ce mă trimite la somnul de după-amiază
nimeni nu se încumetă
să-i vadă lacrima albă
când netezește pâinea scoasă în aburi
cum perla neagră din adânc

mama se înverșunează asupra puiului de pasăre
fratele meu a găsit o monedă într-un portofel
trimite poze de pe laptop cuiva din Japonia

mă gândesc să pun un film de pe Netflix
despre cum dispar ceasurile

departe
limpede
cu degete roase
lumina

n-am strălucit niciodată
întind rufe
fluier ca o locomotivă
viața mă cheamă la un fresh
smulg buruieni
dedesubt rouă

palmele ude se lipesc de frunze
ca un miel de mama lui

nu mă mai pot întoarce
într-un spațiu gol
precum într-un borcan
visele

„am și eu un rost pe lumea asta'' zic
sufletul ghemotoc în plămâni
obsesia primăverii
ușa încuiată
spaima că mă voi așeza pe un tron
trudind cu o pană
și înaintea mea poezia
„ia și respiră ” va zice

tușesc
țipăt prelung
dinlăuntru
anii mei pânză de păianjen

poem pentru Ana
nu
Ana mea nu a fost zidită
s-a măritat
a crescut patru copii
și-a murit la seceriș
când eu mă scăldam în mare
și soarele strălucea
întorceam cearceaful
scuturam nisipul din păr
priveam în zare corăbiile
niciuna nu era grea
nu avea puntea curată
așa cum desigur ar fi fost dacă era Ana

zilele s-au făcut lungi
cămășile spălate de Ana s-au uscat
pasările călătoare s-au închinat
o stea a coborât pe mâna mea

nu
Ana nu a fost zidită...

autodevorare
azi trupul mi-a alunecat într-o lume străină
m-am lepădat de piele
în timp ce iubitul striga că e cutremur

am auzit că așa se scapă de frică
și dacă trec printre degete
plutesc deasupra
chiar dacă toți
vorbesc despre mine
ca despre un pământ

în somn
le-am auzit apele
când voiam să-i transform
în urechile mele
în ochii mei
în firimituri pe care să le arurnc la porumbei

treceam în brațe cu propriul bob de nisip
chiar dacă vorbesc
despre un mic dejun
alcătuit din cafea amară si nuferi

Doamne nu lăsa să fiu tatuată
cu locul acesta sterp

totem
n-am fost nicicând mai frumoasă ca acum
când știu că nu-mi aparțin
așa cum nici poezia nu-mi aparține

e atâta liniște încât un înger
rătăcește în mine
și se miră că nu am fost niciodată copil

am văzut cerul
sub talpa zilei

și-am râs
nu trebuie să scriu
nici măcar să vorbesc
despre câinii abstracți așezați în cerc
la poarta cimitirului

sâmbăta
hainele îmi sunt prea mici
verific în oglindă
port un neg sub sânul stâng
poate locul de odihnă
al unui fluture nenumit

îmi voi scoate pantofii de cenușăreasă
verigheta mea va avea aceeași înălțime
unde vei cobori
am găsit printre cămășile de astă-vară un parfum vechi
mai vechi decât iubirea noastră
îl mut câțiva centimetri pe zi spre fereastră
te vei acomoda cu stările mele când sunt între vii
și cred că Dumnezeu respiră odată cu noi
peste zi
te-am visat
ne-a ieșit în față tatăl tău cu o monedă pe piept
de atunci tot încerc șase poeme
și am ajuns aici...

Petrache PLOPEANU

poetul în căutarea unui poem despre absență.
prețiozități inutile
uite toată lumea scrie despre căutări
dovada ruperii timpurii a barajului mai scund decât râul
– de atunci apele se înalță orgolioase uitând gravitația
încurcând cele de jos cu cele de sus așa cum și oamenii
sunt întâmplători –

despre căutarea unei ere în trecerea clipei
asta o face cu mult aplomb unul dintre figuranții din al doilea rând
(este acolo un scaun neocupat doar o mască se ridică uneori și
își face vânt cu ea înseși

e aşa cald într-un secol ca al nostru)
ce face el cu tot ce îi aparţine strict delimitând golul de plin?
– cerne detaliile în locul unor ceasornice vechi
şterge praful dintre clopote şi
din când în când se aruncă în zid (este o parte din cetate
văzută dinspre nord muşchiul a năpădit-o viguros acolo)

despre căutarea ramurii de mărgean (ca şi cum ar fi căutat graalul)
sala de spectacol e plină de apă prin care mişună peşti
– jumătate rechini jumătate cortine prăfuite găsite în culise
pe când încercau să se sinucidă impasibile –
cei mai mulţi dintre regizori s-au recalificat în pescari şi
fac scufundări aerobice numărându-şi ultimele perle transhumante
– undeva mai la stânga sub reciful cu replici înecate
şi armuri ruginite

despre căutarea celuilalt căutător înlocuit de automatele de cafea
e plină strada asta pe care mergem în acelaşi sens de ele
de aceea ne ferim de aromele ce ne pot deturna prea devreme
ne pot declina ochii mai degrabă dinspre norul singuratic
spre numeroasele fire de iarbă uscate acum cu toatele
– şi nici urmă de el
nici chiar în scris

locul în care nu s-a jucat nimic.
ca şi cum ar fi adevărat
s-a spulberat miezul de lance peste acea margine de lume şi
– ca şi când nu ar fi fost niciodată sperjur – oamenii au uitat de semnificaţia
chipurilor de pe ziduri şi stâlpi zdrenţuiţi de vânturi şi ploi
– ce vrea să ne-nveţe jumătatea asta de arlechin scuturat de frisoane?
a spus cineva fără jumătate din inimă care
îşi uitase ultimul costum în trăsura birjarului de la bulevard

sau
– mă priveşte cineva cu ochi de aşteptare
aici omul era sincer şi nici nu-şi dădea seama de inutilitatea lui godot
i se părea firesc să-şi spună opinia cu voce tare şi fără nici o repetiţie
(nu se mai auzise desigur de acest cuvânt odată ce se inventase bomba
unde cădea ea
teatrul dispărea

ce mi se făcea?
minte-mi se golea)

este o lume din care a dispărut teatrul globus şi teatrul japonez
no şi kabuki
ca şi când nu ar fi existat mâna ridicată spre un punct mişcător pe lampă
ca şi când ridurile nu s-ar fi arătat bucuroase pe feţele din livezi
enumerările pot continua dar nimeni nu-şi mai aduce aminte de căderea cortinei
de recuzita ieftină dar împletită cu vise
şi de aurul acela aruncat pretutindeni şi pietrele preţioase
şi durerea şi chinul şi arderea şi moartea
de mai multe ori în acelaşi punct de pe scândurile îmbâcsite cu vorbe
(actorii scăpau din când în când jumătăţi de cuvinte pe jos
aşa-i la azilul acesta miros doar ele)
– despre ce vorbeşti aici? mă apostrofează de sub umbrelă un domn bine îmbrăcat
de braţul său stă atârnată o femeie care mimează ceva – unde oare am mai văzut
dorinţa aceasta de a-şi arunca mucavaua din priviri?
braţul bărbatului pare un cot de cuier vechi
de pe timpurile bunicii şi străbunicului
ea se prinde indiferentă de el şi picioarele-i nu ating
decât din când în când pământul
toţi sunt indiferenţi şi ar fi mai bine să lase ploaia să-i cureţe de plictiseală
(plouă umbrelele s-au deschis lumina a scăzut simţitor e toamnă deja
locul unde a fost altădată pierdută o scrisoare şi regăsită de numeroase ori
este plin de noroi şi gunoaie
nimeni nu-şi mai aduce aminte
doar eu fac o comparaţie între acest gol şi cel din mintea mea)

Ana ARDELEANU

Îmi ţii harta trupului pe palmă
Şi nu ştiu dacă o vei haşura
Sau dacă vei aşeza câmpii şi munţi pe ea,
Iar, în vârful lor, păsările de curte ale cerului.

Harta pe care o ţii pe palme s-a rupt
Şi a format două lumi:

A mea, pe al cărei ecran poţi urmări
Eroii ce plonjează, ca nişte torţe,
În lacul unei priviri opace.

În casa de onoare a lumii tale
Nu pot intra, cu lux de amănunte,
Unde, trebuie să recunosc,
Nici n-am fost invitată,
Nici motive de strictă necesitate n-ai avea,
Pentru a mă opri sub lupa privirii tale.

Tu, călătorul ideal,
Vei săvârşi rugăciunea zilei, în trei acte:
De caritate, iubire, desăvârşire,
Şi un mărunţis de câţiva cenţi
Pe care îl vei arunca în faţa cuvântului fericire
Ce n-a intrat niciodată, valsând,
În panteonul unui poem.

În palma unei frunze
Descopăr plăcerea
De-a investiga calea vieţii,
Cununiile făcute în fiecare seară
Cu acel cuvânt ce are dorinţa
De-a iubi şi a fi iubit;
Nu contează vârsta, secolul
Măsura pantofilor, a rochiilor de seară,
Dintre acelea pe care le vor îmbrăca
Tinerele guvernante.
Ce poartă banderole din ploi roz pe cap
Şi umblă pe acoperişul cerului
Pe tocuri înalte, găurindu-l
Şi nu „cineva" vede întâmplarea
Ci „altcineva", rudă apropiată cu „cineva"
Care, fiind ocupat cu schimbarea gărzii de noapte,
Nu are mâna liberă pentru a oferi florile dalbe
Şi nici inimă pentru găurile ce ar dori să le facă
Prim guvernanta ploilor albastre
În pieptul său de eunuc.

Aş fi bucuroasă
Să plângi, în această noapte, alături de mine,
Să faci o mică scamatorie cu sufletul meu
Doar una, să se ducă vestea
Şi ambele mâini să frământe lutul roşu
Luat din obrajii săi.
Porneşti patefonul
Şi toată povestea se mută într-un alt cadru,
Iar noi nu mai putem plânge împreună,
Nu mai putem face animaţie,
Teatru de umbre, cu palmele lipite,
Degetele mari mişcându-şi urechiuşile de lup,
Lupul cel rău, ce-mi caută inima;
Acea Scufiţă Roşie
Ce nu se plânge niciodată Bunicii Eva
Şi nici lui Moş Adam
Doar te are în buzunar, monedă de schimb
Dar nu vrea să prilejuiască întâmplări nefericite
Dăunătoare pentru cei ce intră
În reacţie, absolut sentimentală, cu ea;
Uitând să încuie uşa în urmă
Iar lupul... ştiţi voi
Abia aşteaptă să se înghesuie
În hornul de lut al noii poveşti
Însă nimeni nu-l va împinge
Spre uşa de evacuare
Atunci când declaraţia sa de dragoste
Va lua foc

Eşti obosit
Văd asta după felul cum îţi cad frunzele
Pe tejgheaua plină de felurite obiecte şi amintiri

Eşti obosit, văd asta în ochii tăi,
Iar Iuda nu-ţi poate cumpăra romanul de dragoste
Doar cu treizeci de arginţi
Căci tu ai negociat preţul pentru tot restul vieţii
Deasupra celor ce şi-au gândit lumea în trei paşi:
Pasul unu:
Tăcerea absolută asupra lucrului prost făcut;

Pasul doi:
Cel care nu calcă vipera cu propria talpă
Şi-o lasă să-i urce pe picior, spre vârful piramidei;
Pasul trei:
Cel care o scoate pe Cleopatra din rol
Oferindu-mi-l, în schimbul sufletului
În care etichetez prieteni
Trimiţându-le veştile bune,
Pe care şi tu le primeşti
Dar le aşezi, cu gest mercantil,
Pe tejgheaua veche
Plină de frunzele căzute
Ale ochilor căprui.

A.V. PETREA

Cercul sărac
Odată şi odată tot
ajunge deasupra
creştetului nostru
vulturul acela ale cărui
organe n-a reuşit nimeni
să le transforme în cana sa
de ceai ori, şi mai volatil,
să facă din ele
coperta de din dos a
Enciclopediei lucrurilor
care sunt rostite
îngrijorător de sângeros
în toate minutele.
Şi fiecare încercăm să
aruncăm în el cu tot ceea
ce avem mai aerian la îndemână:
nasturii de la haină, bancnotele
care ni s-au rupt de plictiseală în
buzunar, pantofii ce nu se
mai intersectează cu pupilele
noastre din ulei,
pielea de pe banchetele din
spate, urechile severe ale
motanilor.

Lista completă nu se trece
în istorie, savanţii nu vor
ca modestia să curgă
precum ploaia din
măduva caloriferelor,
ce pare uneori mult
prea universală,

sprerând şi dânşii, precum
noi toţi, că urmaşii noştri
vor arunca vulturului şi propria
piele de pe degete, împreună cu
muşchii de lângă coloană,
că vor lua cu suliţa sânge din
ficatul lor şi îi vor aduce păsării
laptele ei preferat,
în timp ce îşi vor transforma
mai zdravenii plămâni în saci în
care cele mai recente hoituri în
hrană adâncă pentru zei,
iar la urmă vor realiza confuzia
necesară între tendoanele acestora
şi copacii pe care vulturul îi va contempla
de multe ori cam grăbit.
În ciuda faptului că se vor obliga
la rândul lor
să se caute în buzunare
după mărunţiş...

În catacombe
Pe aceste idealuri care ne-au
băgat în Evul Mediu
nu le-a pictat nimeni nici pe
podea, astfel că,
ascunzându-ne în grote de frica
de a nu tăia castraveţii precum
toată lumea, suntem nevoiţi să
acceptăm că Soarele a fost la
început o libelulă şi acum joacă
rolul deloc ieftin al unui ţurţure

pensionar. Nici nu ne mai
prefacem că am fost la grădiniță,
oricum sângele nostru trece dintr-o
eră în alta fără noi.

De-a lungul protonilor s-au
constituit ziduri deloc subtile,
care ne ajută prea mult să facem
deosebirea între greiere și petrol,
afumându-ne cu lumina spongioasă
și fericită care doar în
peșterile fudule se poate naște
fără dureri.

Am ajuns deja prea mulți sub
stalactite, învierea neuronilor
care îi împodobeau pe strămoșii
noștri va deveni un eveniment cam
banal, apt doar de a se transforma
într-un film care se va pierde nonșalant
printre cartilagele noastre mult prea
maleabile față de urletele din orice
carte ce ne iese în cale,
ajungând toți un fel de popor care
nu are nevoie de imn,
ci doar de nițică înțelepciune
revocabilă.

În cele din urmă, ne amintim că
suntem doar în niște catacombe
în care nu putem găsi decât
moaștele vedeniilor noastre de acum
zeci de ani, devenite mult prea aprige
cu coșmarurile noastre ieșite din
romane și tapițerii.

Mihaela OANCEA

liniște și adâncime
odată rostită
realitatea se infectează cu morbul interpretării
spusele rămân infidele

manifestări subiective:
adesea li se istovesc puterile

în schimb tăcerea nu are secrete pentru Isabelle
îi cunoaşte fiecare bătaie a inimii
fiecare formă ulcerată de existenţă

tăcerea – matricea prevernală a logosului –
îţi cere doar să te bucuri
de liniştea şi adâncimea ei

insula în care se visează verde
Isabelle nu ia în seamă
nici nopţile cu miros de necroză
nici desfrunzirea molipsitoare a clipelor
ce îşi târăsc oasele ca o unitate
de cavalerie nimicită de inamic

îşi opreşte privirea asupra unor
figurine netsuke de fildeş
(fiindcă nu e mereu hotărâtor
dacă îţi place sau nu ceva)
cu gândul la imaginea omului
surâzând în chenarul uşii

tâmplele îi zvâcnesc –
anotimpurile cu pereţii mult prea subţiri
se pierd dincolo de barocul insulei
în care ea se refugiază
pentru a visa *crud… verde… crud*

intermezzo
navighezi o vreme prin realităţile posibile
cu pupilele dilatate de oboseală
încât treptat
capeţi ceva din alura alcoolicilor
împrieteniţi cu toţi stâlpii de iluminat

alergi spre încăperi ce nu mai există
în timp ce glasuri/arome/zâmbete se risipesc
ca piesele unui puzzle

anotimpurile îşi mişcă maternele şolduri
încoace şi încolo –
prin lanul de floarea-soarelui
copilul trece şi cântă spre îmbunarea cerului

în realitatea fisurată cum coaja de ou
şi dacă ai avea la dispoziţie un vizor
spre creierul lui Cronos
nu ţi-ar folosi la nimic…

gâzele ar continua să moară prin buruieni
iar noi ne-am tot rostogoli
ca nişte virgule ce sufocă un text
inutil

Mihaela AIONESEI

Raţiunea de a fi
Număr pe inimile pietrelor tăcerile arse de soare:
secunde, ore, anotimpuri alunecând
grăbite ca şopârlele în ierburi,
uitând să mai pună geană pe geană
măcar în al doisprezecelea ceas,
măcar când se izbesc gheţarii
neştiuţi în mărginimile lumii.

O tâmplă însângerată de timp netrăit
mă îndeamnă să urmez geografia tălpilor tocite,
să înţeleg rostul cuielor bătute în trupul crucii.
Toate începuturile au un sfârşit al lor,
importantă este legarea strigătului
deasupra încordărilor, orizontul
desenând ca un delfin salturi spre deplin.

Cuvinte speriate de moarte se smulg
ca nişte degete prinse în tocul uşii
când singure se trezesc înfruntând
strania retragere a sângelui în matcă.
Cerul se clatină sub greutatea lor
se micşorează – un fir de nisip
măcinat între ape de neliniştea înserării,
de povara neputinţei de a fi mai mult.

Împărţim bocetul lumii cu solemnitatea
lemnului scorojit de îndoieli,
cu păianjenul ţesător de păcate,
cu luna tăvălită prin ierburi
ca nebuna din capul satului
căreia i-au dus iubitul la groapă,
cu mulţimea de gură cască care vine
trece în viteză ca o maşină străină
tot mai străină de sămânţa
ce poartă pământul în spate
de psalmii ce saltă
în jurul inimii planete.

Fără a fi deplini împărţim,
necontenit ne împărţim
jumătăţi de măsură străvezii
prin care se văd mutilate
jumătăţi de iubiri
jumătăţi de suflete
jumătăţi de aripi
jumătăţi de femei
jumătăţi de bărbaţi
jumătăţi de a fi...

Doar un ochi aţintit ca un piron peste lume
defineşte iubirea – această pasăre evadată
din om care umblă bezmetică prin lume
fără să ştie unde să-şi facă un cuib statornic.
În umbra ei călătorind într-un spin
un şir lung de ocnaşi căutând ieşirea
din cutia de tinichea a vieţii.

Maria CHIRTOACĂ

MASA DE ADIO

Auzi, iubito, ceasul în grădină?
Ca briciul taie limbile-i prin glastre,
Poeţii scriu pe inimile noastre
Cu cea din urmă rază de lumină.

La masa noastră toamna se îmbată
Și bâiguie ceva neclar pe strune,
Prin crini de sticlă soarele apune
Și vântul sparge cupa lor uscată…

SĂRBĂTOARE
Într-o bună zi
Poezia
O să vă invite pe toți
La dineu.
Veți servi liniștiți,
Fără să vă treacă prin gând
Că aveți pe tipsie
Sufletul meu…
Maria Chirtoacă

TIMP
Refac din cioburi satul meu în vânt,
Pun cap la cap din ce i-a rămas:
Un con de brad, un petec de pământ
Și cerul prins de limba unui ceas.

Mai e ceva ce seamănă a vis,
Ceva între tăcere și cuvânt,
Un strop de fericire interzis
Sub trupul unei pietre de mormânt…

Manifest
Iubiți-l toți pe Eminescu,
Pustiul geniu visător
Pe care încă-l plânge codrul
În limba noastră-a tuturor!

Trecut-au ani și trec mereu
Prin dulce țara lui de dor,
Răsar luceferi, pier ușor,
El singur e nemuritor.

Sunt toate vechi și nouă toate,
Se nasc mereu poeți și mor,

În marea lui singurătate
El singur e nemuritor.

Prin flori, de greu amor ucis,
Mai piere câte-un zburător,
Şi îngeri pot muri în vis,
El singur e nemuritor.

Voi nu simţiţi, români, fiorul
Acestui grai sfâşietor?
Iubiţi-l toţi pe Eminescu
Şi dulce ţara lui de dor!

ORCHESTRĂ
Mi-ar plăcea
Să cânt,
Să fiu o vioară

În orchestra limbii române,
Să vibrez
Ca struna mângâiată
De braţul arcuşului,
Să-mi plec fruntea
Pe umărul cald
Al artistului îndrăgostit

De muzică,
De dans, de poezie.

Mi-ar plăcea
Să fiu o notă muzicală
Foarte înaltă,
Aninată ca o umbrelă
De cablul uni portativ.

Mi-ar plăcea
Să fiu un cer de gânduri
Şi un clocot de trăiri frumoase
În această
Genială orchestră
A limbii române…

Constanța ABĂLAȘEI-DONOSĂ

Ai estimate din frunze

Ai estimat din frunze anatomia iertării,
Cum ziua ele plâng și-s treze, până-n clipa înserării.
În amurgul din grădină, când se-așterne liniștit,
Tu, ca frunzele tiptil te iveşti prin bun găsit.
Îmi faci dorul ca să plângă că-l ştii neiubit de-o vreme,
Lacima lui să răsfrângă, vise și iubiri cu semne.

Albastru

Albastră-mi este steaua de sus, ce gându-mi leagă,
Pământul și el este albastru, îl ştiu de-o viaţă întreagă.
Albatru este cerul, ochiul cuibărit sub pleoape,
Păsările sunt albastre, când zările le ţin în spate!
Albastre îmi sunt apele cu valurile lor şuvoi,
Întunericul e tot albastru, dezlegat de noi în doi.
Albastră-mi este visarea rămasă-nlăcrimată,
Florile din grădină, ce lumina într-una cată!
Albastră-mi este iubirea plecată către tine,
Lacrima e tot albastră pe zi sau noapte de vine!
Albastru-i asfinţitul la malul Dunării,
Când stau pe malul ei, vorbind de taina regăsirii!

Mi-e greu să-ți spun

Mi-e greu să-ţi spun: de azi doru-mi e plecat,
Din gândurile ce cândva, cu drag am purtat.
Mi-ai dat precum ploaia, tristeți și dor de ceară,
De cum ele au venit, s-au topit în primăvară.
Și-au răsfrânt tot sufletul, înspre zarea plumburie
Cu suspine printre flori, până-n vara ce-o să fie!
Și va sta să îl găsesc, toamna ca o alinare,
Când frunzele pocnesc, plecate pe vânt călare.
Mă întreb atunci din nou: eşti aici sau ai plecat?
Culorile din curcubeu mă alintă ne-ncetat.
De tine nu mă despart, deşi nu-mi eşti iubită,
Răsărit îţi voi sădi, să fii pimenită!

Corina VLĂDOIU

***

încerc să schimb locul durerii
o pun în călcâi după urechi
ciorchine de cireșe amare
să nu mor de sete de dor
îmi adap lacrimile din izvorul cu apă vie
mă prefac că nu-mi pute nimic
dar și azi de spaimă sau…pur și simplu
mi-am vomitat (și) sufletul

când au ieșit din mine
valuri colorate de dor
se făcuse lună plină
și eu încă strângeam în brațe
fotografia cutiei mincinoase cu bomboane
ți-e silă sau ce?! mi-am zis
umărul drept are o linie roșie
care nu se mai vindecă
de la sufletul cărat cu saci de rafie, ros de gelozie și măcinat de mori de piatră seacă
înăuntru durerea e și mai grea
(ce bine!) nu se vede
se joacă de-a-v-ați-ascunselea
cu luminile făcute praf
(să nu uit, să-mi amintesc, să-mi încălzesc liniștea într-o îmbrățișare mută
când mă mai intersectez cu ea pe aleea amintirilor)
de teamă să nu alunec
mi-am tras ciorapii curcubeu peste tălpile roase de spini
mi se netezesc gândurile de parcă
o palmă rece întinde cutele de carne blestemată
mai bine tac
șșt…șșt…
nu-mi pot cere cuvintele înapoi
afurisitele ies dispreţuitoare
ca limbi de foc și stele-iele
e trei iunie
orașul din mine e mort
nu mai sărbătorește visele

***
frica se prelinge ca un plâns convulsiv
pe gâtul lung al sticlei de coniac
zbor se face din aripile strâmbe de fum
cu picioarele și capul în jos amețesc
delir de nori și cer invers
pământul fuge de sub cap
îmbată-te femeie și mai taci!
nu mai da din gură
nu vezi că scoți pe gura aia spurcată numai draci
ți s-a înnămolit sufletul de atâta ură
leapădă-ți cuvântul (ne)curat în nopți de uitare
lasă-te sedusă de privirile
care-ți netezesc carnea de mătase
culeasă dintre falduri grele de durere caldă
cu ochiul rece al minții depravate
mă analizezi
goală mă întorci pe toate părțile și mă cântărești din priviri
pe ici pe colo pielea se adună a durere mută
fericirea a fugit la mare
m-ai vândut pe un muc de lumânare
sau doar mi-ai luat sufletul în chirie?
ieftin… prea ieftin…

Liliana SPĂTARU

Suntem

Fiicei mele Dora

Suntem Poteci
Peste care trec Anotimpuri
În Frunze, în Ploi
În Aripi de nori
Și-n Curcubeul
Ce-și pleacă noblețea
Peste Pământ
uneori,
Suntem Îmbrățișarea

Lumii întregi,
În Frumuseţea acelor Duminici
Suntem amândouă Iubire,
Depărtate poteci
Peste care trec Anotimpuri!

Dincolo de nori

…Prinde-mă de mână,
Şi, hai
Poartă-mă dincolo de nori
Unde ne aşteaptă câmpul.
Mireasma lui
Să ne sărute fruntea,
Trupul acoperit de flori
Şi frumuseţea clipei,
Hai,
Prinde-mă de mână
Şi să rămânem
dincolo de nori…

Unde

„Unde merge un gând când este uitat”:
În lume
În cuvânt
Într-o necunoscută privire
Iubire…
„Unde merge un gând când este uitat”:
Dincolo de cer
În vers
Într-un nesfârşit apus,
întrebări fără răspuns…

„Unde merge un gând când este uitat”:
Cred că în toamnă
În poezie
În necunoscuta iubire
În mersul tău fără oprire…

Mihaela GUDANĂ

De-acum
Mi-ar fi plăcut
să strigi
și eu
să te-aud.

Dar prin
urechile pământului
trece liniștea.

Când o să pot
înseamnă niciodată

Frânghia se lungește
la gâtul timpului
pe care
îl spânzuri
în fiecare zi.

Lumină
Lumina lămpii nevăzute
nu se va termina atât de curând.
Fitilul ei lung se hrănește
din cuvinte flămânde de viață,
Singurul ei nod se naște
la sfârșitul dorului nerăsărit din sămânță
și va fi întuneric după oglinda
de dincolo de zile.
Fără de dorințe înșiruite
lampa nu va străluci ca-n poveste.
Ea își va turna aerul în plămâni,
aerul luat din văzduhul cu zboruri
Lumina mea va fi
umbra de după mine.
Dar am să fiu cuminte în lumina ta.

Ceai de vorbe
Să-mi faci un ceai fierbinte,
că-i toamnă iar afară

și primăvara noastră
se-ntoarce mai pe seară,
fără dureri de iarbă,
de floare sau de fruct
să-l pui în ceașca nopții,
într-un cuvânt cu punct.

C-așa vine povestea,
cu aburii pe margini
și la urechi cu șoapte,
din suflet alte pagini,
să-mi faci un ceai de vorbe,
să-l beau cu buze moi
că-n vene trece ploaia...
și-a amintit de noi!

La streșinile rupte
de ochii plini de mare
curg lacrimile ploii,
că toamna-i o-ntrebare
lăsată-n prag cu frigul,
pe lună și-nnoptare,
să vii c-un ceai de vorbe,
că ploaia asta doare.

POEȚI ROMÂNI DIN ITALIA

Tincuța SAVA BORSAN

Îngeri fără cruce
S-au dus –
Ca îngerii fără cruce,
La şaizeci de secunde
Lângă luna piersică.
Unul după altul,
Otrăviți de aer,
Singuri şi goi,
Printre cei din urmă fulgi de zăpadă.
Au plecat
Fără ghirlande şi murmur de ceară
În umbletul necunoaşterii.
Îmbrăcați în păsări albe,
Duşi au fost...
Au zburat înalt
Lângă soarele floare
Şi cu lumini imense pe umeri.
Au intrat în lumea cerului
Fără să ştie vreodată,
De ce...

Gherghina TOFAN

Te caut
În nopți zbuciumate şi dor pentru tine
Te caut în toate, te caut în mine,
Te caut în lună, te caut în stele
Şi-n zile mai bune, şi-n zile mai grele.
Te caut în rouă şi-n rece izvor,
Te caut în floarea crescută-n răzor,
Te caută paşii ce pleacă tiptil
Spre-o lume mai bună, cu râs de copil.
Te caut în oameni, te caut în gând,
Te caut în ploaia din Cerul plângând,
Te caut întruna şi nu în zadar –
Căci numai în tine îmi aflu Sfânt Har!
Te caut pe-o rază, te caut pe-un nor,
Când mintea mi-e trează ori somnul uşor.
Te caut în cântec, te caut în vers –
IUBIRE trădată, rănit UNIVERS!

Olimpia DANCI

Respiraţie
Fii înţelegător cu această tăcere
care îţi înfăşoară respiraţia
pentru că în ea se adăposteşte respiraţia lumii întregi.
Nu avea teamă că se va destrăma cerul
şi vom cădea cu toţii.
Nu da urii nicio picătură din sângele tău,
lasă-ţi să zboare aripile,
lacrima căzută, copilul care erai.
Durata aşteptării îţi va părea
mai dulce ca oricând,
ca laptele de la sânul unei mame.

Alexandra FIRIŢĂ

Înflorirea trandafirilor sălbatici
Mantaua timpului se răscoace la răscrucea dintre est si vest
o dimineaţă ciudată cade prin parcuri
paseri cu pene poleite de tăcere
alungă noctambula respirare a cetăţii
ecoul sacadat al paşilor se opreşte
la frontiera roşie ce desparte foştii îngeri de restul lumii
actorii recită în spatele măştii de mucava
piesa absurdului dans cu disperarea.

Cândva fluturii umpleau grădina unde temerari trandafiri
înfloreau sălbatici în bucuria ochiului.
Cândva aerul respirat nu se filtra
prin pânza de păianjen a conştiinţei
împăraţilor lumii şi nici urşii polari
nu hălăduiau printre munţii unui fals
progres al civilizaţiei.

Se întorc actorii cu faţa spre iarba încă verde
în proslăvirea unor zei mai indulgenţi.
Şi cade o aripă de lumină din surâsul pruncului născut
dintr-o mamă extraterestră şi un tată pământean
a cărui imagine uitată în albumul familiei dormea fericită
în vechiul laborator de făurit potcoavele
cailor morţi.
Mușca dureros din sânul matern
cu dinţi de lapte ca dintr-un fruct interzis
mușca acea creatură peste care lumina ca o aripă se pogora

dinspre sud şi nord cădeau ploi şi stele
în devălmăşie şi mantaua timpului
se topea abandonată în grota a cine ştie cărei ere glaciare
şi crăpau măştile sub broboanele de sudoare ale facerii lumii.
Exista doar pruncul cu mâinile făcute pumn înfruntând aerul unei dimineţi
în care actorii cu măştile zdrenţuite îşi arătau chipul uimit
la înflorirea sălbaticilor trandafiri.

Lăcrămioara Maricica NIŢĂ

Broderie şi dantelă
Nu tot ce scriu este poezie,
de multe ori cuvintele rămân
suspendate între suflet şi mână.
Acea mână părtaşă
ce lasă umbre uşoare pe caietul alb.
O picătură de cerneală
se agaţă cu încăpăţânare
de vârful stiloului,
îmi păzeşte gândurile cu gelozie,
transformate cu trecerea timpului
în broderie şi dantelă pentru a îmbogăţi
pardesiu ponosit al acestui poet sărac.
În pliurile hainei mele
timpul coase noi dorinţe
înaripate, furtunoase şi translucide.
Simt o rafală de vânt împrăştiind
rămăşiţele coşmarurilor
chiriaşe nepoftite ale camerei mele.
Gust din trecerea timpului
prin clepsidra
de multă vreme uitată
în cel mai îndepărtat ungher.
Se arată zorii,
aştept o nouă zi
sora geamănă a celei de ieri.
Mâna mea nu mai ghidează stiloul,
cuvintele rămân suspendate pentru eternitate
între sufletul meu şi pergament.

Lidia POPA

M-am născut fluture
Nu toate sunt
atât de dificile pe cât par.

O piatră, o avalanşă în primăvară
când zăpada începe să se dezgheţe.
Mă prăbuşesc şi nu mă pot ridica.
Nu sunt atât de puternică
pe cât par multora.
Fragilă ca un pahar de cristal.
O petală de trandafir ofilită în iarbă.
Mă striveşti sub pantof.
O pană pierdută în zbor de un vultur,
îmbibată de ploaia neobosită.
Reprimată ca un deal accidentat
de pe care pietrele saltă
şi copacii tocmai au fost tăiaţi.
Sunt cenuşie – un nor brusc în amiază.
Surdă – un ac ce coase pantofii de lux.
Mută – o foarfecă de croitorie mondenă.
Marea oarbă plină de corpuri nude,
nemişcat extaz al oglindirii trecătoare.

Vreau să scap de dezordine
şi de praful de pe podea
ce îmi îneacă respiraţia.
Vreau un ocean de apă curată
să se spele uitarea din oameni.

Să reîmprospătez memoria
de la un izvor posibil îngheţat,
acolo unde moartea nu are recidivă.
Vreau să sap ca un arheolog
unde mintea nu a existat niciodată.

Nu vreau să devin un coş prăfuit
al acumulărilor de moloz sentimental,
al orgoliilor impuse de lanţul slăbiciunilor.
Aş sfârşi prea devreme în depozitul
de deşeuri de hârtii mototolite.
Atâtea înţelepciuni false care
plătesc doar onoruri funerare,
o sărbătoare a dispariţiei în fiecare an.
Nu voi face parte din circumspect
în pădurea culturii arzătoare.
Îmi voi căuta visele pierdute
în buzunarele hainei meşteşugite,

la fel de unică precum ființa,
o amprentă a timpului dilatat
de încărcătura gândurilor.
Nu vreau să fiu flatată de oameni,
visată de îndrăgostiți sau poeți.
Bizareria este de ajuns să nu fiu
influențată de încăpățânarea lumii
la sărbătoarea sa despre sine.
Soarta ironică îmi zâmbea
pentru viață fără setări implicite,
un punct diferit născut fluture
dintr-un tendon rupt al genunchiului
sătul de îngenunchieri repetate.
Nu este nimic excelent în a fi străin
printre pământeni cu nume de constelații,
fără de care lumea ar putea dispărea,
în temeinicia unui dictator nebun
sau a unui craniu sacerdotal bigot.
Voi fi fluturele zburând printre flori
dezgolite de petale peste câmpuri,
ciripitul privighetorii în zori lângă tufiș,
pârâul care marchează albia spre mare,
după-amiaza târzie la o Sonată de cameră.

Florentina NIȚĂ

Autoapărare
Zidurile casei împrejur fac scut,
Unghii așteptării cresc încovoiate,
Săbii oțelite palmele ascut
Când fantasma morții la ferestre bate.

Chinul trebuinței poate fi mai mult
Resimțit în clipele de izolare
Și pe unde încă valul n-a trecut
Panica cuprinde cei în așteptare.

La icoane sufletul a îngenuncheat,
Iminent pericol în aer plutește.
Sângele-n plămâni tranșee a săpat
În care suflarea se adăpostește.

(selecție de Florentina Niță)

POEȚI DE LA CENACLUL SCHENK

Camelia ARDELEAN

VOI N-AUZIŢI CUM STRIGĂ...

Voi n-auziţi cum strigă pământul către cer
Şi iadul cum dospeşte în scoarţa veşniciei,
Cum frigul se zburleşte în vidul-temnicer
Deschis în pieptul sorţii, sub faldurile iei?

Voi n-auziţi cum urlă poverile în noi
Şi-n fiecare fibră zvâcneşte câte-un hohot,
Cum fluviu-nsingurării ne-atrage în puhoi,
Iar dinţii reci ai fricii se-ascut sub limbi de clopot?

Voi n-auziţi cum ţipă în fiecare por
Coşmaruri nevăzute cu braţe filiforme?
Închişi ca sinistraţii pe-o punte de vapor,
Din venele stihiei clonăm simţiri diforme.

Voi n-auziţi un plânset? Morminte în convoi
Deschid flămânde hăuri, lumina să ne-o-nghită;
Ne pleacă din cuvinte tăcerile în roi
Şi corduri explodează sub munţi de dinamită.

Voi n-auziţi cum seacă izvoarele din gând,
Cum seceta fierbinte se-nfruptă din speranţă,
Cum piere violeta cu lujeru-i plăpând,
La poarta primăverii, cu degetul pe clanţă?

Voi n-auziţi cum geme planeta sub cuţit?
Ne moare pescăruşul din irişi pe-ndelete;
Din umărul lui Zeus toiag ne-am încropit,
Dar până şi-nchinarea-i subţire şi cu pete.

Voi n-auziţi cum strigă?... Căderi în sine curmă
Avântul unor vulturi în zborul de pe urmă...

Dania BADEA

JAR

bătrânit sub ie,
ascunde-n cute vântul pe la porţi,
atâtea semne primăvara-nvie,
ostracizaţi zac viii printre morţi.

Curmalii dorm înfăşuraţi sub stele,
sub poala lunii, umbrele pândesc,
pumnalul morţii lunecă-n prăsele
genunchii zilei paşii îşi cârpesc.

Grumaji plecaţi şi lacrimi lângă vatră,
pronaosul mi-e astăzi interzis,
sânge s-a arătat mai ieri pe Piatră,
Biserica Mormântului s-a-nchis.

Stropii cutează totuşi să ne spele,
doar mirul lor bogat pe frunte prins
ar săruta pământul pe atele
când trupul lui de jar ar fi cuprins.

Costel NEAGU

EFEMERITATE

e viaţa o clipă
o flacără-aprinsă
ce pâlpâie-n şoapte
şi-ndată e stinsă
o ştiu
mi-i tristeţea
conştiinţa că sunt
fulgurant
cum e gândul
în pala de vânt

pierdute în noapte
mai cheamă trompete
spre culmi înc-o dată-n asalt
să se-ndrepte-ntr-o
ultimă şarjă
dar paşii-s peltici
visează la creste
dar sunt încă aici

o
câtă iubire-ntre
alfa şi beta
pictând primăvara
e ninsă paleta
sunt toate himere

privirile-s drepte
se stinge lumina
şi
nu mai sunt trepte

Ovidiu Oana PÂRÂU

UMBRĂ

E umbră în mine şi vânturi deşarte
Împrăştie colburi şi seamănă moarte.
Cărarea se frânge, îşi croncăne corbii
Chemări spre genune să lunece orbii
Pe pietre tocite în şanţuri mizere
Păzite de lotri şi de hahalere.
Să poată să intre, degrabă vândute
Li-s minţile luate, în ele gulgute
Le vâră un staroste, frate cu dracul
În frunte-i înseamnă lovind cu mazdracul
Şi-i zvârle în viaţă ca noi nedestine
Repere sordide-ale lumii creştine.

E umbră şi-n soare, doar raze mânjite
De neguri pogoară spre glod, poticnite.
Pe trupuri slinoase, firava dogoare
Răsfaţă o clipă a obştii tumoare.
Cu mâna întinsă cerşesc bunătate,
Dar mila e stinsă, şi ura răzbate
Şi foamea, şi frigul fac teama mizeră
Zorzon nedorit pe trăirea apteră,
La capăt de drum sau de pod aciuată,
De soartă şi semenii ei ignorată.
Lumina spre zare şi-a dus tăvălugul
Iar noaptea-i devine cetăţii cosciugul.

E umbră-ntre oameni curgând din privire
Iar zâmbetul seamănă a poticnire.
S-a stins bunătatea de griji istovită,
Onoarea păşeşte pe străzi gârbovită,
Risipă de clipe, au gând de avere
Avari împliniţi de risipa de vrere.
În pieţe şi-n case doar inimi sfârşite
Pulsând năluciri cu speranţe tivite
Robite de clipa de azi şi uitare

De crez rătăcite şi de cumpătare.
Prea orbi să-nţeleagă ce-nseamnă lumină
Etern ponosiţi de o umbră haină.

Oana FRENŢESCU

NU MAI SUNT

nu mai sunt acolo bucăţi de ecou
din tumultul primăverii,
derive de întuneric taie orizontul cu uşi închise.

metropole, oraşe, cimitire,
spaţii murind într-o agonie cu viruşi,
stare beligerantă înşirată pe străzi,
copaci miraţi şi tulbur zbor de păsări.

fluturi evadaţi din clipele rotunde
poposesc în relativ abandon
pe-o undă expulzată pe geam.

e mai mult decât o viteză comună
spre ceva neştiut, cu o gândire-n balans,
cu lumea suită pe umeri.

înăuntru coboară o înserare bolnavă,
tălpile-s rămase în aer,
o foaie albă, o ceaşcă de ceai, umeda aromă a lumii
modelând răceala frumoasă a lunii
sub pixul banal.

Ştefan DOROFTEI DOIMĂNEANU

MI-E FRICĂ, MAMĂ...

Mi-e frică, mamă... Mi-au plecat feciorii
Spre-ndepărtate lumi mai călduroase,
Prin mine zboară infernal cocorii
Şi mi-au rămas doar amintiri în oase.

Mi-e frică, mamă... Nu mai ştiu de mine,
Pierdut-am doina, lacrima şi dorul,
Prin ochii mei în van se trag cortine,
Firul din of îşi schimbă-ades fuiorul.

Mi-e frică, mamă... Iar primesc păcate
Ca nişte frunze-nlănţuite-n clipe
Pavând cu negru străzi de nedreptate

Pe gândul meu ce nu poate să țipe.

Mi-e frică, mamă... Parcă-i întuneric
De când plecat-ai înspre veșnicie,
În urma ta văd un imens generic
Cu cei ce spurcă cerul din pruncie.

Mi-e frică, mamă... Clopotele urlă
De-atâta spaimă strânsă în capele
Și-atât noroi pe care îl azvârlă
Fiare demente-ascunse în pubele.

Mi-e frică, mamă... Lupii dau năvală...
Îmi sfâșie și graiul copt în vatră,
Degeaba sufletul mi se răscoală...
Doar tu mai plângi din crucea ta de piatră.

Steluţa CRĂCIUN

INSOMIA RAȚIUNII ZĂMISLEȘTE SPAIME

Agonizează umbre sub năluciri de iarbă,
Tu simți cum greu de trudă tot drumul se înclină
Și-un hău căscat în tine e gata să te soarbă –
Opritu-s-a Pământul cu scrâșnet de rugină.

Degeaba pipăi lucruri în amintiri ascunse,
Ori poate vreo iubire ce a trecut nespusă,
Moira-i răsucită-n fragmente nepătrunse
Și-ți încovoaie gândul de vina antepusă.

Ce întrebări te scurmă de vremuri îndoite?
Prizonier pe viață în cazna lor de clește,
Când temeri dau năvală-n invazii de termite,
Cu dreapta-nchipui crucea pictată cu trei dește.

Se schimbă paradigma la capete de drumuri:
Tu, fir de praf ce crede că-i unic prin gândire,
Mai ții în minte restul de rugăciuni și-l murmuri,
Dar între cer și tine stau corbii în rotire.

Ştefan DOROFTEI

CUIBUL DE CUCI

Gara din sufletu-mi de gheață e pustie...
Trenuri pline de gânduri
Spre stele au plecat

Ajuns-am umbra nopții umblând ca o stafie,
Prin cârciumile bete,
Scăldate în păcat.

Clondire înflorate dansează pe rastele....
Butelcile umplute
Mi-alungă lin veninul,
El se revarsă-ncet din ochi, în păhărele,
Ca firul din clepsidra
Unde se scurge chinul.

Pustia rațiunii mă bântuie, mă arde...
Curg în abis și caut
O oază de lumină,
Din vin, fata morgana îmi soarbe lin sinapse,
Luminile înoată
În sânge pe retină.

Prin fumul amăgirii valsează umbra ta...
Te cheamă amintirea
Ca să-i zdrobești durerea,
Bocetul lunii triste se varsă peste mine,
Uitarea n-are timp
Să-și piardă-n vin vederea.

Când tu trăiești în mine cu vocea cu sărutul,
Pe suflet simt cum arde
Alintul tău din noapte,
Cum veșnicia știe să-și ia la cer tributul,
Rămâi să-mi speli privirea
Cu ploi din lumi deșarte.

Radu CHIOREAN

ÎMPREUNĂ

între noi zboară păsări
îmbrăcate în armură
când vorbești
vocea ta îmi șterge
cearcănele inimii
mă deschei la cămașă
cu degetele tale de lumină
și mă cureți de timpul negru
apoi îmi săruți ființa

ca o ploaie cu o singură
picătură nesfârşită
ce udă creşterea zilei
te dezbraci cu privirea mea
atât de mult
încât îmi cresc aripi pe gânduri
îmi cresc emoţii
cu numele tău

ţi-am oferit un măr
pe care l-ai agăţat
de creanga unui copac
cu rădăcinile crescute
în umbra noastră
construim o biserică a tăcerii
şi a cuvintelor cu viitor tânăr
cerul nu mai este cer
a devenit un steag al iubirii
fluturând în infinit

Cristian Ovidiu DINICĂ

UN OM POEZIE

bătrânul smerit
din chioşcul de sticlă este zilnic
înghiţit de vise în aşteptarea
porumbeilor care i-au furat inima
în vestonul său decolorat de fluturi
şi timp aşteaptă umil
cartea de vizită a doamnelor
din colţul străzii
ce-i traversează bezmetic
mintea răsfăţând-o cu câte un sărut
de sub veston se poate vedea cum
şi astăzi îl părăseşte un curcubeu
în alergarea uşoară a cailor traşi de sfoară
de câte un copil rătăcit
din cartea de colorat
pe care o răsfoieşte
tot mai des în căutarea
timpului zidit în cuvânt

Nely BĂDICA

ATÂT DE SIMPLU!

Am măturat aleea din parc
știi,
din când în când
mai cad pene din aripi de îngeri
și n-aș vrea să fie zdrobite
de un trecător anonim

unii cred că am înnebunit
dar nu au dreptate

să vii mai târziu
după ce-mi odihnesc mâinile
altfel,
nu voi putea să-ți îmbrățișez gleznele!
asta nu înțeleg ei:
cât de simplu e să te iubesc!

Dumitru VASILE

CARUL MARIEI

Într-o zi de mai, cu soare şi cu norii albi ca vata,
aprinzându-şi o ţigară, a ieşit în curte tata
şi cu pălăria-i veche pusă strâmb pe ceafa arsă
îngâna o melodie, cu privirea peste casă.
A gătit carul cu preşuri şi-un cojoc (doar unul are),
boii-şi pleacă gâtu-n juguri şi-apoi ies pe poarta mare
şi se-ndreaptă înspre centru, nu-nspre câmp, ca-n orice zi.
Poarta a rămas deschisă, lucru rar! Oare ce-o fi?
Pe la prânz se-ntoarce carul, legănat şi scârţâind,
sus în car este şi mama şi un boţ de om, plângând.
Este ce-a de-a patra fiică, tata-şi cântă bucuria
şi o duce-n braţe-n casă pe micuţa de Maria.

Viaţa a trecut în şiruri de cocoare pe sub nori,
viscole în ierni ca fierul, primăveri stropite-n flori,
Veri precum cuptorul pânii unde mama transpira.
Pe Maria, boala-n oase dureros o măcina.
- Dă băiatu', zice tata, o să-l iau în car, cu mine,
că e drum de-o zi cu boii şi-o să am şi eu cu cine
Să mai schimb o vorbă, două. Fata-n tren o să se urce
şi-o să-mi fie grea tăcerea! Ea în spate cruce duce

prin spitale depărtate. Tristă viaţă are ea.
Măcar, la înapoiere, să vorbesc cu cineva.
- Ţi-ai găsit! zice mămica. Nu se vede din dudău
Şi tu zici c-oţi sta de vorbă! Tare-aş vrea să ştiu şi eu
ţara cum puneţi la cale şi de-a lungul şi de-a latul!
Tu să duci cu grijă fata şi să îmi aduci băiatul!
- Lasă, Fano, c-o să doarmă. Drumu-i lung, mie mi-e greu,
oi vorbi cu el, cu mine... ori poate cu Dumnezeu!
Tata-n car a pus iar preşuri şi cojocul (altul n-are!),
boii-şi pleacă gâtu-n juguri şi-apoi ies pe poarta mare
şi-o cotesc în dreapta, –n câmpuri. O să traversăm câmpia
mare, verde şi întinsă pân' la gara Jegălia.
În cojoc stătea Maria, legănată-n carul care
parcă unduia pe gânduri, negre, multe şi amare...

Anii-au înşirat mărgele de cocoare pe sub nori
lăsând lacrimi prin spitale şi noiane de scrisori.
Ca o toacă-n mănăstire, ca un clopot ce-a gemut,
ca o ceaţă vine vestea că Maria "a căzut"…
A zburat pe cerul vieţii ultimul cocor al ei.
N-or mai fi ninsori, colinde şi nici primăveri cu miei.
Un alt car e-acum la poartă, cel mai mare! Patru cai
îmbrăcaţi în pânză neagră o vor duce-ncet spre rai.
Ochii ei albaştri-s raze printre stele şi îmi pare
Că Maria este-acolo, în cojoc, în Carul Mare...

Dora PASCU

DOAMNE, CÂT AŞ DA...

Doamne, câţi de „te iubesc" auzeam într-o zi?
Nu era zi să treacă şi eu să nu-i pot auzi,]
să mă îmbrăţişeze strâns, să mă sărute tare, tare-n obraz
sau să mă mintă, să mă îmbuneze
şi eu să îi scot din necaz.
Aşa e când te-apuci de copii,
habar nu ai cum e şi nici nu ştii
câte cu ei ai să tragi,
dar mai ales, mai ales,
cât au să-ţi fie de dragi.

Acum, ne iubim, e normal,
însă, anormal, nu mai spunem nimic
şi, parcă, mă doare, nu ştiu, mult sau un pic,

dar sufletul meu tot mai aşteaptă
de la ei un cuvânt, poate cel mai simplu
de rostit pe pământ:
mamă, te iubesc, pentru ceea ce sunt
şi pentru ceea ce eşti,
amintire a acelor vremi de poveşti
şi cu zmei şi cu zâne
veniţi de aiurea, din colţuri de lume
care ascultau, şi ei cu ochii vrăjiţi,
şi nu scăpau ca noi
nepedepsiţi...
Doamne, cât aş da, cât aş da...
dar Tu ştii, nu-i aşa?

Adrian VIZIREANU

SULINA NOCTURNĂ

Tremură luna când marea o-adapă,
Flamura nopţii se-ntinde prin beznă,
În mine lumina tace mioapă,
Rece mi-e umbra legată de gleznă.

Flamura nopţii se-ntinde prin beznă,
Cerul se-adună din mări de-ntuneric,
Rece mi-e umbra legată de gleznă,
Gândul îmi zboară aiurea, himeric.

Cerul se-adună din mări de-ntuneric,
Ţărmuri adorm în hipnoticul murmur,
Gândul îmi zboară aiurea, himeric,
Frigul mă umple de noapte şi tremur.

Ţărmuri adorm în hipnoticul murmur
Cu giulgiuri de spume întinse pe trup,
Frigul mă umple de noapte şi tremur,
Fantasme confuze se-adună, se rup.

Cu giulgiuri de spume întinse pe trup
Se-mbracă-n tăcere un ciot solitar,
Fantasme confuze se-adună, se rup,
Ce tare mă doare lumina din far!

Se-mbracă-n tăcere un ciot solitar,
Pe maluri meduze, un licăr opac.
Ce tare mă doare lumina din far!

Mă spulberă vântul în sare, eu tac…

Pe maluri meduze, un licăr opac,
O lotcă-şi destramă conturul nocturn
Mă spulberă vântul în sare, eu tac…
Tristeţea-şi înalţă prin mine un turn.

O lotcă-şi destramă conturul nocturn,
Stele-mi sclipesc obosite sub pleoapă,
Tristeţea-şi înalţă prin mine un turn…
Tremură luna când marea o-adapă.

Nicole SERE

CEAS SOLAR

căutam absolutul durerii sfârtecătoare
din verbul a fi
până la geamăt
l-am descoperit la poarta cerului tău
unde un cerber îmi cerea o parola
pe care o ştiusem în vieţile anterioare

nu puteam să abandonez
irealul din verde şi albastru nu-mi dădea voie
sădindu-mi sângele în albia lui aheron

purtam un inel de piatră cu toate cheile lumii
de la miazăzi la miazănoapte
bâjbâind
încercam cheia potrivită cerului tău
dar o pierdusem
într-o ambuscadă din corul robilor

pe muntele alb
am spart ceasul solar al inimii
şi mi-am iubit salcâmii plânşi
omorându-mi îndoiala
iar mai apoi
într-un final de anotimp am scris
fulgerul visător al poeziei

şi regăsitu-mi-am singurătatea
la uşa vieţii
a naşterii şi a morţii din mine

POEZIA REPREZENTANȚEI NEAMȚ

Nicolae SAVA

Nicolae Sava s-a născut la 23 octombrie 1950 în comuna Vânători-Neamț, fiind cel de-al 11-lea copil al familiei. Debutează, grație poetului Emil Brumaru, în februarie 1981, la „Confluențe" (devenită ulterior revista SLAST); debut editorial în „Caietul debutanților 1980-1981" al Editurii „Albatros". În anul 1981 obține Premiul pentru debut al revistei SLAST. Câștigă concursul de debut la Editura Junimea în anul 1981, cu manuscrisul *Fericit precum mirele* (publicat abia în 1984), volum căruia i se acordă Premiul CC al UTC pentru poezie. Este membru al Uniunii Scriitorilor, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, membru fondator al Grupului de la Durău și al revistelor literare „Antiteze" și „Conta" din Piatra Neamț.

Despre buna viețuire dintre trup și suflet

Dar de ce oare trebuie să mă întreb
în fiecare clipă dacă moartea se plimbă
tocmai pe strada pe care o voi străbate
peste câteva clipe? Câte?
Asemeni mie, toți își visează un sfârșit liniștit
cu prietenii cei mai dragi în apropiere,
cu lumânări aprinse de fulger și amintiri,
după, frumoase.
Numai cu prieteni în care nu sălășluiește
niciodată minciuna. Nici invidia.
Și nici dezmățul de vorbe.
Dar, bolnav, sufletul meu va respira
din ce în ce mai adânc
un oxigen otrăvit, iar pe măsură ce caut liman
îmi revin din visare.
Si carnea mea, încă roză și strălucitoare
precum o mare neinteresată de țărmuri,
mai soarbe sângele pe care i-l trimite inima mea
cerșetoare mereu de iubire.
Ea încă nu s-a terfelit
precum sufletul. Ea încă surâde
la soarele care a răsărit altora mai dragi
și mai tineri, altora nelumiți
precum cei căzuți în convenții.
Cei căzuți în alt trup.
II
Cred că nu mă vor mai înduioșa vapoarele
care vor părăsi țărmul în viitoarele clipe,
nici în viitoarele nopți,

poate nici în viitoarele luni, secole sau,
de ce nu?, nici în viitoarele legende ce se vor scrie.
Am înţeles, după un timp cauţi cu disperare
să găseşti ceea ce aveai,
încă cu surplus, cândva.
Dar cine mai are interes pentru un timp cu retrospective
în care melodrama îşi face loc ca apa
ieşită din matcă? O matcă strâmtă precum ultima oră
a condamnatului.
Dacă nu mai sunt eu, cel din urmă,
de ce să declanşăm rafale de amintiri?
Cine să le devoreze şi cu ce rămăşiţă de suflet?
Oamenii confundă luminile oraşului cu luminile
din sufletul lor.
Poate e bine, zic eu acum,
după ce am despărţit marea în două
cu marile mele iubiri, şi pot gafa precum pruncul
din icoanele clasice.
Poate că nici de aceea nu ştiu ce să zic
atunci când trăiesc drama celor despărţiţi de trupul lor.
Pentru că drama lor e singura care
nu poate fi înţeleasă de nimeni.
III
Seara, prin univers, plânge lumina
semn că m-am rătăcit pe căi de pierzanie,
de pierzanie fericită, gravidă şi nesăţioasă nicicând.
Dacă aş cunoaşte unde sunt eu şi unde nu mă găsesc
m-aş întrupa, cu siguranţă, într-un bărbat
adevărat, întreg şi comod.
Comod ca o metaforă în care nu mai încape
nici un alt sens. Un imperiu cuprins de flăcări aş fi mereu,
un imperiu de neînvins
de cei ce nu cunosc această
maiestuoasă boală şi fascinantă credinţă,
nu îl ştiu pe acest în adormire zeu descărnat.
Pentru că partea carnală a pământului e aceeaşi
în fiecare trup, doar firea lucrurilor o face mai aspră.
Din când în cînd e nevoie de făcut curăţenie generală
în suflet, chiar dacă răvăşim totul
de nu ne mai regăsim multă vreme
prin strâmtul univers construit în grabă de alţii.
Dar acceptat ca pe un dat al destinului,

justificare comodă a nimicniciei noastre
şi a zădărniciei cu care urcăm hotărâţi spre-o golgotă
de pe care au dispărut, de ruşine,
toate crucile aşteptate de noi.

Dar nu sunt eu
Vă îmbrăţişaţi cu cadavrul acesta al meu.
Cît o să-l mai suportaţi?
Vă înţeleg, aveţi sentimente, aveţi condescendenţă
de multe ori sunteţi prea sinceri
cu cel care îşi poartă cadavrul prin faţa voastră
cu o oarecare sinceritate, cu o oarecare stimă,
cu un oarecare respect.
Dar nu sunt eu.

Eu sunt un regat al plăcerilor
în mod deliberat am făcut totul în viaţă,
pînă şi poezia pe care o scriu acum nu e decît
un exerciţiu de memorie afectivă,
un cinism dus pînă la capăt.
Singurătatea îmi dă un fel de siguranţă
că nimeni nu îmi va impune să gust satisfacţiile
lumii acesteia, că nimeni nu îmi va cere să plac
celor care îmi vor da o moleculă din adevărul meu,
un adevăr suspect de simplu şi necesar.

Am întomnat în bucuriile voastre, v-am iubit
ca pe femeia mea imaginară şi nu v-am cerut
nici un dar mai consistent decît zîmbetul,
cu care m-aţi răsplătit în secundele în care am fost
(totuşi) cu voi, dar nu regret decît privirea
uitată într-o dungă a unuia din voi. Nu am putut
să vă răsfăţ cu nici o veste nouă, vechiul meu cufăr
era închis. Dar nu m-am arătat în toată suferinţa mea
pentru o iubire interzisă, niciodată, de aceea
am ales tristeţea unui peron părăsit.

Eu am fost cel care a suferit la plînsul
copiilor din lumea aceasta,
la plînsul mamei pentru al ei fecior,
la plînsul bărbatului pentru un alt bărbat.
N-am împărţit fericirea mea nimănui. Egoismul meu

funciar mi-a dictat toate gesturile. Şi mi-e ruşine
pentru că, aşa cum spunea un poet
care a traversat acest ocean de tristeţe,
e „mare bucurie de-a nu fi nevoit să fii vesel”.

Va trebui cîndva să-mi fac valiza
şi să mă despart de dimineţile voastre,
în care încap tot mai puţin,
în care nu mai încap.

Mă aşteaptă şi pe mine o insomnie
la care nu o să îmi fiţi părtaşi
pentru că iubiţi mai mult trupul vostru efemer
decît iarba care cugetă la toate împlinirile
care ne vin din Ceruri. Astăzi îmi voi petrece
secundele mele întru fericirea voastră (deşi
am plecat de mult dintre voi) cu aceeaşi durere
din adolescenţă cînd iubeam tot ce creştea.
Deschid uşa să iasă femeia din sîngele meu
şi mă rog: „Doamne, ajută-mă să fiu cast,
dar nu încă acum”.

Emil NICOLAE

Emil Nicolae (Emanuel Nadler, născut în 18 martie 1947, la Bacău) este muzeograf, scriitor, ziarist, critic de artă, expert al Ministerului Culturii. Din 1970 colaborează cu cele mai importante reviste literare româneşti. A lucrat în redacţiile unor reviste culturale; din 2010 este redactor-şef al revistei trimestriale de literatură & arte „Conta” (Piatra-Neamţ), din 2015 membru în Consiliul editorial al Editurii Hasefer (Bucureşti). A publicat 14 cărţi de poezie, 2 de eseuri şi 5 albume de artă (două dedicate pictorului Victor Brauner). A obţinut premii ale USR-Filiala Iaşi în 2000, 2006, 2012, 2018; a primit o bursă de creaţie literară în Germania (2005); i s-a conferit Ordinul Meritul Cultural în grad de *Cavaler* de la Preşedinţia României în 2004. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1990.

Capodopera inexistentă
Tehnic vorbind
roşul este miniul de plumb
sau cinabrul extras din mercur
sau lutişorul din insula Thatos
fără nici o legătură cu gâtul cocoşului
retezat pe buturuga majestoasă
care trona în curtea copilăriei

tehnic vorbind
verdele este pământul copt îndelung
sau otrava lui Veronese
sau oxidul de crom imposibil de distrus
adică altceva decât rochia pe care ea
obişnuia să o îmbrace la cursul
bătrânului profesor îndrăgostit de clorofilă

tehnic vorbind
negrul este rămăşiţa cadavrelor arse
sau viţa de vie linsă de flăcări
sau chinorosul ascuns în coaja mesteacănului
fără să se confunde cu lapsus manus în faţa
liniei frontului/ incizie care desparte
o amintire de viaţa reală

însă dacă
sângele cocoşului firul extras din urzeala rochiei
şi praful de cărbune
compun împreună mai degrabă o formulă magică
decât un tablou
tehnic vorbind
tu nu ai nici o vină

Despre tristeţe
Nu este obligatoriu
ca tristeţea să te sufoce –
ea poate să fie şi blândă
suportabilă chiar plăcută
învăluindu-te uşor
precum aroma cafelei dimineaţa

stai în acest tablou aşezat
pe scaunul din faţa ferestrei
şi încerci să-ţi aminteşti
dacă aseară ai udat myosotis-ul
de pe pervaz

lumina umple tabloul
revărsându-se dinspre răsărit
tu stai contre-jour cu spatele

către încăperea pe care
ea tocmai a părăsit-o
fără să-ți poată vedea fața
și te gândești că tristețea
nu există cu adevărat
în absența expresiei
(încreţiturile din jurul orbitei
zâmbetul amar)
ci doar e schițată/ sugerată
de mâna întinsă
în căutarea scrumierei

Facerea poemului
Șarpele din partea dreaptă
stă pe piatra lui în poziție de atac
și se uită fix la șarpele din față

șarpele din partea stângă
stă pe piatra lui în poziție de atac
și se uită fix la șarpele din față

dacă vei așeza oglinda dublă
(oglinda lui Ianus)
la mijloc pe linia de miră a privirii lor
șarpele din partea dreaptă
va sta pe piatra lui în poziție de atac
și se va uita fix în ochii săi
în timp ce șarpele din partea stângă
va sta pe piatra lui în poziție de atac
și se va uita fix în ochii bufniței din fața sa

iar când vei ridica oglinda dublă
de pe linia de miră a privirii lor
bufnița se va grăbi să înșface șarpele

Solstițiu interior
Exerciții de despărțire
pe cerul aproape tomnatec
stolul de berze lustruiește
oglinda retrovizoare
cu albastru egiptean

exerciţii de despărţire
în apartamentul de la etajul opt
cu paşi rari lustruieşti
betonul opac – fisurat
de secretul „genei egoiste”[1]

Cetăţean de onoare
Ce se vede acum –
nu ai o stea în frunte
dar ai o cocoaşă în spate
nu-ţi clipeşte fluturele lumina
dar îţi varsă şobolanul întunericul
nu te mai mângâie îngerul Sol
dar te loveşte copita zgomotului
nu te întâmpină fanfare
dar te surzesc motoarele gripate
nu te mai răcoreşte pădurea
dar te sufocă arşiţa recunoştinţei

Tiebreak
Jucătoarele mici în turneele mari
vor să vadă lumea de sus
făcut ghem traversezi fileul
şi observi pentru ele
parada pălăriilor fastuoase
platourile cu gustări
paharele cu băuturi fine
le vezi ori ţi le închipui –
lumea de sus
e la apus

tenişii de la tenis
încalţă lumea
invers

războaiele de la firul ierbii
sunt în desfăşurare
războaiele mici sunt eterne
doar războaiele mari se termină

[1] V. Richard Dawkins, *The Selfish Gene* (1976).

Dorin PLOSCARU

„Între vacarmul oraşului şi marginea lui, poezia lui Dorin Ploscaru distilează o geografie spirituală şi reperele unui spaţiu trecut prin filtrul conştiinţei artistice: oameni şi locuri care sunt poezie pentru că fac parte din structura de rezistenţă a fiinţei interioare". (Ioan Holban)

am văzut morţii neamului meu
ridicaţi în picioare
Fericirea
e cîntecul cocoşului de munte
ce vesteşte zorile,
e aşa cum curge spre tine
trilul de mierlă şi
se aud lugubre stoluri de
ciori

e albă carnea de nisetru
ţii în braţe acest peşte imens
de parcă ai ţine în mîini
sufletul

s-au aşezat la o masă lungă
au vorbit, s-au sfătuit, au
gesticulat despre cele două secole
de istorie-a lumii: cel trecut şi
cel viitor

apoi s-au salutat ca-ntre prieteni
şi vechi cunoştinţe

o muzică cenuşie-mi răzbate-n
timpane
a unui geamantan gri şi a unei
zile de sărbătoare
cînd tata mă aştepta şi
trebuia să mă aşez pe un scaun
văd şi acum tihna odăii
văd şi acum aerul liniştit
obrazul lui proaspăt bărbierit

degeaba orbecăieşti prin desişuri
prin smîrcuri prin smoguri şi

fum iute, înecăcios
fiului tău i-au mijit
tuleiele
se apropie vremea cătăniei

am vazut morţii neamului meu
ridicaţi în picioare
parcă erau aşezaţi în pat
acolo, fiecare la casa lui
cu chipuri bolnave, palide
cu degete subţiate de boală
dar cu ochii plini de lumină
păreau primeniţi

ca o nuia şerpuieşte
gîndul
în această răchită
se zbate pasărea
apoi am auzit rîul în fierbere
cîntecul lui neodihnit în trepte
gîlgîind
în fiece dimineaţă chipul bătrînului
obosit
priveşte departe
se roagă copacilor, păsărilor

firelor de iarbă cu roua în cap

mai rece ca piatra mai mut
ca lemnul e şarpele –ncolăcit
pe toiagul de aramă
al timpului tău.

aerul ce-l respirăm împreună
apa ce din cofă-o sorbim
ca o otravă ne pătrunde
în oase
doar briza oceanului îmi aminteşte de libertate
de locul în care singur
respiri în sfîrşit
duhul bucuriei de a fi
solitar

ca o robie a fost bezmetica
însoţire
din care păream să nu mai
ies niciodată, negre nămoluri
nisipuri mişcătoare.

peisaj cu femei în costume de baie
culoare mov
în spectrul luminii,
transparenţa difuză
a picăturilor de apă
e curcubeul ce-mi leagă
şi apără inima de frică
şi foame
rogvaivul acesta
liniştea ce face
să-ţi înghiţi sufletul.

inima mea se deschide să vă cuprindă
asemeni munţilor
inima mea se deschide
să vă cuprindă asemeni munţilor
să vă răscuprindă
de departe şi de aproape

inima mea se deschide se înalţă
asemeni munţilor să vă audă
să vă vadă
să vă cuprindă
în toamna voievodală
a „căderii nesfîrşit de blînde"
ţinută în mînă de isaac newton

inima mea se deschide asemeni
munţilor să vă cuprindă
să vă arate nemarginea
timpului îngălbenit
muzica dulce-amară
pe o coardă de vioară
pe o strună de ghitară.

Starea de grație
starea de grație. e atingerea crucii
sudului. ceasul în care plutești pe deasupra
pământului. străzile devin așa niște artere prin
care tu curgi. „va trece o zi
și nu te voi vedea. după care din nou
te voi cuprinde cu palmele mele. mîna prelinsă
pe luciul picioarelor de mătase ca o picătură
de ploaie
gîză-buburuză ce urcă pe scoarța
copacului.”
„și cît de albaștri pot fi ochii
sau de roșu sacoul de aud
mersul pantofilor tăi umblîndu-mi prin
creieri” cum merg în grup familiile de elefanți.

starea de grație este ora era cînd
magnolia înflorită își măsoară petalele
scuturate prin grădini și pe
lume

(umbrela liliachie)
e din piele de elefant. din pielița
purpurie a fructelor
de magnolie.
numai razachia știi are licori atît
de străvezii. odată pe an
te va ocroti această umbrelă
de ploi, de ninsori, de noroi
de foame și noapte.

mă gîndesc că tata a avut
mai întotdeauna dreptate. „cîinii aceștia
cu șapte fețe”. și mai dădea
peste cap un pahar de țuică. „și apoi
abia așteaptă să te vadă-n mocirlă să
rîdă de tine.”
altceva ce să-ți spun.
este bine. „dar mai bine să pești
iarba pe care-o cunoști”.
starea de grație e atingerea crucii
sudului. ceasul în care plutești pe deasupra

pământului. străzile străvezii devin aşa nişte artere prin
care tu curgi.

Cezar ȚUCU

Născut la 21.01.1951 în comuna Blăgeşti, Judeţul Bacău. Absolvent al Facultăţii de Matematică-Mecanică, Universitatea „Al I Cuza" din Iaşi (1974). Profesor titular, din 1974 şi până în 2017, când se pensionează, la Şcoala Tazlău (director educativ 1980-1986 şi director în perioadele 1986-1990, 2000-2017). Membru în *Comisia Naţională pentru Reforma Învăţământului – coordonator* Algebră-gimnaziu – 1991. Autor a 14 cărţi, inclus în multe antologii, redactor la două reviste, publicist în numeroase ziare şi reviste, posesor ul multor premii, diplome şi trofee, Cetăţean de onoare, etc. Publică în diverse reviste. Membru al Uniunii Scriitorilor din România din 2011.

Crezul şi Poruncile
Nu multă vreme curseră de când
Rosteam, fără greşeală, întregul *Crez,*
Că mămăică-i şi trecu prin gând
Poruncile să le aprofundez,

Şi-un milimetru să nu mă abat
De la adâncu lor divin mesaj
Ce-ad-literam se cere respectat,
Contrariul definit ca derapaj!

Iar cum Porunca cea dintâi spunea
Să nu mă-închin şi altor dumnezei,
Am întrebat-o imediat pe-a mea
Măicuţă bună să îmi spună ce-i

Cu-acest dictat? N-o fi greşit tradus?
Că presupune *Creatori* mai mulţi,
Iar ştirea-i veritabil breaking news,
De nu mai ştii pe cine să asculţi,

Sau Universul este împărţit,
Ca şi Pământul, tot pe parohii,
Doar că savanţii le-au redefinit
În termini ştiinţifici: galaxii!?

Dublarea cubului
Întâii paşi făcuţi spre grădiniţă
Aveau ca scop, în mintea mea de pici,
Să întâlnesc pe Roşia Scufiţă
Şi-a face cuburi mari din cele mici.

Cum nicio socoteală de acasă
Nu prea s-a potrivit cu cea din târg,
Şi eu luai, de mic, o mare plasă
Cu-a mea educatoare ce, cu sârg

O fi-învăţat la şcoli de-apostoliţe
Şi deghizarea-n fete din poveşti,
Dar anii-încep să îţi mai joace fiţe,
Iar când îs mulţi degeaba-i amăgeşti!

A doua zi rugat-am să-îmi arate
Cum construieşte-un cub mai dodoloţ
De două ori decât cele-înşirate!
– Nu pot!(mi-a spus), trăgându-mă de moţ.

Nemaidorind s-acumulez decepţii,
Am hotărât să nu mă mai întorc
La mica şcoală ce, printre concepţii,
Nu figura ca mintea să mi-o storc

Pe-o astfel de problemă insipidă,
A cărei rezolvare, de mai toţi,
Să fie-ascunsă în mulţimea vidă
Şi căutată numai de netoţi,

Ce greu pricep că nu există cheia
Acelui număr, socotit de soi:
Prin ridicarea la puterea-a treia
Să se obţină rezultatul doi!

Hai, scoală-te!
– Hai, scoală-te, c-am muls de mult văcuţa
Şi trebuie s-o ducem la păscut,
Că i-o fi foame şi ei, sărăcuţa,
De când te-aşteaptă ca din aşternut

Să te dai jos şi să plecaţi odată,
Că Soarele-i de mult pe cer ajuns
Şi nu aş vrea de lume acuzată
Să fiu că tu n-asculţi îndeajuns!

Aşa vorbea cu mine mămăica!
Să-mi zică dugleş, ori că lenevesc,
N-am auzit-o-n viaţa mea! Iar frica
C-o să mă spurce cucul armenesc

De n-o să-mi meargă restul zilei bine,
Nu mi-a implementat-o niciodat'!
Ştia că se putea baza pe mine
Oriunde şi-ar trimite-al său băiat.

Cei trei fraţi din basme
Prinsesem taina literelor care
Formau cuvinte,-acestea propoziţii
Şi fraze, în poveşti nemuritoare
C-un Făt-Frumos plecat în expediţii

Războinice! Să urmărească, până
În albe pânze, zmeii ce-i răpiră
Aleasa nepereche şi stăpână
Pe-un suflet ce, doar, pentru ea respiră!

Citeam, aproape pe nerăsuflate
Pentru-a ajunge repede la luptă,
Să văd beligeranţilor carate
Şi, din victorie, cine se-înfruptă!

Majoritatea basmelor, (anume
Create pentru cei micuţi ca mine),
Vorbea de o împărătească lume,
Şi de o alta rea! De zmei! Vecine,

Ori despărţite de-o pădure deasă
Ce trebuia, cu grijă, străbătută
De trei feciori plecaţi, pe rând, de-acasă,
Şi nu-împreună! Pe aceeaşi rută,

Având un obiectiv comun în minte:
S-aducă înapoi pe Cosânzeană
Şi, reciproc, să-şi facă jurăminte
Ca, astfel, să-şi mai vindece din rană!

Tulburătoare mi-a părut ideea:
În luptele cu zmeii de-a trimite
Întâi feciorul mare, după-aceea
Pe mijlociu! Două-încercări sortite

Eşecului! Ba, chiar usturătoare,
De-îndată ce odraslele învinse
Şi grav rănite ies din încleştare
Şi se întorc de neputinţă prinse!

Abia al treilea, micuţul frate
Al celor doi, învinge personajul
Considerat, în unanimitate,
Ca negativ, să strice anturajul

De la înalta curte-împărătească!
Nu prea am înţeles cum vine chestia
Blamării celor doi! E nefirească!
De ce s-o faci? Ca să lungeşti povestea?

S-au întrebat vreodată autorii
De basme şi poveşti pe-această temă:
În ce condiţii vor trăi feciorii
De împărat cu-această anatemă,

Pân' la sfârşitul vieţii? –*Uite prostănacii!*
Vor zice toţi când i-or zări pe stradă;
E vai şi-amar de capu' lor, săracii!
Şi nimeni, cu ochi buni, n-au să-i mai vadă.

Pe când cel mic, săvârşitor de-o faptă
Ce merită, într-adevăr, slăvită,
Va fi exemplu dat, şi îl aşteaptă
O veşnicie nemaipomenită!

De-aceea, multă vreme, o-întrebare
Îmi apărea, adeseori, şi-n vise,
Ba i-o puneam şi fratelui mai mare
Ion, dacă vreodată se gândise

Cum va decurge viaţa noastră dacă,
(Există şi această posibilitate,
Chiar de nici lui, probabil, n-o să-i placă!):
Ne va aduce barza înc'-un frate?!

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Dimitrie CANTEMIR
(1673-1723)

[A LUMII CÎNT CU JÉLE…]

A lumii cant cu jéle cumplită viaţă,
Cum să tréce şi să rupe ca cum am fi o aţă.[1]
Tînăr şi bătrîn, împăratul şi săracul,
Părintele şi fiul, rude ş-alalt statul,
În dzi ce nu gîndéşte, moartea îl înghite,
Viilor rămaşi, otrăvite dă cuţite.
Ţărna tiranul, ţărna ţăranul astrucă,
Izbînda, dreptatea, în ce-l află-l giudecă,
Unii fericiţi să dzic într-a sa viaţă,
După moarte să cunoaşte c-au fost sloi de gheaţă.

[PRUNDUL EVFRATHULUI MĂRGĂRITARE NAŞTE]

Prundul Evfratului mărgăritare naşte,
Cămila din iarbă céle scumpe paşte.
Mîna Afroditii cununǎ-mpletéşte,
Evfrathul Evropii nou lucru scornéşte.
Din cele cu soldzi Helgile ivéşte,
Norocul ce va toate biruiaşte.
Cu[nu]na-npletită norocul o tinde,
Capul fără crieri cu mîna o prinde.
O, Helge, ficioară, frumoasă nevastă,
Cămila să ragă, tîlcul nu-nţăliagă.
Margă la Athina ce iaste s-aliagă.
Ficioară nevastă, nevastă ficioară,
Peste şése vremi roada să-i coboară,
Fulgerul, fierul, focul mistuiască,
Patul nevăpsit nu să mai slăvească.

[1] Primul vers este al lui Miron Costin (stihul inaugural din *Viiaţa lumii*), iar al doilea este o parafrază la acelaşi autor. Aceste două versuri (cu mici modificări la al doilea) sînt citate în *Descriptio Moldaviae* drept… populare.

[ÎN PĂMÎNTUL NEGRU…]

În pămîntul negru cine lut galbăn găsește,
Acela în toată pofta nu să obosește.
Cine lutul galbăn pentru dzua neagră scoate,
Fîntîna Nilului în casă-și a avea poate.
În dragoste ti-am luat, fiiul mieu te numește,
Tuturor și-n tot lucrul numele-mi pomenește.

[ȚĂRNA TIPĂRITĂ DIN FIRE VĂPSITĂ]

Țărna tipărită din fire văpsită
Cu alb și cu galbăn într-un loc tecsită,
Varsă denainte, hrismosul învață.
Că la cale scoate fără de povață,
Coarne cini-aștiaptă urechile puie,
Cuvinteli-asculte, cămara nu-ncuie.

[ÎN MUNTELE CEL ÎNALT…]

În muntele cel înalt coada Struțului,
În copaciul cel mai mare cornul Boului.
Galbănul și albul toate biruiaște,
În cap de Cămilă corn de buăr crește.
Vrăjitorii vîndzători ce nu nemeresc?
Pe frumos soare și lună, toate povestesc.

[ÎN CINDZĂCI DE SINGEROASE...]

În cindzăci de singeroase
Vom pre céle lăcrămoase,
Ochii umedzi să le ștérgem,
La moșie să ne mérgem
Vidra péște, Corbul stîrvuri
Cérce-n vîrtopi, nu prin vîrvuri
Să să urce fără cale,
Și să-și cate ale sale.

[CU PENELE ŞOIMUL...]

Cu penele Şoimul vîntul despicînd,
Cu Bîtlanul negru cuvîntul puind,
Corbul dinceput cu rău tirănéşte,
Nici din hereghie pre drept stăpînéşte,
Ce-n cuibul altora oaăle ci-au scos,
Tare laba Şoimului le va da-le gios.
Cel ce un corn, iute, mai iute la minte,
Ale sale cére cu svinte cuvinte.
În curîndă vréme, după fulger, tunul
Rău îi va detuna, din mulţi păn'la unul.

Istoria ieroglifică, 1795, Dimitrie Cantemir: *Opere complete*, vol.IV, 1973

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Ion HELIADE-RĂDULESCU (1802-1872)

Gramatica poeziii

Nimic nu este aşa de anevoie decît a începe cineva un cuvînt înainte la o carte, şi mai vîrtos la aceasta. Lucru este destul de vorbit; începutul însă este cu greu pînă să-l găsească cineva. Puţintică răbdare numai, că dăm pescte căpătîiul firului (Norocit este acum cineva, cînd merge pînă la celălalt căpătîi fără să încurce aţa). Să începem de acolo de unde o să înceapă a critica, cînd vor lua în mînă această carte, acei iubitori de pace cari nu umblă decît căutînd pricini. Eu ştiu ce or să zică; or să zică; „Eu nu înţeleg nimic" (lăsăm la o parte potoapele de vorbe, care de la stfel de oameni fieştecine poate ghici că nu or să fie ceva laude), vor zice, zisei, că „eu nu înţeleg nimic"; şi eu tot aşa zic. Dar cînd citeţti chinezeşte, Domnule, sau altă limbă care n-ai învăţat, înţelegi? – Şi altădată am mai vorbit – şi înaintea mea mii de oameni, că toată ştiinţa şi meşteşugul îşi are limba sa. Aşa eu am văzut mulţi oameni luînd o carte în mînă şi dacă este scrisă într-o limbă care nu o cunoaşte, o închide şi o lasă jos, zicîn că nu ştie acea limbă, şi de îi este plăcută, mai adaogă că ar dori să o înveţe. Acum să mai fac o întrebare: – Învăşat-ai sau ştii domnia-ta limba poeziei? – Ba nu. – Apoi iată, Domnule, pricina pentru ce nu înţelegi. Poezia îşi are limba ei, ca şi toate celelalte ştiinţe şi meşteşuguri, şi ca să o înţelegi, trebuie să o înveţi, precum se învaţă toate limbile, ba încă să treci şi prin toate învîţăturile care te pot face destoinic a învăţa acest meşteşug frumos.

Am mai văzut iar un fel de oamenicari au ajuns într-o stare de ştiu ce le lipseşte ca să înveţe, şi nu se amăgesc singuri să crează că ştiu toate (Ce bine ar fi cînd de aceştia s-ar afla mulţi!). Ei, cînd iau cîte o carte în mînă care vorbeşte pentru lucruri ce n-au învăţat, numaidecît zic: n-am învăţat, nu înţeleg; adică, dacă el este ostaş şi cartea este scrisă pentru doctorie, el numaidecît zice: este pentru doctori; dacă este doctor şi cartea vorbeşte pentru corăbierie, zice: este pentru corăbieri; o lasă jos, nu se mînie şi nici nu se leagăde cel care mi-a scris-o că nu a scris-o rumâneşte.

Mai ştiu un fel de oameni!... (dar ce anevoie este în ziua de astăzi să fie cineva în pace cu lumea!). Domnilor, eu n0am de gînd să le spui pe toate, o să mai als ceva, pentru că este de prisos, între noi ne ştim: să mai iertaţi şi domnia voastră ceva din cîte o să zic, şi iată un mijloc frumos ca să fim iarăşi prieteni: trebuie să iertăm unul altuia greşalele. Mai ştiu, zisei, un fel de oameni! Cum au crescut, Dumnezeu ştie, că un om nu poate să ştie toate; cum au trăit şi trăiesc, aceasta nu este treaba mea: aici ne este

vorba de literatură, iar nu de moral. Ei, încît pentru mine, ar fi prea buni; eu numai trebuie să mărturisesc că sunt rău, căci mă leg de lume; ce-mi pasă mie dacă ei cred că ştiu toate şi nimic nu este în lume care să nu-l cunoască? N-aş zice nimic, cînd ar lăsa numai cărţile de pace. Ei, cînd le intră din nenorocire în mînă vreo carte de astea de ale pricopsiţilor din ziua de astăzi, numaidecît se supără şi necazul, poate să credeţi, că le este pentru că nu ştiu acea ştiinţă şi meşteşug, sau cum ar face ca să le înveţe? Nu, ci scriitorul este de vină, el trebuie să fie sau vreun nemţoiu sau ungurean de nu scrie rumâneşte (adică de nu se gîndeşte tot pentru lucrurile ce se gîndeşte mulţimea). Logofătul nostru ştie toate. Şi cum s-ar putea să nu ştie şi ce este în acea carte, cînd n-ar fi scrisă… Cum să fie scrisă? Ştiu şi eu cum? Iaca cum au scris pînă acum tata şi moşul şi au trăit.

Să îndrăznească cineva a îi zice că nu ştie limba grămaticii sau a poeziei sau alteceva, în acel minut vrednic de privelişte, cînd trînteşte cartea din mînă cu despreţuire, începe a face volte prin casă, scoate batista cea afînată din sîn, şi cu un braţ îngîmfat şi arcuit îşi şterge fruntea, umflă mustăţile şi suflă pe nas, şi pe urmă, şi pe urmă scoate mătăniile ca să-şi arate mărimea; atunci să-i atingă cineva iubirea de sine, că nu ştie toate, cînd el este omul cutăruia şi al trebii şcl şcl… Apoi atunci să vezi ce cununi se gătesc nenorociţilor acelora ce asudează întru a tîlmăci şi a tipări cărţi, din însuşi neaverea lor! Atunci răsplătire plină de mulţumire şi mîngîiere a neobositelor lor osteneli!

Foarte lesne de dezlegat este acum ghicitura pentru ce nu se înmulţesc cărţile în limba rumânească şi pentru ce, prin urmare, literatura şi moralul nu sunt vorbe rumâneşti; pentru ce rîvna spre bine este amorţită şi acolo unde se înfierbîntă iarăşi îgheaţă; pentru ce cărţile care s-au tipărit stau neîmpărţite şi acelea care s-au împărţit, în loc de mîngîiere, au pricinuit amărăciune scriitorilor săi.

Cine este rumân adevărat şi iubeşte luminarea şi îndreptarea neamului, crez că nu se va mînia de acest portret ce am vrut să zugrăvesc, ci va căuta adevărul, va cerceta chipul şi, de i se va părea că îi mai lipsesc cîteva feţe ca să semene cu originalul, va mai adăuga şi îl va mai îndrepta. – Bine este cînd apucă cineva înainte şi d-aceea gîndesc că este vremea să răspunz mai nainte de a mă întreba cineva: – „Pentru ce dar dai afară lucruri ce nu este încă neamul în stare de a le înţelege?" – Greşită este întrebarea aceasta cînd este vorba pentru ştiinţe şi meşteşuguri pe care, ca să le înţeleagă cineva, trebuie să le înveţe, şi ca să le înveţe, trebuie a se face cărţi pentru cei ce doresc a învăţa. Nu trebuie să ne supărăm pentru o carte cînd iese, fie de ce fel va fi; trebuie să ne bucurăm că s-a mai adăogat

încă una lîngă celelalate şi, de nu o înşelegem noi, o va înţelege fiul nostru, o înţelege prietenul nostru carele o găseşte la noi.

Altul iar poate să-mi zică: „Pentru ce începi Adaosul Literal de la poezie?" – Pentru că scopul lui este literatura, şi literatura tutulor neamurilor de aici a început. – Al treilea iarăşi îmi va zice: „Ai dreptate; dar nu vezi că abia 30 de prenumăranţi ai, şi cu atîtea mădulări ajutătoare nu se poate ţinea acest început ce priveşte spre înlesnirea cum să se dea afară şi să se întinză cărţile, mai vîrtos ale acelor ce nu au mijloace a le tipări? Oamenii vor glume, minuni, cabale, păpuşi şi cu acest mijloc îi poţi trage spre ajutor". Acestui prieten cunoscător de oameni îi voi răspunde că prea bine vorbeşte; dar ca să începem, trebuia să se facă începutul de unde trebuie. Acest adaos pe tot anul va coprinde 12 părţi; rîvnitorul ce se va prenumăra va găsi într-însul materie şi pentru sine, şi pentru fiul său ce învaţă, şi pentru prietenul său ce a învăţat; şi cu micul ajutor ce va da pe an, întîi va face să dobîndească limba rumânească 12 cărţi mai mult, apoi va face ca dintr-însele să se folosească mai multe feluri de oameni, cari poate că nu au mijloace a dobîndi aceste cărţi.

Toţi prenumăranţii acestui Adaos la un loc nu se socotesc decît o mică soţietate făcătoare de bine, care se sileşte pentru înlesnirea tipăririi cărţilor şi mădulările ei, unii ajută cu osteneală de a tîlmăci şi a scrie, şi alţii cu un mic ajutor de bani pentru care şi priimesc cîte o carte pe lună. Spre aceasta dar şi sînt poftiţi toţi cari se ostenesc întru tîlmăcirea şi alcătuirea cărţilor, ca cel ce va avea din ostenelile sale vreo faptă care să nu fie mai mare de 10 coli, scrise cu mîna, şi care să potrivească cu scopul acestui Adaos, să binevoiască a o aduce la redacţie, unde va afla mijloc a o tipări fără cheltuială, dîndu-se pe seama autorului 500 exemplare, precum şi o sumă pe seama prenumăranţilor, de la care autorul va priimi şi o mulţumire deosebită pentru osteneala sa.

Bună este zisa aceea că vorba multă este sărăcia omului. Eu cu atîta vorbă era să uit a arăta că aceste reguli de poezie nu sunt făcute de mine, ci alţi bărbaţi au lucrat, alţii au cules, şi eu n-am făcut decît lucrul gata a-l preface în rumâneşte. Ciudat lucru era să fie, să fac lumea să crează că eu am cugetat atîtea! Norocire numai că suntem în veacul acesta: odată era ruşine a se mîndri cu lucru strein, acum însă lumea este mai blîndă, şi pielea leului o întrebuinţează şi alte vieţuitoare. Ce lucru bun ar fi fost cînd nu s-ar fi născut zugravul acela ce a zugrăvit pe Vremea descoperind Adevărul! Ideea aceasta strică la toţi cheful, şi mie nu mai puţin, că regulile de poezie culese din cursul de literatură al lui Lévizac era să treacă că sunt ale mele. Poate că cineva va socoti că acest sfîrşit este un fel de trăsură satirică, dar să nu crează, că eu am vrut numai să arăt aceea ce dorea inima mea.

POEME ROMÂNEŞTI ÎN LIMBI STRĂINE

Ileana MĂLĂNCIOIU

Le réveil

La journée d'aujourd'hui ne passe plus, tu me disais
en regardant l'heure de plus en plus souvent
Mon Dieu, la journée d'aujourd'hui ne passe plus
et sans doute elle n'avait pas tort
ce très long jour du treize d'avril
qu'elle appréhendait depuis longtemps
en effet ne passait plus.

À six heures de l'après-midi le réveil semblait ancré
et nous avons tous regardé terrifiés ses aiguilles
il n'y a qu'elle qui est devenue rose et blanche
et elle l'a tourné lentement jusqu'au bout
et le fit soudain repartir
d'abord en sens inverse avec désespoir
ensuite sans aucun sens.

J'avais peur

J'avais peur et de voir et de partir
tu m'as appelé aussi longtemps que tu le pouvais
puis tu as divisé mon nom en syllabes
comme si tu défaisais mon corps
morcelant les parties desquelles il fut crée.

je ne sais pas de quoi tu voulais que je m'en souvienne
tu m'as montré quelque chose au niveau du cou et des tempes
et j'avais du mal à rassembler les parties de mon corps
pour que je puisse comprendre ce que tu veux dire
et ce qui va arriver.

Je ne pouvais ni voir ni partir
quand, sans me rendre compte, on n'entendait plus
ni les morceaux sanglants de mon nom
ni les mouvements douloureux de l'air
que tu respirais de moins en moins.

Soudain, rien ne te faisait plus mal
et, égarée, tu as regardé vers ne sais pas quelle lumière.

Au-dessus de ton front, je pouvais voir s'en aller
une vieille corvée. Sans que je sache que c'était déjà passé
cette chose abominable dont j'avais peur.

Ma sœur portée par les eaux

Ma sœur portée par les eaux
ne savais pas que l'eau arrivait
comme dans un rêve elle s'est rendue compte :
quelqu'un l'emportait sur la mer morte.

Ses yeux ouverts comme pour la sauver
brillaient dans la chaude soirée
les rames propulsées contre la vague
du sourire qui a baigné
en douceur l'obscure maison
quand tes douleurs t'ont quittée.

Je m'étais laissée porter par l'eau
et je suis descendue un moment
là où plus personne ne pleure
et où personne ne gémit.

Ce n'était même pas la nuit
ce n'était ni soleil ni nuage
seul le silence était descendu
sur les pleurs de tout le monde

Silencieuses, nous nous sommes regardées dans des yeux
comment nous regardions la mer morte
chauffée par le courant
des eaux qui nous portent
sans qu'on le sache à la merci
des vagues trop hautes
quand le navire étranger
avait commencé à nous fait élever
beaucoup plus haut qu'on pouvez
endurer de votre vivant.

J'ai crié à l'aide.
Quelqu'un est venu. Il était tard.

Atroce

Je donnerais ma vie
pour toi
mais ce n'était pas possible,
elle répétait comme un perroquet
bien qu'elle ne lassait pas
l'impression souhaitée
à l'hôpital
où on ne l'avait pas vue
jusque-là
quand elle a demandé qui va faire sa toilette
en retirant les boucles d'oreilles
de ses oreilles encore chaudes.
Je donnerais ma vie
pour toi,
elle répétait à trois voix
et moi j'aurais voulu
pouvoir t'appeler
pour lui dire que ça:
c'est bien possible, Madame
allez y qu'on te voit!

Je m'attendais qu'il y ait que toi

Je m'attendais qu'il y ait que toi
mais dans la niche trois morts réposaient en paix
à travers le froid humide, la mort rampait
comme une chenille luisante.

Un jeune homme pleurait à tes côtés,
beaucoup plus fort
qu'il ne pouvait pleurer d'habitude
et délirant il t'embrassait

Tu ne te laissais pas pleurée et embrassée
et nous étions profondément attristés
tu semblais te trouver là depuis toujours
et nous avions l'air d'être venus par hasard.

Nous ne savions même pas ce qu'on devait faire
heureusement que tu savais comment te comporter

tu étais souriante et calme
au milieu de tous ces morts.

Traducere în limba franceză: **Denisa CRĂCIUN**

George VULTURESCU

LA CHEMISE DE LA POÉSIE N'EST PAS TISSÉE DANS CE MONDE

C'est ce qu'on dit
il existe une chemise de la poésie

qui peut être tissée avec la navette du métier à tisser,
brodée dans les chambrettes au tambour à broder
repassée, apprêtée et accrochée sur les cintres
de l'armoire tout comme la chemise de nuit de la mariée

C'est ce qu'on croit
la chemise rend le poète transparent
afin qu'il puisse passer à travers le mur d'ombres de la nuit
où dégringolent les syllabes secrètes
qui rompent les sceaux séparant des morts et des vivants

La lune – qui brode des mantes en argent
rancunière à l'égard de sa toile
demanda à la Spirogyre, la *soie* de la grenouille des lacs,
demanda aux araignées qui tissent leur toiles sur le lierre
des troncs secs –
même les nénuphars qui se lèvent de la profondeur des boues
ne savent qui et dans quel monde on tisse la chemise du poète.

Je t'ai appelé, maman, de ses fils de
soie écrue, et tu ne m'a pas entendu…
– Ce n'est pas une main de mère la main qui tisse la chemise
de la poésie ...
J'avais froid dans ses langes et tu n'es pas venue, maman,
me prendre dans tes bras…
– Ce n'est pas une main de mère la main qui tisse la chemise
de la poésie...
La lune sait que sa soie n'est pas de ce monde

Et le corps de Jésus descendu de la croix
fut enveloppé dans un linceul tissé par la main
des saintes femmes et resté ensanglanté
après qu'il se soit levé d'entre les morts

Même quand tu te lèves au près du texte du poème
tu n'as comme chemise que le froid et la fièvre de ta peau –
Même les monstres empiffrés de la bouillie de ton cerveau
te donnent, par pitié, les écailles de leurs os –
même eux, savent que la soie de la chemise du poète n'est pas de ce monde

N'aies pas peur si les lettres sont réduites en cendres
quand tu écris ceci –
il n'y a pas de mains de saintes femmes pour coudre des chemises
avec la cendre des manuscrits brûlés dans les bibliothèques
Sans pitié pour toi, tu as écrit
« Mon ombre demeure dans la boue comme un triste bagage… »*
on ne tisse pas dans ce monde des chemises
pour des épaules dépouillés de leurs ombres

Seulement la lune – virtuose des broderies argentées –
sait que la soie de la chemise de la poésie n'est pas de ce monde
/ * (Vers de G. Bacovia, de poéme « Nocturne »)

LA *SOIE* DE LA GRENOUILLE SUR LES LACS
Il n'y a pas de drapeaux sur les tours de la poésie
vous ne saurez jamais si là-bas
il y a un roi qui se bat encore
ou s'il est tombé sous la grisaille cendrée de la peur

Les drapeaux de la peur n'ont comme blason
que les ombres et le vent
Très tard, tu apprendras que les vers flottent tous pareil
autour de toi
comme les peaux mises à tanner, dehors, au soleil,
dans le vent – une peau de poulet se tordant sous le couteau
ou une peau de biche éventrée par les crocs d'une bête
le vent ne sait pas que
le navire est déjà entré dans le port

Égée s'est jeté à la mer
en voyant la noirceur des voiles

L'étendard des lettres n'est-il pas pareil?
Qui peut lire les blasons de la poésie?
qui pénètre dans les ports des villes, dans les cellules,
entre les murs des salons?

La main a fait son devoir – elle a incrusté
les lettres sur les frontons des villes, sur les croix
des cimetières, sur les tablettes autour du cou
des soldats

Il y a toujours plus de morts
que de drapeaux
le vent ne sait pas pour qui s'agite leur toile
laisse-les au vent
aucun Egée n'attend dans les ports
l'arrivée d'un poète

le vent ne sais pas à qui appartient l'aigle des insignes

ou l'inscription sur les drapeaux
seuls les drapeaux savent d'où souffle le vent
laissez-les s'assembler dessous

Ni même les gens ne savent pas ce qui est le mieux
à mettre sur le corps raidi d'un poète
-un drapeau de la municipalité?
-une écharpe de l'Académie ou un
sac en tissu?

Les vents vont souffler demain pareillement
ils ne savent pas que le poète a écrit il y a longtemps
« La gloire des lacs est la *soie* de la grenouille
sous laquelle la boue soulève la tige des nénuphars »

LA VÉRITÉ SUR LA ROSE
Une femme dans son lit tellurique
une femme qui demande — « La poésie est-elle chose convenable
en pensée et en acte ? »
Une femme-turbine qui allume les lampes du sang

par l'énergie incandescente de sa respiration
une femme-taupe qui fore dans ma mémoire
des galeries sonores pour l'hiver de mes souvenirs

Et aussi des femmes-archets pendues au cou des violons
des femmes semblables à la pluie qui résonne sur les toits de tôle
des femmes qui s'éloignent comme la chaux s'écaille des murs
desfemmes semblables à la flamme de magnésium dans les lanternes
éclairant le chemin lorsqu'on va retrouver sa femme à la maison
femmes-hyènes avec lesquelles s'écrit ce poème
comme la guerre s'écrit avec le sang

Toutes ingurgitées par l'estomac des nuits sans fin
afin d'alimenter le ventre de la vérité sur la rose

Traducere în limba franceză: **Denisa CRĂCIUN**

Gabriel CHIFU

Maimorgen
morgens, ich öffne das Fenster, auf dem Fensterbrett
eine Spinne, die Sonnenstrahlen zerstören sie.

auf der Straße geht eine Frau mittleren Alters.
vielleicht ist jemand gestorben, vielleicht geboren.
sie ist nachdenklich, das Licht legt sich
auf ihren Leib wie Blütenstaub, bis
es ihn umfasst, ihn begräbt auf dem Weg.

eine Nachricht in der Zeitung, man hat
zwei Jungen tot gefunden. sie sind auf
einem Rasenplatz eingeschlafen
und das Gras welches heute Nacht
heftig gewachsen ist hat sie durchbohrt.

Unendlichkeit
über das Ufer getreten, meine Seele füllt den Himmel
mit dem Wort außer mir
und mit den Sternen in mir,
meine Stille spiegelt den Aufbau von Kristall.

Kurzum
mein Leben –
umgestürzte Tempel aus der Erde wachsend.

Hymne
die Sonne diktiert mir ihr Licht
aus der Tiefe schreit beständig das Geheimnis zu mir:
schlürfe den ganzen Sturm mein unendliches Geschöpf,
umschreibe mich!

Abgrund
der Wind reißt mein Bild von meinem Leib.
über dem sich öffnenden Abgrund
drehen Adler
mit blutigen Silben in den Krallen.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP**

„TRADUTTORE – TRADITORE" SAU ÎNTRECEREA CU ORIGINALUL DE PE COORDONATELE LIMBII FRANCEZE"

Cezarina ADAMESCU

LES FAITS DES MAINS/ FAPTELE MÂINILOR

De mes mains, les Faits,
qu'ils soient bons,
qu'ils soient mauvais
sont fendus par la hache
en éclats, sont hachés..

De mon coeur, les Faits
sont pareils
aux bonnes fées...

De mes pas, les Faits
sont pareils aux chevaux
dessellés...

Les bonnes voies
ou les mauvaises
par où
mes pas
ont déambulé
sont parsemées
d'étoiles en éclats...

De mes yeux, les Faits –
fils d'araignée...

PAREIL À EUX/ AIDOMA LOR

Motto: „Il commence avec soi
et finit avec soi.
Aucune auréole ne l'annonce..."

Il s'était déjà détaché
des choses.
Et je l'ai vu s'enlever
s'enlever...
tout en descendant
dans la terre –
Je l'ai vu ressusciter
pendant qu'il se mourait...
Du même mot,
je l'ai vu venir au monde

et devenir immortel –
je l'ai vu quand,
les yeux fermés,
il nous regardait.

Il se faisait dorloter par les Anges
qui le regardaient tendrement
et, à force d'être tant regardé,
il avait du mal à l'âme
jusqu'aux os –
Ils l'avaient pris de sous les bras
et, tout en l'enlevant jusqu'aux nues,
ils lui disaient:
" – Bats des ailes et envole-toi !"

D'un coup, il devint pareil à eux :
un Ange, tout aussi blond que volant...

LE COEUR – ÉTOILE ÉCROULÉE/ INIMA – STEA PRĂBUŞITĂ
Mon coeur à moi –
étoile écroulée en fontaine.
Viens donc y boire
de l'eau au parfum de bonne fée –
non vilaine.
La claire étoile,
telle une neige embrasée,
bourgeonnait
des fleurs de miel et de sel.
Je ne voulais guère
dissiper au tourbillon,
(donc à l'oeil),
mon coeur à moi
cloche à battant de soleil...
Viens donc y boire
de l'eau au parfum de bonne fée –
non vilaine,
Mon coeur à moi –
étoile bien nichée
en fontaine...

Installe-toi dedans,
de même qu'on pourrait s'installer
dans une maison

blanche et toute ennneigée
où les parois sont sur le point
de crouler.
Muraille sans portes
où l'amphitrionne
est la Lune,
tirée au sort
quand nuit et aube
se confondent
sous la Lune.
Viens donc y boire
de l'eau qui sent
comme aucune...

(< noulorfeu.worldpress.com/ pagini-alese-de-poezie)
Version française par **Constanța NIȚĂ**

Miron BLAGA

ANGOISSE/ ANGOASĂ
Je m'évade chaque soir
quand je quitte ma vie
je m'évade chaque soir
quand je quitte mon coeur
je m'évade chaque soir
je m'évade, oui, ma mie,
vers je– ne– sais– pas– quelle
Grande Ourse d'ailleurs.

Je m'évade chaque soir
dans l'attente d'être né
je m'évade chaque soir
dans l'attente d'être brûlé
dans l'attente d'être blessé
dans l'attente d'être tué
par je– ne– sais– pas– quel silence
ou quelle étoile d'ailleurs
je m'évade chaque soir
quand je quitte mon coeur.
(vol. *Cineva, Cândva...Ultimele/ Quelqu'une*, *Quelquefois...*, *Les derniers, 2014*)

MOYEN ÂGE/ EV MEDIU
À un autre moyen âge j'ai été

l'homme-cliché
stupide, coquin, insensible au bien,
au mal, au laid, au beau,
selon les conventions,
j'ai tout fait
de mon mieux.
J'ai tendu une main pour la paix,
avec l'autre j'ai tué.
J'ai été galant, courtois, espèce noble,
mais également brigand, lépreux, déchu.
Mon crâne blême,
je l'ai eu tel un vide,
et sur mes armoiries j'ai mis
un simulacre de sang.
Grand amateur de menhirs
j'ai été pharisien sous un sourire apparent.
Il ne m'a pas plu d'être comme quiconque
et quand même, par une grave erreur,
je l'ai été, même plus grand encore
que tout autre quiconque.
J'ai su pleurer, implorer, condamner,
j'ai poussé des cris, je me suis agenouillé,
j'ai été comme le miel,
parfaitement cinique pour tout événement,
sans nul doute,
à un autre moyen âge,
en une autre espagne
plus grande.

(vol. *Secvențe lirice/ Séquences lyriques, 2003)*

L'UNIVERS DU POÈME
L'Univers du poème: la terre et la mer
les armoiries des fruits,
la cage aux fièvres;
j'ai cueilli nuitamment des débris de sang
sur les plages de la solitude,
en grattant les cendres
parmi les ombres rougeâtres des montagnes;
le printemps m'a effleuré
de ses ailes brisées,
les rivages m'ont accueilli
avec leurs mouettes épuisées,

et les arbres nocturnes
ont rempli les celliers de ma vie
de leurs bourgeons noircis;
sanglots mutilés,
âme ensanglantée,
l'Univers du poème.

(vol. *Singurătatea celuilalt/ La Solitude de l'autre*, 1993)
Version française par **Constanța NIȚĂ**

Ionuț CARAGEA

AFORISME

• Mes mots à moi sont des rameaux de l'arbre de la vie, mais des rameaux carbonisés, à force d'être foudroyés par l'inspiration.
• Dans l'arbre de la vie, notre âme n'est qu'une feuille et nos rêves n'en sont que des nervures.

(vol. *Roua infinitului/ La rosée de l'infini*, 2019)

• La vie – ce perpétuel palimpseste, réécrit passionnément, mais soumis à la distorsion des larmes.

(vol. *Flori din părul veșniciei/ Fleurs cueillies des cheveaux de l'éternité*, 2019).

• Du brasier des étoiles ne se nourrissent que ceux qui sont à même de fouler aux pieds nus le brasier de la vie.
• La vie – c'est quoi ? De la buée d'un café aux étoiles...
• L'amour est pareil à une tasse de thé chaud. On en inspire profondément, on en boit doucement et l'on prend soigneusemnt la tasse par l'anse.
• La vie n'est qu'une course contre-chronomètre. *Tel un cheval,* l'homme ronge sa chaîne, tout en étant harcelé par la maladie.

(vol. *Gânduri pentru caricatura umbrei/ Railleries à l'adresse del'ombre*, 2020)

• À chaque fois, en amour, le coeur de l'un est telle une montre, et de l'autre telle une boussole. (2017)
• L'amour ressemble parfois à une bête fauve qui nous tient toute la vie aux aguets et nous met à mort lorsqu'on aime le plus profondément.
• Le poète – la plus belle prière faite par la vie en vue d'éterniser l'instant.

(vol. *Aforisme/ Aphorismes*, 2006-2017)
Version française par **Constanța NIȚĂ**

Nicolae COANDE

UNE VISION DE CHACUN/ O VIZIUNE A FIECĂRUIA

Pour un rat traqué par un chat
la poésie ne signifie rien
Sa vie coûte plus cher ainsi que sa peau puante
il prend la vitesse du son pour l'échapper belle

lorsque le chat l'a foudroyé dans sa nuque
il espère encore une merveille
et implore un dieu passif
un tyran des rats expatrié à un pays téméraire.
Les yeux rougis de peur, il dit vite
une courte prière – sa langue en est déjà enroulée –
il en balbutie seulement.
Pendant ce temps-là, le chat, dont le Patron ravi
se lèche les moustaches,
vient de réciter son poème intime.
On leur montre quelque chose d'éblouissant:
à l'un d'entre eux, le clair de la Lune,
à l'autre, le mur assombri où la Lune
se tient accrochée.

(vol. *În margine/ En marge*, 1995)

IL SUFFIT QUE JE VIVE/ AJUNGE CĂ TRĂIESC

Tout comme le soleil est là et cependant au-delà
de toute compréhension,
on l'accepte quand bien même,
tout comme on accepte la mort
un rêve humain blanc-noir.
Il suffit que je vive,
troublé que je suis de temps en temps par ton image,
par le fait que je ne comprends rien
et j'en suis bouleversé davantage,
et j'en ai marre de cette page
bien avant de te connaître,
en delà des métaphores avec lesquelles
les imbéciles gagnent leurs femmes,
je n'aurai pas honte de te dire mon amour
aux temps néfastes des sophistes –
tout en ayant sous mes ongles de la scorie
d'un autre monde déchiré

Moi, je n'ai rien à perdre, las d'ajourner,
ennuyé de recommencer toujours,
pauvre malheureux étendu sous le ciel,
loin des plantes de tes pieds
que je connais par coeur à mon front,
tant que la poésie s'absente.

(vol. *Fundătura Homer/ L'Impasse Homer,* 2002)

LE FACTEUR/ POȘTAȘUL

– Viens voir la beauté qui n'est pas morte, elle habite seule,
dans des trous faits dans la glace
c'est un piano au fond de la mer, là où il ne fait ni nuit ni jour
dans le silence imperturbable d'un aveugle qui ne prie
qu'avec ses paupières –
Sans doute as-tu entendu que les dieux sont des jeunes gens morts
expediés au ciel par le Facteur illettré,
telles les lettres non-timbrées,
étant perdus, pareils aux poètes qui réclament,
même en été, des engelures,
tout en oubliant que, depuis longtemps,
leurs pieds sont dépourvus de plantes...
– Viens, tant qu'il y a du temps,
que je t'ouvre une porte de mon enfance,
viens toucher la neige rouge de mon coeur léchée par un poisson
qui crache ses pensées sur la terre ferme
en direction des quatre saisons –
–Ne crains pas, le don que tu as,
on sait pas d'où il vient et surtout
pour qui on te l'a donné,
là-dedans, on entend le chant d'un enfant oublié par tout le monde,
son jeu attentif tisse des villes en son rêve,
fait tourner les moulins à vent des âmes du Paradis.
Ses yeux allument la lampe pour que nous réchauffions
nos pauvres mains qui fouillent profondément
après l'amour.

(vol. *Nu m-au lăsat să conduc lumea/*
On ne m'a pas laissé conduire le monde, 2015)
Version française par **Constanţa NIȚĂ**

Florentin SMARANDACHE

UNE DROGUE NÉCESSAIRE/ UN DROG NECESAR

– Quoi de nouveau ?
– Du rétro: On est dans le vent du rétro...

Une Finlandaise fait de la gym suédoise,
Deux Suissesses portent des chapeaux mexicains,
Trois Français sont vêtus de blue-jean italiens.

Quant à moi, c'est en Roumanie que je veux
découvrir l'Amérique ...

Épuisé à force de trop travailler,
du sang chaud jaillit de mon nez –
Mais je lui offre du sang-froid.
J'entends le frémissement des feuilles
pendantes du rameau
et leur lutte pour l'indépendance.

La littérature est une drogue nécessaire –
La littérature nous rend plus sensibles...
Mais combien cette drogue nous est vraiment nécessaire ?!

LA MATIÈRE EN DÉLIRE/ MATERIA ÎN DELIR

Les ciseaux de grues
coupent l'horizon
jusqu'à ce que l'on voie
les automnes...

De longs fils d'herbe
ont des états dépressifs...

L'obscurité de la nuit
laisse tomber dans les gouttières
ses premières gouttes.

L'univers prend la forme du coeur.

J'ai de plus en plus envie de sentir
une bonne odeur fraîche de foin fauché...

Dans la maison étrangère, je vis
loin de la Terre...

Je revois mes souvenirs à l'oeil de mon cervelet.

Ils arrivent tels les trains partis
en sens inverse
Ils arrivent et demandent ma tête d'enfant.

LA MÉTÉO – CONSEILS UTILES POUR LES AMATEURS

À Petre Stoica

Le temps est perpendiculaire à mon coeur
et mon parcours aura été sinueux...

– Mais c'est à vous de suivre le droit chemin !

Mes lettres à moi font de la politique:
Ce qui existe, ça existe à non plus finir...

Si l'on veut parvenir tout près,
il faut viser loin !

À force de trop attendre (en vain)
les gens deviennent des ermites...

Ils ne se rencontrent que de temps en temps
aux carrefours des idées.

Que nous soyons QUICONQUE – au début,
mais UNIQUEMENT à la fin...

Que nous soyons entre nous – telle une poignée
de mains entre les arbres.

(poezii-semănătorul.blogspot.com)
Version française par **Constanţa NIŢĂ**

Cassian Maria SPIRIDON

ELLES NE VEULENT PLUS/ NU MAI VOR

Aucune étoile ne tombe plus
elle ne veut plus tomber
sur la terre
elle n'y veut plus
toutes se tiennent fixés
sur la voûte
à tout jamais
elles – qui descendaient autrefois
parmi les nuages en flammes
elles ne veulent plus
nous voir regarder

(les coeurs accouplés
les mains serrées)
leur passage
parmi les couches épaisses
où la planète retient
son océan bleu de ciel –
Oui,

les étoiles ne veulent plus
que nos yeux voient
leur extinction...

UN DEVOIR À ACCOMPLIR/ O DATORIE DE ÎMPLINIT
Mes mains à moi
entendent ton âme
à travers toutes les dix papilles
(aux yeux très fins –
tel le point rouge du laser)
portant les dix commandements –
Elles tracent le contour
de tes énergies intérieures
sur les écrans ténébreux
Ce sont les chercheuses du sens
sur l'épine dorsale
parmi les côtes verticales de la nuit
C'est le coeur gardien qui gronde
dans l'ostensoire
au moment où
la pluie foule aux pieds
la feuille et l'herbe
une à une –
comptage astral
qui voudrait nous dire
combien d'étoiles nous regardent –
Il n'y a que la mort qui,
montant en spirale
de degré en degré,
toujours en haut,
réunit âme après âme
à un boulier céleste
afin de donner à chacune
tant qu'il lui revient
des déluges.

LES PLANTES DE NOS PIEDS/ ALE NOASTRE TĂLPI
La vie – tel un fleuve
qui déborde dans le ciel
d'un ciel à l'autre
et dans des constellations
balayées par

de longues queues de comètes –
Un fleuve qui accumule
des printemps et des automnes
des hivers polaires
des corps écorchés vifs
jusqu'à l'os
au moment où
ils se mettent à l'abri
entre de larges planches...
Mais jusqu'à ce moment-là :
– Que nous levons le verre !
Tel a été notre sort :
il nous reste peu de temps
à marcher sur les herbes
aux plantes nues de nos pieds...

Version française par **Constanţa NIŢĂ**

UN CONCERT DE PÂQUES

*

un air de cour
sous la voûte austère de la cathédrale
tel une nef/ sur les flots/ dansant
un requiem sans tombes
sans cadavres/ croix/ ou ossements
le deuil/ de ce qu'il nous a été donné ou pas
un chagrin froid/ réfléchi
une topologie astrale
revêtant/ entre colonnes infinies/
le ciel et le coeur innombrable
ce sont les voix humaines nouées dans les cordes

*

des mesures légères/ au début
une marche rythmée
en fluide roulement de sons
si proche
comme une femme éperdue d'amour
qui soulage/ son tumulte silencieux

ce charme des violons réunis
et les voix solennelles égarées
qui se lamentent et se cognent aux murs/
sous les ogives

le long des mosaïques les voix tristes
trop humaines/ dans la douleur
s'élèvent/ flottent
de plus en plus célestes
entre tant d'êtres incarnées
dans la chair et le sang du Christ
*
toujours plus solennelles/ comme une fanfare
rigides/ leur sentiment extirpé
aseptiques
sans larmes
finalement/ rien que les voix étrangères/
pauvres bouches et l'orgue/
qui referme ses touches une à une
*
renaît/ ressuscite/ une fois de plus
l'esprit/ le Saint-Esprit
qui n'a plus Sa main sur la tête
et on t'abandonne/ dévasté parmi des bolges
et des nuées de lumière
là où tu te trouvais aux origines
lorsque tu as été arraché/ malmené/
enlevé par les cordes et les touches
*
je suis venu chez Toi/ mon Dieu
et la musique résonnait dans Ta maison
comme un cri qui frappait les fenêtres
jusqu'à rougir le verre entier
et là je T'ai vu/ un instant
une larme de sang sur la joue
Tu pleures/ là-haut dans le ciel/ sur la détresse humaine
*
un cor/ appelle une âme/ à grand renfort de souffle
des trompettes apocalyptiques dévale/ regardez !
la fin
à travers les vitraux elle déborde/ comme les eaux de l'Océan
elle inonde la Cathédrale/ la planète/ les humains

Traducere de **Simona MODREANU**

Gabriela LIVESCU

JE M'ATTARDE DANS LE VERS
Construis le monde sur mes larmes,
construis le monde
sur des pensées d'argent
je te l'ai souvent dit
et tu sais que point je ne mens.
Dans le printemps de l'apogée
les mots chutent de l'Infinité

Déverse l'aube sur l'instant,
démarre la musique dans l'Univers
et donne-moi l'apaisement d'un vers,
que tu sais que je citais souvent,

Construis le monde sur mes larmes,
construis le monde
sur des pensées d'argent…

L'ÉTÉ JE LE PORTE SUR MES ÉPAULES
L'été, sur l'épaule il le tenait,

J'ai rêvé : mon père jeune il était,
père dans les rayons de la lune,
père les cerfs il attroupe
père dans l'aube
les cerfs il abreuve.

L'été je le porte sur mes épaules
père
n'est plus

LA GUERRE DES MOTS
On entend les pas de soldats,
ont murmuré les mots…

En cottes de mailles nous nous habillerons
Ont crié les mots.
Dans la guerre de tous,
Contre tous,
On n'entend aucun Stradivarius

Dans les montagnes nous nous cacherons,
et dans les psaumes,

ont montré leur stratégie les mots
les aubes et les points cardinaux nous incendierons
les paraphrases nous empoisonnerons
et des incantations nous hisserons
et de l'aide nous recevrons…

On entend les pas de soldats,
Mots, chaussez vos godillots!

ARÔME D'IMPOSSIBLE
Quand lys nous serons,
ou peut-être anges
comme dans les vieux romans nous nous aimerons,
je serai la reine de carreau
ou peut-être même la madone de ton credo.

Tu sera le maître du rêve galant,
venu de l'idéal ou du terrible,
je serai la reine de carreau
ou peut-être même ton arôme d'impossible…

Je brillerai sur le sens vital
quand nous serons des soleils dans les heures astrales,
tu seras l'énigme d'un vers,
que la pensée ne peut embrasser
dans une pirouette d'éphéméride…

Quand lys nous serons,
ou peut-être anges…

L'OISEAU PARADIS
Pour te surprendre
ont éclot cette nuit les magnolias

J'ai déposé le matin à tes pieds,
je me suis vêtue
en azur,
pour te surprendre…

L'Oiseau Paradis a chanté une chanson d'amour.

Je me suis réveillée en embrassant ton ombre,
le baiser brillait dans la paume de l'aube

L'Oiseau Paradis a chanté une chanson d'amour…

LA LANGUE IDÉALE
Il y a une sorte de langue idéale
du rêve, de la mer et des astres

Il y a une sorte de langue idéale
de la gloire, de l'amour et des ailes bleues

Il y a une sorte de langue pour parler de nous
du néant la synthèse,
quand
éternisant idéal
Tristan et Iseult entrent en ascèse.

CRÉPUSCULE DE MONDE
Dans le siècle que nous vivons
la seconde nous pouvons à peine la porter,
Le robot signe des mandats,
Jésus pleure sur la croix.

Le robot dévore des énigmes,
le robot dévore des mystères.
Nous vivons le Golgotha de la dernière ère…

Un cri d'albatros annonce du soleil le coucher,
Les paroles du monde sont brûlées sur le bûcher.

Traducere în limba franceză de **Gabrielle DANOUX**

Constantin NOVĂCESCU

***

hovoríš
o princípoch a kvalitách
nad prvými tromi prameňmi
vládne skrytý prameň

potom slovo
tvorí
naplní rez všetkého

zo štyroch prichádzajúcich zdrojov
vzniká revelácia jedného

nad všetkým zvažuje sophia

určuje vhodný balans

znova čísla
zašepkáš
hotový zahasiť vesmíry

***

prestúpený pokojom kruhu
skamenený v jednom bode

na čiare obzoru
v očakávaní

ty

***

Vidíš plameň
bez dymu
bez popola

ako svetlo zamrznuté
v hladných ústach
času

čakajúce presýpacie hodiny
meľú zabúdanie

(spev zvestovateľa
v neskorej ozvene)

bolo by treba oko otvorené
vnútri pneumy
prebodnutie sna

iba magnólia
mĺkvy svedok

anjel

***

iba hry mysle odhaľujú
čarovné kúzlo zamrznutého ohňa
hore v éteri

trup obťažkaný zemou
napĺňa presýpacie hodiny času

aj anjel anjel

***

ako inak

hľadieť na teba
počúvať ťa
vnímať ťa
poznať ťa

ako inak

než milovať ťa
za súmraku

***

je čas milená
uhniezdiť sa
v magnólii hojne zarodenej

medzi toľkými farbami
a vôňami neskorej jesene
s posrienenými krídlami
s očami
precitnutými do zázraku

je čas milená znova lietať

(iba tvoja ruka
ma môže objať
iba tôňa anjela
ešte
v éteri)

***

pooberám pre teba
ovocie z obrovskej magnólie

aby si mohla snívať
vznášať sa
pluť
v ospalosti stromu –

nájdeš ma
na konci cesty
ako čakám

***

prineskoro aby si mohol
priticho aby si bol

strúham slová
v krvavočervenom
súmraku

osamelý anjel
na horizonte

***

more
večne nepokojné
znenáhla rozptyľuje
svetlo

nekonečná množina
očí
hlboko bez konca

znepokojujúca vôňa soli
vlny udierajú do brehov
pozvoľna mi strúhajú
kamennú podobizeň

Traducere în limba slovacă de **DAGMAR MÁRIA ANOCA**

Sorin GÂRJAN

Mydlová knižnica
nestavil by som sa že mi už stačia doterajšie tresty
vo svojich tridsiatich ... rokoch ešte stále verím v omyl
ešte ma neopustila nádej že si zmyjem tvár a ruky
mydlom ktoré väzni popísali básňami – škaredosťami – alebo
prosto nerozlúštiteľnými snami –
ešte si o sebe stále myslím že som čistý a za poličkami zraniteľnej knižnice
celý užasnutý a tam zabudnutý až do smrti.

Zimné klišé
sneh padá na mesto ako paralyzujúci sprej
chodci vyzerajú ako stromy skryté pod zimníkmi šálmi čapicami
– ich srdcia osamelé vtáky –
túlavé mačky si to rozdávajú v suterénoch

ako baganče vojaka s bahnom zákopov
vo vojne na zopár kilometrov odtiaľto
ako módny odev – iba deti
iba ony boli proti skutočnosti zaočkované snami – hoci
rok 2000 sa vylieva v predstavách všetkých ako mlieko
čo kypí z hrnca –

z viečok okna sa snažím získať odtlačky anjela
pokým primátor môjho vidieckeho mesta zhotovuje
pusinky pre zopár mladých problémov.

Iba my
ach
ročné obdobie dlho si odkladajúce premiéru
hoci sa v parku pred všetkými veverica droguje
saltami mortale a gymnazistky
vo večne sviatočnom oblečení už vlečú svoje tiene na prechádzku –
pocity sa mrvia ako červy v zdochline
verejné hodiny s kvetnatým ciferníkom zrazu precitli
– iba my iba my –
vydražujeme jediný otáznik autograf ktorý nám vytetovali
na výstupný lístok z tejto ustavičnej udalosti.

Účet
tvoja tvár – nočný plameň
koncertujúc pre náručie týchto stien
pre stále odsudzované mlčanie no predsa ju ochraňujúce na rukách
stroviac ju až do posledného haliera síl na spoznanie
necitlivosti k námahe tých ktorí v elektricky osvetlenej miestnosti
pripravujú mŕtveho ako taký sendvič –
lavór s odstatou vodou
čerstvo naboxované topánky
neznosené šaty a sviece všetky
ingrediencie rituálu zvyšujú účet
no napriek tomu nechávaš obchodníkovi
ako celkom slušný tringelt
zopár sĺz syčiacich na tvári.

Odpočítavanie
šieste počítanie –
tak to nazvali správcovia genézy
odvtedy

jeho spätkujúce kroky – odpočítavanie
menia ho na skrachovaný motív
parabola to pre mladých rakov odovzdávaná svätým inštinktom.

Tvár tône
aké je to smutné slovo ti preletí ústami a ty zostávaš zdravým –
denne si v autobuse zabúdaš myšlienky a nezahlásiš to
v „stratách a nálezoch" –
prechádzaš sa po námestí s raňajším svetlom pod pazuchou
pritom mäsiari odierajú z jahniat mladosť akoby ich odierali
zo zápachu tvojho narodenia a ty nevidíš
svoju smrť roztekajúcu sa po chodníkoch nechávajúcu sa len tak roznášať
na podošvách chodcov – a nespoznať v tvári tône ktorá vychádza z tvojich rebier
ženu anjela diabla.

Majstrovský úder
vták spiaci napoludnie na temene kríža
sníva o nikdy nezaspievanej piesni –
slnko pozorne našľapuje popri mieste kde
mama ochutnáva slobodu zeme zvislo zakopaná až po plecia
teatrálne si rozpustiac vlasy na manžetu aleje
– ten istý elegante zrezaný živý plot –
a jej duša prepožičaná inej skale (takej akurát pre slzný mlyn)
sa necháva vystreliť z praku smerom k driemajúcemu vtákovi
smerom k jeho budúcemu zraneniu.

Skrotenie seba
nič nie je nové alebo aspoň iné.
náhoda stráca bez vzbury svoje mliečne zuby –
z tvojich očí svetlo odchádza
a diskrétne prichádza ako aubusy na autobusových staniciach – počuť
zakašlať vodu v rebrách radiátorov
(obľúbenú melódiu obyvateľov domu)
– nič nie je nové
alebo aspoň iné – chuť udalostí vypáchla
komáre sa stali tvojimi pokrvnými príbuznými a ty
píšeš namiesto toho aby si sa triasol
vyznávaš sa miesto toho aby si si rozrezal žily
v byte čo páchne ako väznica
v záchytke samoty plnej ústupkov precvičujúc

šťastie s údermi päsťou do tváre
ako cvičenie na skrotenie seba.

Narodený aby si sa sebe nepodobal
narodený aby si sa sebe nepodobal bolo
vyústenie k vode horúcich chodieb
o ktoré rozbili fľaše šampanského
ako také slzy – na kamennej opone –
jedného rána rovnakého veku ako ty
medzi čeľusťami pôrodných klieští začala starnúť idea:
plač – výkrik– materinský jazyk
vstupujúc a vystupujúc z brlohu provizórnej
identity –

narodený aby si sa sebe nepodobal
navliekol si si zebriu kožu
po ktorej veční žiaci prechádzajú cez cestu
života a vždy pendlujú
medzi tými istými chodníkmi.

Telesnosť osamelej ženy
samota si vlečie zvery telom ženy
– tak ako iba väzeň členky cez okovy –
a jej telesnosť aký len remienok
pane
aký len bezcitný remienok

Príležitostná pyramída
kvet vypadnutý z náručia
krasokorčuliarov vo chvíli posledného úklonu – krehká pyramída
rozbíja monotónnosť ľadu svojou uznávanou skromnosťou.

Život náš každodenný
... – klietka
rovnako dravá ako táto prechádzka v daždi
pre moje deravé topánky.

Traducere în limba slovacă de **DAGMAR MÁRIA ANOCA**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

„Ginyu" 86, 20/04/2020, şi 87, 20-07-2020

În numărul 86 apărut în condiţii de pandemie Ban'ya Natsuishi a păstrat cam acelaşi tip de sumar ca de obicei: cu pagini de critică, eseu, recenzii de carte, grupaje de poeme haiku, şi, la final, *Ginyu Gallery* (unde o regăsim şi pe Lavana Kray, din România) şi anunţuri.

În nr 87, deschis cu premiul Ban'ya Natsuishi pe 2020, Shihaku, continuă cu mai multe grupaje haiku sub genericul Covid-19, semnate de Ban'ya, Kurt F. Swatek, din Austria, Tim Gardiner, Regatul Unit, Đinh Nhật Hạnh, Vietnam, Sunt, ca de obicei, şi eseuri critice, recenzii (între care două la cartea *Dogs. 50 haiku*, de Ban'ya Natsuishi, semnate de Mary Barnet, din SUA, şi Takuya Nara, Japonia, eseuri)regăsim aici semnăturile lui Toyomi Iwawaki-Riebel, Ario Asada. Apoi grupaje haiku semnate de Sayumi Kamakura, Shihaku, Kei Kinjo, Ryuki Fujii, Alexandra Ivoylova, David Boyer, SUA, Kimiko Naganaga, Shn'ichi Suzuki, Hideki Ishikura, Yoshihiko Furuta, Hashow Hasegawa, Hinako Fukuoka, Toshio Kimura ş.a. La final, Ginyu Gallery, cu poeme selectate de Ban'ya (regăsim din nou pe Bill Cooper şi Lavana Kray.

Vom oferi cititorilor noştri câteva poeme a doi dintre autorii publicaţi în numărul 86, şi care, conform obiceiului, nu au mai fost traduşi în rubrica noastră. Partha Sarkar (India): „Unde e paşaportul?/ întreabă santinela porţilor cu sârmă ghimpată/ privind la refugiaţi"; „după baia în colb/ păsările zboară spre infinit/ părăsind piscina de nectar"; Thrâan Phuong (Vietnam): „pe malul râului/ un vânt/ epuizat"; vacanţa Tet/ o pătură/ cântă". (Tết – Anul Nou Lunar vietnamez, cunoscut şi cu numele de Sărbătoarea Tết, este considerată cea mai populară, mai importantă sărbătoare pentru vietnamezi).

*

Alexandra Flora Munteanu, *Printre anotimpuri*, haiku, ediţie în limbile română, engleză (versiunea autoarei), tătară (traducerea: Taner Murat), Editura Anticus Press, Constanţa, 2019, 62 p.

Recent s-a stins Alexandra Flora Munteanu, despre care am amintit ades în rubrica noastră, şi o facem şi acum, la „rămas bun", fie legat de activitatea sa în Societatea de Haiku din Constanţa, fie de traducerile sale ori de volumele personale, cum este cazul şi acum. În deschiderea volumului, de altfel, autoarea vorbeşte despre cum i s-a schimbat viaţa după întâlnirea cu micul poem nipon, activitatea sa de la început în Societatea de Haiku din Constanţa, fondată de Ion Codrescu, la revista „Albatros", colegii cu care a intrat în contact, deschiderea spre lume ş.a. Ca structură, volumul pleacă de la viziunea clasică, gruparea poemelor pe anotimpuri, în timp ce poemele nu ţin neapărat de asta nici în ce priveşte numărul de „silabe" (nu foarte des;

exemplu: „păsări pe gheaţă – prind cu ghearele/ zăpada din drum" – aici am putea vorbi şi despre felul în care este folosită ideea de termen sezonal), lipsa kigo (mai multe cazuri; exemple: „căţel rătăcit/ lătratul se aude/ departe de tot"; „căzute pe drum/ scrisorile de astăzi –/ căţelul poştaş") ş.a. Probabil autoarea, care de ani de zile călătoreşte în lumea haiku, şi-a construit această peregrinare imaginară printre anotimpuri şi ca o peregrinare între moduri de înţelegere a micului poem, mai ales din perspectiva formală. Tematic însă este în nota în care a obişnuit, în mare, în celelalte volume ale sale: natura, nostalgia, amintirile şi curgerea timpului printre degetele vieţii noastre.

Aşadar, semnalăm acest volum al Alexandrei Flora Munteanu, despre care am amintit de atâta ori la *Biblioteca haiku*.

*

Vasile Moldovan, *De-andoaselea*, senryu, ediţie bilingvă română-engleză, versiunea engleză a poemelor: autorul, prefaţă Dan Norea, cuvinte pe coperta a IV-a: Florin Vasiliu (1998), Radu Cârneci (2001), versiunea engleză: Magdalena Dale, ilustraţii: Cristi Vecerdea, Editura UZP (Uniunea Ziariştilor profesionişti), Bucureşti, 2020, 90 p.

Unul dintre cele mai cunoscute nume in „lumea haiku" de la noi, Vasile Moldovan, care a scris preponderent haiku, dar şi haibun, tanka ş.a., ne propune acum o carte de senryu, în care îşi grupează poemele în secţiunile: haz de necaz, Dragoste cu toane, Bătrâna sperietoare, Chefliul satului şi Omul de zăpadă. Cititorii rubricii au urmărit cele scrise aici despre senryu, creatorii şi felul în care s-a scris de-a lungul timpului, autori clasici sau din diverse etape, diferenţele faţă de haiku, dar şi asemănările, în unele cazuri/ la unii autori (cum este şi acum, la Vasile Moldovan, la unele poeme, dar şi la alte nume cunoscute de-a lungul timpului), cât de laxe sau strânse sunt regulile acestui gen etc., aşa că nu mai revenim. Adăugăm doar că Vasile Moldovan, cunoscător al formelor fixe de poezie niponă, utilizează o gamă diversă de procedee stilistice (parte semnalate, cu exemple, şi unele paralele cu epigrama în prefaţa sa, de Dan Norea, alt nume cunoscut între creatorii de gen).

Remarcând colaborarea cu alte două nume des întâlnite, ca şi Vasile Moldovan (cu care, de altfel, am colaborat la mai multe proiecte), şi la „Biblioteca haiku", anume Dan Norea (şi un cunoscut umorist), amintit deja, şi Magdalena Dale (cunoscută autoare de gen, mai ales prin tanka), încheiem cu trei exemple: „În cuşca de aur/ papagalul repetă întruna:/ libertate!"; „Diviziunea muncii:/ ea minte de îngheaţă apa/ el bea de stinge"; „Chiar şi sub mască/ eşti nespus de frumoasă…/ în amintirea mea".

*

Victoria Fătu Nalaţiu, *Tainele curcubeului*, ediţia trilingvă, versiunea engleză; Gabriela Rusu, franceză: Marilena Lică Maşala, relecture en français

par Francis B. d'Azay, comentariu pe coperta a IV-a: Philippe Barbier, 2019, 190 p; *Sărbătoare cosmică*, haiku şi poeme într-un vers. exerciţii de esenţializare, 2020, 250 p., Editura Nosa Nostra, Bistriţa

Victoria Fătu Nalaţiu, pictoriţă şi creatoare de lirică niponă, despre ale cărei cărţi sau prezenţe în antologii, fel de a scrie ş.a. am amintit de mai multe ori la „Biblioteca haiku", drept pentru care nu vom reveni aici, propune două cărţi compozite, cumva şi de „bilanţ". Acestea cuprind diverse tipuri de creaţii, unele şi lirică niponă (haibun, haiku).

De pildă, în *Tainele curcubeului* pentru fiecare din cei şapte poeţi (Dante, Blake, Goethe, Eminescu, Blaga, Ellytis şi Nichita Stănescu) de care, spune autoarea, „cu greu m-am putut desprinde" sunt compuse câte un haibun şi câteva poeme mai lungi sau mai scurte. Pe de altă parte, *Sărbătoare cosmică* are şi acel aspect de „bilanţ" de care am vorbit. Astfel, prima parte cuprinde poeme, diplome/ premii, reproduceri, foto, cronici ş.a. de la concursuri; în partea a doua sunt poeme într-un vers, în a treia note biografice, imagini de la premieri, cronici, mai multe referinţe critice, poeme, picturi, teatru ş.a.

Sunt cărţi care reflectă activitatea de ani de zile Victoriei Fătu Nalaţiu, drept pentru care a dorit să arate bine şi ca obiecte tipografice, preocuparea pentru estetic fiind vizibilă.

Încheiem, nu înainte de a remarca cu plăcere că versiunea franceză la *Tainele curcubeului* este semnată de Marilena Lică Maşala, cunoscută cititorilor revistei „Poezia" prin traducerile de poezie francofonă pe care le-a publicat aici ani de zile, cu două poeme ale Victoriei Fătu Nalaţiu: „Cărţile-s din ploi –/ iar forma lor o schimbă/ ochii stelelor"; şi un poem într-un vers, *Cărţi deschise*: „Raze de soare frământate în pâinea cuvintelor".

Alte cărţi ale autorilor de haiku

Constantin Stroe, *Scrisori pe vânt*, poezii, cuvînt înainte de Dorel Vidraşcu, Editura UZP, Bucureşti, 2020, 176 p.

La moment aniversar, adică la împlinirea vârstei de 70 de ani, Constantin Stroe, despre care am mai amintit şi relativ la activitatea sa în cadrul SRH, şi la volumele de lirică niponă sau de alt tip, a publicat acest volum n care poemele sunt grupate în trei cicluri: *Ecourile inimii, Prin anotimpurile vieţii* şi *Simfonii de primăvară*.

Îi dorim la multe aniversări, şi încheiem cu un poem, *Poeţii*: „Poeţii,/ numai ziditi în propria lor operă/ Pot rămâne nemuritori/ Strălucind în galaxia parnasului/ Precum pe cer,/ Luceafărul…".

*

Valentin Nicoliţov, *E cineva dincolo?*, prefaţă (*O dragoste, o viaţă*) de Marius Chelaru, lector: Vasile Moldovan, Editura Societăţii Scriitorilor Români, Bucureşti, 2020, 176 p.

„Când mi-am dat seama că am îmbătrânit? Nu mai ştiu cu precizie". Am putea începe astfel lectura acestui al patrulea roman al lui Valentin Nicoliţov cu acest pasaj care ne poate duce cu gândul la Italo Svevo, cu *Senilitate,* dar/ deşi este, mai ales, nu neapărat „de dragoste", cât despre iubire şi importanţa ei pentru fiecare om în parte. Autorul oferă cititorului, şi îşi oferă şi sieşi, am putea spune, prin ochii unui personaj această carte-interogaţie, aidoma unui „bilanţ" de viaţă şi despre ce şi cum poate face omul ca să îşi găsească împlinirea şi fericirea. Citind-o, dincolo de orice alte analize de calitate/ paralele/ comparaţii de nici un fel legate de conţinut/ temă etc., cartea m-a dus cu gândul la un pasaj din prima epistolă a Apostolului Pavel către corinteni: „dacă n-am iubire, nimic nu sunt".

*

Iulian Dămăcuş, *Calea lui Nastratin*, studiu monografic, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2020, p. 126 p.

După *Manierism şi pitoresc în literatura sudului românesc*, 2016, şi *Humorul în proza sudului românesc*, 2018, Iulian Dămăcuş publică acum o carte despre Nastratin Hogea şi drumul lui în spaţiu şi timp până la noi, dăruit fiind şi limbii române de Anton Pann.

Am mai scris pe această temă cu ani în urmă, pe marginea cărţii *Peripeţiile lui Juha năzdrăvanul* (selecţie, traducere din limba arabă şi note de Gabriel Biţună, postfaţă de George Grigore, Editura Polirom, Iaşi, 2012). Acum, dat fiind că suntem la *Biblioteca haiku*, semnalăm doar apariţia acestei cărţi despre unul dintre cele mai interesante personaje din istoria/ cultura lumii, de care Iulian Dămăcuş se ocupă după studiul unei bibliografii diverse în domeniu, într-un demers de tip monografic deloc simplu.

*

Adina Enăchescu, *Dragoste pentru Râmnic*, cuvânt înainte (*Mirări şi bucurii*), cuvânt pe coperta a IV-a; Ion Soare, antologie de poezie, Editura Betta, Bucureşti, 2020, 126 p.; *Metamorfozele cercului albastru*, prefaţă: Al. Florin Ţene, selecţie de poezii personale, ediţia a II-a, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2020, 204 p.

Semnalăm două apariţii recente trimise de Adina Enăchescu, creatoare de lirică niponă, una dintre decanele de vârstă ale SRH, Ambele sunt antologii (nu de lirică niponă) din creaţiile sale în versuri, cu tematici diferite, dar dominate de sentimentul patriotic (cum se remarcă şi din titluri), de legătura cu ţara, cu meleagurile natale ale Râmnicului, „cel mai frumos oraş din lume", satelor Păuşeşti Otăsău, Pietrari, râului Otăsău ş.a.. Multe poeme din *Dragoste pentru Râmnic* sunt dedicate unor personaje/ prieteni, locuri, chiar instituţii ş.a. Tematica este variată. Unele sunt texte despre dragoste, altele despre credinţă, viaţă ş.a.. Sunt unele texte care au fost premiate la diverse concursuri,

altele din volume apărute de-a lungul timpului sau/ şi care au fost publicate în reviste.

Sunt daruri de suflet ale autoarei pentru ţara sa, pentru meleagurile natale, prezentate ca atare.

* * *

Neculai Amălinei, *Limba japoneză. Simplu şi eficient*. Manual practic, ediţia a VIII-a revăzută şi adăugită, cu CD, Editura Polirom, Iaşi, 2017, 324 p.

În numărul din toamna lui 2014 prezentam a şaptea ediţie a acestui curs de limbă japoneză al lui Neculai Amălinei, cu care, în timp, am colaborat la mai multe proiecte legate de haiku, între care traduceri din Masaoka Shiki, Ban'ya Natsuishi. Semnalăm aceasta ediţie şi datorită faptului că atinge un subiect pe care eu l-am abordat pe larg în *Haiku. Haiga. Haibun*, încă în 2013, anume despre caracterul moraic al limbii japoneze, un subiect, din ce am constata, puţin cunoscut sau, cel puţin, discutat, de autorii de haiku nu doar de la noi. În plus, în unele lecţii exemplele sunt bazate şi pe poeme haiku.

Aşadar, dat fiind specificul rubricii, doar semnalăm apariţia acestui curs, ajuns, iată, la ediţia a opta, care se poate dovedi util şi autorilor de lirică de sorginte niponă interesaţi de limba japoneză.

***

Încheiem rubrica din acest număr cu ultimele poeme pe care dorim să le prezentăm din antologia WHA nr. 15, din 2019; în numerele viitoare vom oferi poeme din antologia WHA 16, din 2020:

Suibun Go (Taiwan): „lună ştearsă/ când va străluci/ din nou?"; Kei Hayashi (Japonia): „Îngropat/ un foc al amintirilor/ nu poate dormi/ deşi e somnoros"; Saki Inui (Japonia): „Cu gândul la tine/ neaua acoperă/ staţia fără nume"; Natsuo Kougyoku (Japonia): „nalba purpurie/ arată ca/ al meu alter ego"; Lê Đinh Công (Vietnam): „Soarele roşu furios pe cer/ pământul rostogolindu-se epuizat/ nimic doar strigăt; Lê Văn Truển (Vietnam): „bunica de o sută de ani bolnavă/ îşi culcă mîinile pe perete/ mergând ca un ţînc"; Priscilla Lignori (SUA): „jucând ascunsa/ cu toţi joggerii satului/ luna după copaci"; Lin Jimmycm (Taiwan): *Pod din orez lipicios* – „pod făcut din orez lipicios/ puternic şi durabil/ moştenit de multă vreme"; Tomislav Maretić (Croaţia): „ploaie de primăvară/ îmi udă carnetul –/ nou haiku"; Mathura (Estonia): „ştiu că n-am pretins/ să dau înţeles sentimentelor mele/ în final a plouat".

P O E Z I E S T R Ă I N Ă ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE CHINEZĂ

JIDI MAJIA

PLANETA DESPICATĂ

Se dedică întregii omeniri şi tuturor vieţuitoarelor

Această planetă ne-a creat
Sau noi am schimbat-o?
Ah, tigrule! Armura ondulantă de valuri
Prelinge razele digitale. Voinţă unică.

În momentul acesta, el continuă să existe într-o altă dimensiune,
Înaintează singur, în pas domol.

Mers veşnic neobosit, foc obscur.
Fie ca energia rotaţiei să fie roata dinţată,
Maneta timpului
Care loveşte valul de blană aurie.

Tigrul este încă acolo. Niciodată nu ne-a părăsit,
Degetele picioarelor sale se mişcă în cele patru direcţii ale planetei.
Acum, pe cale să dispară, globul ocular reflectă elementele creaţiei.
El nu trăieşte doar în cartea clasică „Cham”[1],
Ochii lui urmăresc continuu omenirea preocupată de bine şi de rău.

Nu fiecare dintre noi greşeşte evident.
Când cerul coboară, vulturul nu zboară suficient de sus.

Odată ce cerul nu are altitudine, spiritul şi valoarea inevitabil decad.
Alături sunt aripi de vultur rănite.
Când limba înţeleptului e dublu pătată, de bani şi de materie.
Eu acum douăzeci de ani am văzut o pasăre,
Căzuse de pe cel mai înalt coş negru de fum al oraşului şi murise,
Ar trebui să iertăm pasărea aceea sau să ne iertăm pe noi?
Tăcerea cerului este răspuns la orice.

Se spune că transmiterea oricărei prevestiri se face în mod diferit,
Mi-a spus odată Bimo[2] din tribul nostru.
Până la urmă, războiul a fost declanşat, fără a putea fi văzut cu ochiul liber.

Ah! Inamicul dintotdeauna. Intră peste tine,
Ca un infractor, ca și cum și-ar micșora din vină, dar de fapt
Omenirea se trezește din somnul de zeci de mii de ani.

Dintr-un oraș în altul, dintr-o țară în alta,
El trece granițele tradiționale și, deși există soldați înarmați până-n dinți,
Acesta traversează spațiul aerian suveran, fiindcă nimeni
Nu poate opri fluxul de aer liber,
Nici măcar cei mai avansați detectori nu i-au dat de urmă.

Iată un război special, o altă metaforă pentru moarte.

Lui, desigur, nu-i trebuie pașaport, el se poate duce oriunde vrea,
Ai văzut păsările migratoare care zboară după anotimp,
Liliecii de fructe atârnați cu susul în jos pe stânci,
Urangutanii cu fund stacojiu care aleargă după femele,
Insecte sărind peste specii,
Aruncă zarurile vieții și morții în căsuțele poștale ale raiului și iadului.

El a vizitat biserici, moschei, temple taoiste, buddhiste și școli seculare,
El a bătut și i s-au deschis ușile azilelor, porțile bine păzite ale temnițelor,
Dacă este posibil, va trezi toate guvernele acestei lumi,
Masca morții
Va fixa în spațiu panica neagră.
Sulița roșie va birui scutul negru.

Când Orientul și Occidentul se întâlnesc din nou la gura destinului
Este ieșire din impas? Este autodistrugere?
Învinuirea mâinii stângi de către mâna dreaptă nu poate
Crea o nouă arcă a lui Noe
Pentru a elimina necazul acestui mileniu.

Planeta singuratică se rotește încă, iar dintre cei doisprezece fii
Ai Tribului Zăpezii va putea apărea profetul trezirii。
Și asta pentru că „Le E”[3] mi-a spus că toate animalele și plantele sunt frați.

Deși pe marea cântată de Homer se răsucesc ape albastre,
Ochii sigiliului sunt plini de mesajul universului.
Aceasta poate nu e judecata finală, dar cupola cerului ca un castron
Acoperă capul omului în fața ivirii unicornului.

Acesta nu este un război obişnuit, nu este nici un război nuclear,
Fiindcă războiul nuclear n-are învingători.
Madame Curie a făcut o declaraţie de principiu şi până azi
Ea nu poate fi judecată că a avut sau nu dreptate.
Dar concluzia ei privind armele nucleare,
Mulţumim Cerului şi Pământului,
Nu a provocat nici calomnii, nici controverse.

Aceasta este o recidivă a războiului, ah, mult mai
Periculoasă, mai înfricoşătoare.
Tocmai fiindcă în satul global de astăzi oamenii
Deţin o sabie cu două tăişuri.

Nimeni nu poate rămâne în afara războiului, fie el antic sau recent.
Războiul a asaltat împărăţii puternice, el a rescris istoria vechii Atene.
În Evul Mediu, el a şters cu uşurinţă o treime din populaţia Europei.
De asemenea, el a fost complicele coloniştilor, ucigând milioane
De indigeni americani.

Acesta este un război de rezistenţă care aparţine întregii omeniri.
Indiferent de regiune.
Dacă sunt lăsat să aleg, voi alege să protejez fiecare viaţă,
În loc să mă folosesc de-o politică abstractă
Pentru a interpreta sensul aşa-numitei libertăţi.
Cred că Adorno[4] şi poetul Cardenar[5] vor fi de acord, pentru că
În orice moment, viaţa cea mai umilă este deasupra predicilor goale.

Dacă orice om clădeşte siguranţa publică,
Eu aş alege să servesc colectivitatea şi nu confruntarea.
De la Wuhan la Roma, de la Paris la Londra, de la Madrid la New York,
Se pot vedea de la fiecare balcon priviri familiare, deşi necunoscute.

Respect dreptul persoanei,
Bazat pe respectarea tuturor drepturilor omului,
Dacă dreptul persoanei poate dăuna fără motiv intereselor celor mulţi,
Atunci voi scoate fără milă aceste cuvinte din codul drepturilor omului,
Dar vă rog să mă credeţi
Voi apăra toată viaţa adevăratele drepturi ale omului,
Iar dreptul persoanei rămâne partea cea mai sacră care se cuvine protejată.

În acest moment, oamenii pot lucra doar împreună
Pentru a traversa acest cel mai întunecat canion.

Ah, paşaportul lui Benjamin[6] nu e bun,
El îmi face cu mâna de partea cealaltă a graniţei,
De fapt, n-a fost nevoie să-mi spună, pe calea viselor,
De ce Zweig[7] a ales să se sinucidă.

Cât priveşte dezamăgirea omenirii, în mod fundamental, el crede că
Răul a câştigat teren şi nu poate fi schimbat.

Ah! Eufrat, Gange, Mississippi, Fluviul Galben
Şi toate acele râuri pe care nu le-am numit,
Voi aţi fost martorii istoriei şi vieţii îndelungi a omenirii,
Puteţi voi să-mi spuneţi
Cum a fost
Când aţi înghiţit soarta adversă şi când pe gură
V-au ieşit înţelepciunea supravieţuirii şi pietrele străvechi, simple şi netede.

Eu am văzut Italia lui Dante acoperindu-şi chipul şi plângând la uşa iadului,
Copiii şi nepoţii lui Cervantes confruntaţi cu o altă durere fizică şi psihică.
Nu contează de unde provine omenia, ah, ea e o virtute.

Înfrângerea fascismului şi rasismului se împlineşte în acest secol.
Togliatti[8], Pasonelli[9] şi Gramsci[10] fluturau steaguri roşii în cimitir.

Când poporul iranian a suferit un dublu dezastru,
Cei care-l asaltaseră n-au vrut în nici un caz să-l lase liber.
Cum să recit în aceste momente poezia misterioasă a sufiştilor,
Cum să nu ţin doliu după copiii Siriei din focul războiului.

Cei care participă la alegeri, în faţa camerelor de luat vederi
Numai vorbele mincinoase îi fac să aibă ei înşişi încredere în ei.
Nu e vorba că nu trebuie să credeţi aceste declaraţii
Ele au logica adevărului,
Depinde de câte crime au comis faţă de cei vulnerabili.

În acest moment, am văzut o capră în deşertul apusului,
Nu ştiu dacă un evreu sau un arab a pierdut-o.

Groapa de foc a lui Biashlaze[11], este centrul lumii!
Lasă-mă să mă întorc în satul natal pe care l-ai pierdut,
În memoria ta, în numele acelor cele mai vechi plante.

În îndepărtatul Mexic, pământurile înalte sunt uscate, lipsite de apă
Juan Rulfo[12] este încă acolo, își ține spiritul pentru sine,
Acest șef de sat, reticent, necomunicativ, pentru a nu vorbi
A făcut din papagal un escroc capricios.

Adevăratul meu frate spiritual, Cesar Vallejo[13],
Nu scrii poezie pentru cineva anume, tu cânți pentru o etnie.
Lăsați un cocoș să trâmbițeze în inima limbii,
Lăsați săracii fiecărei epoci să mănânce pe săturate înainte de culcare,
Și nu doar în vis
Să vadă laptele de vacă și pâinea abia scoasă din țest.
Ah, tovarășe! Căldura rustică a alpacului tău vine din suflet,
Nu există niciun truc aici, rădăcinile tale sunt 206 oase albe.

Ah! Civilizație și barbarie.
Dezvoltare sau regres.
Adunare și scădere.
— **Acesta este o planetă scindată!**

Aici banii și internetul conectează toate etniile.
Cele mai primitive triburi din pădurea tropicală braziliană
Joacă pe telefoane jocuri în care sunt uciși oameni.

Beduinii construiesc în orașe deșerturi imaginare și
Nu văd stelele aproape de atins cu mâna.
Țiganii sunt noaptea în centrul întunecat al Europei,
Iar pe timpul zilei devin invizibili.

Aici omenirea a devenit stăpânul celor zece mii de ființe și
A început să ocupe și regatul furnicilor.
În timp ce se împerechează, urangutanii babuini din Guineea
Scrâșnesc din dinți la oamenii care-i privesc cu respirația tăiată.

Aici, ingineria inteligentă poate duce viitorul în trecut și prezentul în viitor.
Nu este de mirare că flacăra de zăpadă poate aprinde iarna cerul înstelat.

Aici, femeile aborigene de pretutindeni poartă fără să se consulte
Pălării modificate,
Călătoresc în labirintul internetului.
Dar în fața zâmbetului unui necunoscut,
Ele păstrează obiceiul de a se acoperi cu baticul.

Aici, unii britanici au făcut glume pe seama Brexitului,
Alţii au plătit un preţ glumelor care nu sunt glume.
E ca şi cum spuma berii se preschimbă în lacrimi.

Aici, pentru a ne proteja de topirea mai rapidă a gheţarilor Polului Sud,
Delfinii au protestat prin sinucidere colectivă
Şi au respins accesul oamenilor la gheţari.
Acolo unde sunt mai puţini oameni, uciderea lor n-a început.

Aici, când linia înzăpezită a polilor se va deplasa,
Păsările din lacuri vor da funcţionarilor obezi ştirea creşterii nivelului apei.
Iar în acest moment, lacrimile şoimilor sunt ouăle văzduhului.
Aici, greutatea cerealelor creşte în vânt, iar foamea e atenuată,
Malthus [14] poate că astăzi îşi revizuieşte teoria sa demografică,
Oamenii care nu sunt moralişti nu-s afectaţi de existenţa lui ca gânditor.

Aici, antilopa poate încă să traverseze pustia, iar cea mai mică vibraţie
A vântului o va determina să ciulească urechile,
Distanţa până la moarte este uneori mai aproape decât ne imaginăm.
Bizonul n-are cum s-audă discuţiile despre ţânţarii de pe blana sa.

Aici, când luminile stradale din New York sunt sucite spre dreapta,
Ciobanul bolivian alege poteca spre stânga, deoarece
Pe dreapta este prăpastia ameţitoare, adâncă de zece mii de stânjeni.

Aici, consumul ruşilor de alcool alb continuă să fie pe primul loc în lume,
Dar versurile despre sat ale lui Esenin[15]
Îi fac pe oamenii din alte ţări să plângă.

Aici, Assange[16] a creat „WikiLeaks”,
De pe balconul Ambasadei Ecuadorului,
El a făcut semn cu mâna întregii omeniri.
Uciderea afganilor săraci este dezvăluită lumii în mod accidental.

Aici, catalanilor le place să mănânce şuncă spaniolă seara, dar nu uită
Ca mai întâi să meargă la aşa-numitul referendum.
Dacă ar mai trăi, Antonio Machado[17] pentru cine-ar vota?

Aici, ei cer ca IRA şi bascii să depună armele, dar în altă parte
Rezoluţii şi declaraţii sprijină separatismul.

Aici, majoritatea americanilor cred că
Averea lor este împachetată în buzunarele chinezilor.
Legile clare pe care Moise le-a adus de pe munte
S-au prăbuşit sistematic în fabula lanţului divizat de gene.

Aici, Che Guevara şi Gandhi au fost invitaţi să intre separat în palatul fiecăruia.
Cuvântul globalizare a fost repetat de mii de oameni pe patul dublu
Din hotelurile Antwerp din Belgia şi Erzenwald din Elveţia.

Aici, urmele paşilor Fondului Monetar Internaţional şi Băncii Mondiale
Au ajuns într-un loc în care Hristos n-a putut ajunge.

Dar acei oameni săraci, cu crucile-n spinare, de la periferia lumii,
Tot mai cred că Iisus le este vecin.

Aici, o parte din ideea socialistă a bunăstării muncii este furată de tabăra ostilă.
Bogăţia traversează toate graniţele, dar suferinţa cade pe capul individului.

Aici, ei în exterior subminează alte state, iar în interior se tem de imigranţi.
Această cuşcă este atât de frumoasă,
Poezia îngropată de Ritsos[18] sub fereastra închisorii s-a prefăcut copac.

Aici, televiziunea a transmis în direct, stupefiant,
Scena lovirii şi prăbuşirii Turnurilor Gemene.
În Columbia, poezia a devenit
Una dintre cele mai umane modalităţi de dialog politic.

Aici, în fiecare zi, limbajul şi creaturile marginale sunt înlăturate în linişte
Prin puterea manipulării.
În ceea ce priveşte confidenţialitatea personală, 97,7 ‰ oameni
Din întreaga lume sunt monitorizaţi dezbrăcaţi.
Aici, gândurile lui Marx încă se transformă în acţiuni concrete, dar Wall Street
Este tot mai dispus să comploteze împreună cu elitele academic.
Acest popor evreu este descris numai ca lider într-un anumit domeniu academic.

Aici, unii se gândesc să continue să deschidă uşile, dar alţii vor
Să închidă uşile care au fost deschise.
Odată ce singurul pământ de sub picioarene ne-a părăsit,
Depărtarea îşi pierde sensul.

Aici, persoana care deschide ușa nu știe pe deplin ce trebuie să lase să intre
Și ce ar trebui păstrat în afara ușii.
În spațiul virtual, unele persoane sunt private de capacitatea
De a-și extinde granițele și de a conferi identitate.

Aici, cei care pledează pentru închiderea ușilor
Nu sunt îngrijorați că locuința lor
Va deveni într-o zi închisoare.
Dar persoanele strămutate spiritual devin inevitabil obiectul alungării definitive.

Aici oasele au devenit un întreg, tăierea unei singure mâini se mai poate suporta,
Dar este greu să supraviețuiești cu talia tăiată.
Urechile Shanghaiului aud cum gem degetele picioarelor din Florida.

Aici, în barul din Sfânta Lucia din Pacificul de Sud încă mai cântă un saxofon
Și cu fiecare sticlă de coca-cola deschisă se fac auzite
Surprizele sau suspinele de pe piața bursieră din New York.
Răpirea și violența pe internet sunt a cincea coloană a acestei ere.
Jürgen Habermas[19] a văzut întâmplător adevărul.

Aici, cineva a dat foc antenei de semnal G5, ceea ce este, fără îndoială,
Un fenomen al revenirii la strămoși, la ignoranța Evului Mediu.
Deși pasărea australiană robin în cele din urmă a cântat,
Apelul său este plin de speculanți suspecți.

Aici, nu există o instanță religioasă care să-l execute pe Galileo Galilei,
Dar unii încă îi omoară pe cei de altă religie, la comenzi fundamentaliste.
Așa-numita politică democratică nu îi protejează pe cei slabi,
Thomas Jefferson[20] considera că
Dispariția indienilor este un progres major al civilizației.

Aici, raportul dintre săraci și bogați nu s-a schimbat fundamental,
Dar granițele claselor sociale au fost șterse de neoliberalism.
Când va fi nevoie,
Un guvern suprastatal va înfăptui privarea săracilor ca un act caritabil.

Aici, nu toate țările pot produce un nasture, pentru a permite nasturelui
Să înoate în orice loc unde există apă de mare.
Toți revoluționarii care cuceresc lumea la început sunt egali,
Nu este de mirare că Leon Trotsky

Credea în revoluţia continuă.

Aici, a fost dărâmat Zidul Berlinului, dar, pentru separare,
Au fost construite cât mai multe ziduri.
Vederea panoramică a unei închisori din spaţiul opac intră oricum
În capcana de unde nu poate scăpa, prin *1984* de George Orwell[21] .

Aici, aşa-numitul argument despre libertate şi stil de viaţă
Nu este cu siguranţă o diferenţă rasială.
Izolarea, închiderea localităţilor şi stările de urgenţă provocate de
Epidemie nu sunt pentru majoritatea dubioasă.

Ah! Planetă despicată,
Ai văzut tigrii de aur răsucindu-ţi trupul,
I-ai văzut cum fac să dispară treptat zorile şi amurgul albastrului cer,
Fiecare respiraţie suflă peste timp o lumină lichidă.

Acesta este momentul salvării sufletelor,
Nu mai pot fi greşeli, deoarece
Greşelile vor însemna distrugerea finală.

Când semnalele dezastrului sunt trimise de pe pământ în toate direcţiile
Acea arcă din legendă n-a apărut cu adevărat,
Niciun tsunami nu acoperă un oraş după altul
Nu am auzit vocile oribile din cosmos
Coşmar fără să fim martorii ridicării norului de ciuperci al atomilor nucleari
Niciun grup de state nu a declarat oficial război unui alt grup de state,
Deşi nu este o continuare a celor două războaie mondiale din secolul XX
Dar daunele şi dezastrul uriaş pe care le-a provocat pot fi mai mari.
Acesta este un război antic şi lung, spun că este lung
Deoarece adversarul tău a stat mii de ani în aşteptare
În istoria dezastrelor, voi v-aţi întâlnit de nenumărate ori,
Francisco Jose de Goya y Lucientes şi-a folosit penelul
Pentru a arăta că omul este mai presus de moarte
Atrăgătoare şi uluitoare este suflarea morţii
Aici putem fi siguri că oamenii au intrat iarăşi într-o zonă sinistră
Dezastrul adus întregii lumi putea fi evitat
În acest moment, o luptă strânsă se desfăşoară tragic
Indiferent de ţară, rasă sau avuţie
Spiritul morţii tocmai a trecut pe lângă noi,
Spiritul morţii poate doborî un bărbat puternic,
Spiritul morţii pesemne este tocmai acest moment.

Apoi a venit o femeie slabă, blestemată a fi spiritul morţii
Mii de oameni au fost uciși cu violenţă invizibilă
Printre ei, oameni albi, oameni negri, oameni galbeni, copii și bătrâni
Dacă trebuie emisă o declarație de război, ah! Oameni care luptă,
O vom semna cu acest nume comun
Omenirea toată!

Ah! Cu viteza pe care n-am mai avut-o până acum
Noi păşim pe tărâmul interzis în care prosperă alte creaturi
Tăiem pădurile virgine de pe malurile Amazonului, în Brazilia
Lasăm ca fumul gros al focului să înnegrească lobii verzi ai plămânului
Fiecare marş al omenirii pentru aşa-numita supraviețuire
Înseamnă un ascuns pericol fatal pentru ziua de mâine
Vânarea nebună a animalelor sălbatice în Africa
A sporit numărul de specii pe cale de dispariție
Când teritoriul leilor e comprimat într-o zonă jalnică
Animalul din vârful lanţului alimentar este deja în pericol din toate părțile
Răcnește din răsputeri pe câmp, la amurg
Exprimă durere și protest împotriva invadatorilor neprovocați
Pe cel de-al treilea nivel al pământului,
În Hoh Xil, Podul Albastru, nu e nici un om
Căminul liber al Leopardului de zăpadă devine tot mai mic
Mâncătorii aceia de carne care n-au rănit niciodată oamenii
Au început să intre în sate, din cauza lipsei hranei
Urbanizarea împinge tot mai departe populațiile indigene din Asia de Sud-Est
Într-o zi, le-au murit găinile de diaree misterioasă
Moartea unui copil pe nume Kaptan Boonmanuch[22] a fost de rău augur
Vânătoarea de animale sălbatice în pădurile din Congo până în Malaezia
Oricât de departe, se poate auzi sunetul zdrobirii craniului
Cu adevărat, așa-zisa împlinire finală a vânătorii și sacrificării
Nu este voia Cerului că aceste microorganisme sunt conectate
De fapt, fiecare dezastru ne-a spus
Existența oricărei specii ar trebui privită cu respect
Pentru invazia și distrugerea celor mai slabe creaturi
Se va plăti un preț greu de neimaginat.

Oameni! Zeii creației voastre ne-au adus numai minuni
Pangu, Creatorul lumii, a despicat Cerul și Pământul și
A scos din pământ animalele și oamenii
Pe malurile Gangeului este Marele Brahma[23] cu puteri magice fără limite,
El a creat cele zece mii de ființe de pe pământ, mai multe decât stele pe cer
Creatorul indian Pachacamac în Anzi[24]

A adus primii oameni şi nenumărate păsări şi animale
În Grecia, unde zeii trăiau în Olimp
Prometeu a dat viaţă oamenilor şi lucrurilor toate
El a făcut obiect de sacrificiu din inima sa roşie strălucitoare
În cele din urmă a dăruit oamenilor foc, înţelepciune, cunoştinţe şi abilităţi
Şi Zhixia Alu, fiul Vulturului Sfânt, susţinătorul nostru al poporului Yi[25]
A făcut ca umbra strămoşilor săi să se ridice definitiv deasupra munţilor.

Oameni! De atunci, istoria civilizaţiei voastre a fost întreruptă
Dar pe Fluviul Lung al Timpului, această întrerupere este doar un moment
De la epoca bronzului până la motorul cu aburi se derulează pe pământ
De la descoperirea radioului până la energia nucleară, sunt utilizate
Pe scară largă în beneficiul omenirii
De la Fraţii Wright[26] care şi-au pus aripi, până la zborul în spaţiu
Avioanele trimit visurile oamenilor, unul câte unul, în staţiile spaţiale îndepărtate
Calculatoarele şi bioingineria trec pragul secolului
Ne-am bucurat când am văzut gaura neagră de neimaginat a universului
Internetul ne permite să începem o nouă cunoaştere a acestei lumi
Timp şi clase, mişcare şi libertate, sinele şi aroganţa, viteza şi diferenţierea
Agorafobia şi caracterul unitar, statul naţional şi imaginea globală,
Exproprierea şi suveranitatea
Integrarea şi divizarea, pâine şi pix, rătăcitor şi utopic
Paradoxul predicţiei şi calculul riscului, eliminarea diferenţelor şi esenţa soartei
Datorită tuturor acestor lucruri, putem urmări apusul minunat
Doar dorul de emoţia călătoriei şi de pericolele care pot veni cu ea
Vor fi suficiente motive să credem că răsăritul de mâine va fi mai splendid
Dar, omule, tu nu eşti niciodată cu adevărat o fiinţă supremă,
Deşi ai suficiente puteri
Atâta timp cât nu poţi schimba existenţa acestei planete,
Tu şi toate fiinţele vă veţi confrunta cu alegerea dezastrului
Aceasta este soarta prescrisă de Zeii Creaţiei şi nimeni
Nu o poate schimba cu uşurinţă
Mâna aceea invizibilă a făcut ca toate fiinţele să formeze un cerc de cristal
Orice distrugător lacom va cădea în dezastrul fricii şi dispariţiei
Toate vieţile poartă probabil în ele ucigaşii care le aduc moartea
Iar oamenii nu sunt metale pure, ei au în ei cele mai vulnerabile părţi
Suntem puternici, suficient de puternici pentru a deveni stăpânii acestei lumi
Suntem slabi, un microorganism care este invizibil cu ochiul liber
Ne poate face să pierdem războiul invizibil
Şi nu ne dă mâna să-l pierdem

Pentru populațiile biologice, ființele umane sunt întotdeauna doar una dintre ele
Nu avem dreptul să spoliem acest pământ la nesfârșit, cu excepția celor de bază
Nevoi de supraviețuire, orice ucidere a altor vieți poate fi considerată o crimă
Să ne purtăm bine cu natura, să ne purtăm bine cu ființele
Care sunt diferite de noi, țineți minte, vă rog!
Să ne purtăm bine cu ele înseamnă să ne purtăm bine cu noi,
Altfel ne condamnăm la osândă veșnică.

Ah, oameni! Iată momentul când apele infectate se revarsă peste granițe
Acesta este momentul în care observi vecinul, iar în momentul următor
Îți vine rândul ție
Acesta este momentul pentru a topi timpul și a alerga cu săgeata dorului
Acesta este momentul pentru a râde cu ceilalți și a nu trăi singur
Acesta este momentul în care gheața furibundă sculptează focul
În condițiile în care pământul și oamenii poartă măști în același timp
Când vulturul din cer se luptă cu vulpea roșie în pustie
Aceasta este atunci când toate străzile și piețele sunt tăcute
Aceasta este atunci când copiii își pot imagina marea în fața ferestrei
Când îngerul alb și zeul morții se apropie de prăpastie
Atunci când bătrânul singuratic râvnește după o înghițitură
Acesta este momentul în care
Să stai acasă este mai în siguranță decât afară
Acesta este momentul când vagabondul înfometat întinde mâna
Acest lucru este atunci când revendicările umanitare sunt
Mai mari decât ideologia
Aceasta este atunci când triburile orașului sunt obligate
Să se întoarcă în locurile natale
Acesta este timpul pentru ca pământul, oceanul și cerul
Să omagieze viața
Acest lucru este atunci când porumbeii zboară cu venele tăiate
Acest lucru este atunci când lacrimile din Italia estompează ochii Chinei
Acest lucru este atunci când gemetele din Londra
Fac să cânte chitara spaniolă
Aceasta este atunci când asistenții medicali din New York
Plâng împreună cu Împăratul Ceresc
Acest lucru este atunci când minciunile și adevărul apar pe Internet împreună
Acest lucru este atunci când oamenii lui Gandhi neliniștesc elanii de departe
Acesta este momentul când se întâlnesc față-n față
Gloria și întunericul naturii umane
Acesta este cel mai greu moment

Pentru a crede oponentul sau pentru a-l suspecta
Acest lucru este atunci când limbajul dă speranță și provoacă ura
Acest lucru este atunci când unele persoane sunt confuze,
Iar jumătatea cealaltă se îngrijorează
Aceasta este atunci când respirația balenei albastre suflă liniștea
Aceasta este atunci când stelele conduc morții în numele celor dragi
Asta în condițiile în care o mie de preoți au blestemat o umbră
Acest lucru este atunci când chipul străinului începe să se limpezească
Așa se face că cei care împart un pat se visează unul cu celălalt
Acesta este momentul în care aparența și spiritul încep un război rece
Acesta este momentul în care vechiul este pe cale să se dezintegreze,
Iar cel nou nu a ajuns încă
Acesta este momentul în care zeii declară răul augur sau evită dezastrul
Aceasta este atunci când pietrele negre ascund sensul de alb
Acesta este momentul când turma zeilor așteaptă ca Moise
Să treacă Marea Roșie
Asta este momentul în care războinicul suflă din răsputeri în cornul de bivol
Acesta este momentul în care cupa din ghearele vulturului este din nou
preluată De poetul profetic
Acesta este momentul în care oamenii și toate lucrurile aflate în ruinele
Babilonului se străduiesc pentru pace.
Chiar în acest moment, în acest moment,
Ah, oameni! Există o singură șansă de a apuca potcoava.

Această planetă ne-a creat
Sau noi am schimbat-o?

Când planeta scindată învârte roata pe fruntea voinței
Toată viața se desfășoară sub soarele veșnic
Masca zeului creator clipește pe cerul infinit
Lumina omniprezentă călătorește din pântecele universului
Respirația întunecată este ca un alt spațiu crescut lichid
Aceea este planeta noastră, singurul albastru
Măslinul virgin suspendat deasupra imaginației
Aceea este planeta noastră, o picătură de apă
Pietre prețioase metafizice care nu pot fi numite în mod arbitrar
Este o flacără veșnică transformată de creator
Nu e nevoie să comunicăm cu spiritele, chiar azi
Putem găsi pe uscat, în oceane, în păduri și în râuri
Genele sale pentru ochi, oase, piele și vase de sânge
Aceea este planeta noastră, ea a născut întreaga viață
Fie că este vorba de război, ciumă, dezastru sau înlocuirea puterii

Nu a încetat niciodată să nască şi să favorizeze viaţa
Când îi atingem corpul, chiar dacă este întotdeauna frumos
Putem descoperi răni triste pe corpul ei
Aceasta este planeta noastră, indiferent de
Cine eşti, din ce rasă faci parte
Şi indiferent în ce parte a ei locuieşti astăzi
Noi trebuie să fim laolaltă cu toţii întru vitalitatea şi frumuseţea sa
Salvarea planetei şi salvarea vieţii nu pot fi niciodată separate

Ah, Zeiţă Lieyi[27]!
Te rog să-mi împrumutaţi acul pentru cusut calota capului
Şi aţa de lână albă din mâna ta, pentru că vreau
Să cos planeta noastră crăpată, despicată.

Planetă despicată! Dă-ne voie să scoatem ziua de luni de sub coastele tale
Fie ca ei să reducă emisiile de carbon şi cu frunzele verzi
Ale Conferinţei pentru climă de la Paris
Să acopere nările care votează împotrivă şi să le transforme chipurile în mantii
Să dăm mâncare oamenilor înfometaţi în loc în loc să le oferim doar nişte cifre
Dacă este posibil, când politicienii se trezesc, să la furăm numele
Nu poţi da mincinosului timpul de ieri,
Pentru că poimâine cei mai mulţi ascultători
Ne vor cere să punem capăt divergenţelor, dar nu şi să uniformizăm
Vânt, cai şi boi
Când 44 este ascuns în lumină, banca de lemn va plânge fără nici un folos
Acela a fost marinarul de pe uscat, cheia secretă a lui Adam Mickiewicz[28]
Cel care dormea şi-a pierdut locul de muncă,
Iar când se trezeşte îl aşteaptă trei părţi
Oamenii de pe stradă ştiu deja cine a dat foc locuinţei din stânga
Curtea din dreapta n-a fost cruţată.
Disperarea a lăsat lumina străzii să încolţească nonsensul
Fie ca vânătoarii de animale de ieri să devină veganii de azi
Fiecare promisiune din copilărie poate fi împlinită în timp ce
Mama este încă în viaţă
Pietrele din Ierusalim să restabilească amintirile viitorului, iar
Desertul cunoscut de evrei şi arabi să fie
Îngropat în acelaşi timp şi să înflorească
Aş vrea ca sfârşitul să fie începutul,
Aş vrea ca marea deschisă să propage ritmul sarcinii
Fie ca bolul de lemn să găsească buzele crapate,
Iar credinţa să-şi aleagă veşmintele
Fie ca limbajul de neînţeles să vorbească la ONU,
Iar publicul care aclamă să devină cămilă

Fie ca batistele egale să umple ferestrele acestei lumi,
Iar stabilitatea și logica să se certe
Fie ca omul să fie sinele celorlalți, iar sinele lor
Să iubească și mai mult omul
Fie ca convergența să lase loc individualității,
Iar universalitatea să devină egalitate,
Petecele de pe pietre să fie poezie,
Fie ca mâna de pe stâncă să prindă peștele lunecos,
Iar țăranul să scuipe pe regulile poligonului
Fie ca roșul să acopere albastrul, iar gura albastră să cânte pe fața roșie
Fie ca muribundul să fie rațional,
Iar cei care încă nu s-au născut să se împace cu azi
Fie ca toate viețile să sară în sus de fericire, iar jos să fie bureți maritimi moi.
Această planetă este planeta noastră, deși este la fel de grea ca stânca lui Sisif
Dacă putem evita gravitația și vom sta pe cer,
Ea va aduce mai degrabă cu balonul din mâna unui copil
Nu că existăm ca fenomen, dar dovedim că toți oamenii au învățat să gândească
Bănuielile pe care ni le-a oferit această epocă,
Nu există cărți din trecut, nu putem decât să răspundem singuri
Nu ne mai rămâne mult timp, pentru că orbii se ceartă între ei
Aceasta nu este o epocă proastă,
Pentru că nici cea anterioară n-a fost cea mai bună
Pentru că n-avem cum să ne imaginăm că
Locul cel mai îndepărtat de pe vremuri a ajuns să fie azi orașul natal
Aceasta este puterea banilor, aceasta este puterea pieței,
Aceasta este o altă putere a puterii
Nu există în sus și în jos, doar înainte și înapoi,
Doar realitatea în sine poate răspunde rezultatelor sale
Acesta este un uriaș moment de cotitură, mai lung decât un secol
Și care poate fi socotit în mii de ani.
E imposibil să ne întoarcem în trecut,
Vechile case din trecut sunt total de nerecunoscut.
Nu putem alege închistarea, orice material devine
Un zid înalt și n-are decât sensul de izolare
Nu putem alege confruntarea, odată ce prejudecățile devin ură
Este foarte probabil ca tu să mori, eu să dispar
Nu este nevoie să întrebăm apele străbune,
Izvoarele lor sunt pline de o liniște preistorică
Poate că aceasta a fost revelația inițială,
Iar diferitele civilizații sunt toate copiii ei
Abandonați divergențele de 30%,

Găsiți pe cât posibil consensul de 70%,
Nu fi vecini ca o vale de scurgere
Poate exista un cerc în interiorul pătratului, nu umblați cu preconcepții
Fie ca toți să abandonăm legea junglei,
Așa va fi mai bine, să nu te socoți mare
Fie ca toți să ne străduim ca soarele să lumineze cât mai mult,
În loc să ne dăm întunericul unul altuia
Aceasta e totul!
Nu este o metodă simplă, ci pentru ca participanții să știe
Viitorul acestei planete aparține nu numai ție și mie, ci și vieții întregi
Nu știu ce se va întâmpla mâine, se spune că poeții au darul profeției
Eu nu fac preziceri, marea cea vastă nu lasă nici o urmă pe cer
Lumina pe care am lăudat-o de mii de ori, face acum pași triumfali
Nu știu ce se va întâmpla mâine, dar știu că această lume se va schimba
Da! Indiferent ce se va întâmpla, eu unul voi insista și cred cu fermitate că
Mâine soarele va răsări iarăși, zorii zilei continuă să fie ca ochii iubitei
Vântul cald va sufla peste întinsul pământului,
Unde mama și copilul încă se joacă
Albastrul mării se va ridica odată cu visul și în toiul nopții
Va deveni cuibul de dragoste al stelelor
Munca și creația vor fi încă principalele căi prin care oamenii obțin fericirea,
Iar majoritatea oamenilor vor fi de acord
Ființele umane vor continua să trăiască, binele și răul vor exista de-apururi,
Iar lupta dintre om și el însuși nu se va opri
La gura timpului nu există niciun indiciu evident.
Oameni, îndrăzniți și fiți de două ori mai atenți.

Această planetă ne-a creat
Sau noi schimbat-o?
Ah, tigrule! Armura ondulantă de valuri
Prelinge razele digitale. Voință unică.

2020.4.5-16

Note:

1. „Cham": Una dintre epopeile creației clasice ale poporului yi.
2. Bimo: Bimo: Preot în religia primitivă a grupului etnic Yi și păstrătorul scrierii.
3. Le E: Epopee clasică a poporului yi, răspândită în zona locuite de grupurile entice yi din Prefectura autonomă Liangshan
4. Adorno : Theodore Adorno (1903-1969), filosof și sociolog german
5. Cardenaal: Ernesto Cardenaal (1925-2020) poet nicaraguan, preot, revoluționar.
6. Benjamin: Walter Benjamin (1892-1940) filosof german și critic al teoriei literare marxiste. S-a sinucis în 1940.

7. Zweig: Stephen Zweig (1881-1942) romancier şi dramaturg austriac. S-a sinucis în februarie 1942.
8. Togliatti: Palmiro Togliatti (1893-1964) este unul dintre fondatorii Partidului Comunist Italian şi un comunist internaţional.
9. Pasonini: Pierre Paulo Pasonini (1922-1975) poet comunist şi regizor de film italian.
10. Gramsci: Antonio Gramsci (1891-1937) este fondatorul Partidului Comunist Italian, teoretician marxist.
11. Faimosul antic Bimo (preot), om înţelept, moştenitorul textelor străvechi ale poporului Yi
12. Juan Rulf: (1917-1986) Romancier şi antropolog mexican.
13. Cesar Vallejo: (1892-1938) Poet indian peruvian, marxist.
14. Malthus: Thomas Robert Malthus (1766-1834) preot britanic, demograf, economist.
15. Esenin:: (1895-1925) Poet rus. S-a sinucis în decembrie 1925.
16. Assange: Julian Assange (1971-) Fondator al decriptării „Wiki".
17. Antonio Machado: (1875-1939) Faimos poet modern spaniol şi „liderul generaţiei 98".
18. Iannis Ritsos: (1909-1990) Poet al Partidului Comunist Grec modern, activist de stânga.
19. Habermas: Jurgen Habermas (1929-) este un filosof german şi unul dintre principalii reprezentanţi ai marxismului occidental contemporan.
20. Jefferson: Thomas Jefferson (1743-1826), al treilea preşedinte al Statelor Unite şi principalul redactor al Declaraţiei americane de independenţă.
21. Orwell: George Orwell (1903-1950) romancier britanic şi critic social. Faimoasa sa carte este romanul „1984".
22. Catan: Catan Bumaru, născut în vestul Thailandei, a murit din cauza gripei aviare H5N1 la vârsta de 6 ani la 5 ianuarie 2004 şi a fost unul dintre primii pacienţi care au murit de acest nou virus uman.
23. Marele Brahma: Dumnezeul creativităţii în hinduism, creator de litere sanscrite.
24. Pachacamac: Zeul creaţiei vechilor incaşi din America de Sud, cunoscut sub numele de „făcătorul pământului".
25. Zhi Xia Alu: Erou fondator în poeziile epice ale poporului Yi.
26. Wright Brothers: Se referă la fraţii inventatori de aeronave americani Wilbur Wright şi Orville Wright. La 17 decembrie 1903, ei au finalizat primul test de zbor cu succes al primei aeronave din istoria omenirii.
27. Pumai Lei: Una dintre zeiţele din mitul creaţiei poporului Yi , mama castei concepute de eroul creaţiei, Zhi Xia Alu.
28. Adam Mickiewicz: (1798-1855) poet polonez, revoluţionar şi cel mai important fondator al literaturii poloneze.

Traducere de **Constantin LUPEANU**

POEZIE ITALIANĂ

Dante ALIGHIERI
(1265-1321)

40[1]. AH, PELERINI…
(*Deh, peregrini*…)

Ah, pelerini, pe căi furați de gânduri
Parcă plutind ca-n vis, absenți la toate,
Veniți din lumi atât de-ndepărtate
Precum v-o demonstrează și veșmântul;

Voi ce vă duceți crucea, neștiindu-l
De ce răsună plânsul prin cetate,
Treceți striviți de-o altă gravitate
Nicicând ce nu-și deplânge-n voi frământul.

De-ați fi rămas să ne-ascultați durerea
Ce inima-n suspin de șoapte-o zice –
Ați fi plecat și voi în mare tângă:

Vai celui ce-o pierdu pe Beatrice –
Căci versu-i despre ea are puterea
De-ai face și pe alții ca să plângă.

(1290, din *Vita nuova*)

41. **MAI SUS DE SFERA…**
(*Oltre la sfera*…)

Mai sus de sfera cea mai larg rotită
Suspinul inimii își sublimase zborul:
Inteligența nouă, însuși Dorul,
Prin el, mai sus, mi-i plângerea-mplinită.

Când Doru-ajunse-n culmea cea dorită
Văzu o doamnă ce-și primește-onorul

[1] Numerotarea sonetelor dantești este conformă ediţiilor academice.

Luminii din înalt, strălucitorul,
Cel care spirit pelerin incită.

Astfel văzut, nu-i nici un râs să-mi strice
Intenţia-nţelegerii subtile.
Durutei inimi glas să-i dau în stare-s.

Ştiu a-i citi chiar şoaptele gentile
Ce-mi amintesc ades de Beatrice
Şi, dragi femei, eu le-nţeleg chemarea.

(Din *Vita nuova)*

25 (LXXII). VENITU-MI-A...
(*Un di si venne a me Malinconia*...)

Venitu-mi-a-ntr-o zi Melancolia
Şi-mi zise: „Vreau acum să stau cu tine" –
Şi mi-a părut că, rece, lângă sine
O însoţeau Durerea şi Mânia.

Le-am zis: „Plecaţi!". Respins-am compania
Cea trist insinuându-se în mine
Şi-atunci văzui Amorul cum revine
Ca dintr-un mit elen, sfidând stihia,

În togă lungă şi, mai nou, cernită,
Cu glugă neagră peste frunte trasă
Şi faţa-n lacrimi, tristă, amărâtă.

L-am întrebat: „Ce gânduri te apasă?"
Şi mi-a răspuns: „Ce veste, vai, cumplită,
Frate, ţi-aduc: murit-a doamna noastră..."

(Din *Rime*)

Versiunea română: **Ion HADÂRCĂ**

POEZIE CONTEMPORANĂ TURCĂ

Halil Ibrahim OZDEMIR

Halil Ibrahim Özdemir s-a născut în Turcia, în oraşul Erzincan, în 1956. După absolvirea studiilor universitare a plecat în Anglia, pentru a studia limbile străine. Reîntors, a lucrat un timp în învăţământ, apoi s-a dedicat ziaristicii. Cu o bogată activitate social-culturală, a înfiinţat fundaţii de binefacere („Hayra", „Hizmet", „Rezistenţa"), edituri, a reprezentat în cadrul Uniunii Scriitorilor Turci zona sa. Volume – povestiri: *Eyvah*, 2002, *Dincolo de Ceaţă*, 2006, *Povestiri din Erzincan* (mai multe ediţii după 2004); *Georgia, vecina de lângă uşă,* 2006, *Altân* (Aur), SUA, 2007 (mai multe ediţii); poeme – *Numele tău e Adio şi Tristeţe*, 2006 (mai multe ediţii) ş.a.. Altele – *Tata Terzi şi Cimitirele din Erzingean*, album de fotografii. A fondat ziarul „Dogu". A lucrat la *Enciclopedia Erzingean*. În septembrie 2012 am publicat în „Convorbiri literare" un interviu cu H.I. Ozdemir, şi, în timp, am prezentat în diverse reviste diverse cărţi ale sale.

RAIUL, DE AR SCRIE RAIUL

Atâta risipă de viaţă cum aş putea-o numi,
Minciună a fost bucuria, durerea ce am putut simţi?
Grânele semănate, terenul – arătura vremii
Vise au fost ori minciună precum visul lumii?

Destinul, rostul, cui i-au dat mulţumire
Cumpărându-se bucată cu bucată?
Sorocul împlinindu-se prin acea venire
Taina a rămas locului ori a fost plecată?

Cine pierde, cine în grijă se zbate?
Cel ce găseşte ori cel deposedat?
Cine este bine, sau, cine e strâmtorat?
Cel ce ia ori cel care tot ce avea a dat?

Dacă suferinţa cu încetul te macină,
Chinuindu-te fără mamă şi fără tată
Îngerul morţii dacă te-ar căuta zilnic,
Cine crezi că este frumos, viul ori mortul,
Când se scrie cu tine locul raiului, raiul?

Luna s-a scufundat cu mine, hei, Înger al Morţii, hei!

1
În seara aceasta iar am plâns în mormântul inimii tale
Eram în braţele chiparoşilor cu crengile uscate.
M-am întins cu sufletul îngheţat spre alte cercuri

Lacrimile mi le-am scurs spre tăcutele universuri
Speranţa mirosea a verdeaţă în lacrimile mele
De-acum se-aşterne pustiul pe oglinzile existenţiale.

Am aflat că existenţa nu în bogăţie ci în lipsuri se află
Moartea spre suflet cu forţa bătrâneţii înaintează.

Pe umeri mi-am pus poverile oamenilor buni;
Aruncând minciuna din adevăr în praf de săpun.

2.
O minciună care te sperie se află în pustiul suferinţelor
Sunt de-a dreptul beţi cei care râd ascunşi în zâmbetul lor.

Mi-am întins personalitatea spre mâinile tale fericite
Având speranţa ... apei pentru cerurile mele stinse.

3
Mi-am încărcat inima cu adevărurile cele mai puternice
Am rupt toate cererile adresate în scris lumii în vremuri trecute

Inima mea a pornit războiul de altădată acum cu mine,
Mă zbat spre a nu uita niciun cuvânt al lumii mele sfinte.

De altfel, câte n-aş fi vrut şi n-aş fi aşteptat de la destin,
Aşteptându-le precum banii din buzunar înaintea giulgiului.

Mâinile mele se vor înălţa din nou spre cele de mult trecute,
Aceleiaşi voci voi auzi din Uhud şi Bedir lăcaşuri sfinte.

Iată, calul meu din nou a pornit cu potcoave veşnice,
Sufletul meu se va înveşmânta iarăşi în haine eroice.

Îşi vor găsi calea

Soarele orizontului meu nu mă va arde,
Nici anotimpurile nu mă vor ascunde.
Apele la fel vor curge în albiile lor de veacuri
Găsindu-şi din mers locul în nebănuite înalte maluri...

Versiunea română: **Guner AKMOLLA**; prezentare: **Marius CHELARU**

POEZIE CEHĂ CONTEMPORANĂ

Lydie ROMANSKÁ

Lydie Romanská (13. 09. 1943, Polanka pe Odra), poetă cehă, traducătoare (din polonă şi slovacă), profesoară, conducătoare de cor. A predat scrierea creativă la Universitatea Sileziană din Opava. Este vicepreşedinte al Comunităţii Scriitorilor din Republica Cehă, membră a Centrului Ceh PEN-club. Membru extraordinar al Societăţii Scriitorilor Slovaci din Slovacia. A publicat 17 culegeri de poezie, mai multe cărţi de proză (printre care şi romanul *Iubirea e mai mult decât iubire/* Láska je víc než láska), două volume de studii ş. a. A contribuit la editarea volumul slovaco-ceh, *Refrenurile timpului* (Refrény času, 2018, cu ocazia aniversării a 100 de ani de la constituirea Cehoslovaciei). Prezentă în antologia revistei *Host, Cele mai bune poeme cehe* (Nejlepší české básně, Brno, 2009) ş.a. Concepţia sa despre poezie, profund marcată de ideile lui Henri Brémond, se regăseşte în tripticul *Chibritul lui Henri Brémond* (Sirka Henriho Bremonda, 2016), *Vacanţă cu Henri* (Prázdniny s Henrim, 2017), *Cafea pentru H. Revistă culinară* (Káva pro H. Kuchyňská revue, 2018).

Cum să (nu) te îneci în Dunăre

Ne-am oprit,
dormitor la dreapta, dormitor la stânga
şi doar un mic pas între un sărut şi oprire
pe aeroportul Heathrow;
cum să faci acel mic pas?
(Priveşte, şopteşte diavolul:
ca servitoarea de lângă Tamisa
tot aşa tu de la Dunăre: închide ochii şi sari!)
Dunărea are un suflet fără fund
te primeşte
precum un nor sau o pernă în stare de imponderabilitate
îţi va mângâia pielea
va ofta şi va susura, ba chiar va cânta,
doar o clipită te aperi, nu vrei,
doar până când te pierzi în cleştele braţelor lui,
îţi oferă răsuflarea pietrei, a cormoranilor şi a sălciilor,
plopi albi,
icrele îngerilor omniprezenţi,
laptele stelelor şi al peştilor albăstrii
şi scânteile soarelui de mâine;
în umbrele nocturne cu degetele curentului
te dezbracă de corp,
se opinteşte în marginile malurilor,

repede, mai repede… pe veci a lui?
Poate te va scuipa cineva pe mal,
îţi calcă pe inimă,
încă şi încă în ritmul rădăcinilor,
varsă Dunărea din plămâni, nu reuşeşti să trăieşti cu el,
deci ce urmează?
Să trimiţi pe curentul apei un săculeţ cu poeme,
să dai drumul unui sărut prin geamul de pe punte
sa descui dormitorul, să-l încui,
acel pas mic să-l anini înăuntru ca pe o cheie…
vai, Dunăre, Dunăre,
oarbe sunt braţele din spatele uşii mele.

Astrolab
(Skalka 2018)
Poate Dunărea poate Odra poate Váh
întreb curg înainte sau înapoi
apa iubitoare ca inul albăstrui
cu degetele mele încleştate când fac dragoste cu tine
duce poveşti despre iubire şi moarte
stinge focul din peştera celestă
şi poate Maximilian Hell zdrobeşte
cerul stâncos de deasupra oraşului Trenčín
sau pavează cu bastonul lui Iacov drumul pe Lună
acestea toate se socotesc în ani bisecţi
da voi trece şi să nu mă căutaţi
cristalul şi paşii desprinşi din zidurile cetăţii
geamurile sunt sparte de peşti cu ochi albi
eu torc cuvinte cu roata de tors
decise ca tunetul domoale
din ele unul face furtună altul…
cum să numeşti tandreţea – apă? rază?
se caţără ca un pisoiaş pe un trandafir spinos
în astfel de biserici zâmbeşte şi crucea
şi aburul de deasupra sălciilor trăieşte lumina în el
la despărţire voi scrie
da noi am fost câteva picături de lumină
molecule de mercur neliniştit
mă mai întorc rup vârfurile ascuţite pe care le-am făcut să râdă
spui nu mai bate câmpii şi luminează

într-o clipă mizerabilă cineva plânge din cauza beznei
moleculă de argint vino să stai lângă el

Jucăriile lui Henri
acum sunt nevoită
am deșertat tot rumegușul
la atingere goală
plec între căprioarele speriate
maluri depărtate
încerc un bondar
jefuiesc un șoarece de câmp
un nasture de aur din soare
mă întorc cu capul plin de trofee
acasă forțez seiful
cu jucăriile lui Henri
se află acolo o păpușă toată din meta fițe
știe să râdă frumos îndelung

variațiuni despre lumină
unele propoziții mă taie
ca niște chiloți strâmți
și nu ca un colier trandafiriu
deși ți-ar veni să fugi din tine
oriîncotro duce drumul
de la aortă la stânga autostrada
la mare înălțime respir cu dificultate
împrumut o bombă cu oxigen mă potolesc
și după o noapte cum a fost azi
când semiîntunericul a fost penumbră
iar lumina își aștepta muchia superioară
mă potolesc împăcată cu lucrurile
care există în lumină împotriva voinței mele

Versiunea în limba română de **DAGMAR MÁRIA ANOCA și LUCIAN ALEXIU**

POEZIE SLOVACĂ CONTEMPORANĂ

Milan RICHTER

Milan Richter (n. 25 iulie 1948, Bratislava, Slovacia) vine dintr-o familie marcată de holocaustul din al doilea război mondial. A absolvit liceul economic, studiile superioare, germană şi engleză la Universitatea „Comenius" din Bratislava. A lucrat ca redactor la mai multe edituri şi reviste, o vreme a fost liber profesionist, dedicându-se în principal traducerii. A avut interdicţie de publicare (1977-1986), iar în 1992 a intrat în diplomaţie. Din 1995 a fost angajat la Centrul Naţional pentru Literatură, în cadrul căruia a înfiinţat secţia SLOLIA a cărei menire o constituie propagarea literaturii slovace în străinătate, şi revista *Slovak Literary Review/ Revue der slowakischen Literatur*. Scurt timp a fost colaborator extern al Universităţii „Comenius". Din anul 2000 se ocupă de editarea de carte la propria editură, MilaniuM. A fost membru în diverse organizaţii de cultură şi scriitoriceşti din Slovacia şi alte ţări. Din 2017 e preşedintele clubului PEN în Slovacia. A participat şi la/ a organizat multe evenimente de natură literară. În 1969 a debutat cu proză şi ca poet, în 1970 a publicat primele traduceri (din poezia suedeză). Versurile sale traduse în limba germană au apărut prima dată în 1990. De atunci lucrările sale, poeme, piese, eseuri, convorbiri etc. au fost traduse în 34 de limbi de pe mapamond. **Poezia:** *Oglinzi de seară* (Večerné zrkadlá, 1973), *Harapnice* (Korbáče, 1975), *Polen* (Peľ,1976), *Loc sigur* (Bezpečné miesto,1987), *Rădăcini în aer* (Korene vo vzduchu, 1992), *Din spatele cortinelor de catifea* (Spoza zamatových opôn, 1997), *Înger cu pene negre* (Anjel s čiernym perím, 2000), *În mine templu dărâmat* (Vo mne zbúraný chrám, 2002). Un volum de poeme alese *Secrete deschise* (Tajomstvá dokorán, 2008; include şi un ciclu nou, *Haideţi, pornim*, (Poďte, vyrážame!) Volume apărute în traducere: *Die Wurzeln in der Luft* (Austria, 1992), *Roter i lufta* (Norvegia, 1996), *Five Seasons of Life* (Slovacia, ediţie în 6 limbi, 1998); *Vremeto, koeto razdava udari* (Bulgaria, 1999); *Cinci anotimpuri* (Pět ročních období, Cehia, 2002); *Masacru la Beirut* (Masaker v Bejrúte, Siria, 2002 – selecţie de poeme antiregim, în arabă); *Par-dessus l´épaule du poeme* (Luxemburg, 2005); *Înger cu aripi negre* (Anjel s čiernymi krídlami, Izrael, 2005); *El silencio de los árboles en Hyde Park* (Spania, 2007); *Pietre vii din fundul lacului* (Taiwan, 2010); *Înger cu aripi negre* (Macedonia, 2010). Milan Richter a tradus în slovacă 61 de volume de poezie, proză, literatură pentru copii şi tineret, 16 piese de teatru şi libret de operă, din mai multe limbi străine, şi multe alte texte literare, eseuri ş.a. apărute în reviste, antologii, culegeri, teatru radiofonic, emisiuni TV. De asemenea, a tradus în limbile cehă şi germană. Deţine numeroase distincţii şi premii obţinute în Slovacia şi în străinătate.

Dar sunt nevoit

N-aş vrea să fiu
o rândunică ce zboară deasupra întreprinderii Slovnaft,
un obleţ sub fabrica de celuloză din Ružomberok,
o veveriţă în pinii din Krkonoše,

n-aş vrea să trăiesc
printre şopârle care îşi muşcă coada de ieri,
printre brontozaurii care nici gând să dispară,
printre boturi de buldogi care vor să ne prindă pe mine,
pe tine ca pe nişte muşte,
nu aş vrea să îmbătrânesc
printre elefanţii care ne învaţă să zburăm,
printre melcii care ne poruncesc să alergăm,
printre şoimii care se joacă de-a delfinii,
nu aş vrea să respir
acelaşi aer otrăvit împreună cu balaurii bătrâni
care l-au otrăvit cu respiraţia lor,
nu aş vrea să beau
laptele subţiat cu apă al zilelor, împreună cu fraţii mamiferi
care, precum lipitorile, sug mâna
care a vrut să le ajute şi nu mai există,
nu aş vrea să mănânc
din castronul viitorului la un loc cu progeniturile
care visează doar vânătoare, pradă, sânge, putere,
pentru că sunt crescuţi de reptile, buldogi,
elefanţi zburători, balauri şi lipitori,
nu aş vrea să trăiesc, să îmbătrânesc,
să respir, să beau, să mănânc
şi să scriu poezii
în mijlocul acestei faune fantastice
unde rândunica, obleţul, veveriţa
şi poeţii
sunt pe cale de dispariţie...

Dar sunt nevoit.

25 decembrie 1988

Moarte subită
De ziua mea de naştere, arsă de soare, in plină vară,
toamna s-a aşternut subit pe străzile din Oslo.

Ploaia bătea în geamurile de la maşină
Furios, ca dorinţa din vintrele femeii frigide.

Apa rece a spălat găinaţul de pe capetele de bronz
ale bătrânilor bărbaţi muşchiuloşi din Parcul Vigeland.

Urmăresc o blondă cum linge înghețată pe băț
cu limba ei mică de catifea dar nimic în mine nu se mișcă.

Printre diplomații grizonați, fragili,
mă simt mai în siguranță decât documentele în seif.

(Tânărul ambasador mexican a luat avionul spre China
odată cu primele păsări călătoare.)

La mijlocul vârstei virile, patruzeci și cinci de ani,
toamna m-a doborât fără milă.

Ca o femeie uscată și greoaie.
Ca o *moarte subită*.

Oslo, 15 august 1993

Universul transmite căldură universului
Se apropie miezul nopții, febra crește către patruzeci,
fruntea copilului arată că trupul pierde bătălia…

Ghemuiți în colțul universului unde ajunge doar lumina
stelelor moarte.

Într-una din primele vieți ai fost argonaut,
ai navigat condus de strălucirea Berbecului în colaps.

Să atingi lâna de aur, să te încarci cu energia care să țină
pe durata vieților acolo jos în împărăția umbrelor…

Într-una din ultimele vieți ai fost astronaut,
l-ai privit pe Dumnezeu în ochii asemănători cu găurile negre.

Întinși în mijlocul Europei care se apropie
implacabil de țărmurile Africii.

A venit dimineața, soarele piaptănă părul copilului,
mercurul se teme să-și ia zborul, se ghemuiește în colț.
……
Radiezi și uiți repede
că te împuținezi, în acest fel
mențiî în mișcare
micul tău univers.

26 februarie 1997

În zonă totalitară

– Eclipsă de Soare, domnişoară?
– De ce nu? Cât?
– Aceşti ochelari speciali, o sută.
Fenomenul în sine e gratis.
În zona noastră durează două minute.
– Pentru asta sunt suficienţi ochelarii mei de soare.
Că doar întunericul vine şi pleacă, nu-i aşa?
– Numai că taman la miezul zilei. Se răceşte,
păsările îşi contenesc zborul, şerpii se retrag
în găuri, se ridică vântul. Drăguţo,
şamanii se pricep să scoată capital din asta.
Ei zic, plecaţi-vă capul, altfel
veţi orbi! Iar să-ţi faci rău ţie însuţi,
înseamnă blasfemie…
– Azi nu mai înghite nimeni aşa ceva.
– E suficient ca o singură rază să cadă
pe retină şi rămâneţi oarbă, credeţi-mă.
– Încercaţi să mă speriaţi, vreţi să faceţi un geşeft…
– Aduceţi-vă aminte de Perseu! Doar în oglinda
scutului de argint putea să privească
Meduza în toată monstruozitatea ei…
– Ştiu. Mă trag din neamul ei. Sunt
Eclipsa şi în zona aceasta
mă aflu doar în trecere,
lăsând
un mic frison…

Mons 2 august 1999/ Dunajská Lužná 11 august 1999

Rădăcini în aer

În aer, acolo rămân rădăcinile tale, acolo, în aer.
Paul Celan

– Încotro, domn' inginer, încotro, la morminte?
– La morminte, domnule vecin. Acolo e măicuţa,
şi fratele meu zace acolo şi nepoata nevesti-mi,
am înmormântat-o anul trecut, împlinise şaptesprezece,
leucemia. Dumneata, domnule vecin?
– Spre casă. Acum se întunecă devreme.
Iar eu prefer acasă…
– Aţi fost la morminte?

– Nu am morminte. Soţia m-a părăsit, demult,
după cum binevoiţi a şti, fiii mai sunt în viaţă,
dar departe, în Canada, da, da, în Canada…
Nu am morminte...
– Dar măicuţa, tăicuţul, fraţii,
bunicii, unde sunt înmormântaţi?
– În aerul din Oswienczym, acolo,
îşi dorm somnul în văzduh.

1979

Când cobori către mine printre animale de pradă
(o polemică cu poemul)
Recunosc cu aproximaţie clipa
când te deschizi.

Când spui *Vino, am deschis,*
dar mai e întuneric, peste tot, fiarele dorm
în şanţ şi podul mobil încă
nu a fost coborât.

Ştiu cu aproximaţie ce aduc
cu aproximaţie bănuiesc ce rămâne din asta.

Ce rămâne din făină şi chinuri măcinate
în camera de tortură a inimii.
Ce rămâne din struguri şi orori frământate
în piua micii mele istorii.

Ştiu, cu aproximaţie,
bănuiesc, cu aproximaţie,
când cobori către mine printre
felinele adormite.
Ştiu, cu aproximaţie,
din ce struguri…

Însă muchia vârfului ultimei săgeţi,
până să ajungă, în singurătatea asta, la ţintă,
e precisă şi cumplită.

Versiunea în limba română de **DAGMAR MÁRIA ANOCA şi LUCIAN ALEXIU**

Erik ONDREJIČKA

Erik Ondrejička, poet, s-a născut în 1 mai 1964 la Bratislava. Absolvent al Facultății de Construcții a Universității Tehnice Slovace din Bratislava, specializarea geodezie și cartografie. Din 1986 lucrează în domeniul cadastrului de imobiliare și crearea reglementărilor tehnice aferente. În anii 2012 – 2016 a fost șeful cadastrului central. Este membru al Centrului slovac PEN și al Clubului Scriitorilor Independenți. În anii 2010 – 2015 a fost membru al comisiei pentru granturi a Ministerului Culturii din Republica Slovacă pentru literatură și cultura cărții. Între anii 2016 – 2017 a făcut parte din comisia de expertiză a Fondului pentru Sprijinirea Artelor. Din 2016 este membru al consiliului administrativ al Academiei de Arte. **Poezie**: *Pe partea interioară a pleoapelor*, 2004; reeditat 2011); *Dansul fulgilor vesperali* (2006); *5 perfecțiuni și alte poeme* (2008- CD montaj poetico-muzical în colaborare cu muzicianul Miloš Železňák); *(e)Pigrame*, 2009 cu ilustrații de Ivan Popovič; *Ce se ascunde în creion- despre animale și despre Zuzka* (2009 –versuri pentru copii); *Ochi și rime- Cântece nocturne ale orașului de piatră* (2010); *Proglas* (colaborare la antologia de traduceri și interpretări ale poeziei alături de Konštantín Filozoful, E. Pauliny, V. Turčány, Ľ. Feldek, J. Buzássy, K. Džunková, M. Haugová, D. Hevier, R. Jurolek, J. Kuniak, A. Ondrejková, D. Podracká, J. Zambor. 2012); *Krajina Diamantov – Land of Diamond*s, volum poetic bilingv, 2014, ed.a II-a 2018); *Alfabetarii* (2014, carte pentru copii, ilustrații Barbora Paulovičová); *Spune doar un cuvânt* (2018). **Volume traduse și prezențe în antologii în alte limbi**: *Crna violina* (antologie de poezie slovacă în limba croată, 2009); *The Language of Birds* (antologie, 77 de poeți de pe cele 5 continente, Uzbekistan, 2012); *Rekata i Tretijat í brjag* (antologie de poezie contemporană slovacă în bulgară, 2018); *Most z veršů* (Punte din versuri, 10 poeți slovaci, 10 poeți cehi contemporani, 2018); *Korene* (antologie de poezie cehă și slovacă, 2018); *World Poetry Almanac 2017-2018* (100 de poeți contemporani din 70 țări, în engleză, 2018). A primit diverse premii în țară și peste hotare.

Porumbelul

În curtea care se micșorează se văd
pereții jerpeliți care dispar
bolta coboară
și cum se întâmplă uneori la întunecare
și în spatele lucrurilor

În seara aceea nu aveam minge
Și jucam fotbal
cu o cârpă înnodată

Curtea o străbate cu ochelari tari
imaterial își târșâiește picioarele bătrâna
doamnă Furčáková

Nu loviți porumbelul! Nu dați cu piciorul în porumbel
Strigă cu voce slabă în clipa
când reușesc să trag o pasă înaltă

Cârpa zboară până în amurgul de antracit
la înălțime se deznoadă
și precum o pasăre
căreia tocmai i-au crescut aripi
planează încetinit
până când aidoma unei umbre se așază
pe creanga groasă
a castanului înflorit

Și-a luat zborul!
strigă cu ușurare doamna Furčáková
și târșâindu-și picioarele se întoarece în copilărie

Deja de atunci trebuia să știu
că niciun poem din lume
nu va fi o fițuică despre
cum să trăiești

Apel
Acesta este un apel
către toate stațiile

Dacă cineva din întâmplare
aude această înregistrare
zbor printr-un
întuneric absolut negru
fără să-mi deau seama de direcție
spațiu
și timp

Îndrept un apel către toate stațiile

Zbor printr-o singurătate infinită
și sunt mortalitate/ efemeritate
transformată în cuvinte

Nu știu
unde a început această misiune

și care îi este scopul
dar țin minte numele meu

mă cheamă poezie

Cu pană de pasăre
Ce păcat
că nu se mai scriu poemele cu pană de pasăre

Poate ar fi în ele mai mult vânt
care asemeni amurgului zboară dincolo de orizont
și pe urmă se întoarce înapoi
precum ceva din depărtări
din înălțimi
și din adâncul lucrurilor
pentru care nu există cuvinte

Ceva
care cu ușurință și cu precizie
se lasă pe apă
și se unește cu cântecul
în care tocmai atunci se plimbă marea

Dacă cuvintele ar trece print-o pană de pasăre
poate ar intra în ele ceva din cer
ceva de preț
ce nu pune la îndoială nici omul

Fisura

Nu există loc care să nu vă vadă. (Rainer Maria Rilke)

O examinați
și pare în ordine
pentru siguranță vă mai uitați din nou
și descoperiți o fisură

Intrați în ea
și e atât de uriașă
încât vă ia cu amețeală

Totul se află în ea

de ce vă amintiţi
şi lucruri şi oameni
care ar trebui să fie morţi

Până staţi în cumpănă
dacă nu ar fi bine să vă întoarceţi
deschizătura se pierde

Rătăciţi prin acele spaţii
ca prin vis
Strigaţi
dar propriile cuvinte se întorc ca în ecou
Emiteţi semnale
Dar după o vreme din depărtate
puţin modificate înapoi vin

Căutaţi drumul spre afară
Şi găsiţi o altă fisură
Dar după ea este totul la fel

Nimic nu v-a prevenit
Nicio culoare bătătoare la ochi
A broaştelor otrăvitoare
Clinchetul de după deschiderea gurii
Nici tabela
De aici nu mai este drum înapoi

Ştiţi doar
că e ceva paralel
şi infinit
de unde nu există întoarcere
şi ce vă schimbă încet
pentru o culegere neterminată
în care aţi intrat
prin fisura din sine

Pe partea interioară a pleoapelor
Asemeni poetului orb
citesc când îmi scrii
ceva pe tăinuite
pe partea interioară a pleoapelor

între legende neterminate
şi hărţi străvechi dezmembrate
degeaba caut în ele
cele ce ne neliniştesc atâta
la întrebările la răspunsurile ineexistente
referitor de unde a apărut
şi unde ajung toate acestea
şi ce e în faţă
şi ce e în spate
când pătrundem în vise prin porţile interzise
şi de ce e atât de minunat să fii mortal
din piele sensibilă
din ţesuturi moi
şi oase dure
când împingem visele în durerosul
prezent

Aidoma poetului orb citesc în ochii închiţi
versurile care degetelee tale ni niciodată
nu vor termina
sunt infinite ca marea şi undele sale umede
sunt infinite ca marea iar
undele sale umede
nici eu dorinţa ta nu voi împlini pe de-ntregul niciodată

Încă o tentativă pentru Euridice
Lăsaţi-mă un moment la voi
pe locul
unde nimic nu deranjează
repaosul morţilor
unde nu porneşte timpul
şi nu se pierd cuvintele buneivestiri
pe locul
unde infinita suprafaţă a universului
se evaporă încet întru perfecţiune

Promit
că la înapoiere nu întorc capul înapoi

Versiunea în limba română de **DAGMAR MÁRIA ANOCA şi LUCIAN ALEXIU**

POEZIE DIN ISRAEL

Tali COHEN SHABTAI

Poeta născută la Ierusalim în Israel în 1980 a început să scrie poezie de la vârsta de 6 ani și a fost o excelentă studentă la litere. Și-a publicat impresiile în revista școlii, apoi, la 15 ani, în reputata revistă de literatură „Moznayim" i-au apărut trei culegeri de poezie: *Violet diluat în negru dens*, bilingv, 2007, *Protest*, bilingv, 2012, *Nouă ani departe de tine*, 2018. Primele două culegeri sunt în ebraică și engleză, iar a treia *Nouă ani departe de tine*, va fi publicată în străinătate. A locuit în Norvegia la Oslo și în SUA. Tali a studiat la David Yellin College of Education, obținând diploma universitară de ciclul întâi. Este membră a Asociației Scriitorilor Ebraici, și a Asociației Scriitorilor Israelieni. În 2014 a luat parte, printre altele, și la un documentar norvegian despre viața poeților, intitulat „The Last Bohemian" – „Den Siste Bohemien", care a fost proiectat pe marile ecrane din Scandinavia.

Ca o terapeută

A simula rolurile în cugetul meu – la adăpostul unor texte
Nicicând scrise, în privința celei extenuate ce sunt.

Ea se străduiește să-mi preamărească durerea
În lucrările repauzate prematur
Pe rafturile librăriilor
Unde primii sunt burghezii care să profite
De povestea cu zâne apărută în ediția de vineri
A unei reviste de stânga

-Ea cutează să mă înfrumusețeze prin
Cea mai măruntă analogie cu poeții dispăruți
Care au scris cele mai bune comedii
Ale vieții lor
Fecioare tipărite într-un fals orgasm
Deznodându-se
Precum proprii călăi

Dar ea, ea trebuie să fie –avertizată! (Este o poziție statică)

„O femeie care se rătăcește,
Pierdută
În traducere
N-o să fie nicicând vătămată
de două ori,
oricum, nu în acest scenariu"

(din culegerea de poezii *Protestation*)
Versiune în limba română **Geo VASILE**

POEZIE ŞI INTELIGENŢĂ

Dragoș COJOCARU

Inteligenţă şi inteligenţe în *Divina Comedie*

În operele complete ale lui Dante, spre deosebire de „intelect", „inteligența" prezintă un număr mai redus de ocurenţe, majoritatea acestora înregistrându-se în operele sale de factură teoretică şi filosofică. Urmând demersul nostru de analiză contrastivă a principalelor traduceri ale *Divinei Comedii* în limba română, vom avea în vedere întrebuinţările vocabulei (it. *intelligenza*) în originalul dantesc şi apoi, contrastiv, în tălmăcirile integrale realizate de George Coşbuc şi de Eta Boeriu. Ca şi în alte cazuri, termenul vehiculează semnificaţii distincte în împrejurări distincte, cu toate că, firește, nu se îndepărtează niciodată de sensul principal, cuprins şi dictat de propria sa etimologie (lat. *„ínter* sau *íntus* + *lègere*, de unde *intellègere* şi apoi *intellègere*).

Urmând selecţia efectuată de *Enciclopedia Dantesca*, într-o variantă mai veche şi mai concentrată (Hoepli, Milano, 1896), o selecţie ordonată în funcţie de aceste accepţii, găsim că un prim sens al cuvântului, acela de „facultate în general", este folosită de Poet în *Par*. I, 119, iar contextul (vv.118-120) este următorul: „*né pur le creature che son fore/ d'intelligenza quest'arco saetta,/ ma quelle c'hanno intelletto e amore*". O tălmăcire literală a acestei terţine ar putea suna astfel: „şi nu doar pe creaturile care sunt lipsite/ de inteligenţă acest arc le săgetează,/ ci [şi] pe acelea care au intelect şi iubire". Metafora arcului care săgetează este elucidată de Natalino Sapegno într-o notă de subsol care ne scuteşte de lungirea discursului. Arcul este „ordinea providenţială" iar săgetarea transpune figurativ „orientarea către o anumită finalitate": aşadar, providenţa are în vedere (înzestrând cu instict) nu numai creaturile iraţionale, ci şi pe îngeri şi pe oameni, care, aşa cum poetul diferenţiază în al treilea vers al terţinei citate, sunt înzestrate cu intelect şi cu iubire (unde, explică Sapegno, „*Amore* trebuie înţeles aici în sensul de «iubire spirituală şi electivă», care comportă o alegere conştientă şi le este proprie fiinţelor raţionale, la care capătă numele de voinţă". În sfârşit, criteriul de diferenţiere dintre îngeri şi oameni, pe de o parte, şi creaturile iraţionale, pe de cealaltă parte, este dotarea celei dintâi, duble categorii, cu inteligenţă şi cu voinţă. Însă instinctul, spune Dante, caracterizează deopotrivă toate creaturile.

Iată cum sună terţina respectivă în tălmăcirea lui George Cosbuc: „şi nu numai făpturi cari n-au a lor/ pricepere,-acel arc le-mpinteneşte,/ ci şi făpturi cari minte au şi-amor". Lăsând deoparte savoarea poetică proprie iscată de verbul „a împinteni", Coşbuc echivalează, tot aşa, intelectul prin „pricepere", care sună bine dar nu are greutate filosofică, după care lărgeşte semantic

inteligenţa la „minte", lăsând „amorul" (ca şi în textul-sursă) în grija comentatorilor.

Eta Boeriu traduce după cum urmează: „Săgeata lui şi-n cel ce minte n-are/ la fel loveşte ca şi-n cel ce simte/ iubire-n piept şi-a cugeta e-n stare". Aici, arcul dispare: totuşi, fără o pierdere semnificativă, întrucât metafora săgetării se păstrează, iar traducătoarea explicitase subiectul (concret: instinctul) în terţina precedentă. Ea se detaşează de filosofia dantescă prin interpretarea sentimentală explicită a iubirii (simţirea ei în piept) şi prin lărgirea semantică a intelectului la cuget, prin care se poate spune că nuanţează, oarecum benefic, lectura mai generică lui Coşbuc. Marea pierdere din traducerea sa rezidă în sintagma „cel ce minte n-are", prin care pare să reducă termenii discursului dantesc la o disociere între oamenii înzestraţi cu minte şi iubire şi cei lipsiţi de aceste însuşiri, lăsând astfel pe dinafară atât îngerii, cât şi creaturile iraţionale.

Inteligenţa care desemnează operaţiunile desfăşurate de intelect figurează în *Purg*. XXV, 83, în contextul imediat al aceastei terţine (82-84): „*l'altre potenze tutte quante mute;/ memoria, intelligenza e volontade/ in atto molto più che prima agute*". Pentru înţelegerea acestei strofe, avem nevoie de lectura terţinei anterioare, unde Poetul vobeşte de momentul morţii (el spune că parca Lachesis nu mai are fir de tors), când sufletul de desprinde de trup, ducând cu sine, potenţial, facultăţile umane şi divine. Dar, precizează terţina pe care o analizăm, primele, cele omeneşti (despre care ştim că sunt cea vegetativă şi cea senzitivă) rămân „mute", sau, în expresia lui Sapegno, „inerte, adică pur potenţiale". Dimpotrivă, facultatea îngerească, cea intelectivă, „în tripla ei manifestare (ca memorie, inteligenţă şi voinţă), în act devine mai acută, pentru că nu mai este împiedicată de limitele trupeşti".

George Coşbuc rămâne fidel opţiunii deja practicate („minte" pentru „inteligenţă"), cu scurgerea semantică de rigoare, el mai operând o reducere, prin explicitarea (la Dante era „celelalte") exclusivă a senzitivului şi eliminarea, ca atare, a componentei vegetative; altminteri, păstrează metafora „muţeniei" şi, în rest, echivalează cristalin: „Puterile din simţuri stau ca mute;/ memoria, mintea, vrerea i-au rămas/ şi-n actul lor cu mult sunt mai acute".

În terţina precedentă, după ce respectase imaginea mitologică a lui Lachesis, Eta Boeriu disociase sintatico-morfologic şi metafizico-metaforic, între cele omeneşti şi cele divine: „puteri umane, dar şi foc divin". Terţina în discuţie sună astfel: „Rămân ca mute celelalte-n tine;/ ci amintirea, mintea şi voinţa/ se-ascut când sânge nu mai curge-n tine". În această versiune, metafora muţeniei este înlocuită, fără mare scofală, prin comparaţia care, la Dante, era implicită. Memoria este tradusă prin „amintire", înţeleasă, prin bunăvoinţă, ca facultate şi nu ca un element anume dintr-un tezaur de conţinuturi mentale depozitate. Inteligenţa este echivalată, de aceasta dată, prin „minte", ca la Coşbuc, accentuarea comparativului („mult mai ascuţite") se

pierde, iar precizarea „când sânge nu mai curge-n tine" constituie un aport, dictat firește de dificultățile echivalării metrice, dar tautologic în raport cu formularea mitologică greco-latină precedentă și vulgarizant în raport cu exigențele stilului înalt în care discursul metafizic se desfășoară în principiu.

O a treia categorie semantică este reprezentată de „inteligențele separate", numite pur și simplu „Inteligențe", care, potrivit explicației sumare din *Enciclopedia Dantesca*, „sunt substanțe spirituale fără corp și fără materie, Spirite [situate] deasupra omenescului". În axcest sens, Dumnezeu însuși este „Inteligența supremă". În acest sens, de exemplu, în *Par*. II, 136 și urm., citim după cum urmează: *„così l'intelligenza sua bontate/ multiplicata per le stelle spiega,/ girando sé sovra sua unitate*". Termenul de comparație stă în terțina precedentă, unde se spune cum, în corpul omenesc, sufletul este unul singur, dar se desfășoară în diversele organe specifice în fucție de diferitele potențe. La fel, în formularea lui Natalino Sapegno: „inteligența care mișcă cerul înstelat își manifestă virtuțile împărtășind-o multiplicat în astre, adică producând în aceste virtuți diverse, deși rămânând în sine una și aceeași". Această explicație poate ține locul traducerii literale. George Coșbuc e tenace în opțiunea terminologică și traduce astfel: „Suprema minte a-dânsei bunătate/ prin stele astfél și-o-mparte înmiită,/ etern rotind în propria-i Unitate". Se observă din capul locului precizarea dumnezeiască absentă în contextul dantesc („Suprema minte"), întrebuințarea populară a pronumelui personal (și personificant) „dânsa" în genitiv, hiperbolizarea „multiplicării" prin adverbul „înmiit", precum și adaosul (benign) constituit de adverbul „etern", care nu prejudiciază, ci eventual, întărește datele cosmo-metafizice ale discursului.

În traducerea acestei terține, Eta Boeriu își diversifică încă o dată spectrul opțiunilor lexicale (de această dată, „înțelepciune" pentru „inteligență"), opțiuni dictate, pe semne, mai curând de dificultățile întâmpinate pe parcurs decât de coerența unui program terminologic, și tălmăcește astfel: „la fel înțelepciunea-n părți egale/ luminilor se-mparte însutit,/ păstrând conștiința unității sale". Părțile egale propuse de traducătoare contrazic specificitatea distribuției virtuților din metafizica scolastică vehiculată în original; stelele lui Dante devin, metaforic, lumini; însutirea ca hiperbolă a multiplicării e mai cuminte, dar mai puțin elocventă la scară cosmică decât înmiirea lui Coșbuc (fatalul înaintaș, de la care, cel mai probabil, provine sugestia); în fine, rotirea este înlocuită printr-o „conștiință" ce nu ar mai putea fi înțeleasă, în contextul imediat, altfel decât ca un atribut sau ca o componentă a „înțelepciunii" care constituie subiectul discursului, ceea ce nu oferă un model limpede de organizare a „minții" divine, pe lângă faptul că metrica versului se prelungește cu o silabă (reparația ar putea veni doar prin lectura, forțată printr-o sinereză: „conștința").

Cea de-a patra şi ultima accepţie a termenului „inteligenţă" pe care o avem în vedere în această lectură contrastivă a traducerilor româneşti ale *Divinei Comedii* este rezumată astfel de *Enciclopedia Dantesca*: „Inteligenţe sunt numite în mod specific Îngerii". Exemplul de analizat provine din *Par*. XXVIII, 76-78 şi sună în felul următor: „*tu vederai mirabil consequenza/ di maggio a più e di minore a meno/ in ciascun cielo, a sua intelligenza*". În această explicaţie oferită de Beatrice călătorului astral, este vorba de raportul direct proporţional (numit în text „consecvenţă") dintre dimensiunea cosmică şi viteza de rotaţie a cerurilor concentrice, pe de o parte, şi intensitatea benefică a virtuţii îngereşti (numită aici „inteligenţă) de care cerul respectiv depinde. Aşadar, într-o traducere literală: „tu vei vedea o minunată proporţie/ de la mai mare la şi mai mare şi de la mai mic la şi mai mic/ în fiecare cer, faţă de inteligenţa sa" (unde, încă o dată, inteligenţa desemnează o categorie angelică. În această situaţie metrico-semantică, George Coşbuc optează pentru echivalarea „consecvenţei" danteşti printr-un neologism de parfum juridic („conivenţă", pentru exprimarea „acordului", a „potrivirii") şi redistribuie termenii paralelismului din versul al doilea într-un chip mai complicat decât originalul, după care metaforizează cerul din explicaţia teologico-astronomică a Beatricei prin adesea de el folositul „crug". Rezultatul efortului coşbucian sună astfel: „tu vei vedea ce-adâncă-i conivenţa/ de mare-ori mic şi mult ori mai puţin/ în orice crug cum are-inteligenţa". Şi iată-l pe Coşbuc renunţând, în sfârşit, la termenul „minte" pentru mai aplicat teologicul „inteligenţă".

Eta Boeriu, care pare să creadă, în terţina precedentă, că rotunjimea, nu dimensiunea „subtanţelor" este obiectul simplei aparenţe, traduce terţina cu o limpezime a frazei (tot aparent) superioară faţă de rezultatul ilustrului antecesor: „vedea-vei potrivire-ntre mărimea/ fieştecărui cer mai mic sau mare/ cu-nţelepciunea lui şi profunzimea". Fireşte că „înţelepciunea" din limba română provine, la urma urmei, în lunga ei poveste, tot din acel *înter-lègere* din care se trage şi „inteligenţa", ceea ce ar putea justifica această opţiune la o primă privire, care însă cedează locul specializării termenului în domeniul omenescului, prin îndătinata sa utilizare, care îl îndepărtează de precizia terminologică a discursului teologal scolastic practicat de Dante pe urmele lui Toma din Aquino. În acest context metafizic, mai vechea noastră „înţelepciune" nu mai poate înlocui mai noua, dar mai adecvata „inteligenţă". În plus, în tălmăcirea Etei Boeriu, „profunzimea" adăugată de traducătoare pare să caracterizeze, prin întărire, într-o descriere psihologizantă, tocmai această „înţelepciune" înţeleasă ca însuşire mentală. Dacă, însă, ea se referă la adâncimea fizică a cerurilor sondate vizual de astro-călătorul Dante dintr-o poziţie retrospectivă (el aflându-se, în momentul respectiv, aproape de finalul călătoriei, deci cât se poate de departe de centrul cosmic constituit de Pământ), atunci această „profunzime" (în fapt, distanţa dintre ultimul cer, de unde se priveşte, „de sus", şi primele ceruri din jurul globului pământesc, către

care se priveşte, „în jos"), este incorect introdusă, deoarece, din punctul de observaţie, ea este, tocmai, invers proporţională cu intensitatea inteligenţelor ce guvernează respectivele ceruri.

Pentru o extensie – mai întâi problematică, însă în cele din urmă lămuritoare – a discursului conceptual, scolastico-metafizic, asupra terminologiei danteşti legate de intelect şi de inteligenţă, trimiterea necesară este către lucrarea doctrinară *Convivio*, apărută în limba română sub titlul *Ospăţul*, în traducerea semnată de Oana Busuioceanu, cuprinsă în volumul de *Opere minore* ale lui Dante Alighieri, cu o introducere, tabel cronologic şi note introductive de Virgil Cândea, la Editura Univers în anul 1971.

Bibliografie esenţială:

Dante: *Divina Commedia*, introduzione di Italo Borzi, commento a cura di Giovanni Fallani e Silvio Zennaro, Roma, Newton-Compton, 1996[2];
Dante: *La Divina Commedia* [3 vol.: *Inferno*; *Purgatorio*; *Paradiso*], a cura di Natalino Sapegno, Firenze, La Nuova Italia, 1985[3];
Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în româneşte de George Coşbuc, Bucureşti, ESPLA, 1954; 1956; 1957;
Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în româneşte de Eta Boeriu, Bucureşti, Minerva, 1982.

Daniela ANDRONACHE

Ironie, inteligenţă şi rafinament de spirit în poemul *Don Juan* de George Gordon Byron

George Gordon Byron, născut la Londra în 1788, a scris poezie, dramaturgie, memorialistică şi epistole. Este unul dintre poeţii de seamă a celei de-a doua perioade a romantismului englez alături de Shelley şi Keats, iar după unii critici, lordul Byron este cel mai important reprezentant al romantismului britanic în genere. Cu toate acestea, în timpul vieţii el nu s-a bucurat de aprecierea confraţilor din Anglia natală pe care o părăseşte definitiv în 1816 după divorţul de soţia sa, Annabella Milbanke.

Critic acerb al monarhiei pe care o vede ca pe un factor de oprimare şi adept al valorilor umanităţii – în special al libertăţii, Byron foloseşte din plin în poemele sale elemente de satiră îndreptată împotriva mai marilor vremii sale şi a realităţilor social-politice create de aceştia.

Faima căpătată în urma publicării vastei sale opere literare, intensa activitate depusă în slujba dreptăţii sociale şi a libertăţii unor popoare oprimate – a fost implicat în mişcarea revoluţionară a Carbonarilor din Italia

împotriva dominației austriece și în lupta poporului grec de eliberare de sub ocupația otomană – nu reușesc să îl reabiliteze în ochii autorităților engleze nici în momentul morții sale care se produce în 1824 în Grecia la Missolonghi. Astfel, în timp ce în Grecia la moartea poetului sunt organizate funeralii naționale, fiind considerat un adevărat erou de către greci, autoritățile engleze refuză să îl înmormânteze în Colțul Poeților din Catedrala Westmisnter Abbey.

Poemul epic *Don Juan* aduce în atenția cititorilor figura unui erou reprezentat în numeroase legende populare ce a luat ființă sub pana dramaturgului spaniol Tirso de Molina care în 1630 publică piesa *Seducătorul din Sevilia*. Ulterior, Don Juan devine un personaj arhetipal al literaturii universale și nu numai. Figura lui este prezentă atât în creațiile literare ale altor scriitori cât și în opere muzicale, filme, povestiri.

Acest poem neterminat, care constituie expresia maturității poetice și cel care desăvârșește opera lordului Byron, este compus din 17 cânturi, poetul decedând la scurt timp după ce a scris cântul al XVII-lea. Figura centrală și liantul celor 17 cânturi este tânărul Don Juan care, cu voie sau fără voie, se implică în aventuri amoroase cu consecințe nu întotdeauna faste.

În Cântul I, neexperimentantul Don Juan în vârstă de 16 ani cade în mrejele unei femei căsătorite de 50 de ani, doña Julia, care, până la un punct, reușește să anihileze suspiciunile gelosului ei soț, don Alfonso. Dragostea pătimașă a celor doi este descoperită în cele din urmă de soțul încornorat. Acesta, după un scandal monstruos, divorțează, iar doña Julia este trimisă la mânăstire, pierzându-și onoarea, rangul și poziția socială. Tânărul amorez nu scapă nici el nepedepsit, fiind trimis de augusta lui mamă, doña Inés, într-o călătorie inițiatică pe mare.

În prima parte a cântului, poetul face o prezentare a tînărului Juan și a părinților lui, insistând, cu umor și vervă satirică, pe personalitatea puternică a mamei ce își eclipsează soțul, pe don José, prin cultura sa „remarcabilă" și prin virtuțile pe care și le cultivă cu religiozitate: „Vorbind de mama lui, cărturăreasă/ Ce-i făcea praf pe învățați, căci ea/ Grăia orice creștină limbă – aleasă./ I-a egalat virtutea ei cîndva/ Doar mintea-i ageră și curioasă,/ Încît chiar cel mai bun o pizmuia,/ Simțînd că ea-l întrece orișicînd,/ Prin cunoștințe, fapte, vorbe, gînd."[1]

Poetul continuă prezentarea doñei Inés, exprimându-și vădit, plin exclamații pline de ironie, așa-zisa admirație pentru mintea ei „ageră și curioasă" cu care memora mii de pagini din opera dramaturgilor spanioli, cu care a pătruns tainele matematicii și a deprins limbile clasice – latina, greaca și ebraica: „Ce cap avea! Știa pe din afară/ Pe Calderon; din Lope, mare parte,/ De ajuta actorii cînd să sară/ Cîte-un pasaj din rol, nestînd de-o parte./ N-avea nevoie ea, odinioară,/ Ca noi, de ale lui Feinagle arte;/ În fața ei închidă-și

[1] Byron, *Opere,* vol. 3, trad. de Aurel Covaci, Editura Univers, București, 1987, p. 17

prăvălia,/ Căci versuri nu ştia ca ea, cu mia!// Ce tobă mai era la matematică!/ Şi, ca virtute, cît de magnanimă!/Cu duh vorbind, (arar) părea o attică;/ Grav cînd vorbea – era ceţos-sublimă./Era,-n capot de tul, în zori, simpatică,/ Iar seara, în mătăsuri mai intimă;/ Dar vara,-n rochie de muselină?!/ Ce mai! Era superbă şi divină!// Ştia latina – Tatăl Nostru, parcă,/ Şi greaca – alfabetul, mi se pare./ Citea romanţuri franţuzeşti, măcar că vorbea pocit şi n-avea grijă mare/ Cînd da, vorbind pe limba ei s-o-ntoarcă;/ Oricum, vorbea-ncîlcit, dar cu ardoare,/ Şi teoremă-i era orice gînd,/ Mister prin asta frazelor ei dînd."[1]

Cu mintea ei iscoditoare şi fecundă, doña Inés era preocupată şi de lingvistică comparată precum şi de dimensiunea spirituală a existenţei: „Murea după engleză şi ebraică,/ Găsind asemănare între cuvinte,/ O, nu în cărţi cu-nvăţătură laică,/ Ci-n rugăciuni şi în litanii sfinte./ Zicea ea că-n ebraica arhaică, (Grozav de ageră era la minte!,)/ Cuvântul binecunoscut *Eden*/ E-asemeni englezescului *Good damn*!"[2] Deşi „mirosea a rugi precum o stareţă"[3], doñei Inés nu îi scapă nici înjurăturile uzuale englezeşti. Astfel, aceasta echivalează semnificaţia cuvântului de origine ebraică *eden* (paradis) cu înjurătura englezească *good damn* pe baza faptului că aste cuvinte rimează.

Don José nu împărtăşeşte preocupările intelectuale ale soţiei sale, nu are „nimic comun/ cu-nvăţătura-şi-nvăţaţii", nu are rafinamentul de spirit al doñei Inés, are în schimb o mare slăbiciune pentru sexul frumos: „El, muritor de rând, n-avea nimic/ Comun cu-nvăţătura-şi-nvăţaţii/ Şi nu credea c-o supără un pic/ De cap de-şi face, cum mai fac bărbaţii,/ Dar oamenii, ce bagă câte-un ic/ Să-ţi spargă căsnicia, ca turbaţii/ Bârfeau că are *una,* alţii *două…/* Dar una-i prea de-ajuns- şi-n casă plouă."[4] Doña Inés, conştientă de calităţile sale şi cunoscând apucăturile soţului ei, nu poate lăsa lucrurile în voia sorţii. În strofa următoare, poetul aduce din nou în discuţie, cu talent şi ironie, inteligenţa şi înţelepciunea soţiei: „Doña Inés îşi preţuia, pe drept/ Şi după merit, toate calităţile,/ Dar nici dacă eşti sfînt şi înţelept/ Să-nduri, ah, nu poţi imoralităţile./ Iar ea, amestecînd în cap deştept/ Închipuirea cu realităţile,/ Arareori scăpa prilejul care/ Făcea să-şi prindă soţul la strâmtoare."[5]

După decesul soţului, doña Inés ia pe umerii săi întreaga responsabilitate a creşterii şi educării micului Juan. În concepţia mamei, această nobilă misiune nu se poate desfăşura oricum, ci numai sub auspiciile sfintei învăţături şi a credinţei creştine:" Cum testament sărmanul nu lăsase,/ Juan cel mic era moştenitor/ De datorii, procese, bîrfe, case,/ Promiţătoare, cît era minor,/ În vrednicele mîini şi drăgăstoase/ De mamă, înger bun,

[1] Ibid., p.17-18
[2] Ibid.,p.18
[3] Ibid., p.19
[4] Ibid., p.20
[5] Ibid.

ocrotitor,/ Căci cînd sînt singuri pruncul şi o mamă,/ Mai bine-i el crescut, de bună seamă./ (...)/ Dar mai întîi nutrea dorinţa, fala/ De a-l vedea de dascăli învăţat/ Strict să respecte-n viaţa lui morala./ Voia să vadă ea, neapărat,/ Ce lecţii i se dau, cum stă cu şcoala./ Ştiinţe, arte, totul minunat/ I s-a predat, dar ea găsi cu cale/ Să n-afle de Ştiinţe Naturale./ Limbi (mai cu seamă moarte) şi oculte/ Ştiinţe, ce de viaţă sînt departe,/ Tot ce creară minţi deştepte, culte/ Putea să-nveţe, şi-orice fel de arte,/ Dar chestii bune pentru minţi adulte/ Să nu cumva să afle dintr-o carte./ Citească despre Roma, despre Grecia,/ Dar nu cum se perpetuează specia."[1] Temându-se ca fiul ei să nu capete apucăturile tatălui său, doña Inés manifestă o grijă excesivă faţă de orice ar putea să corupă şi să pervertească mintea şi sufletul tânărului Juan. Calea credinţei este singura care îl poate feri pe fiul ei de orice lucru vătămător. Prin urmare, grijulia mamă îl îndeamnă pe Juan să citească de zor rugăciuni, predici şi vieţile sfinţilor. Însă nu orice carte de rugăciuni este potrivită pentru fiul ei, ci numai aceea care nu conţine imagini ce ilustrează desfrâul: „Chiar cartea lor de rugăciuni ce scene/ Avea pe ale filelor chenare,/ Aşa cum cei vechi doar făceau desene/ Spre a arăta ce-i aia dezmăţare!/ Cînd omul se ruga, ah, ce gheene/ Îl ispiteau! Însă cu grijă mare/ Inés această carte şi-o păstrase/ Şi-o alta tînărului fiu îi dase.// Citea Juan omilii, rugi şi vieţi/ De Sfinţi Jeromi şi Chrisostomi, cu droaia,/ Şi nu constrîns cumva, ca alţi băieţi,/ Ci căutîndu-i crezului văpaia./ Dar sfinţii pomeniţi sînt nişte bieţi/ Pe lîngă Augustin, şi tocmai de-aia,/ Că ăsta, în *Mărturisiri,* te face/ Să-i pizmuieşti păcatele – şi pace!// Mămica-i ascundea şi-această carte,/ Şi-i dau dreptate întru educaţie./ Nici nu-l lăsa de ochii ei departe,/ Iar slujnicele dînsei vreo tentaţie/ Nu inspirau, fiind bătrîne foarte./ De le schimba, o hîrcă de senzaţie/ Ar fi adus în loc, ca-n vremea fastă/ Cînd don José trăia...Măi, ce nevastă!"[2] Cu o asemenea grijă stăruitoare ca fiul ei să deprindă cea mai aleasă educaţie, este de la sine înţeles că tânărul Juan înainta pe calea credinţei şi a învăţăturii ca nimeni altul de vârsta lui: „Juan creştea-ntru bună-cuviinţă:/ La şase ani – era încîntător; / Ghiceai, la zece, fără străduinţă,/ Că fi-va un bărbat fermecător./ Ce studios era întru credinţă,/ Pe drumul drept spre ceruri suitor,/ Căci sta juma de zi cu confesorii/ Şi,-n rest, cu mama şi cu profesorii!"[3] Doña Inés nu putea fi decât mândră şi bucuroasă că eforturile ei au dat roade şi că progenitura sa, prin inteligenţă şi educaţie, stârnea încântarea oricărui om care îl privea: „La şase ani era o încântare;/ La doişpe – frumuşel şi cuminţel;/ Ca prunc, era sălbăticuţ, dar tare/ S-au străduit a-l îmblânzi pe el,/ Şi-au izbutit – sau, cel puţin, se pare,/ Căci mama se fălea acum, cu zel,/ Cît de deştept învaţă, cu temei,/ Cuminte-n toate, filozoful ei."[4]

[1] Ibid., p. 25
[2] Ibid., p. 26-27
[3] Ibid., p. 27
[4] Ibid.

Timpul trece, iar copilul Juan devine un adolescent plin de frământări şi de simţăminte stranii şi necunoscute de care mama lui nu avea nici cea mai mică cunoştinţă. Cu toate că don Juan îşi petrecea mai toată vremea citind şi studiind aşa cum îl obişnuise mama sa din pruncie, acesta începe să fie preocupat şi de altceva decât de învăţătură, mai ales că în preajma sa apăruse doña Julia cu care doña Inés era în relaţie de amiciţie: „Aşa îşi petrecea-n singurătate,/ Dar îl munceau ciudate simţăminte / Şi nu-i vărsau alint în suflet toate/ Aceste versuri – nu ştia ce simte,/ Dar parc-ar fi dorit (o, pubertate!) / Să-şi culce capul pe un sîn fierbinte/ Şi alte chestii despre care încă/ Nu vă vorbesc, că-i taină prea adîncă.// Aceste lungi plimbări şi reverii/ Cu neputinţă Juliei să-i scape;/ Vedea ea, ceas de ceas şi zi de zi,/ Că nu-i Juan în ale sale ape./ Ciudat e că Inés doar nu simţi/ Ce griji prindeau pe fiul ei să-l sape,/ Ori se făcea că nu vede, tăcînd,/ Cum cei deştepţi mai fac din cînd în cînd."[1]

La rândul ei, doña Julia se lupta cu aceleaşi simţăminte ca şi don Juan, dar şi cu ispita de a-şi înşela soţul: „Pe-Alfonso îl iubea cu gînd leal/ Şi se jura pe sfinţi că niciodată/ Nu va trăda inelul conjugal/ Nici chiar prin vreo dorinţă vinovată,/ Dar, prinsă de al gîndurilor val,/ Uitase mîna ei catifelată/ În mîna lui, aşa, ca din greşeală,/ Crezînd că-i altă mîna-n a ei poală"[2]

Don Juan, deşi nu mai trăise experienţa iubirii înainte, se lasă atras de frumuseţea Juliei şi de magia momentului şi acţionează ghidat de sentimentele pe care le simte: „Ci-a ei mînuţă mîna lui Juan,/ Încet, prindea s-o strîngă tot mai tare,/ Spunîndu-i parcă: «Strînge-mi-o avan»,/ Prin asta înţelegînd (au mi se pare)/ Ceva platonic…De lîngă vlăjgan/ Ea altfel s-ar fi smuls cu-nverşunare,/ Fugind ca de un şarpe, de nefastă/ Credea că-i clipa pentru o nevastă.// Eu nu ştiu ce gîndea Juan, făcînd,/ În schimb, ce-ar face toţi cu-o fată dragă:/ O sărută uşor, cu tandru gînd,/ Ca, ruşinat apoi, să se retragă./ Sfioasă este dragostea oricînd/ La început, cînd inima-i beteagă./ Ea toată se roşi în acel ceas;/ Să spună vru ceva, dar n-avea glas./ (…)/ Pe jumătate-mbrăţişaţi fiind,/ Simţea cum mîna-i tremură, fierbinte,/ Pe-un sîn tremurător, încins de jind;/ Şi parcă încă s-ar fi vrut cuminte,/ Căci nu afla primejdie-n alint,/ Şi-apoi, cît farmec!...Nu mai vreau cuvinte/ Să povestesc urmarea…Nu pricep,/ Şi-i rău c-am prins povestea s-o încep."[3] Mimând surprinderea şi supărarea celor doi protagonişti, Byron îl apostrofează cu sarcasm şi ironie pe filozoful Platon pentru îndrăzneala de a-i face pe cei doi să creadă că poate exista dragoste platonică între un bărbat şi o femeie: „Ah, Platon, Platon! Drumul l-ai pavat/ Cu fantezii aiurea, şi l-ai pus/ Pe bietul om să cadă în păcat,/ Căci minţi ce să vegheze inimi nu-s./ Romancieri, poeţi n-au apucat/ Să

[1] Ibid., p. 39
[2] Ibid., p.43
[3] Ibid., p.43-44

facă tot ce faci…Eşti un intrus,/ Un şarlatan, un măscărici – şi-ai fost,/ În cazul cel mai bun, codoş (nu prost!)."[1]

După cum am scris în prima parte a acestui eseu, dragostea celor doi, pe lângă faptul că a provocat un scandal „de pomină", are un şi un deznodământ fatal. Cu aceeaşi ironie cu care ne-a obişnuit deja, poetul vorbeşte despre pedeapsa primită de fiecare dintre cei doi amorezi: „Dar de la ăst de pomină scandal,/ Cum n-a mai fost în Spania de cînd/ S-a fost retras barbarul neam vandal,/ Eu gîndu-mi mut, iar la Inés trecînd./ Întîi ea Precistei jertfi (-n ce hal!),/ Un chil de lumînări, iar pe bolînd,/ De-amice mai bătrîne sfătuită,/ Departe, la Cadiz fu să-l trimită,// Să treacă prin europene ţări,/ Că se va îndrepta avînd speranţa./ (Mulţi cată-le ale virtuţilor chemări,/ Ştiut e, prin Italia şi Franţa)…/ Iar peste Julia şi ale ei visări/ Închise poarta mînăstirii clanţa,/ Cît suferea veghind acolo, trează,/ Se vede din scrisoarea ce urmează:// «Aud c-au hotărît să pleci departe;/ E bine, dar mă doare – şi stăpînă/ Pe inima ta nu-s, dar pîn-la moarte/ A mea victima ta va să rămînă./ De vină-s c-am putut prea tare arde/ De dragul tău – şi ard! Sărmana-mi mînă/ În grabă scrie şi, de vezi vreo pată,/ Ah, ochii-mi ard, dar nu-mi plîng jalea toată!// De dragul tău, pierdut-am rang, soţ, tot,/ Şi stima oamenilor, şi-a mea stimă,/ Dar să regret în suflet tot nu pot/ Această a iubirii dulce crimă."[2]

Povestea lui don Juan continuă şi în celelalte cînturi, dar femeia de care se îndrăgosteşte poartă de fiecare dată alt nume. Deşi cînturile sunt toate structurate pe acelaşi *pattern,* Byron, prin intermediul personajului central, se lansează în descrieri vii, originale ale ţărilor vizitate în călătoria sa pe mare, ale aspectelor sociale, ale relaţiilor interumane, ale obiceiurilor şi mentalităţii oamenilor din secolul al XIX-lea. Poemul de o amplă desfăşurare narativă abundă în aluzii, referinţe culturale şi nume de scriitori antici, dar şi de englezi contemporani, în nume de zei, zeiţe, oraşe şi evenimente importante pentru istoria umanităţii, în nume de conducători politici şi militari. Toate acestea îi îndreptăţesc, probabil, pe majoritatea criticilor să considere poemul *Don Juan* ca fiind unul dintre cele mai reprezentative creaţii ale lui Byron alături de *Pelerinajul lui Childe Harold* şi *Viziunea judecăţii*.

Acestea fiind zise, rămâne o singură întrebare – retorică, firește, în mintea oricui citeşte această operă: oare ce soartă i-ar fi hărăzit poetul lui Don Juan în final dacă ar fi apucat să termine poemul? Cert e că, fără voia sa, Byron a scris un poem cu final deschis – *an open ending poem,* cum ar spune englezii, lăsând fiecare cititor să aleagă finalul pe care acesta îl doreşte. Şi nu e puţin lucru, cred eu, să fii părtaşul lordului Byron în conceperea ultimului său poem.

[1] Ibid., p.44
[2] Ibid., p. 63.

Cristina RUSU

„Cel ce a întemeiat pământul pe temeinicia lui, că-n veacul veacului el nu se va abate”

Pentru a înţelege deplin ce înseamnă pentru noi, oamenii, inteligenţa lui Dumnezeu ne oprim de obicei să studiem pasaje din Sfînta Scriptură sau din cărţile Sfinţilor Părinţi. Omul poate înţelege mai mult din inteligenţa lui Dumnezeu? Întorcîndu-mă la Cartea Psalmilor, despre care am mai scris, propun o altă abordare. Cea a lui David, care cîntă despre marea universalitate a Domnului în cuvinte simple, dar care cântăresc poate cît o mie de talanţi. David este smerit şi primeşte darul acesta de a transmite prin suavul lui cîntec expresia unui univers întreg. Căci, unde găsim o poezie mai dulce decît în Cartea Vechiului Testament, în versurile pline de seninătate ale lui David.

David îşi construieşte o imagine despre Dumnezeu pe care Îl descoperă treptat, aşa cum i se arată lui şi transmite cuvântul prin muzică şi vers pentru ca Domnul „să îl binecuvînteze pe cel drept”. „Doamne, Dumnezeul nostru, cît de minunat este numele Tău în tot pământul”. „Ce este omul că-Ţi aminteşti de el?”, „Cu slavă şi cu cinste l-ai încununat” (Ps. 8, 1,5). David începe acest psalm arătînd cît de mare este Dumnezeu căci a creat pământul şi pe om, dîndu-i astfel omului din inteligenţa şi din puterea Sa. Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că „El a voit să stârnească în om iubirea de înţelepciune”. „Micşoratu-l-ai pentru o clipă”. Apostolul Pavel ne aminteşte că omul este de fapt încununarea în Fiul Omului, căci din ebraică este tradus „Făcutu-l-ai cu puţin mai prejos decît un zeu”. Înţelegem aici că Hristos vine de la Tatăl prin om. Şi că omul a primit acest mare dar al inteligenţei ca să poată crea la rîndu-i „lucrul mâinilor” ce va dăinui peste veacuri.

„Cerurile povestesc mărirea lui Dumnezeu/ şi facerea mâinilor Lui o vesteşte tăria” (Ps. 18,1). Cerurile, adică întregul univers văzut şi nevăzut, nu se mărginesc să dea o mărturie generală a Creatorului, ci au capacitatea de a demonstra că omul pe măsură ce le descoperă Îi vede măreţia lui Dumnezeu şi priveşte apoi în el însuşi mirîndu-se că a fost creat întru cunoaşterea desăvîrşită. Şi ca să nu se oprească din a cerceta şi a descoperi tainele cunoaşterii prin ştiinţă. „În soare Şi-a pus locaşul Său”, acolo unde este lumină pentru ca totalitatea fiinţelor raţionale să se bucure, înţeleagă şi să cunoască inteligenţa lui Dumnezeu. Psalmistul David vede cerul ca o carte deschisă prin care omul poate „citi, descoperi” lucruri folositoare evoluţiei. Sfîntul Hrisostom comentează versetul lui David, „Prin cuvântul Domnului s-au întemeiat cerurile”, cum că, „Domnul a poruncit şi toate au luat fiinţă, apoi a pus cuvântul în gura omului, ca el, la rândul său, să descopere cât mai mult din taina mare a universului”. Iar Sfîntul Vasile cel Mare spune că, creaţia a început cu o desăvîrşită ordine care domneşte în toate lucrurile vizibile dar şi invizibile şi că Dumnezeu nu Şi-a epuizat puterea creatoare, aceasta

extinzîndu-se la infinit, astfel dăruind necontenit omului multă cunoaştere. Necontenit înseamnă, aşa cum scrie şi David „Că Acesta este Dumnezeu, Dumnezeul nostru, în veac şi în veacul veacului". David Îl vede pe Dumnezeu ca un nesfîrşit izvor de cunoaştere din care omul ia şi la rîndul său descoperă aplicînd ce îi este folositor zi de zi. Sfîntul Grigore de Nyssa ne spune de altfel că: „Veşnicia este una singură, atît cea de dinainte de facerea lumii cît şi cea de după sfîrşitul acesteia. Veşnicul Dumnezeu este şi El unul singur". Adică, noi oamenii ştim şi înţelegem că omul primeşte o parte din inteligenţa cosmică, în mare parte, cea de care are nevoie pe pămînt. Sfîntul Atanasie cel Mare spune la rîndu-i: „Dacă Hristos ar fi fost o simplă creatură, şi s-ar fi făcut om, omul ar fi rămas ceea ce este, iar nu împreunat cu Dumnezeu; ca atare, El, n-ar mai fi avut puterea de a ierta păcatele şi de a mîntui; un simplu om nu are puterea de a mîntui un alt om". Inteligenţa cosmică a lui Dumnezeu s-a manifestat încă din veşnicie şi omul a văzut cosmosul ca pe un mister. Faptul că omul a fost creat de Dumnezeu şi înzestrat cu inteligenţă arată că există posibilitatea ca Dumnezeu să îl lase pe om să urce şi mai sus spre treptele nebănuite ale cerului prin permanenta curiozitate de a cerceta.

„Doamne, Dumnezeul meu, măritu-Te-ai foarte!/ În mărturisire şi-n mare podoabă Te-ai îmbrăcat, Tu,/ Cel ce Te îmbraci cu lumina precum o mantie,/ Cel ce întinzi cerul ca pe un cort/ şi-i acoperi cu ape înălţimile/ şi norii îi pui să-i facă urcuşul"(Ps.103, 1-3). Versuri de o mare sensibilitate poetică găsim în acest psalm. În rînduiala slujbele bisericeşti acest psalm este rostit la începutul fiecărei vecernii, el semnificînd începutul zilei liturgice ce marchează de fapt începutul lumii. David, prin aceste versuri dezvăluie inteligenţa creatoare a lui Dumnezeu de la începutul începuturilor. Observăm un amplu tablou al creaţiei unde Creatorul se mărturiseşte pe Sine în acea lumină de început. Viziunea cosmogonică a tot ceea ce ştim noi astăzi despre creaţie se reflectă în versurile; „Cel ce a întemeiat pămîntul pe temeinicia lui, că-n veacul veacului el nu se va abate". Verbul „a întemeiat" alături de substantivul „temeinicia" formează de fapt un termen ce semnifică un echilibru stabil ce nu se abate de la traiectoria stabilită. Dumnezeu a creat universul pe baza legilor fixe şi noi astăzi, în urma descoperirilor, ştim că pămîntul se conduce după aceeaşi lege, rotindu-se în jurul axei sale şi în acelaşi timp în jurul soarelui. Pe vremea lui David, versetul părea pură abstracţie matematică, dar se pare că noi azi, cu o altă cunoaştere, deschidere, asupra cerului, dezlegăm acest mare mister al inteligenţei lui Dumnezeu.

În versurile sale, dar în cuvinte simple, David ni-l descoperă pe Dumnezeu ca pe, Cel ce a întemeiat cerul şi pămîntul, Cel ce a stabilit legile universului şi Cel care îi dă în permanenţă omului posibilitatea de a cunoaşte inteligenţa cosmică. Omul este binecuvîntat cu această inteligenţă dobîndită şi dezvoltată peste veacuri, din marea inteligenţă a lui Dumnezeu. Prin smerita

sa voce şi inspiraţia prin Duh Sfînt, David devine astfel un mesager important al cuvîntului prin adevăr al Domnului.

Note:

Biblia, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca 2009
Biblia comentată. Poezia Vechiului Testament, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2000
Omilii la Psalmi, (Colecţia patristică. Traduceri 1), Sfântul Ioan Gură de Aur, Editura Doxologia, Iaşi, 2011
Psaltirea, Editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 2003

Diana Dobrița BÎLEA

Poezia, bogăţia minţii emoţionale

Psihologul american Howard Gardner, profesor la Universitatea Harvard, relevînd limitele conceptului de inteligenţă bazat pe tradiţionalul IQ, propune teoria inteligenţei multiple. Astfel, el consideră că există opt tipuri de inteligenţă independente: lingvistică (manifestată prin abilităţi de citire, scriere, de vorbire cursivă, talent narativ, învăţarea fără dificultate a unei limbi străine), muzicală, matematică (logică), vizual-spaţială, corporală sau kinestezică (talent la dans şi sport, coordonare fizică sporită, memorare prin acţiune, nu prin văz ori auz), interpersonală (socială), intrapersonală (a conştiinţei de sine, caracteristică scriitorilor, filosofilor, psihologilor şi teologilor), naturalistă (dezvoltată la vînători, biologi, agricultori). La aceste tipuri se adaugă inteligenţa spirituală sau existenţială, un tip controversat de altfel, pentru că nu este asociat cu o anumită specializare a creierului, ci se bazează pe studii medicale care au arătat că rugăciunea sau meditaţia îmbunătăţesc comunicarea între diferitele componente ale encefalului.

Pe de altă parte, psihologul Daniel Goleman vorbeşte despre mintea emoţională (inteligenţa emoţională, bazată pe emoţii pozitive sau negative, pe impulsuri, afecte) şi mintea raţională (inteligenţa cognitivă, logică, riguroasă). Inteligenţa emoţională este un concept propus de psihologii Peter Salovey şi John Mayer în 1990 şi dezvoltat cinci ani mai tîrziu de Daniel Goleman în deja foarte cunoscuta sa lucrare *Emotional Intelligence*[1]. Acest studiu porneşte de la premisa că emoţiile sunt cele care stau la baza deciziilor şi a acţiunilor umane şi, de asemenea, că oamenii inteligenţi emoţional îşi gestionează emoţiile, trăirile, sentimentele, reacţiile în faţa celorlalţi şi a diferitelor evenimente mult mai bine şi cu mai multe succese, inclusiv profesionale, decît oamenii cu un IQ ridicat. Spre deosebire de inteligenţa generală sau raţională, care poate fi îmbunătăţită prea puţin semnificativ de-a lungul vieţii, inteligenţa emoţională se poate dezvolta continuu, reuşind să facă faţă unor exigenţe tot mai sporite.

Totuşi, ambele tipuri de inteligenţă sunt indispensabile omului, pentru că între ele există o legătură complexă; acestea se influenţează reciproc şi e nevoie de o armonie permanentă între raţiune şi emoţii, între trăirile interioare şi întîmplările exterioare. Se ştie că o emoţie negativă puternică, nestăpînită la timp sau gestionată inadecvat, poate întîrzia apelul la componenta raţională, iar individul să greşească, uneori cu urmări dintre cele mai grave.

Creatorii de artă au o inteligenţă emoţională bazată pe aptitudini înnăscute, cum ar fi sensibilitatea emoţională, abilitatea de prelucrare a emoţiilor, memoria emoţională ş. a. Ei îşi cultivă şi îşi perfecţionează neîncetat aceste abilităţi pentru a evolua din punct de vedere artistic. Osho spune că „poetul are nevoie de o altfel de inteligenţă decît a omului de afaceri. Poetul nu poate să fie om de afaceri, iar omului de afaceri i-ar fi foarte greu să fie poet”[2]. El, poetul, vede cu sufletul, înţelege cu sufletul şi transfigurează, ajutîndu-se de harul său, ceea ce vede şi înţelege, pentru a clarifica unele lucruri, pentru a conferi acestora noi valenţe estetice sau pentru a recupera din realitatea concretă şi metafizică profunzimi şi sublimităţi nevăzute de cei mai mulţi dintre semeni. În acest sens, Antoine de Saint-Exupéry spunea în capodopera sa *Micul Prinţ*: „Bine nu poţi vedea decît cu sufletul; ceea ce este esenţial este invizibil pentru ochi“. De altfel şi *Biblia*, cea mai vîndută carte din toate timpurile, nu s-a adresat inteligenţei raţionale, ci aceleia emoţionale, reuşind să influenţeze astfel viaţa a milioane de oameni de-a lungul timpului.

Odată cu progresele tehnologiei, a apărut, printre altele, şi conceptul de inteligenţă artificială. Kaplan şi Haenlein definesc inteligenţa artificială ca fiind „capacitatea unui sistem de a interpreta corect datele externe, de a învăţa din astfel de date şi de a folosi ceea ce a învăţat pentru a-şi atinge obiective şi sarcini specifice printr-o adaptare flexibilă”[3]. În cadrul unor experimente de inteligenţă artificială, corporaţia americană multinaţională Google a dorit să afle dacă un robot poate scrie poezii. În acest scop, robotul a trebuit să citească, scrie Adevărul.ro, un număr de 2.685 de romane de dragoste, ocazie cu care motorul de inteligenţă artificială a memorat cuvinte, sintagme, contexte. În timpul experimentului, robotului i s-au dat prima şi ultima propoziţie şi i s-a cerut să scrie o poezie plecînd de la acestea. Iată poezia pe care a „creat-o”: „Nu este nimeni altcineva în lume/ Nimeni în zare/ Numai ei contau/ Erau singurii rămaşi/ El trebuia să fie cu mine/ Ea trebuia să fie cu el/ A trebuit s-o fac/ Am vrut să-l omor/ Am început să plîng/ M-am întors spre el”[4]. Citind această producţie „literară”, oricine poate constata că maşina inteligentă nu este pregătită să devină poet. Poezia reclamă trăirea emoţiei din partea celui care o creează şi capacitatea de a transpune această emoţie în cuvinte, încît să ajungă la actorii apţi la rîndul lor să se emoţioneze citind-o.

Dacă „Poezia este însăşi viaţa, e umbra şi lumina care catifelează natura şi dă omului senzaţia că trăieşte cu planetele lui în cer”, cum frumos spunea Tudor Arghezi, cum să credem că o maşină superinteligentă, care nu ştie însă

ce înseamnă să trăieşti o viaţă de om, ar putea visa cu ochii deschişi sau ar avea senzaţia fericirii citind sau creînd un poem? Cu doar cîteva definiţii ale poeziei formulate de poeţi cunoscuţi am putea îndepărta ideea că o inteligenţă artificială ar putea înţelege şi adopta/imita vreodată inteligenţa umană în toată complexitatea ei: „Poezia – trandafirul ce creşte în potir de aur, sufletul frumos" (Eminescu), „Poezia este muzica sufletului şi, mai presus de toate, a sufletelor mari şi sensibile" (Voltaire), „Poezia este un veşmînt în care ne îmbrăcăm iubirea şi moartea" (Lucian Blaga), „Poezia nu-i decît instrumentul unui funebru narcisism" (Emil Cioran, *Amurgul gîndurilor*). Iar în viziunea lui Platon, „poetul e o făptură uşoară, înaripată şi sacră, în stare să creeze ceva doar după ce-l pătrunde harul divin şi îşi iese din sine, părăsit de judecată" (*Ion*, în dialogul dintre Socrate şi Ion din Chios). Poetul este aşadar nu un înţelept, ci o fiinţă inspirată prin har divin, aşa cum reiterează Platon în lucrarea *Apărarea lui Socrate*: „nu din înţelepciune fac [poeţii] ceea ce fac, ci printr-o înzestrare firească şi sub puterea inspiraţiei, întocmai ca profeţii şi tîlcuitorii de oracole"[5].

Aşadar, inteligenţa emoţională poate fi stimulată prin intermediul poeziei, după cum capacitatea de a crea poezie depinde negreşit de nivelul de dezvoltare a inteligenţei emoţionale. De asemenea, citirea şi efortul de înţelegere a textului liric atrag după ele o serie de roade indubitabile: contribuie la dezvoltarea capacităţii de interpretare şi de exprimare a unor idei/opinii, a sensibilităţii în general şi a sensibilităţii creatoare, elevează acuitatea simţirii şi a viziunii asupra vieţii/realităţii/iubirii, îmbogăţesc atît „mintea emoţională", cît şi pe cea „raţională".

În loc de încheiere, las poezia *Nuca*[6] a lui Tadeusz Śliwiak (poet, publicist, actor, jurnalist şi traducător polonez) să ofere o concluzie despre esenţa părţii care oglindeşte întregul sau, altfel spus, despre cît de important ee să ne cunoaştem, emoţional şi raţional, pe noi înşine şi lumea în care trăim:

„am deschis
o nucă italiană,
am văzut că este inteligentă,
cunoaşte întreg copacul".

Bibliografie:

[1]Daniel Goleman, *Inteligenţa Emoţională*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2008, traducere de Irina-Margareta Nistor;
[2]Osho, *Secretul secretelor*, Editura Litera, Bucureşti, 2019, traducere de Lidia Grădinaru;
[3]https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681318301393;
[4]https://adevarul.ro/tech/stiinta/inteligenta-artificiala-roboti-poezie-1_573ccefc5ab6550cb8125a86/index.html;
[5]Platon, *Opere*, vol. I, ediţie îngrijită de Petru Creţia şi Constantin Noica, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975;
[6]http://poezii.citatepedia.ro/de.php?a=Tadeusz+Sliwiak.

ESEU

Jidi MAJIA

O CĂLĂTORIE PRIN LIRISM ŞI LIMBAJ

Poezia românească se bucură de o atenţie specială în rândul poeţilor şi cititorilor chinezi, datorită faptului că, pe lângă tradiţia originală a creaţiei poetice, mai important e că această poezie posedă o anumită calitate lirică de puritate, cu limbaje, simboluri şi imagini transparente, ca de cristal şi se distinge printr-o lirică de mare noblețe, conţinînd, totodată, bogate metafore şi conotaţii filosofice. Desigur, la poeţi diferiţi întâlnim stiluri şi temperamente poetice strict personale. Totuşi, acel aer pur, filosofic, misterios, sugestiv, uneori chiar revelator, existent în poezia românească, se manifestă în varii proporţii în creaţiile poeţilor români. În opinia mea, în ceea ce priveşte calitatea lirică şi puritatea limbajului, poezia românească a atins o cotă admirabilă în întreaga lume occidentală, indiferent dacă e vorba de Mihai Eminescu, marele poet naţional, sau Nichita Stănescu, poet-geniu contemporan, şi firește, nenumăraţi alţi poeţi excelenţi, care au dat dovadă, în opera lor, de o capacitate lirică puternică, inegalabilă, marea tradiţie lirică fiind continuată pe acelaşi glorios palier şi de alţi poeţi care i-au succedat.

Volumul *Într-o dimineaţă* este o antologie din creaţia lui Cassian Maria Spiridon, remarcabil poet român contemporan. Am fost surprins în mod plăcut şi îmbucurător de lectura acestui volum care m-a făcut să percep forţa lirică specifică poeziei româneşti. Aceasta demonstrează că lirismul, ca una dintre cele mai însemnate trăsături ale poeziei, nu şi-a pierdut niciodată rolul, mai ales pentru acei poeţi ce aparţin naţiunilor cu tradiţii poetice îndelungate, iar lirica lor are în continuare o strânsă legătură cu tradiţiile specifice de limbă, dar şi cu modul în care este cultivată poezia. Urmînd unele mişcări poetice moderniste prezente la scară mondială, mulţi poeţi încearcă pe cât se poate să evite şi să reducă liricitatea din poezie prin exprimarea conţinutului de idei într-o stilistică şi un limbaj rece şi calculat. Totuşi, dacă urmărim mişcările lirice din întreaga lume, vom remarca existenţa în diverse limbi şi ţări a unor poeţi de excepţie, cu o înaltă şi neobişnuită capacitate lirică, iar lirismul specific poeziei autentice se supune acestor creatori care-l reînnoiesc prin talentul lor. Ceea ce aş menţiona aici e că această tradiţie şi calitate lirică nu constituie o constantă a operei acestor poeţi, care au stilurile şi elemente componente proprii, ci se referă doar la spiritul cuprins în poeziile lor. S-ar putea spune că scriitura poetului Cassian Maria Spiridon, în ansamblul ei, a

demonstrat această calitate, mai mult decât atât, opera lui, cu un orizont larg deschis, şi-a integrat în mod ingenios experienţele individuale din viaţă cu cele colective, ale omenirii. Fiecare poem reflectă autentic trăirile lui particulare şi unice, poemele fiind însemnări lirice despre drumul parcurs de el cu sufletul. De asemenea, ne face să constatăm că el, ca poet, este totdeauna plin de speranţă pentru ceea ce ne aşteaptă în viitor.

La ora actuală creaţia poetică din întreaga lume tinde spre scrieri fragmentare, poezia este lipsită de adevărate înălţimi spirituale, mai mult decât atât, s-au destructurat valorile spirituale, idealurile şi credinţa, iar la poeţi din ultima sau ultimele două generaţii scrierile au un caracter ludic, cu apel la un limbaj cît mai frust, versurile lor tind să se depărteze din ce în ce mai mult de sufletul omului, sunt lucrări lipsite de semnificaţii în spirit şi gândire, lucrări ce ne crează dubii şi îngrijorări faţă de imensitatea versurilor ce apar în zilele noastre. Din fericire însă, mai putem fi încântaţi şi impresionaţi de prezenţa continuă, în diferite zone ale lumii, a unor poeţi, cum e şi Cassian Maria Spiridon, ale căror opere produc emoţii în sufletul omului, aduc adiere peste pământul care le-a nutrit viaţa, se înalţă ca adevărate stele strălucitoare pe cerul nocturn al patriei lor, ca lacrimi ce le curg din ochi când ei sunt plecaţi de dorul meleagurilor natale cu munţi, ape şi cu întreaga natură. Acest fel de poezie, indiferent în ce limbă s-ar traduce, îşi găseşte cu siguranţă admiratori.

Mi-a plăcut mult un poem de-al lui Cassian Maris Spiridon, acela care a dat şi titulatura acestui volum – *Într-o dimineaţă* – unde întâlnim versurile: „într-o dimineaţă România s-a trezit/ vecină cu China/ cu o populaţie mai numeroasă/ ca a Indiei/ cu o istorie invidiată/ inclusiv de Franţa/ *[...]*/ cu filosofi mai profunzi/ decît cei vieţuitori prin landuri/ şi cu mult mai bogată/ decît ţara unchiului Sam/ încetaseră toate cutremurele/ rîurile şi fluviile se rostogoleau/ blînde în albia lor/ nici o calamitate/ nu mai vizita pămînturile patriei/ ordinea socială era desăvîrşită/ anotimpurile minunate/ românii fericiţi/ iar toate acestea/ se întîmplau/ într-o dimineaţă...". Şi bineînţeles, aceasta este o imaginaţie tipică poetului, iar ca un coleg chinez, am şi eu o frumoasă dorinţă ca într-o dimineaţă să mă trezesc alături cu România. Nu ştiu dacă e reverie sau închipuire, că văd pe pământul României curgând miere şi sclipind razele soarelui, că peste tot se leagănă în vânt spice aurii de grâu şi cerul binecuvântat de Mihai Eminescu este albastru-azuriu ca marea, şi toate acestea se întâmplă tot într-o dimineaţă. Atâta pentru prefaţă.

Beijing, 30 iulie 2019

(Date despre autor: Jidi Majia, de naţionalitatea Yi, născut în iunie 1961 în raionul autonom Liangshan de naţionalitatea Yi, cea mai mare regiune populată cu această comunitate etnică situată în sud-vestul Chinei, este unul dintre cei mai reprezentativi poeţi chinezi contemporani şi cu largă rezonanţă internaţională. Poezia lui, tradusă în aproape 40 de limbi şi editată în mai multe ţări ale lumii, s-a distins cu numeroase premii în ţară şi străinătate – Premiul de poezie nouă din China (pentru volum), ediţia a III-a, Premiul de literatură „Guo Moruo", Medalia şi Diploma aniversară „Mikhail Aleksandrovich Sholokhov", Premiul umanitarist Mkiva din Africa de Sud, Medalia europeană de poezie şi artă „Homer", Premiul de la Festivalul internaţional de poezie Bucureşti, Premiul „Janiski" din Polonia, Premiul „Salcia de argint" de la Festivalul de poezie şi artă „Xu Zhimo" Cambridge, Premiul de Fenix „Tadeusza Micińskiego" din Polonia ş.a. La ora actuală este vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din China, membru al Secretariatului acesteia.)

Ding CHAO

Prietenul nostru şi poezia lui de dimineaţă

Pe 7 iunie 2018 am primit un mesaj de la Cassian Maria Spiridon, unul dintre prietenii mei din România, prin care mi-a spus că era posibil să vină în China la începutul lunii septembrie la un schimb cultural care includea premierea sa din partea chineză. Cu puţin timp în urmă, în aprilie acelaşi an, am avut onoarea să fiu invitat de el la Iaşi, la Zilele revistei *Convorbiri literare*. M-am bucurat din suflet gândindu-mă că ne vom revedea curând la Beijing şi că voi putea să-l felicit personal pentru distincţia ce i se va acorda.

L-am cunoscut pe Cassian în 2001. Prin toamna sau iarna acelui an, Uniunea Scriitorilor din China căuta de un translator pentru primirea în vizită a unei delegaţii a Uniunii Scriitorilor din România. M-a contactat Liu Xianping, director general la Relaţii internaţionale de la USC şi aşa mi s-a întâmplat să fac cunoştinţă ulterior cu Poetul Cassian Maria Spiridon. Delegaţia română avea în frunte pe academicianul Nicolae Breban, prozator şi vicepreşedinte al USR, iar pe lângă Cassian, erau şi Dan Alexandru Condeescu, critic literar şi directorul Muzeul Literaturii Române, Ioan Groşan, prozator şi scenarist la Studioul Naţional de Filme Artistice, şi poetul Lucian Alexiu. Oaspeţii români au vizitat Beijing, Shanghai, Fuzhou şi Xiamen. Au participat la întâlniri cu Wang Meng, vicepreşedinte al USC, Zhao Changtian, vicepreşedinte al Filialei din Shanghai a USC, Chen Zhangwu, preşedintele Filialei din provincia Fujian, au avut discuţii cu nişte scriitori şi poeţi ca Zhou Daxin, Ye Yanbin, Shu Ting, Zhang Ye ş.a., abordând diverse teme de creaţie.

La începutul verii anului 2002, o delegație condusă de Tinzeng, vicepreședinte al USC a întors o vizită în România și în delegație erau Ma Ruifang, prof. univ. și prozatoare, Fan Xiaoqing, prozatoare, Shen Wei, poet și eseist, Zhang Ling, critic literar și editor, am fost și eu ca translator. Cassian și scriitorii ieșeni i-au primit pe scriitori chinezi cu ospitalitatea specifică locului, ne-au arătat orașul Iași, centru de Poezie și Carte al națiunii române, cu care se mândresc, lăsându-ne o impresie de neuitat.

De-a lungul anilor, ca președinte al Filialei din Iași a USR, Cassian Maria Spiridon a coordonat dezvoltarea literaturii și mai ales a poeziei din acea regiune. Din inițiativa lui și cu sprijinul colegilor purtată, Festivalul internațional de poezie de la Iași, ajuns deja la mai multe ediții, a devenit un peisaj încântător în acel vechi oraș din nord-estul țării, cu participare și rezonanță tot mai mari. Mai mulți poeți chinezi, ca Bei Ta, Lei Ren, Shu Dandan, Qi Ren, Bai Changqing, Zhou Zhanlin, Zhang Jingtao, Dai Weina sau Yan Jin, fiind invitați să participe la această sărbătoare internațională de arta poetică, au vizitat orașul Iași. Și domnul Gao Xing, traducător și redactor-șef al revistei *Literatura universală*, unul dintre puțini cunoscători chinezi de limbă română, se numără printre prietenii vechi ai lui Cassian, având cu el multe dialoguri, întâlniri și fructuoasă colaborare.

Cassian, de un temperament cald și sincer, a avut contacte cu literatura chineză timp îndelungat și a legat prietenii cu mulți scriitori din China. A acordat o atenție specială promovării poeziei chineze contemporane în revistele *Convorbiri literare* și *Poezia*, pe care le conduce. După vizita în China în 2001, a publicat poezii în traduceri ale unor poeți reprezentativi din perioada reformei și deschiderii Chinei, ca Ye Yanbin și Shu Ting, iar în ultimii ani a făcut cunoscute cititorilor români și unele poezii ale chinezilor participanți la festivalul de la Iași, cele de-ale lui Li Yuan sau Niu Han din generația de poeți seniori, precum și poeme de-ale lui Jidi Majia, poet remarcabil și vicepreședinte al USC, ca și comentarii sau texte de critică referitoare la ei. În primăvara anului 2019, la invitația lui Cassian, a fost la Iași la festival și Wang Jiaxin, un poet marcant din China. Deci, la stimularea schimburilor literare dintre România și China, Cassian este pe bună dreptate un important promotor cultural.

A venit Cassian. A fost invitat la Festivalul de poezie „Li Bai și Du Fu" de la Tianshui, China, ediția a III-a. La solicitarea organizatorului și prin aranjamentul *Cotidianului Tianshui*, am avut și eu ocazia să merg cu Cassian la această manifestare.

Erau primele zile ale lui septembrie. La Tianshui, al doilea mare oraș din provincia vestică Gansu, ziua soarele te ardea, însă seara și noaptea se

aşternea repede o răcoare plăcută. Tianshui este un oraş milenar, supranumit „Ţara Fondatorului de civilizaţie chineză Fuxi" sau „Sudul Chinei cel îmbelşugat din Gansu", unde se întâlneşte istoria cu cultura şi se marchează confluenţele dintre datini şi poezie. Timp de trei-patru zile, Cassian şi-a pus piciorul pe Colina celor Opt Trigrame, Templul lui Fuxi, Muzeul cu situl arheologic Dadiwan, Grotele Maijishan, a participat la deschiderea „Colibei lui Du Fu de la Dongke", formând-şi o impresie de ansamblu asupra urmelor istorice şi celor literare ale marilor poeţi Li Bai şi Du Fu din antichitatea chineză. În acelaşi timp s-a întâlnit cu mai mulţi poeţi de la Tianshui sau alte zone ale Chinei.

În seara zilei de 2 septembrie, la teatrul în aer liber „Lacul verzui" din sectorul Maiji, amenajat cu fântână arteziană muzicală, a avut loc Gala de decernare a premiilor unde i s-a acordat Premiul internaţional de poezie, în cadrul celei cea de-a III-a ediţii a Festivalului „Li Bai şi Du Tu". În *Laudatio* Juriul a făcut următoarea apreciere: „Cassian Maria Spiridon este un poet român cu o puternică individualitate şi de excelenţă în creaţie. Pentru el, poezia trebuie să înflorească spre cer. Divinitatea, conştiinţa sufletului, spiritul libertăţii şi ipostaza explorării sunt atât forţa motrice interioară cât şi teme permanente ale poeziei sale. Concisă, francă, de o esenţă tare, atentă la tensiunea în sine, poezia lui prezintă un dialog ce oscilează profund între suflet şi trup, între om şi lume."

Era o seară cu ploaie, la început măruntă şi apoi în creştere, exact cum spune legenda care explică numele localităţii Tianshui – „Apa din Cer". Pe scena luminată feeric, în ploaie şi aplauzele publicului, Cassian Maria Spiridon a recitat din poeziile lui, una dintre ele fiind aceea al cărei titlu apare pe coperta volumului de faţă.

Ca poet, Cassian a avut o experienţă de viaţă, spre deosebire de alţii, cu amprente şi în temperament. De fapt, bazele pentru creaţia literară nu i s-au format la facultatea de litere. El s-a născut în Moldova, regiune din nord-estul României, cu o tradiţie bogată în istorie şi cultură. După terminarea liceului la Negreşti-Vaslui, a intrat la Facultatea de Mecanică a Universităţii Politehnice din Bucureşti pe care a absolvit-o în 1975. Angajat ca inginer mecanic sau cercetător, a lucrat în întreprinderi şi institute de cercetare, a publicat lucrări de specialitate, deţine brevete de invenţii, totuşi literatura a fost şi a rămas vocaţia şi pasiunea lui. A debutat în 1970 cu poezie în presa literară şi editorial în 1985 cu volumul *Pornind de la zero*, carte premiată la concursul de debut în poezie pentru anii 1979-1980 al Editurii Junimea, apreciată după publicare şi distinsă cu Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor. După 1989, creaţia lui a intrat într-o perioadă prodigioasă, obţinând numeroase premii şi

distincții printre care Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române, cele acordate de Uniunea Scriitorilor din România (2003 și 2011) și USR – Filiala din Iași (1995, 1997, 2002), de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova (2002). Poezia lui a fost tradusă în peste 20 de limbi și editată în mai multe țări din lume. Anii '90 i-au fost o perioadă explozivă de idei și creație poetică, a fondat Editura Timpul și a întemeiat revista *Poezia*, a preluat ca redactor-șef, apoi ca director conducerea revistei *Convorbiri literare*, publicație de un prestigiu secular; și-a dedicat toate energiile pentru continuitatea tradiției culturale din vechiul oraș Iași și din Moldova, aprinzând una după alta lumina spiritualității.

În cariera sa de poet de peste o jumătate de veac, Cassian Maria Spiridon a publicat zeci de volume și ocupă un loc important între poeții contemporani din România. Privind în ansamblu, poezia lui urmărește o exprimare rațională, pură și filosofică a existenței. Universul infinit, pustietatea întinsă în gol, aspecte ale vieții cotidiene, elemente de peisajistică miniaturală, toate îi pot servi ca motive sau lume imaginară pentru decoperirea adevărului din aparențe și interogararea sufletului. Unele poeme de-ale lui, de o simplitate și dârzenie aparte, întruchipează sugestiv o atitudine demnă și pași înainte în ciuda singurătății, exprimând lupta interioară neînduplecată contra oricărei vicisitudini ale destinului, iar altele, fine și mlădioase, sensibile la întâmplări sau metamorfoze din viață, sunt pline de afecțiune pentru cei dragi și revelație față de viață și moarte. El este atent la autoalimentarea din clasicii literaturii europene prin care și-a adăugat propriei opere o profunzime conceptuală și dimensiuni valorice. De asemenea, a dat dovadă de o îndemânare cu care, beneficiind de cultura ortodoxă ca esența spiritualității poporului român, și-a impus poeziei sale o pronunțată notă de liniște, puritate, veneraţie și sfințenie.

Limbajul și formele de exprimare întâlnite în poezia lui Spiridon au și ele trăsături distincte. Poeziile lui, în majoritate scurte și deloc complicate sau încărcate, sunt scrise într-un limbaj concis, metaforic și reținut, dar în același timp și cu tâlc. A luat avantajul formei de „aliniere în trepte" a versurilor la care și-a pus în mod inovator și exprimarea de genul „substituiri alternative". Prin urmare, putem simți în lectura versurilor sale ondulațiile puternice de idei și sentimente ale poetului trăite în momentul scrisului, scripturile căpătând astfel caracterul de stratificare, ritmicitate și extensiune.

Critica literară românească a receptat în mod elogios poezia lui Spiridon. Iată ce scrie în acest sens marele critic și istoric literar Romul Munteanu: „Trăiesc de multă vreme cu impresia că invazia ludicului în poezia ultimelor generații a făcut imposibilă percepția profundă a tragicului existențial. [...] Mi-am dat însă seama că generalizărilor grăbite li se opun

întotdeauna anumite excepţii. Una dintre cele mai elocvente excepţii le oferă întreg itinerariul poetic parcurs de Cassian Maria Spiridon". Conform unui alt important critic, Gheorghe Grigurcu: „Dacă un Adrian Maniu a avut o sensibilitate picturală, Cassian Maria Spiridon face parte din rândul poeţilor (între care un Gellu Naum) care dovedesc o sensibilitate grafică".

Pentru ca cititorii din ţara noastră să poată avea acces la opera acestui poet, am selecţionat peste o sută de poezii din majoritatea volumelor lui publicate, împreună cu nişte fragmente din cele două volume de „gânduri" despre poezie, alcătuind antologia de faţă. În afară de patru titluri – *Pornind de la zero*, *Nu există*, *Totdeauna* şi *Între două lumi* – publicate în revista chineză *Poezia*, numărul din martie 2003, toate celelalte au fost traduse recent. Limitat de programul traducătorului din ultimii ani, extrem de încărcat, lectura, selecţia şi traducerea efectivă a mers încet, cu multe întreruperi, şi în traducerile făcute sunt inevitabil scăpări chiar erori, volumul rămânând astfel deschis pentru orice observaţii şi critici din partea cititorilor.

Ne-a onorat cu Prefaţa domnul Jidi Majia, poet remarcabil, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din China şi membru al Secretariatului (/Comitetului Director), care dintr-o viziune aparte a dat înalte aprecieri pentru poezia românească, în general, şi creaţiei lui Cassian Maria Spiridon în particular, recomandându-le cu căldură. O atenţie specială a fost acordată şi din partea Editurii Pedagogice din Shandong, reprezentată prin domnul directorul Liu Dongjie şi doamna redactor-şef adjunctă Zhu Li. Coperta şi interiorul volumului au fost proiectate inspirat la Studioul lui Liu Yunlai al Editurii pentru Literatură şi Artă din Henan. Au lucrat atent şi domnii Zhou Hongxin şi Sun Wenfei, responsabili de carte. Ne exprimăm aici întreaga noastră gratitudine către toţi cei care au contribuit la realizarea acestei cărţi.

În timpul definitivării traducerilor s-a abătut pe neaşteptate la Wuhan în provincia Hubei epidemia cu Covid-19. Cassian şi mulţi prieteni români şi-au exprimat prin diferite căi solidaritatea şi simpatia pentru poporul chinez. Asta ne-a făcut să simţim încă o dată că ceea ce a scris în poemul *Într-o dimineaţă* este nu numai o binecuvântare personală pentru prietenia dintre ţările noastre ca vatră de existenţă comună, dar este şi vocea adevărată, cea de suflet, a oamenilor din România.

februarie 2020, Beiwai

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primim la redacţie multe cărţi de poezie de diverse facturi. Şi, cum de multe fie timpul fie spaţiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru aşa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare", nici în „Poezia", ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. Cum am mai spus, la unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri". Poate, şi astfel, aceste cărţi vor atrage atenţia cititorilor, dar şi confraţilor şi vor beneficia şi de alte comentarii.
Din motive de spaţiu, unele dintre titluri le vom menţiona doar, eventual cu o scurtă remarcă, pentru a sublinia că sunt în atenţia noastră.

Simona Trifu, *Fă o lume pentru mine!*, prefaţă: Alex Ştefănescu, Editura Business Adviser, Bucureşti, 2016, 112 p.; *Atenţie! Nu călcaţi pe flori*, prefaţă: Alex Ştefănescu, ilustraţie grafică: Cătălin Zisu, grafică coperta a patra: Laurenţiu Grosu, Editura Business Adviser, Bucureşti, 2018, 160 p.; *analepsie*, prefaţă: Daniela Irimia, coperta şi grafică: Alex Ivanov, Dinasty Books Proeditură şi Tipografie, Bucureşti, 2020, 134 p.

Este prima dată cînd citesc ceva scris de Simona Trifu, şi am pornit să răsfoiesc cărţile incitat şi de pe felul în care vede autoarea poezia, modul de alcătuire a cărţilor, expresivitatea, o dorinţă pregnantă de a (se) comunica şi, de ce nu, şi căutând felul în care se întrevedeau, din această perspectivă, „ecourile" profesiei sale (de medic psihiatru). Este vorba şi de o multitudine de sentimente şi mesaje pentru a „construi o lume în celălalt", cu credinţa în „forţa organizatorică a minţii şi sufletului unui celălalt"... şi altele, dincolo „de curgerea heraclitiană", „de imuabilitate", „de pasiune", „prin forţa erotismului", dar un erotism „ce îţi asigură exaltarea şi spike-ul serotoninergic apt să te vireze şi să te protejeze de deşertăciunea biblică, psihologic denumită tristeţe". Iar, dincolo de asta, mai este şi „o lume a morţii", „sumbră, slută, ciungă, chinuită de mucegaiul umanităţii". Sunt doar o parte din acele mesaje despre care aminteam, şi sunt enunţate şi alte idei în care Simona Trifu. Şi, pentru volumul este ilustrat de o adolescentă, în contextul modului de a transmite aceste mesaje, mai amintim doar că, sensul sintagmei „Fă o lume pentru mine", în viziunea autoarei, „se regăseşte faţetat în chipurile tip mască ce însoţesc versurile, desene stereotipe, încercări, schiţe" ale acestei fetiţe care „ce *caută* şi *se caută*", pentru ca apoi să „ceară şi ea, cuiva, o **lume**". Din anumite perspective (care ţin de densitatea/ intensitatea/ multitudinea celor ce se vor a fi transmise, de faptul că ambele sunt, după prefeţele lui Alex Ştefănescu, deschise de câte un text care poate fi considerat, întrucâtva, unul poematic), cu diferenţierea nu neapărat a modului, cât a tipologiei mesajelor, putem citi şi

Atenţie! Nu călcaţi pe flori!, dar, dacă *Fă o lume pentru mine!* (remarcăm şi semnul exclamativ/ imperativ din ambele titluri) pleacă, nu întîmplător, sub semnul unui moto din Marin Sorescu („mamă, mai naşte-mă odată, viaţa asta nu prea mi-a ieşit!"), acum, sub semnul lui Merlin (un Merlin care „presupune răsturnări de situaţii, reduceri de situaţii, reduceri la absurd, atracţia contrariilor, acceptarea dualităţii şi, de ce nu?, a duplicităţii"), într-o viziune proprie autoarei, avem un mesaj/ moto din *Pierre Reverdy*, „Il n'y a pas d'amour, il n'y a que de des preuves d'amour". De data aceasta pare a fi un perpetuu balans între Eros şi Thanatos", şi sub semnul lumii interioare, dar şi sub cel al unui Merlin privit printr-o oglindă introspectivă.

Al treilea volum, *analepsie*, nu părăseşte cu totul tărâmul celorlalte două, dar are propriul drum, unul al unui anume fel de căutare, mai ales – dar nu numai – înlăuntru, a înţelegerii, a catharsisului, a sensului a ce ţi se întâmplă, şi cu gândul la moto-ul sub semnul căruia este, din Neil Simon, „Dacă nimeni nu ar fi riscat vreodată, Michelangelo ar fi pictat cu fresce podeaua Capelei Sixtine".

Mai pregnant decât în primele două, deşi nici acolo nu putem considera că e cu totul diferit, am gândit, lecturând textele, la psihanaliză, la drumul complicat al sinelui spre lumina interioară (dar şi prin aparente/ reale sau imaginare „călătorii" din Kosovo pe malurile Senei, din Siberia la Zidul Berlinului, din...), la nevoia de celălalt dar şi de tine ca întreg, cu îngeri şi căutări, cu visuri şi spaime, cu bucurii şi aşteptări, iubire şi...

Citind cele trei volume am (re)gândit ce „loc" complicat, atât de frumos şi uneori atât de abisal, poate fi poezia. Pe de altă parte, nu m-am putut împiedica să nu o văd, aici, şi prin prisma a ce înseamnă şi psihanaliza.

Pe de altă parte, felul în care scrie Simona Trifu, expresii/ construcţii poetice cu amprentă personală, metafore interesante, felul în care îşi alege un echilibru al limbajului, toate acestea mi-au lăsat impresia că, dincolo de toate celelalte, se vede, evident, şi poetul în aceste trei cărţi. Unul care aştept să văd cum va face următorii paşi pe drumul poeziei.

Sunt câteva gânduri după lectura celor trei volume ale Simonei Trifu, pe care, desigur, le putem discuta şi mai amplu, şi în ce priveşte simbolistica, construcţia, mesajul ș.a.. Dar, acum, în încheiere, un fragment din *analepsie*, din poemul *Răspîntia Golgotei*: „Aştept să mă rosteşti în Vechiul testament,/ să mă bei precum un vin cu etichetă ieftină,/ la târgul păpuşilor de lut./ Cele noi s-au vândut drept porţelanuri fine,/ în timp ce tu-mi împrumutai nuiele de alun/ la Poarta Sărutului./ (...)/ Ochii tăi pictaţi cu patima nopţii,/ orbiţi de dăruire, scrijelind crenguţe blajine de arin./ Pântecul meu de copil ascunde comori erotice,/ străfunduri de fostă fiinţă abandonată,/ trup crucificat într-o troiţă de ţară,/ la răspântia vremurilor în care ERAM.".

Elena Mândru, *Vântul dintre aripi*, prefaţă: Emilian Marcu, postfaţă: Mihai Păstrăguş, coperta: imagine de Cella Negoiescu, Editura Pim, Iaşi, 2015, 94 p.

În ordine cronologică, acesta este cel de-al doilea volum al Elenei Mândru (după *Nisipul din clepsidră*, apărut la aceeaşi editură în 2014), dar şi singurul pe care l-am avut la îndemână. Autoarea a ales ca discursul său, cu tentă preponderant intimistă, de îmbrăcare în haină versificată a sentimentelor, trăirilor, aşteptărilor, viselor, multelor vise ale sale ş.a., în versuri rimate, în majoritate, dar nu numai. Mizează puţin pe simbol, ori pe sofisticarea vocabularului sau/ şi a figurilor de stil, apăsând mai ales pe ceea ce are de spus. Sunt câteva dominante în textele din acest volum: aşteptarea/ căutarea („Te caut în tăcerea amurgului/ în mijirea ochilor dimineţii,/ Scotocesc în adâncul pământului,/ Pipăi urmele ascunde ale vieţii")/ visul de iubire/ iubirea (foarte prezentă), neîmplinirea dar şi speranţa, frumosul din altădată (fie că e vorba de copilărie, fie că de adolescenţă/ tinereţe) faţă cu ceea ce este acum, toate acestea pe fundalul unui sentiment omniprezent al curgerii timpului, fapt care generează şi o anume „presiune", criză. Se aud, parcă, pe fundalul acestor texte, acordurile „Simfoniei de toamnă", interogaţiile privind aşteptările, posibilitatea de a-şi împlini un vis sau o iubire, fiind prezente, într-o formă sau alta, ca şi apăsarea sentimentului evanescenţei propriei fiinţe: „Sunt şi nu sunt/ poate o pală de vânt,/ sau un verb lângă un cuvânt/ oare ce sunt?"; sau „un pumn de vise sunt, adunate ghem". Dar dominanta este iubirea, speranţa că va veni, că se va împlini, însă, la fel, şi melancolia, neîmplinirea dorinţa ca dragostea să vină, să se apropie şi să se împlinească. Căci spune autoarea: „Plină-s de iubire ca omul veşnic beat, / Ce-i toată ziua-nchis într-o tavernă", visând la fericire, la iubire, la contopirea cu El: „Eu beau din tine. Tu mă sorbi însetat,/ Şi-mi murmuri printre sughiţuri iubirea eternă". Dar... „iubirea e-o cărare grea să o străbaţi".

Aşa cum se poate vedea din această carte, dincolo şi de căutările, vizibile, pentru a-şi găsi cel mai potrivit veşmânt în vers pentru ceea ce îşi doreşte să spună, Elena Mândru are multe de „povestit" despre sine, despre iubirile care ard în vise în aşteptarea împlinirii, dorite, în realitate, dar şi despre nostalgii, despre regretul că timpul a trecut fără să facă, „atunci", vreun pas sau altul, despre... Vom vedea dacă şi cum va face următorii paşi pe drumul poeziei.

Încheiem, şi cu titlu de exemplificare, şi legat de felul în care autoarea îşi caută drumul spre poezie, şi de modul său de a scrie ş.a., cu un fragment dintr-un text intitulat *Fă-ţi timp*: „Dă-i sufletului ce i se cuvine,/ nu fi egoist, să fii doar pentru tine,/ fă-ţi timp şi umple-l cu iubire/ în cântec de vioară acum,/ şi nu în nemurire...// (...)// Avem timp de toate pentru toţi,/ Ce mult contează o clipă pentru noi,/ abia către sfârşit ştim că am fost netoţi,/ cât am pierdut la ultimul bilanţ,/ crezând că rămânem bravi eroi."

*

Marioara Vişan, *Arhitectura visului/ Architettura del sogno*, ediţie bilingvă română-italiană, versiunea italiană: Francesco Altieri, prefaţă (*Îngerii din noaptea de satin*) de Ioan Holban, Editura Timpul, Iaşi, 2020, 130 p.

Printre mulţii, prea mulţii români plecaţi din ţară după revoluţie se numără şi Marioara Vişan. În revista „Poezia" avem o rubrică, susţinută de Florentina Niţă, despre poezia diasporei, în speţă despre conaţionalii noştri care au ajuns în peninsulă şi au găsit calea şi spre a se apropia de poezie, de limba italiană, dar şi de a rămâne, astfel, aproape şi de limba română. În această rubrică, în contextul amintit, cititorii noştri au şi întâlnit numele Marioarei Vişan. Recent autoarea a publicat la editura ieşeană Timpul acest volum bilingv, despre a cărei „lirică de notaţie" s-a pronunţat în prefaţa sa Ioan Holban. Să zicem că Marioara Vişan caută o cale de a se apropia de lumea versului, de a-şi îmbrăca gândurile, trăirile, aşteptările în haină de vers, uneori rimat, alteori nu, scriind despre lucrurile care fac viaţa de zi cu zi, de la comun/ rutină la pierderi/ distanţele în timp şi spaţiu, de la credinţă la aşteptare ş.a. Spre exemplificare, o strofă din *Vitralii de cuvinte*: „Vitralii de cuvinte, scriu pe al vieţii destin/ lungi scrisori din paginile cărţilor sfinte,/ aşezându-se în forme de iubiri infinite/ de matrice de suflet din desenul divin". Şi din *Iubirea ca lacrimă de rouă*: „Îndemn către iubirea ca lacrimă de rouă/ picătură de viaţă ce-adună lumina când plouă/ amintindu-ne că nu suntem noi început/ balsam al florii ce-şi cântă durerea tăcut".

De remarcat efortul traducătorului Francesco Altieri de a căuta cea mai potrivită „cale" a textelor din această carte între limbile română şi italiană.

Semnalăm şi noi această apariţie, aşa cum facem, de câte ori avem prilejul/ posibilitatea, cu acei români care, plecaţi peste hotare, rămân aproape de limba română (şi) pe calea poeziei, a literaturii.

*

Corneliu Coposu, *Poeme*, cuvînt înainte de Ana Blandiana, cu un CD care cuprinde cele mai frumoase poezii din volum recitate de Ion Caramitru, Editura Fundaţiei Academia Civică, 2019, 166 p.

Anii de început ai vieţii noastre de după 1989 au adus în atenţia oamenilor din ţară mai multe personaje ale istoriei noastre recente, pe care regimul anterior încercase să le ascundă sub apele uitării. Între acestea, unul de prim rang a fost Corneliu Coposu. În cele din urmă s-au aflat, pas cu pas, multe dintre ororile „comunismului", nedreptăţile, prigoana unor oameni care nu voiau altceva decît libertatea, binele ţării. S-a aflat despre cum circulau (şi) poemele care erau memorate de către cei închişi, pentru că nu aveau nici cu ce, nici pe ce scrie. În cartea aceasta sunt tipărite pentru prima dată poemele lui Corneliu Coposu care, spre deosebire de altele scrise în detenţie, trebuie subliniat că autorul le-a creat în anii de izolare, în care nu le putea împărtăşi,

nu le putea comunica nimănui. Unele au, altele nu o dată, un an în care au fost scrise nu „în primul rînd ca operă", ci ca „exerciţiu de funcţionare, lucrare de supravieţuire" (Ana Blandiana). Dar şi ca o formă de a trece dincolo de constrângerile de tot felul, prin „întinderi de credinţă", prin rememorarea lumii copilăriei, a satului său natal, a chipului mamei „dulce şi senină", „icoană smerită cu chip luminat", „zare de vis", dar şi a acelui prezent în care oamenii erau ucişi torturaţi, izolaţi, şi dorinţa de libertate era considerată primejdioasă. Într-adevăr, astfel de poeme nu pot fi lecturate fără a ţine cont de condiţiile în care au fost scrise, care dau o altfel de semnificaţie unor cuvinte ca: „Bucuriile apuse, mor/ Vechile dureri se sting, dar dor"/ Înălţările trăite, trec/ Prăbuşirile te tot petrec"/ Rar te află Binele, grăbit/ Răul – des şi pus pe zăbovit". Sau „Înalţă-te-n credinţă, prin cumpăna dreptăţii/ Şi apără, temeinic, hotarul libertăţii." Nu este o poezie despre suferinţă, nici despre ură, ci despre iertare, despre găsirea liniştii vieţii, despre credinţă, cum citim în unul dintre cele mai frumoase poeme din carte, *Rugă*, scris în 1961: „Cerne, Doamne, liniştea uitării,/ Peste nesfârşita suferinţă./ Semănă întinderi de credinţă./ Şi sporeşte roua îndurării!// Răsădeşte dragostea şi crinul,/ În Ogorul năpădit de ură,/ Şi aşterne, peste munţi de zgură,/ Liniştea, iertarea şi seninul...!". Dar, pe de altă parte, nici nu trebuie uitaţi martirii, mulţi dintre ei mai neştiuţi, care au fost uciși, torturaţi, au murit pentru libertate, pentru credinţă, pentru ţară: „Drapelul măririi/ Umbreşte martirii/ Ostaşi fără armă,/ Viteji fără larmă/(...)/ Eroi fără glorii/ Uitaţi de victorii.../ Făclii fără ceară/ Ce ard pentru ţară./ Smerite lanterne/ Aprinse-n caverne."

Apoi, lectura poemelor lui Corneliu Coposu, dincolo de faptul, subliniat şi de Ana Blandiana, că îi „conturează portretul cu o lumină în plus", dincolo de orice fel de analiză, „categorisire" ş.a., înseamnă şi o lecţie aparte de credinţă, forţă lăuntrică, tărie, dar şi de sensibilitate. Şi, nu în ultimul rând, te determină să îţi reaminteşti că libertatea e o floare care nu trebuie lăsată neapărată. Şi că poezia poate fi şi un „loc" în care, atunci cînd libertatea fizică este imposibilă, îţi oferă (şi) o cale de gîndi liber, de a primi în suflet, dincolo de rău, frumuseţea.

*

Dan Drăgoi, *În regatul luminii*, cuvînt de deschidere (*S-a întors poetul, fericeşte-l, Doamne!)* de Mihai Soare, cuvânt pe coperta a patra: Nicolae Dragoş, Editura Tiparg, Piteşti, 2018, 224 p.

Cartea este în fapt o antologie, cuprinzând poeme selectate din volumele *Dreptul la demnitate, Lumini târzii, Picături de rouă, Prezentul continuu* şi, în final, o selecţie de aprecieri critice.

L-am cunoscut cu vreo doi ani în urmă pe autor, la Craiova. Aceasta este însă prima carte a sa pe care o am în faţă. Dan Drăgoi a urmat un drum aparte, în timp, în scrierea/ publicarea cărţilor sale. Dacă debutul său în volum, cu *Dreptul la demnitate*, avea loc în 1978, cel de-al doilea volum, *Lumini târzii*, a

apărut în 2016. Dincolo de paşii de început, cu eventualele discuţii despre unele influenţe, de temele abordate, de la poezia de nuanţă creştină la aceea cu accente biografice sau patriotice, de remarcat este dorinţa sa de a se reinventa în scris, de a trece de la versificare/ exprimarea rimată la versul liber, de la poemele lungi la cele concise, unele cu tentă aforistică. Mihai Soare îl asemuia, cumva, lui Douanier Rousseau Vameşul, cu temei cred, pentru că Dan Drăgoi are felul lui de a păşi în lumea poeziei, de a da realităţii (trăite sau lăuntrice) culori vii de cuvinte, cu care dăruieşte, „cântărindu-le" după placul său, întâmplările/ gândurile/ trăirile/ temele de mai mică sau mai largă amplitudine, de la părinţi, satul/ vremurile copilăriei sau „încarcerarea" în „cupola de-ntristare", de pildă, la viziunea reîntoarcerii copilăriei „călare pe iapa cu stea în frunte", la vremurile de demult, în care „jupoaie tata iedul cu brişca unsuroasă/ Şi-mparte carnea-n satul muşcat de ciuma foamei", ori de la sufletul „ca o pasăre veche" la iubirile, fugare sau nu, timpul ca „o secure ce singură s-ascute" ori cum „bat clopote în suflet şi în spini" ori cum „până şi curcubeul de uitare e-nfrânt" ades. M-au interesat mai degrabă dorinţa sa de a găsi modalitatea da a scrie despre viaţă şi sinceritatea cu care vorbeşte despre lumea din jurul sau dinlăuntrul său.

Închei cu un fragment din poemul *Copilăria călare pe iapa cu stea în frunte*: „În această dimineaţă am primit o vizită neaşteptată/ M-a vizitat primăvara şi, odată cu ea, a venit călare pe iapa noastră cu stea în frunte copilăria,/ tulburătoarea şi nemuritoarea copilărie,/ din satul meu de munte, din satul meu dintre două râuri./ Două râuri care seacă aproape mereu sub arşiţa verii,/ sub arşiţa gândului meu".

Ioan HOLBAN

Rafinatul gazel și animalul politic fabulos

Frapant, în cea mai recentă carte de poezie a Elenei Mândru, *Zâmbete în Paradis* (Editura Timpul, 2020) este apelul autoarei la forme lirice specifice secolului XIX, care păreau pierdute, neantizate în postmodernitatea literaturii noastre, cu excepţia sonetului care are, astăzi, o surprinzătoare revenire (prin poeţi precum Vasile Voiculescu, Grigore Hagiu, Radu Cârneci, Horia Zilieru, Emilian Marcu, Horia Bădescu etc.), gazelul şi fabula au rămas acolo, în paradigma de sensibilitate a autorului şi cititorului său din urmă cu aproape două sute de ani. Importată de europeni din Orientul arab, gazelul este o specie lirică având o formă fixă, celebrând plăcerile vieţii, ale dragostei şi degustării licorilor bahice; la noi, Eminescu va fi scris un gazel datat „ Berlin, 20.12.873", cu o temă erotică şi G. Coşbuc ale cărui trei gazeluri au, mai degrabă, un conţinut etic, gnomic-educativ („O luptă-i viaţa; deci te luptă/ Cu

dragoste de ea, cu dor", scria poetul din Hordou, în urmă cu mai bine de o sută de ani). Gazelul revine, iată, în cartea Elenei Mândru, reluînd teme erotice, chiar dacă în parodie și autoironie („Tânără eram odată/ De amor înamorată,/ Bălăioară și frumoasă,/ Mică și nevinovată./ Însă nu săream pârleazul/ Chiar fiind mereu curtată, / De-încercau vreo mângâiere/ Mama îmi striga pe dată: – Vezi că vine-o păcăleală, / Fii atentă, dragă fată!-/ Anii au trecut în goană/ Am ajuns și măritată./ Nu reţin nici prima noapte/ Prea eram precipitată.../ Azi, uitând de tinereţe,/ Când la pat sunt invitată/ Îl îndemn s-adoarmă iute/ Și alerg, cam excitată,/ La computer, toată noaptea, Pe ecran privesc holbată!" – *Evoluţie*), plăcerile bahice („Ne oferă, astăzi, oare,/ Vreo licoare-ameţitoare?/ Lâng-un zâmbet de Prier/ Ţuica mai gustoasă pare/ Iar o prună bine-aleasă/ Îi conferă, cert, savoare/ Și-un gazel mai rafinat –/ E motiv de sărbătoare;/ Tema nu-i chiar prea uşoară/ căci necesită rigoare,/ Dar lucrând azi cu – tărie – / Ne-om alege cu… onoare,/ Deci, gustaţi, poeţii mei,/ Ţuica gazdei primitoare!" – *Speranţe de concurent*), dar neuitând nici conţinutul etic („Visam cândva la mariaj/ Punându-mi tinereţea- gaj;/ Deci căutam un Făt Frumos/ Ce m-ar peţi cu mult curaj;/ Doream un vajnic amorez/ Ce-ar ajuta și la menaj;/ Să fie tot mereu prezent/ Pe fișa noastră de pontaj/ Iar după nuntă, numai miere/ Să am în magicul voiaj;/ Alesul meu n-a fost pe față,/ Avea nevoie de „dopaj"/ Și se lăsa atras spre rele/ De dubiosu-i anturaj;/ Ne-am separat rapid și iată/ Că am ajuns chiar la partaj.../ Așa că visul din juneţe/ S-a dovedit doar un miraj!" – *Visuri de fecioară*), apropiindu-se , astfel, de intenţiile de altădată ale lui Eminescu și G. Coşbuc. Parodii, șarje ironice, uneori, demolatoare, cu dezvoltări umoristice și epigramatice, în ludic și într-un ton șăgalnic, vesel-trist, adesea, poemele Elenei Mândru pivotează în jurul unei *anecdote*, al unei întâmplări reale sau imaginare și al unor *personaje* precum Adam și Eva, „un vânător înveterat de fuste", „o fată cuminte", un „poet de curte" etc.; iată: „Adam dormea sub pomul darnic/ Visând că ar avea și-o soacră,/ Astfel va deveni mai harnic/ Și-ar fi rămas în zona sacră./ Pe Eva de ar fi certat-o/ N-ar fi putut s-apară drama/ Căci dacă n-ar fi împăcat-o,/ Ea s-ar fi dus să stea la mama./ Iar de-ar fi fost croitoreasă/ Chiar îi făcea și o rochiţă,/ Desigur, una de mireasă,/ Probabil doar din foi de viţă./ Și învăţată gospodină,/ Ar fi făcut rapid avere,/ Vânzând la negru din grădină/ Acele renumite mere.../ Trezindu-se Adam îndată,/ Simţi că-l paşte o năpastă:/ Avea o stare cam ciudată/ Căci, vai, i-a dispărut o coastă!" (*Visul lui Adam)*. Uneori, discursul liric adoptă o viziune critică, trecând de la un simplu personaj spre o tipologie, atât de bine ilustrată de câţiva barzi ai vechiului regim: „A-nceput ca simplu turnător,/ Lucrând și pe străini și pe amici,/ Cu vorba sa tăioasă ca un brici/ Și-apoi fu promovat informator./ Se ocupă de tineri sau bunici/ Tot încercând să aibă veşnic spor,/ Dar, din păcate, neavând umor/ S-a încurcat niţel cu-ai săi complici,/ Lipsit de job el s-a reprofilat,/ Simţind că are-un motivat temei/ Și-n ierarhie iute-a promovat;/Chiar de minciuna-i cu picioare scurte,/ Știind că

are-un potrivit condei,/ A devenit activ *poet de curte*"(*Carieră aleasă*). Se aude uşor, în acest din urmă poem, tonurile fabulei, în înţelesul de povestire alegorică, satirizând comportamente şi caractere. Fabula părea să fi rămas tot în secolul XIX, prin Ţichindeal, Asachi, Gr. Alexandrescu, Anton Pann, Alecu Donici, Gh. Sion, chiar dacă în anii '50, apăreau transpunerile în limba română, făcute de Tudor Arghezi , din opera lui Krîlov şi La Fontaine. Fabulele Elenei Mândru din *Zâmbete în Paradis* se remarcă, înainte de toate, prin incisivitatea abordării (i)realităţii noastre imediate; ca în *Fabula „limbii politice"*, de pildă: „Un animal (politic) fabulos/ c-un cap de bou şi gheare lungi de leu,/ Dorea s-ajungă mare corifeu/ Spre-a roade carnea toată de pe «os»./ N-a vrut să folosească nici o vorbă/ Deşi cea dulce ar aduce multe/ Precum ne-învaţă minţile oculte,/ci mai curând un picuşor de ciorbă./ De fapt, doar pentru-ai săi alegători,/ A pregătit (primise o povaţă)/ O ciulama cu limbă de dulceaţă/ Ce trebuia să facă mari furori./ Deci, reuşind ca osul să-l apuce,/ A conceput, fiind cuprins de fală,/ Această foarte logică zicală: «Azi limba dulce voturi multe-aduce». În aceeaşi cheie, se citesc poeme precum *Pseudo-feudală, Fabula nunţii sătești* sau fermecătoarea fabulă a asinilor: „Doi catâri, alene, cum trăgeau faetonul/ Îşi făceau reproşuri, de sudalme plin,/ Unul către altul ridicând şi tonul,/ Răscoliţi de patimi, răspândeau venin./ Tata- spune primul – , Dumnezeu să-l ierte,/ Chiar asin de-a fost, m-a făcut c-o iapă!/ Celălalt, de ciudă, a-nceput să-l certe:/ Iapă-i, mama ta, jalnică otreapă!/ Şi ciulind urechea, rage iar cu ură.../ Vreau să ştii, catâre, poate n-ai habar./Că părinţii-mi, ambii, de neam mare fură,/ Mama măgăriţă, tata armăsar!/ Însă tu, sărmane, eşti o corcitură/ cu-a ta mamă iapă, nu poţi fi catâr;/ Iar răspunsul vine, printr-o frază dură:/ Dacă-ţi stau alături, ia-l ca pe-un hatâr!/ *Morala*:/ Nu ştim dacă cearta s-a sfârşit şi cum,/ Ori, din contră, hâra a-nceput să crească/ Însă faetonul a rămas în drum./ *Iată unde duce ţâfna măgărească!*". Textele, în majoritatea lor sunt scrise în *metrica sonetului*- o formă fixă în tiparul căreia Elena Mândru adună teme diverse, de la ipostaza autoironică dintr-un *Sonet harpagonic* ori un *Sonet arab* şi precaritatea cardului de pensionar din *Vis de vacanţă*, până la temele politice, de mare actualitate, din *Jalnica Ordonanţă 13* şi *Sonetul grevei parlamentare*: „Plecând greviştii-n turmă din şedinţă,/ S-au liniştit demonicele valuri/ Şi-s potolite vechile scandaluri,/ Încât de ziarişti nu-i trebuinţă./ Chiar Dâmboviţa doarme printer maluri/ De când au dezertat cu iscusinţă,/ Dar, faţă de popor, făr' de credinţă/ Şi somn de frumuseţe printre maluri./ Un singur deputat, dinspre ieşire/ A aruncat o ultimă privire,/ Dorind să vadă cui rămâne urna.../ Apoi, vorbi cu multă-ngrijorare:/ – Noi ne-am retras în semn de protestare,/ Dar pentru azi primi-vom şi diurna?". De altfel, dincolo de seria poemelor *după...* mai mulţi autori, în care mare parte iluştri necunoscuţi, în care Elena Mândru caută *relansatori* ai propriilor texte, de şarje la adresa intrării în deriziune a unor simboluri de altădată (*Blogul secret al lui Moş Crăciun*) ori de amuzanta

călătorie a Julietei, într-o dronă, de la Florența la Mizil (*Un vis al unei nopți de iarnă*), tema politicii dâmboviţene şi a politicienilor e una foarte frecventă în *Zâmbete în Paradis*: „ Somnoroşi, dar încântaţi/ În fotoliile moi/ Toţi visează, avântaţi,/ Că-n istorie-s eroi./ De pretenţii mari umflaţi/ Spun ce-au scris, rapid pe foi,/ Dar, deşi au fost votaţi,/ Par la minte mult prea goi./ Uneori se cred chemaţi/ Să lanseze legi mai noi;/ Dar i-aşteaptă cu «mascaţi»/ Judecata de Apoi" (*Parlamentarii noştri*).

În forme lirice surprinzătoare, Elena Mândru tâlcuieşte lumea de azi, cu un ascuţit spirit critic, operând fără anestezie, bolile acesteia.

Altarul magnoliei neprihănite

Poezia lui Vasile Cojocaru Filipiuc din *Cuvinte aprinse* (Editura CronEdit, 2020) se construieşte pe o paradigmă de sensibilitate (neo)romantică; departe şi împotriva Ecleziastului ("Eşti nebun/ dacă crezi că totu-i deşertăciune", exclamă poetul în *Flash-uri*), lirica lui Vasile Cojocaru Filipiuc se întoarce mereu lîngă oglinda lacului albastru din codrul Ipoteştilor, spre o realitate care vibrează de emoţie, căutînd misterul „ce-aprinde vise", în profunzimea unui *mesaj de suflet* şi într-o relaţie directă cu cosmicul, navigînd, într-un elan ascensional înspre înalt, cum scrie în ceea ce se numeşte o *artă poetică*: „O poezie ce navighează/ prin sufletele cititorilor/ este transparenţa nopţii,/ un mister ce-aprinde vise ,/ o construcţie fără/ soarta Sodomei,/ timiditatea unui păcat,/ oglinda ce nu oboseşte,/ dialogul unui ocean cu izvoarele,/ convingerea că umbra colorată/ este-o figură de stil,/ chipul unei realităţi ce vibrează de emoţii,/ vinul ce-i leacul/ muţeniei şi logoreei,/ clipa licenţiată/ în imperiul secundelor,/ mirabila unitate/ din ceasul creaţiunii,/ curajul ce-l dă farul provei/ şi profunzimea/ unui mesaj de suflet./ O poezie ce navighează/ reflectă bolta cerului" (*O poezie_ce navighează*). Frapantă în poemele lui Vasile Cojocaru Filipiuc este *simbolistica florilor* pe care poetul le scoate de sub semnul ornamentalului, transformîndu-le în „actanţi" şi, mai mult, în *litere* „cu care trudesc", într-o deplină asumare a fantasmei; în acest fel, Vasile Cojocaru Filipiuc ajunge la o *mistică* a florilor, fixînd legătura cu *sacrul*: dacă e adevărat că poezia e o rugăciune profană, cum spune Abatele Brémond, florile în jurul cărora pivotează poemele din *Cuvinte aprinse* alcătuiesc un *altar*, unde poetul, cu sufletul înflorit, mărturiseşte *credinţa* şi *poezia*. Astfel, Vasile Cojocaru Filipiuc plasează, în deschiderea cărţii, sub titlul *Magnolia*, opt dintre cele mai frumoase *poeme-imn* închinate magnoliei, „imaginea grădinii ca poem": e un experiment liric foarte rar, în această mistică a *pomului floare* poezia lui Vasile Cojocaru Filipiuc găsindu-şi originalitatea; în tăcerea de primăvară a celor care privesc o magnolie, creşte un sentiment aproape religios pentru că, iată, în orizontul sacralităţii, magnolia e truda din rugăciunea genunchilor, Agapia sărbătorilor, rostirea

Crezului, rodul sacru din liturghia naturii, pomul floare ocrotit de Demiurg, prealuminat, sfinţeşte vederea, pecetluind un legământ cu îngerii: „Rodul magnoliei/ îl culegem împreună/ şi reprezintă/ truda materializată/ din rugăciunea genunchilor,/ metamorfoza meteoriţilor/ planaţi pe ramuri,/ podoaba bucuriei/ pentru renaşterea naturii,/ dinastia invaziilor roz,/ ascunderea iernii în avene/ pînă la tîrziul maiestuos al toamnei,/ păciuirea sufletelor noastre/ după hibernarea în bîrlog,/ flacăra fără odihnă,/ imaginea grădinii ca un poem,/ Agapia sărbătorilor/ imaginea timpului terestru,/ aplauzele noastre pentru pomul floare,/ lacrimile de bucurie ale căldurii din suflet,/ finalul odiseei/ pentru luceferii candelabrului,/ clepsidra mută,/ cuvintele de dragoste în şoaptă,/ muza pentru florile timpurii,/ primăvara crudă,/ abrogarea convenţiei de hotare,/ magia din rostirea unui crez,/ uvertura la dezlănţuirea clorofilei,/ parabola din grădină./ invitaţia la balul prinţeselor,/ pomul fără secrete,/ calea dreaptă spre împliniri,/ paşii zăbovitori,/ aştrii accesibili muritorilor de rînd,/ visul împlinit,/ trezirea buburuzelor,/ florile dorului,/ dezarmarea verbelor beligerante,/ lumina dialecticii,/ fructele fior,/ biblioteca/ din simboluri calde,/ geometria nestudiată a îmbrăţişării,/ graiul unui tablou autentic şi/ pleiada unui roi de stele invizibile/ devenite vizibile/ pe ramurile pomului ales –/ ca să uităm/ imaginea cu secrete a iernii./ Rodul sacru al magnoliei –/ îndrăgostiţii./ Rodul magnoliei –/ răspunsurile căutate./ Magnolia –/ liturghia naturii pentru noi" (*Rodul magnoliei*). În credinţa că florile reflectă liniştea cerului, Vasile Cojocaru Filipiuc întîlneşte orizontul mito-poetic românesc pentru că, iată, în „lirismul serilor diafane", dragostea însăşi se (pe)trece sub veghea <u>*brînduşelor*</u> care ne măsoară vremea ce ni s-a dat: *metronomul timpului*, cum le spune în *Atenţionare*, brînduşele de toamnă şi de primăvară, năruindu-se în frigul toamnelor tîrzii ori strălucind în primăvara caldă, re-prezintă începutul şi sfîrşitul ciclului vegetal, dar, deopotrivă, ele sînt flori ale vieţii şi morţii; urmînd legendele care vorbesc despre metamorfoza unei fete în această floare, Vasile Cojocaru Filipiuc scrie în *Contraste* un acroşant poem de dragoste: „Te-am visat/ şi-acum eşti familia mea bogată,/ te-am dorit ziua,/ dar mi-ai dăruit cele mai frumoase nopţi,/ te-am crezut egoistă,/ dar te-am aflat în fruntea stolurilor,/ te-am visat taciturnă,/ dar eşti ca zumzetul/ unei livezi de pomi înfloriţi,/ eşti ca un pocal de vin/ ce veştejeşte tăcerea,/ te-am idolatrizat,/ dar am descoperit/ laturile finite din viaţa ta,/ fugeam de zilele reci de iarnă,/ dar ai făcut să simt iarna/ între brînduşele de toamnă/ şi brînduşele de primăvară,/ m-am temut că eşti fragilă/ în faţa confruntărilor,/ dar te văd culegînd/ fructele adevărului,/ te-am crezut o magmă epică,/ dar m-ai învăţat/ lirismul serilor diafane". Tot astfel, *cicoarea* – o frecventă apariţie în legendele mitologice româneşti despre Soarele care s-a îndrăgostit de o pămînteancă şi, fiind refuzat, veşnicul călător o transformă în cicoare – este un simbol al dragostei neîmpărtăşite, al visului neîmplinit, dar şi al ataşamentului definitiv,

exprimînd ceea ce poetul numeşte *setea de albastru*. În aceeaşi logică a unei adevărate constelaţii simbolice, autorul scrie despre *mesteacăn,* trubadurul iernii în *Flori de magnolie în cetina tot verde* şi simbol tutelar al vieţii şi regenerării naturii ("am fost extaziat/ lîngă mesteceni/ în anotimpul crud", mărturiseşte poetul în *Balanţă*), ca şi, mai ales, despre *salcie*, asociată fecundităţii, principiului vieţii şi, în orizontul sacralităţii, simbol al Duminicii Floriilor: „Salcia –/ copacul solitar,/ copacul solidar cu un ochi de apă,/ a îndurat,/ alături de Iisus,/ atitudinea lui/ Pilat din Pont,/ care, în finalul lui,/ stabilit de Cel de Sus,/ s-a aplecat spre-un tău,/ din vîrful unei stînci,/ într-o frumoasă zi de vară,/ să se spele pe mîini/ şi s-a pierdut în el,/ Salcia,/ a ascultat disperarea evreilor/ în robia babilonică,/ de-atunci, lacrimile surghiunului/ fiind preluate de/ ramurile-i duioase./ Şi astăzi/ salcia, după ce învăluie/ oamenii ce se iubesc,/ este părtaşă/ şi la poveştile de dragoste/ fără happy end./ Aşa a ajuns salcia/ să plîngă,/ rîul ducîndu-i lacrimile/ spre liniştea depărtărilor,/ alinîndu-i dorul/ după tainele pădurii./ După ce va îmbătrîni,/ salcia se va metamorfoza/ în femelă de cangur –/ va adăposti în scorbură pui./ Adesea salcia visează/ că este o coroană de/ Ziua Floriilor" (*Salcia*). Dacă lipsa florilor evocă pustia înaltă a Everestului care „nu vede aştrii/ de pe ramurile magnoliei „ şi are parte de „ore sterpe", cum se spune în *Everestul*, (re)venirea magnoliei, brînduşelor ori cicoarei pune capăt timpului „marelui singuratic", trimiţînd pirul şi strigoii de noapte în pustia prăpastiei, cum scrie Vasile Cojocaru Filipiuc în *Sfîrşitul marelui singuratic*. În sfîrşit, lîngă (destul de) numeroase formulări aforistice cu un marcat conţinut gnomic-educativ ("S-asculţi o vioară/ este/ să iubeşti"; „Păcatele –/ pedepsesc şi corectează" etc.), se reţine din cartea lui Vasile Cojocaru Filipiuc şi acest admirabil elogiu al satului şi vîrstei de aur fixate acolo: „Am pus degetul arătător/ pe hartă, pe satul meu –/ am acoperit toată aria copilăriei,/ am simţit susurul unor ape/ cărora le era indiferent amurgul,/ am simţit piscurile catalane ale lui Gaudi/ influenţat de arta neogotică, dar/ redînd naturii dimensiunile 3D/ şi mi-am amintit regretele/ că rimele vecinului/ nu s-au mutat în ograda mea/ (boiştenii jubilau/ în Bistriţa repede)./ Satul meu –/ bibliotecă de-nţelepciuni./ În satul meu,/ dimensiunile timpului/ elegiac,/ nu ningea cu răutăţi,/ sufletul mamei încălzea/«mirabila sămînţă» şi/ suferinţele din munca pe creste/ erau cîntate în doine./ În satul meu/ drumurile fără obstacole,/ înlăturate de mama,/ mi-au mîngîiat copilăria/ Satul meu, acum –/ un sat cu multe facultăţi/ şi cu decani de vîrstă/ care se-ndreaptă duminica/ spre-o navă cu care meditează împreună/ la adevărul de dincolo" (*Satul meu*).

Ce e mai departe de dincolo

În pofida tentaţiei de a obscuriza poemele, codificîndu-le aproape barbian, într-o simbolistică ascunsă, complicată, precum aceea a şarpelui,

cercului, nunții și sărutului (al)chimic din *Altfel*, de exemplu ("altfel a venit culoarea zilei/ din cercul înghițit de șarpe,/ nunta chimică și-a transferat elixirul pe inima lucrurilor,/ fețele realului s-au zbuciumat/ și doar una absentă din cărțile vechi/ a dăruit puterea de a fi în ochiul căzut/ printre pașii de îngeri./ seara întîrziată a îndesat verdele pădurii/ în spațiile închise aflate-n surpare./ am ascuns mîinile la spate cînd a trecut răcoarea/ peste arsura cu doldora de săgeți./ copacii au făcut zid,/ hotelurile albe s-au clătinat ca o părere/ și-n locul pictat de natură, deodată nu mai eram") și chiar dacă pare a se lăsa ispitită de îndrăzneli suprarealiste, legate, mai ales, de jocul cromaticii (scrisul, literele și iarba sînt albastre, dimineața, aerul, cuvintele, celulele, sîngele, pereții spațiului de recluziune care, iată, e vegheat din tavan de un ochi verde, moleculele, calul, melancolia sînt verzi), cu imagini rămase din ceea ce aș numi *dislocarea_realului* a cărui liniște „are aripi de tei" și a cărui figură tutelară se regăsește într-un autoportret antologic ("picioare fără mine umblînd/ brațe lipsă rămase în altă parte/ și-o inimă ce absoarbe tristețea din aer" – *Nu găsesc*), poezia Oanei Frențescu din cea mai recentă carte a sa, *Gînd tatuat în clepsidră* (Editura Pim, 2020) este una a transparenței depline, structurîndu-se în jurul unor teme majore care conferă profunzimea demersului liric, detenta sa metafizică. Mai întîi, poezia Oanei Frențescu crește din nostalgia lui Unu, spunînd povestea regăsirii întregului prin împreunarea *jumătăților* în care se va fi năruit ființa și lumea sa: „trec prin jumătăți diferite/ jumătate beznă/ jumătate lumină/ descrescînd în vechi imagini/ ce se destramă-n ora mea de vis", scrie poetul în *Ora mea*, pentru ca, în *Îți pare*, să constate că „ești jumătate arbore, jumătate lut,/ năpădit de cuvinte ce șterg pereții de umbre", căutînd mereu reunirea jumătăților de lumină (*Alt albastru*), de liniște (*Printre frunze*) ori de vis (*O contopire*): clepsidra din titlu nu e, de altfel, decît imaginea acestui Unu, unind jumătatea goală cu aceea plină cu nisipul care măsoară (pe)trecerea ființei, *vremea* sa, răstimpul rămas pînă la clipa hotărîtă pentru (în)fățișarea întregului. Această febrilă căutare a lui Unu e, în fapt, *călătoria* ființei de la sine la sine, de la întunericul compact dintre pereții vieții la albul singurătății de dincolo de aceasta, acolo unde, poate, purtat de „versul nehotărît", îl va regăsi pe Celălalt: „plecarea cu toate simțurile prin fereastra nebună/ lasă întunericul între pereți./ singurătatea alb/ văruită încape într-o vorbire,/ liniștea e împrumutată versului nehotărît/ ce călătorește pe distanța dintre noi./ o dibuire prin reverberația adîncului/ aduce la suprafață gîndurile indecise./ nicio secundă nu curbează orbita/ pentru trezirea pașilor visători./ în memorie e altfel,/ un colț cu rămășițe verzi dinspre frunze/ nu reține durerea și nici uitarea,/ ceva dintre tine și tine înaintează lent pe întuneric" (*Plecarea*): e un *drum de cunoaștere* în „lutul din care niciodată n-am plecat", exclamă poetul în *Rotund desfrunzit*. Această călătorie își asociază categoria *departelui* de dincolo de orizont, de pragul privirii, prin fisura întunericului spre *spațiul rece* al vederii secunde, unde „nu

există deasupra nici dedesubt"; dincoace de orizont e vidul, haosul, hăul vegheat, adesea, de un greiere, ca în orizontul mito-poetic românesc ("este prea multă liniște/ tatuată și pe ramuri de cer/ și-n hăul înfrigurat cu tril de greier/ și-n trup sunt zidite săbii de gheață,/ un astru mă leagă cu pașii eșuați pe mal", se spune în *Este liniște*), pentru ca dincolo de capătul privirii să se afle *înaltul* visului, oaza sa „surdă" și, încă *mai departe de dincolo*, nimicul, neantul pregătit pentru o nouă geneză a ființei: departele e al *spațiului*, *tîrziul*, în care aleargă fantasmele e al *timpului* final și, deopotrivă, al unui nou început: „tîrziul a venit în derivă/ cu frunzele căzute/ răscolit de-o primăvară/ învățată să repete același scenariu de reînviere/ nestins/ nepăzit a semănat un urcuș ca o împăcare cu sine/ spre finalul apăsat de frig/ nu-l așteptam în firul de lumină tulburat/ să facă risipă de verde ca un miraj coborît din stele/ oprind din clipe/ făcîndu-le aripi spre cer/ pînă nu mai sunt/ odată cu el și frunza smulsă/ și cuvîntul ițit printre lucruri reale topindu-le aura/ refuzînd dansul literelor/ în ritmul inimii grăbite plecată spre roșu/ neobișnuitul firesc se tocește punct cu punct/ și iarăși mă nasc coerent" (*Tîrziul*). Frapant în poezia Oanei Frențescu este jocul cromaticii, într-o dinamică atent studiată, astfel încît lumea lui Unu se fixează între *albastru* și *verde*, culorile tutelare, prezente în majoritatea covîrșitoare a celor peste o sută șaptezeci de texte din *Gînd tatuat în clepsidră*: acestea nu sînt simple ornamente, epitete, asocierea lor nu este deloc întîmplătoare, verdele și albastrul fiind, în fapt, „actanții", figurile lirice în jurul cărora pivotează poemele: „evadarea din povestea verde a frunzei/ a coborît în scrisul meu albastru/ căptușit cu rînduri de zgură/ a măcinat maluri de întuneric/ și a reflectat oaza pustiului în trecut", scrie Oana Frențescu; cîteodată, verdele *se alcătuiește* din albastru, iar ziua e din falii albastre și verzi, verdele e un vehicul care circulă cu mare viteză, iar albastrul e culoarea cu care cuvintele „dor și ard", într-o mișcare continuă, ca o maree, cînd albastrul se întinde peste „obositul verde" care se apără trăgînd salve repetate: verdele e al vremii, al realului, albastrul „umed și rece" e al timpului pentru că, iată, din bucăți de albastru se alcătuiește poemul nescris încă, verticala frîntă, *axis mundi* ("fac un armistițiu între mine și cuvinte/ pentru a nu tulbura verticala pe care urc/ povara verbului mă apasă/ pierd din lumină ascultînd pendula timpului/ bucăți de albastru răsturnat/ te estompează tăcerea golului înflorește/ rămîn fără vis pe o paralelă verde cu frunze ucise", se spune în *Fără vis*): prin albastru se taie calea spre departele din înalt, pe care călătorește ființa, într-o derivă „de albastru crud", în căutarea întregului format din două jumătăți de albastru, cum scrie Oana Frențescu în *Taie-mi fuga,* dincoace e închisoarea verdelui, captivitatea în lut, cum se spune în *Sunt* și *Peste timp*; *setea* de verde și albastru, dintr-un poem precum *Din nepieire* este a elanului ascensional spre înaltul unde va fi fiind posibilă reîntregirea jumătăților ființei în albastrul compact ce se lasă fisurat doar de urmele verzi ale călătorului. Cînd cromaticul adoarme, cum scrie Oana Frențescu în *Minute*

albe, se instalează vidul, iar ființa se lasă „flancată de gri", culoarea doliului (unii pictori din Evul Mediu îl înfățișează pe Iisus venind la Judecata de Apoi în veșminte gri): nuanțele de gri se spală, iată, „trecîndu-le printr-un albastru/ cu miros de liliac"; acolo, pe vîrful de albastru, se poate scrie chiar și un frumos poem de dragoste: „din nepieire m-a oprit o sete de stele,/ de viori, de verde, de albastru./ printre forme de frunze, de noapte, de lună,/ de vînt, m-ai oprit tu,/ în orbite reînviate de reîntoarceri/ în spirale expulzate din orizont./ lumea a rămas dedesubt,/ vara a intrat în buzunar./ tu ai început să semeni cu ploile verii./ am îngenuncheat în tăcere,/ am despletit amurgul,/ am tăiat din cer o parte din stele/ am învățat să ascult durerile ploii,/ am învățat să fac un popas/ la ultima poartă spălîndu-mi ochii de luceferi/ am sedus cuvintele curbîndu-le la vîrfurile verzi/ pe foaia de scris în agonia timpului grăbit./ din nepieire te vreau neuitat" (*Din nepieire*).

Oana Frențescu e un poet adevărat care a aflat calea de a-și explora visele și trăirile.

Scara spre Starea de Bine

Ilustrația de pe coperta celei mai recente cărți de poezie semnate de Olga Alexandra Diaconu e înșelătoare; privind pe Iisus ducîndu-și Crucea pe înălțimile Golgotei, cititorul se poate aștepta la o lirică religioasă creștină. În fapt, poemele cărții se structurează în jurul unui Mag care adună în (ne)ființa sa poetică atribute ale divinităților de la diverse popoare și religii, de aici pînă în Orientul Îndepărtat, trecînd pe la creștini și iudei pînă la hinduși și budiștii din India, prin esenienii care ne învață cum să-i atragem „pe îngerii cei dăruiți" și sumerienii Enkidu și Ghilgameș; Olga Alexandra Diaconu e la fel de receptivă, crede în filosofii din vechime, care puneau la originea universului *dharma*, scopul vieții ("Cu cît mai sus privești la con/ cu-atît se micșorează palma –/ se-ascunde-n Sine Însuși El/ devenind punctul ce-a fost dharma/ și-acolo e Eternitatea/ plutind în calm și armonie/ și unind timpurile toate/ într-un acoperiș al lumii/ deasupra noastră pe vecie", scrie poeta în *Conul cosmic*), dar, deopotrivă, în Dumnezeu, casă a ființei și ființa Casă a Sa ("De fapt/ casa Lui e/ în mine dintotdeauna –/ chiar dinainte de a mă naște/ dar avea ferestrele ferecate/ lăsîndu-mi sufletul să balanseze/ de la extaz la depresie/ și de la depresie la extaz/ pe înserate/ în plină zi/ ca și pe înnoptat/ Dumnezeu e softul sufletului meu/ doar că stătea pitit/ înecat în iubirile mele neîncetat", se spune în *Niciodată n-am să știu*), vorbește despre multiplele „vieți trecute" și viitoare, ca la adepții metempsihozei, iar, altădată, ca în Masonerie, despre marele Arhitect ("E pentru mine-un paradox:/ Tu ești Marele Inocent/ și Marele Inchizitor/ Ești inocent și-nchizitor/ Tu, demon poți să fii/ de vrei –/ dar tot ce faci/ faci cu un scop/ ascuns/ în alte scopuri mici/ din planul Tău de arhitect" – *Pot sparge, Doamne, cerul*?), Dumnezeu însuși

avînd un „har de alchimist", poetul fiind Maestrul care scrie „idei ce curg din Dumnezeu". În fond, Olga Alexandra Diaconu nu mărturisește o divinitate sau alta, nu pare a avea o opțiune de conștiință explicită pentru că, iată, poeta celebrează *divinul*, calea spre înalt, călătoria omului după ce vremea sa pe Pământ a expirat: „Un glob alb, mare și strălucitor/ îl tot chema spre el irezistibil/ și nu putea nicicum să se opună/ oricît s-ar fi crezut acum teribil/ Căci sus, chiar pe acoperișul lumii/ iubirea este limpede poruncă/ chiar de e și liniștitoare/ și te pogoară-n pacea cea adîncă/ Fusese el, om simplu și umil,/ cîndva, demult, pe glia pămîntească/ cînd toți îl chinuiau și-și băteau joc/ de haina lui curată, îngerească/ Ca într-un flash, deodată a-nțeles/ că-i viața pe Pământ doar dăruire –/ cu cît iubești mai mult, cu-atît primești/ iubirea ce-ai promis sub juruire" (*Îngerul păzitor*). Poezia din *Magul din inima mea* e una a elanului ascensional, pe o *scară* ce pare a fi a lui Iacob sau într-o beție a zborului spre viața de după moarte, într-o *cădere pe dos* din teluric în cosmic: „Sunt tot o ardere/ și-o înălțare/ organele tresaltă viu în mine/ și parcă mă dizolv/ îmi pierd conturul/ cred, Doamne, c-am să mor/ puțin în Tine/ Puțin, doar cît/ să mi Te am în preajmă/ să mă prefaci în/ firul infinit/ să mă deșiri/ din viețile multiple/ umilul punct să fiu/ dar punct iubit/ Punctul ce ține-n brațe-o veșnicie/ din cîte vieți l-au vrut/ și l-au murit/ Simt ceruri cum/ sentrepătrund în mine/ și-mi luminează/ trupul meu de lut// să-mi spele cu lumină/ haina vie/ să-i țeasă raze noi, din neștiut/ E neștiutul/ cerul mai înalt/ ce se rotește-acum/ deasupra noastră/ să ne-amintească/ ce-am uitat demult –/ toți suntem Unul/ pe planeta-albastră" (*Sunt tot o ardere*). Înainte de călătoria sufletului care se retrage în „steaua ce-am fost", călăuzită de înger spre „fluviul iubirii", continuînd astfel Marele Joc, cu alegerea trupului în Cer pentru Pământ ("Eu mi-am ales și acest corp/ și acest fel de-a fi în viață –/ am doar un rol, sunt personaj/ și trebuie să mă comport/ în așa fel încît în somn/ să nu tresar cînd Ochiul Tău/ mă încălzește, mă îngheață?...", se întreabă, retoric, poeta în *Sunt bucuria și durerea alternative la plictis*?...), va fi fost *nașterea,* pelerinajul început în „tunelul uterin", ținta fiind Pământul și țara spre care ființa e *trimisă,* pentru ca, însoțită, de data aceasta, de un „cîmp cuantic", să cunoască viața: „Inima mea se racordează/ la pulsul Pământului/ Mă regăsesc în inima Terrei/ cîntîndu-mi nașterea/ în timp ce plutesc/ urmînd conturul inimii mele/ care se formează rotund/ cum însăși patria/ Nu mă întreb/ de ce cobor în această țară/ al cărei contur/ e în formă de inimă/ Mă las învăluită de culorile/ curcubeului trupului meu/ și mă nasc român/ Cîmpul cuantic ce mă învăluie/ îmi va ghida pașii/ spre întîlnirea cu mine însămi/ din această viață/ Mă predau lui" (*Inima mea*). Marcînd pendularea între diverse orizonturi mistice, poezia din *Magul din inima mea* se apropie, uneori, de tonalitatea troparului ("De cîte ori Te simt în mine, Doamne,/ simt cum sufletul mi se desprinde și se înalță/ De cîte ori vorbesc cu Tine/ aud tăcerea Cerului/ De cîte ori mă cuprinde tristețea/ Te caut în inima mea și mi-e bine/

Tu eşti puterea miezului seminţei/ ce sălăşluieşte în mine" – *De cîte ori mă gîndese la Tine*), dar modalitatea lirică esenţială rămîne aceea a *imnelor* închinate figurii tutelare a Magului, *sinele suprem*, rod (şi) al lecturilor din Deepak Chopra, protagonist al mişcării New Age şi în medicina holistică, autor al unor cărţi precum *Viitorul lui Dumnezeu*, *Cele şapte legi spirituale ale sufletului*, *Viaţa de după moarte*, *Sănătatea perfectă*, *Vindecarea sufletului de frică şi suferinţă* şi conduce un Centru pentru Starea de Bine; mai ales din *Cartea magului* citează Olga Alexandra Diaconu ("În fiecare dintre noi există un mag. El vede şi cunoaşte totul"), în ideile lui Deepak Chopra poeta găsind (re)lansatorii propriilor texte lirice. Poeme în marginea acestei bibliografii şi altele, care vorbesc despre comuniunea (*fuziunea*, spune poeta) în gînd cu Dumnezeu, într-o relaţie de *geneză reciprocă*, căutînd binele, iubirea şi bucuria ca *stări de_a fi*, textele din *Magul din inima mea* sînt ale unei experienţe spirituale care celebrează, pur şi simplu, *divinul*: „Divinul e/ singura cale/ pe care eu/ pot să zbor fără aripi/ înfăşurată numai în dor/ din care/ totul se ţese şi moare". În starea de zbor găseşte Olga Alexandra Diaconu calea, (ne)fiinţa şi adevărurile sale.

Meseria de copil

Jocul meseriilor (Editura 24: ore, 2020) este o carte-îndrumar, altfel spus, o *carte de_învăţătură* pentru cei mici care, adesea, sînt întrebaţi „ce vrei să te faci cînd vei fi mare?". În poezii cu un marcat conţinut gnomic-educativ, pe o linie care începe cu gazelurile lui G. Coşbuc ("O luptă-i viaţa; deci te luptă/ Cu dragoste de ea, cu dor"), continuînd cu Emil Gîrleanu, Elena Farago, G.Topîrceanu, Tudor Arghezi, Otilia Cazimir, pînă la, să zicem, Passionaria Stoicescu, Maria Radu scrie despre meserii de ieri şi de azi, mai ales, însă, despre cele ale lumii de dinainte de era tehnologică pentru că, iată, *xilograful* a dispărut împreună cu vechile tipografii ("Un unchi de-al meu e XILOGRAF/ Veche, uitată meserie/ Mi-ar fi plăcut să-l văd acum/ Lucrînd la o tipografie"), *rotarul*, cu trăsurile rămase în filme alb-negru ("Meşterul ROTAR se ştie/ În roate e specialist/ Care şi trăsuri, căruţe/ Fără roţi, pe loc vor sta"), *fierarul* şi *dogarul* ale căror produse se fac altundeva decît la prăvăliile lor de altădată şi se găsesc în marile magazine de azi: „Ca bun FIERAR/ Multe voi face/ Fier şi cărbune voi topi/ Unelte şi maşini şi case/ Cu drag voi construi"; „Noi suntem acum aici/ Micii ucenici./ Aşezăm doagele toate/ Şi le punem cercuri late./ Tăiem scînduri la rotund/ Facem butoiului fund./ Iar la toamna ce-o să vină/ Vinuri bune-n el vom pune!" (*Dogarii*). În fond, Maria Radu îşi învaţă şcolarii adresîndu-se altei lumi, pentru că, vai, în aşa-zisa „eră postadevăr", meseriile s-au neantizat odată cu omul „curat", în afara urii, răzbunării şi dezbinării: „Oare din fulgii de ninsoare/ Se nasc flori de ghiocel?/ Din iubiri şi iertare/ Viaţa-i un curat castel?/ Oare cum ar fi Pămîntul/ Fără iarbă, fără flori?/ Cum

ar fi oare şi omul/ Fără ură... dezbinări?/ Fără iarbă, fără flori/ Pământul ar fi pustiu!/ Fără ură... dezbinări/ Omu-i sfînt ca Dumnezeu!" (Micul cercetător).

Unde e această lume? Mai începe şcoala, în „era postcovid-19", precum altădată? Astfel, adică: „În parfum de crizanteme/ Trandafiri multicolori/ A venit pe ne-aşteptate/ Toamna...cu ghiozdan în spate./ În miros de strugurei/ I-a pornit pe şcolărei/ Către şcoala mult dorită/ Pentru copii pregătită./ Toamna şi-a primit şcolarii/ Cu parfum de carte nouă./ Vise noi la fiecare/ La cei mici... ABECEDARE" (*Toamna – şcolăriţa*). Cu cîteva excepţii (aviatorul, inginerul, bibliotecarul, jonglerul de la circ, minerul, oţelarul, sondorul), meseriile pe care poeta-învăţătoare le prezintă copiilor aparţin lumii satului tradiţional: viticultorul ("Ne-ndreptăm cu toţi la vie/ Doamne, ce mai bogăţie!/ Printre frunze-adînc crestate/ Struguri mari ni se arată./ Din butuci aliniaţi/ Parc-ar fi nişte soldaţi/ Culegem boabele coapte/ Şi mîncăm pe săturate./ Apoi, inima ne-ndeamnă/ Să-i cîntăm Zeiţei Toamnă/ Şi să punem în panere/ Strugurii ca pe-o avere") ori ciobanul ("În poiana de la munte/ Ciobanul cu a lui oiţe/ Cîntă-n fluier de cu zori/ Veselind a lui miori./ Cu el un dulău roşcat/ Ar vrea şi el fluieraş.../ Iar măgaru-baritonul/ Îi dă fluierului... tonul!") reprezintă meserii încă active într-un sat de unde au dispărut, totuşi, Păcală şi Tîndală: „Păcală – personaj hîtru.../ E ştiut de cînd pămîntul/ Glumeţ, isteţ, inventiv/ Prostia satirizînd./ Prietenul său Tîndală/ Pe Păcală completează/ Păcală e înţelept/ Iar Tîndală e glumeţ./ În poveşti... nedespărţiţi/ Nu se lasă umiliţi!/ Critică, satirizează/ Ce nu-i bun... ei corectează!". Meseria care rămîne, însă, e aceea *de copil,* acela care îşi face singur marionete pentru jocurile şi joaca zilnică ("De cum soarele s-arată/ Prichindeii ies la joacă/ Se gîndesc din ce să facă/ Un căluţ...să-l ia la joacă/ Leagă două fulăraşe/ Le dau după umeraşe/ Pe sub mîini le scot în spate/ Trag de hăţ... şi calu-i gata!/ De-a căluţul o pornesc/ Prin iarbă se fugăresc/ Cînd la trap... cînd la galop/ Căluţii se obosesc/ Şi jocul îl preţuiesc"), dar şi cel care a adoptat roboţii de azi: copilăria rămîne cea mai frumoasă meserie, ilustrînd vîrsta de aur a fiinţei: „Cînd eşti copil, totul e vis/ Viaţa îţi pare paradis./ O modelezi ca în poveşti/ Pe toate poţi să potriveşti./ Grădini de vise-n minte ai/ Ce le împrăştii către soare/ La tot culoare în jur dai/ La totul privind cu mirare" (*Copilăria*)**.** Cel puţin jumătate din cele aproape o sută de poezii din *Jocul meseriilor* fixează ceea ce înaintaşul numea *lumea celor care nu cuvîntă*; originală este Maria Radu nu pentru că scrie poezii despre cîini, pisici, furnică, iepure, albină, rîndunică, greiere, şoricel şi vrăbiuţe, ci pentru că fiecare „locuitor" al acelei lumi e prezentat printr-o meserie, o ocupaţie sau, pur şi simplu, printr-un atribut care le dă viaţă din viaţa oamenilor: Azorel vrea să fie şcolărel, pisica pictează un ghem, dar şi vînează un puişor de lîngă cloşcă, iepurele e alergător şi şcolar, rîndunica e zidăriţă, cioara e o mamă grijulie, albinuţa e doctoriţă, furnica e gospodină, cucul e migrator şi vrăbiuţa e cîntăreaţă, ciocănitoarea e toboşar, greierele e chitarist etc.; iată: „Iepuraşul Ţupa-Ţup/ Ţopăie mereu

zdup-zdup!/ Şi cu ghiozdănel, cu şapcă/ Înspre şcoală se îndreaptă./ Pe drum scoate din penar/ Tocul, ca să scrie iar/ Nu pe foaie, ci pe frunze.../ Dar pierde tocul... şi plînge!/ Animale din cîmpii/ Auzind plînsetul lui/ Fiecare căuta/ Tocul... cum se pricepea!/ Au venit, în fuga mare,/ Cu un toc... de fiecare.../ Unul cu toc de pantof/ Altul cu toc de pistol/ Cu toc de-ochelari bursucul,/ Şi cu toc de uşă, ursul.../ Toc-toc-toc ciocănitoarea,/ Cu toc de bătaie...mama,/ Numai mica veveriţă / I-a adus toc cu peniţă!/ Ca să scrie berechet/ Nu pe frunze... pe caiet!" (*Ţupa-Ţup... un şcolărel*). Lumea celor care nu cuvîntă e, în imaginarul poetei-învăţător, o replică la lumea oamenilor, privită, însă, adesea, într-un aspru orizont *critic*: „Sunt mulţi copii preafericiţi/ De părinţi mult ocrotiţi/ Şi mamele zîmbind duios/ Le-arată tot ce-i de folos!/ Dar cîţi copii adorm flămînzi/ Cuprinşi de trai sărăcăcios.../ Ce doar visează jucării/ Şi n-au timp de copilării./ Voi, oameni mari ce huzuriţi/ Cu pruncii voştri fericiţi.../ Răspundeţi şi de soarta lor/ Aţi fi părinţii tuturor!" (*Părinţii tuturor*). În replică, pe lîngă cîteva pasteluri în felul lui Coşbuc (*Preocupările iernii, Cîntăreţii*) şi o ghicitoare ("Sunt cinci fraţi, fraţi pitici/ Dar cu toţii sunt voinici/ Cît sunt ei de mititei/ Poţi munci cu ei ce vrei./ Scrii, joci mingea, împleteşti,/ Ba şi case construieşti!/ Cred că toţi aţi priceput.../ Cei cinci fraţi de la-nceput/ Cînd s-adună împreună/ Toţi alcătuiesc... o mină!" – *Mîna muncitoare*), Maria Radu oferă copiilor cărora li se adresează în *Jocul meseriilor* un *ghid moral* ale cărui reguli de fier sînt *omenia* şi un robust *sentiment patriotic*, regăsit în peisajul aceluiaşi port de altădată: „De mulţi ani, pe plai ieşean/ Se adună an de an/ Spre sfîrşitul lui Gustar/ Dansul, cîntu-n festival./ Că suntem de neam latin/ Şi costumele o spun:/ Iia, basmaua, opinca,/ Le-a purtat în joc... bunica./ Vreau să ştie tot norodul/ Limba, dansul şi cu portul/ Le avem de la bunici/ Le lăsăm la nepoţei!" (*Dansatorii*).

Jocul meseriilor e una dintre apariţiile remarcabile în stricta actualitate a literaturii pentru copii.

Bică-Nelu CĂCIULEANU

Coman Şova, portret liric

În zilele unui august torid, când în Bucureşti se topea asfaltul şi ţipau copacii şi iarba de sete, şi-un câine-n curtea pavată lătra de mama focului, ieşind din poiată, am dat curs invitaţiei poetului şi am păşit cu smerenie pe Armenească, urcând treptele catedralei marelui meu prieten, care m-a-ntâmpinat în prag, cordial, de parcă ne cunoşteam de câteva sute de ani, el zice, de o mie de vieţi! de parcă eram fratele lui mai mic, mult iubit, dar cu delicateţe să nu cumva să mă pună, sau să mă simt, în inferioritate. I se alătură Ana, soţia mult iubită cu o dragoste de părinte ascultător. Dar, intraţi, intraţi, vă rugăm, mă invită poetul şi Ana, celebru avocat. Câinele al cărui nume nu l-am reţinut, a dispărut.

Catedrala, tapisată cu poeme – tablouri de strajă timpului, mi-a impresionat, din prima, privirile care alergau mai repede decât paşii pe cuvinte, avide de pastelurile, de paspartuurile de o sobrietate elegantă pe care poetul le aşezase pe umerii pereţilor plini de cuvinte cu nectar poetic, vorbindu-mi despre iubirea Anei cu care a fost răsplătit, şi, mult adevăr este, că din iubire ne naştem şi din iubire ne hrănim întreaga noastră viaţă. Astfel, îmi zice, mă bucur de cuvinte, poezia a avut întotdeauna grijă de mine, aşa cum şi eu am grijă de ea. Eu însumi sunt cuvânt desprins din mine.

I-am adus aminte de Piatra Neamţ. Ooo, oftează, la Piatra Neamţ, am făcut parte din cenaclul condus de matematicianul Constantin Borş. Eu, zic, l-am avut ca profesor din clasa a X-a până-ntr-a XII, scriam poezioare, şi mergeam şi la cenaclu, *Calistrat Hogaş* se numea. Profesorului îi plăceau elevii care se ocupau cu scrisul. Iar el, după ce m-a aprobat îngândurat, Da, da, da, a marşat. Eu am scris, atunci. chiar şi o piesă de teatru, „Până la cer fără scară", care s-a chemat apoi „Iubesc pe al şaptelea", în care au jucat Florin Piersic şi Rodica Popescu Bitănescu! Şi multe mi-a mai povestit despre Piatra Neamţ, despre Jana, despre prietenii de care îi era dor, despre casa părintească, despre rudele rămase acolo, pe care, cândva le vizita an de an, acum din ce în ce mai rar.

Aşa a început recursul în timpurile acelea ale lui.

Răsfoind împreună albumul cu fotografii dintr-un alt secol, am avut privilegiul să aflu că se trage dintr-o familie de intelectuali cu originea în judeţul Neamţ, din chiar Humuleştii lui Creangă. Îşi aranjau părul chiar în oglinda Ozanei, atât de aproape era casa de apa râului. Coman Şova s-a ivit pe lume la Bucureşti, în 18 octombrie, 1933, an cu profunde mişcări sociale, un an care ni i-a dat, printre alţii, şi pe Ion Băieşu, Nichita Stănescu, Romulus Vulpescu, Horia Zilieru, Eugen Simion, Alexandru Ivasiuc, sau Grigore Hagiu, poeţi, prozatori, critici literari pe care avea să-i cunoască faţa-n faţă şi, cu care avea să-şi împletească şi să-şi împlinească destinul în literatura română.

Totuşi, copilăria şi-o petrece la Piatra Neamţ, în Ţărăncuţa, „un cartier numai cu numele, fiind mai degrabă un sat cu căsuţe şi ulicioare, cu gospodării în care nu era de mirare să vezi localnicii crescând capre, oi şi chiar vaci."[1] Încă din clasele primare recita la serbările şcolare din Eminescu şi Coşbuc, chiar şi din poemele proprii, îşi aminteşte cu nostalgie. Pe când era elev la liceul Petru Rareş, fiind coleg cu Paul Findrihan, a debutat în paginile suplimentului literar al ziarului Ceahlăul cu un poem în proză: Dimineţile albastre. La sfatul părintesc al tatălui, care-l voia inginer silvic, se transferă la Şcoala Tehnică de Silvicultură Roznov, pe care o absolvă în 1952. Îl întrerup şi-i spun că eu abia mă născusem în 1951, şi că, şi eu, am urmat Şcoala Tehnică de Exploatare prin anii 1970.

Zâmbeşte tinereşte. Ai păşit pe urmele mele, zice. Da, am păşit, cât le-am văzut.

---

[1] *Coman Şova, omul şi scriitorul*, Florentin Popescu, Editura *SemnE*, Bucureşti, 2014

În acest an, 1952, după câteva peripeţii, pe care mi le povesteşte cu un umor nostalgic, susţine examenul la Institutul de Teatru şi Cinematografie din Bucureşti şi coleg de generaţie cu George Constantin, Gheorghe Cozorici, Victor Rebengiuc, George Motoi, Leopoldina Bălănuţă, Florin Piersic, Mircea Albulescu, Stela Popescu, Constantin Rauţchi, Dumitru Furdui.

Pentru că era „ca un zeu de frumos", spun colegii de generaţie, cam în perioada asta, îşi aminteşte că, sculptorul Ovidiu Maitec l-a rugat să-i pozeze, ca model, pentru statuia lui Eminescu de la Cluj şi Oradea.

După 3 ani de actorie, unde i-a avut ca profesori pe George Vraca, Marieta Sadova, Septimiu Sever, Marcel Anghelescu, Radu Beligan, Tudor Vianu, intră la Şcoala de Literatură, care, numai după un an, este transferată la Facultatea de filologie a Universităţii bucureştene, cu denumirea de „Secţia de literatură şi critică literară *Mihai Eminescu*". Aici, întâlneşte pe Nicolae Labiş, dar şi pe Cezar Baltag, Nicolae Dragoş, Florin Mugur, Paul Goma, Grigore Hagiu şi alţii de care n-am auzit. Da. Cam aşa.

Începând cu anul 1963, până în 1990, Coman Şova parcurge o „îndelungată şi fructuoasă carieră în presă"[1]. În această perioadă debutează în dramaturgie cu piesa **Iubesc pe-al şaptelea** (1964), avându-i în distribuţie pe Florin Piersic şi Rodica Popescu. A fost singura piesă jucată, din păcate. Este secretar general de redacţie la *Amfiteatru* (1965-1972), unde Ion Băieşu era redactor şef. În colectivul redacţional mai erau: Fănuş Neagu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Nicolae Manolescu, Adrian Păunescu, Al. Piru, Andrei Şerban, Mircea Zaciu, Petre Mihai Băcanu, Eugen Uricaru, Mihai Tatulici, Adrian Dohotaru, Gabriel Dimisianu, Gheorghe Pituţ, legând prietenii durabile cu unii dintre ei.

Anii de la *Amfiteatru* au fost rodnici, astfel că, în 1967, publică în *Scânteia tineretului*, piesa în două părţi **Nopţile lui Argus,** cu o prezentare de Fănuş Neagu, iar în 1969 îi apare, în *România literară*, prima parte a piesei **Ringul de dans**. În anul 1970, apare la Editura *Eminescu*, volumul de debut în poezie, cu titlul sugestiv, **Astrul nimănui,** care a însemnat şi primul pas pe cărările poeziei. Îmi arată ediţia princeps. Citesc unde s-a deschis cartea, primul poem din volum, Rugă: *Doamne, dă-mi un ochi de soare/ să torc fir de bronz pentru greblat/ dă-mi din lăstărişul forţei Tale/ râvnă-n meşteşugul ce mi-ai dat*. Este „ primul pas" cu care începe urcuşul spre culmile poeziei. În anul următor, 1971 apare, în revista *Argeş*, condusă de Gheorghe Tomozei, piesa **Saltul de panteră** şi, tot în acest an, devine membru al *Uniunii Scriitorilor din România*.

Din 1972 până în 1974, este secretar general de redacţie la *România liberă*, redactor şef, Octavian Paler pentru ca, între 1974–1986, să se ocupe de revista *Magazin*, ca redactor şef adjunct. Mă invită să-l urmez. La capătul culoarului, urcăm trepte spre pod. Acolo e o imensă bibliotecă. Cărţile se lipesc de

[1] *Coman Şova, omul şi scriitorul*, Florentin Popescu, Editura SemnE, Bucureşti, 2014

perete să ne facă loc. Cu o frecvență de 4 ani, – reamintim că primul volum de versuri îi apăruse în 1970 – publică, la Editura *Eminescu*, în 1974, volumul de versuri, **Marival**. Uite cartea! O deschid curios. Citesc Cuvintele: *Cuvintele sunt întâmplări/și întâmplările sunt eu,/catargul fără depărtări/sau valul întâmplat mereu./ Cuvintele sunt febre lungi,/cuvintele-s făpturi fricoase,/tu să te temi numai atunci/când peste fire-s de frumoase*. Și mai încolo iar citesc. Oprește doar clipa: *Acesta-i pădurea, iubito,/acestea – cuvintele/acesta sunt eu sub amarele stele,/aceștia-s părinții din care venim,/acestea-s păcatele.vinde-le./Oprește doar clipa în care iubim.* Mi-arată **Cuvinte de reazem**, apărută în 1977. Au vorbit elogios despre cartea aceasta Fănuș Băileștieanu, Tia Șerbănescu, Alex Ștefănescu, Cornel Regman, Dan C. Mihăilescu, îmi spune, căutând alte cărți. Deja am primit cartea pe care, evident o deschid să-i sorb cuvintele dintr-o sete curioasă. Puls*: În sângele care trece prin inimă/de șaptezeci și două de ori pe minut/și de o sută patruzeci de ori/când viața o cere,/în silabele tâmplelor arse,/în toate cele mărturisite/și nemărturisite/sunt eu,/împodobit de erori/ca o livadă de fructe.* Și mai citesc. Ține minte: *La capătul celălalt al lumii/dacă sunt,/ca un ac magnetic,/pe firul nesfârșit al iubirii,/ pasul meu se îndreaptă/spre tine.*

Am în brațe un teanc de cărți. Înțeleg că sunt cadoul pentru mine. Ana mă ajută. Mă-ntreabă dacă-mi place bucătăria mexicană E de fapt, o invitație la cină, de nerefuzat.

În anul 1979, rulează pe ecrane filmul **Ora zero**, realizat de Casa de Filme 4, regia Nicolae Corjos, după scenariul semnat de Coman Șova, care a pornit de la rubrica lui, *Cronica orei zero*, ținută la *România liberă* și la *Flacăra* lui Adrian Păunescu. Cu o distribuție de excepție, filmul este foarte bine primit de critica de specialitate (Ecaterina Oproiu, D.I. Suchianu, ș.am.d.). Tot la Editura *Eminescu*, publică, în anul 1980, volumul **Poeme**, apreciat ca „o apariție editorială remarcabilă, în care forța lirismului constă în marea autenticitate a exprimării" (George Arion). Poetul o caută printre rafturi, o găsește și mi-o dă. Cadou! O deschid, și, dând paginile una după alta, citesc trei poeme:

În întâmpinare: *Pădurea aceasta îmi ajunge,/e atât cât îmi trebuie,/aer este destul,/o să respir cu măsură./ Cuvinte am,/încă mai am,/o să le aleg pe cele potrivite/ca să-ți ies înainte./ Și de n-o fi prea multă lume,/poate ne vom întâlni*.

Mărul: *Natura-i dornică mereu/să dilate lumea./Nu poți să nu te duci/când strigă ea:/vino!/ Ia-ți mărul tău/dulce, mărul tău/singur,/și-nflorește-l,/și rodește-l./ Firea ta e să rodești*.

Darul lui Dumnezeu: *Dumnezeu, vrând să-mi facă un dar,/a smuls din sternul meu o coastă/și, urându-mi sănătate,/ a făcut-o hotar între mine și singurătate./ Era un balcon, era o durere,/o lună mare, umbră, prihană/când am șoptit cântare coastei mele/și-o oblojesc de-atuncea ca pe-o rană.*

Ce-aș mai putea spune despre poezia lui, când atâția mari critici s-au exprimat în cuvinte elogioase? Mă-nclin și murmur. Foarte frumos! E o poezie fără cusururi!

În 1983, cel de-al cincilea volum de poeme.Iată-l! **Unul cu altul**. Mi-l pune, cu grijă, deoparte, fiindcă mă vede citind din Poeme. Îl iau şi-l deschid cu aviditate şi citesc

Frunze căzătoare: *Tocmai când eram gata-gata să fiu/mai presus de propria-mi fire,/am întârziat./ Câţiva pomi plantaţi într-o seară/s-au uscat creangă cu creangă,/arşi de nesomn în aşteptarea mea./Puţinele mele cărţi scrise/au fost uitate până şi de cei singuri,/care le căutau./ ce fac cu aripile mele acum/când au devenit frunze căzătoare? Să nu uiţi: Şi dacă o să ne mai întâlnim/când eu voi fi aer/şi tu ploaie,/sau eu piatră/şi tu pasăre,/dacă o să ne mai întâlnim,/să nu uiţi/că ne-am spus adio,/Dragostea mea.*

În anul 1989, a urmat de-al şaselea volum de poeme, **Căderea fructului**, despre care Alex Ştefănescu scrie într-o cronică din *România literară*: „poeţi ca el întreţin interesul pentru poezie şi contribuie la păstrarea unei relaţii de comunicare firească între autori şi cititori" şi, desigur, mi-l dă şi pe acesta. Citesc cu voce tare, ca un actor.

Să poată înmulţi fructele.: *Ce să-i mai dau poemului/să poată înmulţi fructele,/să fie sământă,/punct de sprijin pentru rotund,/să fie invulnerabil/ca miezul pământului,/ca adevărul care aşteaptă/răbdător,/mină nedescoperită.*

În anul 1996, apare al şaptelea volum, **Nevoia de alb**, cu o prefaţă de Nicolae Balotă din care aflu că: „Mânuind arta litotei, a zicerii concentrate, Coman Şova cunoaşte bine limitele cuvântului şi nevoia lui de tăcere. Discreţia sa poetică, lipsa de ostentaţie lirică ţin de o esenţială nevoie de alb."

Ce interesant!, am exclamat eu deodată. Aţi pornit la drum cu un film, Iubesc pe-al şaptelea, şi v-aţi oprit, cumva, pentru un pic de odihnă la Nevoia de alb, care este al şaptelea volum de poeme. O coincidenţă de cristal. Cred că-l iubiţi cel mai mult, fiindcă-i mai aproape de inima dumneavoastră. Pe fiecare îl iubesc cu aceeaşi dragoste, zice! Volumul cu pricina e în mâinile mele. Deschid şi citesc cu vădită surprindere, pentru că e imaginea care mi s-a dezvăluit prima dată când am intrat în acest loc binecuvântat de poezie: *Pereţi tapetaţi cu pânză de tort/iarbă peste care au trecu brume/Fereastra/dă spre centrul lumii/centrul lumii estre în schimbare/Suntem într-un măr desprins de pe ram/Într-un cerc suntem cuprinşi/În palma lui Dumnezeu/Ana.* (Ambianţă).

Coborâm scările, poetul înainte, deschizând drumul, eu îl urmez tăcut. Ana ne cheamă la masă, îmi şopteşte. Când ajungem în sufragerie, în picioare, din dreptul scaunului pe care urmează să mă aşez la masă, încep să recit a doua poezie care mi-a ieşit în cale, cu titlul Spre acolo. Surpriză. Se alătură vocea Anei, şi recităm împreună, toţi trei: *Femeia lansează chemarea/în întreg aerul/ca s-o respiri/Nu se poate să nu respiri/chemarea ei/care-ţi poartă paşii/spre acolo/ Pe tine te aşteaptă/când aşteaptă femeia.* Şi-ncă una, la cererea mea. Îmi iese. Se aprobă. Ana le ştie pe de rost.

În întâmpinare*: Ochii mei pleacă de-a lungul bulevardelor/prin labirinturile metrourilor/pe scările rulante/să te vadă venind/ Sunt orb aici unde sunt/pentru*

că ochii mei au plecat/păsări străvezii în întâmpinarea ta/să te vadă cu vii/ În tot oraşul te caută/pentru a te vedea cum vii./Covoare albastre se fac/ca să păşeşti venind.

Batem din palme pentru reuşita recitării în cor, ceea ce-i face să se-mbrăţişeze, de parc-atuncea s-au cunoscut prima oară, luându-şi un rămas bun până la următorul poem.

După cină, am vorbit despre Revista **Bucureştiul literar şi artistic**, fondată împreună cu scriitorul Florentin Popescu, în octombrie 2010, când a fost prezentat de Radu Cârneci, Nicolae Georgescu, Ion Andreiţă, George Genoiu şi Corneliu Ostahie, la *Muzeul naţional al literaturii române*. Am primit, apoi, şi mai multe cadouri scoase din rafturile altei biblioteci aflată la parter: **Iubirea este haina mea de fiecare zi /Die liebe ist mein alltangskleid**, ediţie bilingvă în traducerea Ioanei Crăciun – Fischer, apărută la Editura *Neue literatur* în 2010, volum prezentat de cei doi la *Târgul de carte* de la Leipzig din acelaşi an, luna martie; **101 poeme**, o antologie apărută la Editura *Biodova*, în 2012; **Paharul cu îngeri**, apărut în 2013 şi, din acelaşi an, antologia în ediţie bilingvă (română/engleză), intitulată **Frig/Cold**, ambele la Editura *SemnE*; **Zăpada şi ochii lupilor/La nieve y los ojos des lobos,** o nouă antologie, bilingvă (română/spaniolă), în traducerea Gabrielei Banu, apărută în 2017, la Editura *Artemis*, Bucureşti, cu ilustraţii de Joan Panisello Chavarria; o altă carte, o monografie, apărută la Editura *SemnE*, 2014, cu titlul, **COMAN ŞOVA, omul şi scriitorul**, de Florentin Popescu, redactor şef la Bucureştiul literar şi artistic, prietenul poetului, şi încă o carte, **COMAN ŞOVA**, **culegere de însemnări,** editor Gabriela Lungu, un minunat album, editat la Tipo Moldova, 2017, cărţi, îndeosebi ultimele două, care m-au inspirat în alcătuirea prezentului demers.

I-am oferit, la rândul meu, cu modestie şi cu autograf, câteva din cărţile mele, romanele Tiptila şi Mahalaua Precista, şi o carte de poeme Al nouălea Rai!

Le-a primit şi mi-a mulţumit cu noblețea care-l caracterizează.

CADOURILE le-am aşezat în geanta mea de voiaj, neîncăpătoare, nu înainte de a-mi da câteva autografe pe cărţile domniei sale. Am primit şi cartea soţiei, Ana Diculescu, intitulată **Poeme**, apărută în 1998, la Editura *Eminescu*.

Pe coperta Poemelor Anei Diculescu, ajuns acasă, la Piatra Neamţ, citesc: *Răvăşită, pun în altar neîngăduita şi minunata/aventură a fiinţei întregi Ana./Te simt,/te pierd, vis neterminat.../ Şi inima dă să cadă ca o lacrimă,/o umbră bântuie grădina de vară unde/stau împletită cu iedera şi frâng furtunie simt,/te pierd, vis neterminat...*

Iată, acesta-i autoportretul Anei, am zis, şi gândurile mi-au zburat în amintire.

Da. Toate astea mi s-au întâmplat în zilele unui august torid, când în Bucureşti se topea asfaltul şi ţipau copacii şi iarba de sete, şi-un câine-n curtea pavată lătra de mama focului, ieşind din poiată, când, dând curs invitaţiei poetului Coman Şova, am păşit cu smerenie pe Armenească, urcând treptele catedralei

marelui meu prieten, care lucra la încă o carte de poeme. Semnez cu numele cu care m-a sfătuit să-mi semnez cărţile: CĂCIULEANU BICĂ NELU.

Marius MANTA

Nicolae Mihai – lehamitea sau ziua de mâine

Nu ştiu dacă am ţinut corect socoteala volumelor sale de poezie, însă după aproximativ patru ani, Nicolae Mihai revine în casa lui Euterpe cu o nouă provocare: „Lehamite sau ziua de mâine şi urâtul fără mine". Aşadar, angajat explicit pe mai departe în slujba frumosului, autorul ne invită la un excurs liric ce aminteşte de scrierile anterioare, aceasta „întâmplându-se" totuşi în doze bine ajustate, firește, fără a diminua în vreun fel din alchimia şi arhitectura volumului în discuţie. Pe de altă parte, „lehamitea" strigată încă din titlu nu se suprapune peste deznădejde, nici peste neputinţă. Aş fi tentat să afirm mai degrabă că Nicolae Mihai ne întinde o mică capcană, întrucât aparenta atitudine semnalată în faţa unei lumi ce pare să îşi fi pierdut reperele solide este contrapunctată ritmic de evadări către propriile interioare, către acea bucurie a misterului care generează parcă la nesfârşit alte şi alte căutări. Cred că am mai spus-o, chiar dacă nu intră în categoria poeţilor-filosofi, Nicolae Mihai rămâne îndrăgostit de acea corolă de minuni a existenţei, dublată în ceea ce îl priveşte de o senzualitate ce se înalţă peste registrele lirice.

Cu fiecare volum, autorul ţine morţiş să ne amintească „rosturile lumii", altfel spus, să înfiereze o modernitate absurdă şi să ne recupereze înspre un „a fi" străluminat de bine, frumos şi adevăr, o revenire către principiile solide ale anticilor. Implicit, credinţa este aceea că doar dintr-un asemenea punct se poate pleca într-o nouă călătorie, eventual cu speranţa unei lumi care să se dovedească mai puţin opacă la discursul de factură poetică. Spaţiul confesiunilor la care luăm parte nu echivalează cu o structură labirintică, ci presupune un vector identificat şi asumat – poate de aici şi aspectul unitar al cărţii. Înţelegem că poezia are marele merit de a redescoperi în valorile sale atitudini/ stări/ posturi venite dintr-un illo tempore ale cărui raţiuni iau contur odată cu fiinţa ce îşi conştientizează Cuvântul dintâi, ca adevărat principiu ordonator al vieţii. Lumea ce altădată era „bătută-n icusari" capătă acum o materialitate autoreferentă. Noaptea rămâne un timp al cumpătării, implicit al construcţiei: „uneori izgonim somnul/ până când bufniţa Minervei/ nu mai poate zăbovi sub pleoape// este vibraţia suspinul/ întunericului îmbobocit ca o floare// revărsatul zorilor ne găseşte/ bătând darabana cu priviri obosite/ peste tot ce înseamnă/ bucuria ţânţarului fugărit/ toată noaptea şi gândul de veghe/ care dă glas mirosului de cafea (*Miros de cafea*). Drămuind cu pricepere „frânturi de gând", suntem conduşi către certitudinea

că păcatul, „fratele nostru", e acum și aici liber, vădit semn al slăbiciunii și imposturii omului aflat *în* istorie. Atenția eului liric nu e îndreptată exclusiv către prezent decât în două-trei situații, prilejuri de a deforma caricatural. Iată cum își definește politicienii: „Vânători de nimicuri/ politicienii/ ronțăie în gura lor/ docilă bălăceală/ în ambalaje de cuvinte// cu dragoste câinească/ învie morți/ cu întrebări desculțe/ când ipocrizia/ ia forma bulgărului/ de zăpadă rostogolit/ ascunzând eșecul/ în forma lui perfectă". Dar cum era de așteptat, nu în asemenea șfichiuieli și radiografii precise stă frumusețea volumului: acestea funcționează mai degrabă sub forma unor avertismente-interdicții! Dar să ne întoarcem: pe bună dreptate, s-a spus despre Nicolae Mihai că practică o poezie a senzației. Cine nu este până la capăt atent, ar putea rămâne cu certitudinea că există o pendulare continuă între lehamite și asumare iar eul liric caută sens în fiecare din aceste posturi. Nimic mai fals însă! Vorbim despre o conștiință poetică formată, despre un crez (încredințat cititorului) când mai direct, când mai puțin explicit, până la urmă un modus vivendi care operează cu un plus de candoare, provocând cunoașterea: „Dorul de tine e foșnet de pasăre/ uitat pe o creangă de aer/ cu jaluzelele trase// mă învață să îmbrățișez/ pe de rost mulțimea de aripi/ plutind în derivă/ și cum să nu șterg surâsul/ ascuns cu infinită răbdare/ îndărătul geamului/ părtaș/ mărturisirilor în așteptare// ajuns la o vârstă/ poți să-l auzi cum gândește/ să-l ții chiar și în brațe/ până când cuvintele/ rămân doar felinare aprinse/ ce abia își mai țin răsuflarea" (*Aripi în derivă*). S-a mai spus apoi că ar aparține postmodernului – nu aș putea îngădui sub nicio formă o asemenea apropiere: ludicul din poemele sale este liniștit, nu întru totul intertextual; apoi, ironia nu e puternică și mai ales nu deconstruiește, ci invită paradoxal la comuniune. Nicolae Mihai nu încarcă discursul, nu iubește volutele, nu e un machiavelic, niciun salvator de ocazie – cu alte cuvinte nu se oferă ca „personaj". De altfel, pentru a nu lungi, am convingerea că această voce nu ține de o manieră, nu intră într-un șablon, nu îi face bine dacă o așezăm pe un singur raft. Versul său și-ar putea poate proba universalitatea cât va miza pe simplitate și sentimente netrucate: „De multe ori în locul meu/ las privirea să vorbească/ despre frumusețea/ unui zâmbet aruncat pe furiș/ atins cu aripi tăcute/ divine// îl împart cu cei căzuți/ în genunchi în fața ultimului gând/ la care știm/ că nu vom ajunge niciodată" („Aripi tăcute") Sau: „Aud doar glasul tău/ prin preajmă/ atent eu îl privesc/ cât pot de mult apoi/ ca nimeni să nu-l vadă/ îl țin ascuns în brațe/și-l ascult// în felul meu îl tălmîcesc/ curat în schit de suflet/ cât poate să îndure/ ferit de greieri/ ce umblă pe furiș/ de săptămâni prin iarbă/ să mi-l fure" (*Glasul tău*).

Ajuns demult la maturitate poetică, totuși, mai abitir ca niciodată, Nicolae Mihai alcătuiește câteva texte de forță, la granița cu statutul de artă poetică. De fapt, nu știu dacă e în folosul său ori dimpotrivă, dar țin să declar că îl citesc de fiecare dată pe Nicolae Mihai cu sentimentul că mai întâi îl văd

pe omul ce se bucură... suferă... – aşadar trăieşte, iar mai apoi apare mesajul poetic. Într-un fel, cuvântul devine mărturia dintâi a speranţelor şi deziluziilor, a iubirilor ratate ori împărtăşite, chiar a încercărilor supreme. Aşa citind, cu titlu de obligativitate devin: *Proscris printre cuvinte, Întrebări, „Urâtul fără mine, La bursa Poeziei, Sinucigaşii*. O reţin pe ultima: „Mi-i gândul doar la chinul/ celor cu simţiri alese care stau/ între patru pereţi cu privirile/ şi mersul împleticit/ golind călimara destinului perfid// i-am văzut dirijând frigul prin odaie/ furând mărturisiri iluziilor înhăitate/ cu clinchetul paharelor goale/ aruncând pe hârtie hexametri dactili/ umpluţi cu mirodenii metaforice/ şi complicate exerciţii gramaticale// doar ei pot să sporească şi mai mult/ spaima ochilor fără nicio întrebare/ umbletul fără paşi sau resemnarea pietrei/ aruncată de cel ce se gândeşte doar pe sine”.

Spirit boem cu o cale distinctă în peisajul liricii contemporane, antrenat în biblioteci de poezie, la patru ani distanţă de ultimul volum de poeme, Nicolae Mihai nu avea cum să rateze! Zâmbind până la urmă îngăduitor, are priceperea de a-şi îneca lehamitea în preaplinul unor sentimente ce îl definesc ca pe un creator de frumos.

Lina CODREANU

Epigramistul Efim Tarlapan

Literatura comico-satirică în versuri pare insuficient încadrabilă unui anume gen literar, fiindcă pe lângă epicele fabule există cuplete, scheciuri, dar şi vodeviluri, farse destinate artei spectacolului. În categoria satiricului, cel mai bine aşezate sunt speciile lirice: satira, epigrama, pamfletul, parodia ori miniona epigramă.

Intenţia autorilor este polivalentă. Pe lângă o binedispunere fiziologică şi/ori estetico-literară, ei ţintesc viciile morale ale omului ori ale societăţii cu buna intenţie de a le înlătura.

O astfel de literatură satirico-umoristică a constituit temeiul creaţiilor lui Efim Tarlapan de la debutul său publicistic din 1968 şi editorial din 1974, *Scuzaţi pentru deranj…*, până la ultimele cărţi, *Zâmbete pentru export* (2012), *Aerul de-acasă* (2013). Scriitor prolific, autor a peste 60 de volume (poezie satirică, publicistică, eseistică, aforisme şi traduceri), basarabeanul Efim Tarlapan (17 mai 1944, sat Măgurele, Ungheni – 8 decembrie 2015, Chişinău), s-a impus, îndeosebi, ca reprezentant al genului satirico-umoristic, dar a contribuit consistent la integrarea literaturii române în aria Moldovei din stânga Prutului şi la promovarea valorilor „moldoveneşti” în România. Remarcabilă rămâne prima *Marea antologia a epigramei româneşti* (2005) /

Antologia a epigramei româneşti (2007), care însumează încercările epigramatice din cinci secole, de la umanişti până la contemporani.

În anul 2014, la Casa de Editură Dochia din Cluj-Napoca, lui Efim Tarlapan i-a apărut volumul *De la Nistru pân' la Nisa, tot românul râsu-mi-s-a!.* Cartea este o antologie de autor cu „scrieri selecte", cuprinzând, „*satire, fabule, parodii, epigrame, versuri pentru copii, aforisme şi eseuri tragi-comice*". În loc de precuvântare, autorul a aşezat *Confesiuni provocate*, un dialog iniţiat de Constantin Zărnescu şi focalizat pe viaţa şi opera scriitorului.

Prima secţiune, *Satire*, începe în gamă homerică (*Iliada*), respectiv budai-delenească (*Ţiganiada*), cu un *Argument*, centrat pe ideea condiţiei ingrate a neamului situat între trădarea Vestului şi prădarea Estului, ceea ce dă tonul întregului ciclu satiric: „Deseori trădat de Vest/ Şi de Est prădat, acest,/ Neam al meu voinic, frumos,/ Gârbov azi de chin ca scoaba,/ E ca un Isus Hristos/ Între Iuda şi Baraba!...".

Adresările din titluri – *Stricătorilor de limbă…, Fraţilor mei, Vecinului de la est, Către contemporani, Ruso-bolşevicului, zis şi „frate mai mare", Unui antiunionist* – sunt derutante pentru că textele nu sunt omagii, adulări, dedicaţii, ci atenţionări că acele tipuri umane reprezintă ţintele satirelor sale. Problematica lirică rămâne a unui mare patriot, amărât în sinea sa că atitudinea şi sentimentele contemporanilor nu sunt la înălţimea oportunităţilor pe care le-a avut ţara îndată după 1989. Indignarea lui are cauze specifice Republicii Moldova: în insolitul „Babilon", *limba maternă* e grav scâlciată; *graniţa* a devenit motiv de gâlceavă între fraţi, înlesnind străinilor ocuparea moşiilor străbune; *raptul* de teritoriu şi de ape ale meleagurilor strămoşeşti e realitate cruntă, încât se aude şi SOS-ul naturii răpite („Marea noastră vrea acasă"); *viclenia* a ruso-bolşevicului, a „fratelui mai mare", nu mai poartă mască („Cu-o mână-mi iei din ţară Marea,/ Cu alta-mi dai colacul de salvare"), în timp ce *antiunionismul* rămâne inexplicabil. Dincolo de ascuţimile satirei, se întrevede drama artistului conştient că ţara şi neamul i se destramă: „Rămas în urma lor [valurilor, *n.n.*] un rac,/ Se zbate-n negrul tinei/ Ca marea noastră din Bugeac/ Pe harta… Ucrainei" (*Reflux*). Din punct de vedere estetic, nu hazul / râsul este urmarea, ci o mare îngrijorare pentru soarta ţării sărăcite de „analfabeţi bogaţi", stare ce se răsfiră în sufletul cititorului.

Cele douăsprezece *Fabule* confirmă aşezarea scriitorului alături de marii fabulişti români (Gr. Alexandrescu, Tudor Arghezi, Aurel Baranga, Marin Sorescu, Petru Cărare ş.a.). Menite a corecta felurite apucături – prostia, infatuarea, linguşirea, trădarea, lipsa de talent –, fabulele nu duc niciodată lipsă de subiecte. Deoarece a stat cu dârzenie pe linia întâi a frontului de apărare spirituală a neamului, limbii şi valorilor culturale româneşti, Efim Tarlapan a ales şi a ţintit ceea ce se potriveşte timpului şi ariei geografice în care a trăit, de pildă, şfichiuind echidistant şi pe *licuricii* anemici şi confuzi, dar şi pe *vârcolacii* rapace: „Pe la Prut, bezna-i deplină/ (Sunt indicii!) –/ Au rămas

fără lumină/ Licuricii.// Cine sunt autorii stării?/ Ei, sireacii – / Şi-au ales în capul ţării…/ Vârcolacii!" (*Licuricii*). Prudent, scriitorul se protejează cu scutul sarcasmului: „Critic, tu, cu multă şcoală,/ «Ronţăie» şi o morală:/ Deşi pânză bagă-n rânză,/ Molia nu face… pânză!", *Morala fără fabulă*). Pe timpul bolşevismului, pentru asemenea aluzii curajoase ar fi stat mulţi ani prin lagăre, aşa cum a îndurat cincisprezece ani scriitorul chişinăuian Nicolai Costenco (1913-1993).

Cu aceleaşi intenţii comico-satirice, sunt scrise şi numeroasele *Parodii*, care vizează creaţii originale ale poeţilor, prin preluarea unor, idei, teme ori motive, fără a de îndepărta de mijloacele artistice ori de prozodia originalului. E de observat că Efim Tarlapan nu-şi moaie pana în vitriol, ci păstrează tonul blând, boemic şi rafinamentul stilistic de mare creator. Asta e impresia generală, dar cine le va citi va descifra sensurile absconse, conform avertismentului dat de Ion Budai-Deleanu în scrisoarea către Petru Maior: „Cel înţălept va înţelege!" (*Ţiganiada*). Parodiile sale sunt caricaturale ori burleşti (*Minerului, Catastrofă aeriană*, *Păroşii*), însă majoritatea dă un fel de replici hazlii pentru problemele grave ale creaţiilor poetice vizate. Între autorii ale căror creaţii au fost parodiate figurează Al. Macedonski, Tudor Arghezi, M.R. Paraschivescu, Nina Cassian, Aureliu Busuioc, Grigore Vieru, Leonida Lari, D-tru Matcovschi, Vasile Romanciuc, Mircea Cărtărescu, Nicolae Popa.

Consider că teritoriul epigramatic este strălucit reprezentat de Efim Tarlapan, pe care l-a explorat de la debutul editorial până la antologări succesive ale epigramei româneşti şi străine, atât prin „scrierile selecte" de aici, cât şi prin alte volume: *Cu poante pre moarte călcând* (2005), *Marea antologie a epigramei româneşti, de la bijuterii folclorice la performanţe clasice*, (2005); *Câte-o poantă de căciulă...* (2007) *Râsul lumii, la români* (2010), *Epigramiada românească. Antologie exhaustivă* (2016, postum).

Deşi „Într-o *ţară* fără *viaţă*,/ Duc o *viaţă* fără *ţară*!" (*Doină nouă*), Efim Tarlapan şi-a asumat condiţia de artist cu verticalitate, a apărat statornic valorile româneşti de pe ambele maluri de Prut, a militat pentru re-unire şi nu întâmplător a ales motoul secţiunii *Epigrame*: „Chişinău şi Bucureşti,/ Două State româneşti,/ Ar fi foarte fericite/ De-ar fi… Statele unite!" (*Statele*). Prin caracterul ei muşcător, într-o frazare anamorfozată şi cu poantă inteligentă, epigrama i-a permis să fie necruţător cu non-valoarea şi cusururile semenilor, existente dintotdeauna, dealtfel, în lume. Epigrama este arma veritabilă a artistului îndreptată în spectru tridimensional asupra (i)moralei: în planul orizontal al lumii prezentului, în perspectivă, dar şi în adâncimile uitate ale istoriei. Dacă forma epigramatică are canoane prestabilite (comprimare în catren, rimă perfectă şi la final – poanta), substanţa ei este neîngrădită din punct de vedere al ideii, temei şi motivului literare. Problematica epigramelor adună la un loc situaţii, fapte, evenimente socio-politice, atitudini, „protagonişti" etc. cu sorginte în realitatea istorico-socială intrinsecă

„înregistrată" de scriitor. Piramida epigramatică are drept bază la sol drama românismului „basarabenesc" aflat „sub tălpile Rusiei", pe care o ilustrează fără înconjur atât titlul cărţii cu o parafrazare inspirată din *Doina* eminesciană, cât şi titlurile catrenelor, din care aleg câteva: *România mea, creştina…, Iarnă basarabeană, Din Basarabia, La împlinirea a două secole de la răpirea de către ruşi a Moldovei dintre Prut şi Nistru, Unor ultrapatrioţi basarabeni refugiaţi în România, Basarabia, Vama de la Prut, Republica Moldova, Costumul meu naţional, După vizita preşedintelui Ucrainei, a cărei hartă include muntele şi Marea noastră, Găgăuzii din Moldova, Rugă pentru intrarea basarabenilor în U.E.* ş.a.m.d. Pot fi identificate frânturi din istoria recentă şi din actualitate despre românii din Basarabia, încât i s-ar putea reproşa scriitorului că acestea nu sunt subiecte de epigrame, că mai repede conduc spre meditaţie şi reflecţie decât către umor. Eronat şi reprobabil! Tarlapan realizează performanţa de a sublima simultan cele două categorii estetice antitetice, *comicul* şi *tragicul*, acel *„haz de necaz"* ori *„râsu-plânsu"* din popor. Câţi dintre românii din Ţară au avut reuşite literare croite din astfel de material *ne-epigramatic*?

Utilizând cu măiestrie mijloacele satirico-umoristice – tonul mucalit, ironia, aluzia, paronomaza, metafora usturătoare, paradoxul, persiflarea, echivocul –, asemenea celorlalţi epigramişti, Efim Tarlapan prin „epigramiada" sa aduce în „poantă" şi tipologiile umane ori situaţiile comune, „la vedere" şi în câteva titluri definitorii: *Unui candidat, Eficienţa grevelor şcolare, Statul şi pensia, Cheia coaliţiei, Unui falsificator de vin, Unui plagiator născut în zodia maimuţei, Din meditaţiile unui pleşuv, Unui june, Unei pseudovedete, Unui doctor carierist, Unui tânăr chirurg, Unei poete de curte, La un târg de carte, Unui plagiator.*

Numele său continuă seria celebrităţilor literare româneşti, care au cultivat/cultivă specia epigramei, precum Cincinat Pavelescu, N. Mihăescu-Nigrim, George Zarafu, George Petrone, Ştefan Cazimir, Elis Râpeanu, Ion Diviza, Ananie Gagniuc, Gheorghe Bâlici ş.a.

Contraatacurile epigramatice (altă secţiune a cărţii) prezintă interes pentru că sunt cioburi cu imaginea autorului din oglindirile celorlalţi epigramişti. Scânteietoare rămân însă cele două *Dueluri epigramatice „de durată"* (câte un ciclu de 214 epigrame), desfăşurate alert pe pajiştea paginii de către Efim Tarlapan împreună cu Gheorghe Bâlici ori Ion Diviza.

Într-un memento omagial, confratele într-ale epigramei, Ion Diviza, a surprins memorabil spontaneitatea şi flerul artistului: „Dacă ai norocul să dai peste Efim Tarlapan la vreo sindrofie cu colegii de breaslă, cu ocazia vreunei manifestări culturale, nicidecum nu înseamnă că, gata, *l-ai prins*. În mijlocul convivilor, el nu-şi mai aparţine nici sie însuşi. El aparţine, cu trup şi suflet, companiei. Este ostaticul poantei şi al vorbei de duh, al replicii percutante, al paradoxului şi calamburului. Spre marea satisfacţie a celor din jurul său (nu a tuturor, firește, mai ales dacă aceştia sunt scriitori), maestrul Tarlapan stoarce

umor din orice frază aruncată de comeseni, întorcând-o, sucind-o în fel şi chip, până nu mai rămâne din ea altceva decât... derizoriul. Îi angajează în acest exerciţiu al spiritului şi pe amicii săi şi adeseori se încinge un foc de artificii de-ţi ia ochii... minţii" (în „Limba Română", nr. 1-2/2016).

Alte câteva secţiuni de poezie şi referinţe critice din volumul *De la Nistru pân' la Nisa, tot românul râsu-mi-s-a!* completează portretul lui Efim Tarlapan ca personalitate artistică polivalentă, ca pildă a românismului în planul literaturii româneşti contemporane.

Raluca FARAON

Pisica din Kavala

Textele din volumul *Pisica din Kavala* (alcătuit din două părţi: *Pisica din Kavala* şi *Costa Blanca*), de Horia Gârbea, volum apărut la Editura *Neuma*, Cluj-Napoca, în anul 2019, au fost prezentate la *Turnirul Poetic Cununa de Lauri*, organizat de Uniunea Scriitorilor din România, ediţiile de la Alexandroupolis, Grecia, 2018, şi Alicante, Spania, 2019. Autorul a făcut parte din echipa Filialei Bucureşti, secţia *Poezie*, care a câştigat ambele ediţii. Este un volum unitar, alert, recitabil, dar şi extrem de vizualizabil. Un volum surprinzător prin ironie şi umor. De altfel, poezia de acest fel este *rara avis*, de regulă, fie sentimentalismul, fie cinismul sau fronda sunt, parcă, drumuri mai uşor de urmat în poezia contemporană. Horia Gârbea este, însă, în principal, dramaturg. Ocazional, prozator. De multe ori, critic literar. Cu o astfel de deschidere spre domenii literare care presupun, prin ele însele, rigoare şi autocontrol, nu e de mirare că poezia sa nu păcătuieşte prin exces stilistic sau emoţie la vedere. E un caleidoscop de portrete şi voci, o lume vie, însă, chiar dacă filiera de redare este livrescă. E un mister ce determină, până la urmă, actul scrisului. Dar, aşa cum spunea Paul Ricœur în *Temps et récit*, un autor contemporan nu mai poate ignora statutul său de cititor, ceea îl marchează, inevitabil, este literatura care s-a scris, care s-a asimilat în sinele profund. Iar Horia Gârbea este un cititor specializat, nu poate vorbi despre lume, despre poezie, fără a face apel, involuntar sau nu, la achiziţiile proprii de cunoaştere prin filiera culturală. „Personajele" care se adună la un loc prin voinţa auctorială sunt personalizate însă, deşi se pot recunoaşte prin reputaţia lor: apostolul Pavel, El Greco, Ahile, Ajax, Ulise, Ovidiu, Epaminonda, Diogene, Xuazang etc. Populează o zonă de nişă care e nu neapărat imaginaţia, dar creuzetul interesant în care percepţia realului (să zicem, a unor zone geografice străbătute real, într-un context biografic specific) este contaminată de nelinişti sau duioşii determinate de statutul literaturii sau de relaţia cu lumea ca element disturbator sau generator de umor în procesul creaţiei. Aş

acorda o atenţie deosebită asupra acestei tematici din volum. Creaţia. Nu e abordată nici cu gravitate, nici superficial. Se simte, e adevărat, o ironie sorescianã. Cu atât mai mult cu cât nu e oferită nicio soluţie la îndemână de tipul artei poetice. Iată: *voi poeţii credeţi/ că lumea întreagă/ e la picioarele voastre/ că aveţi dreptul/ să nu faceţi nimic/ doar să scrieţi [...]// voi poeţii vă închipuiţi/ că soarele răsare pentru voi/ că luna apune/ să vă facă vouă plăcere// voi poeţii trăiţi pe socoteala altora/ şi tot voi rîdeţi de ei* (*poeţii*). Până aici, ai crede că vocea textuală îşi asumă rolul lucid al cititorului sau al ochiului critic, dar finalul e o răsturnare de situaţie abilă: *ce să facem/ am zis eu/ aşa sîntem/ noi poeţii*. Autoironia e asumată dramaturgic, aş spune, prin joc de rol. Aceeaşi autoironie salutabilă, cu umor delicios, se observă într-un text în care celebra muză a poetului este descalificată din postura femeii superbe, eventual, inaccesibile: *dintre sute de balene/ gris sau negre sau bleu-vert/ mie mi-a vorbit odată/ doar balena lui prévert/ [...] dintre sute de balene/ exemplarul cel mai slab/ a ajuns cel mai celebru/ ca balena lui ahab/ iar eu n-am măcar un nume/ şi îmi zici, fără să-ţi cer/ după autor: anume/ că-s balena lui prévert/ nu-i dreptate nici în mare/ şi nici pe pământ îţi zic/ voi rămâne anonimă/ în umbra lui moby dick* (*balena*). Tuşa postmodernă e asigurată, parodia şi recuperarea personajului absent din opere literare consacrate – la vedere. Aceeaşi rezervă ironică şi în privinţa inspiraţiei supranaturale: *îngerul a venit/ în vis dimineaţa/ şi mi-a şoptit un poem// aproape îl învăţasem/ cînd pisica/ mi-a sărit pe frunte/ gonindu-l// a trebuit să scriu/ singur/ ultimele trei versuri* (*ultimele versuri*). Totuşi, există şi nuanţe grave, ironia se transformă în sarcasm, rolul literaturii/ scriitorului – tot în manieră postmodernă – este desacralizat, supus nu îndoielii, ci anihilării: *pe masa de operaţie/ a marii literaturi/ stă însăşi/ marea literatură/ cu maţele la vedere// pe masa de operaţie/ a marii literaturi/ se întîlnesc toate/ diadele glorioase/ turcul şi pistolul/ baba şi mitraliera/ boul şi viţelul leul şi cîrnatul/ capra şi varza/ războiul şi pacea/ roşul şi negrul/ lira şi spada// şi eu stau la marginea mesei/ cu gulerul apretat de olanda/ cu jobenul în mînă/ şi cu mîna cealaltă/ strînsă pe bisturiu/ gata să-mi notez explicaţiile/ pe propriul meu hoit* (*lecţia de anatomie*). Poezia lui Horia Gârbea este plastică, nu picturală. Creează un decor credibil, descriptiv, dar nu acesta e, în sine, important. E ca şi cum am pătrunde în mintea cuiva, am avea acest privilegiu de a înţelege (figurativ) un univers inedit, ca o scenă de teatru (textele par nişte istorisiri, prin dinamism care creează impresia unei comunităţi în vervă, printre care, cu umori felurite, se plimbă cineva cu vervă şi aplomb şi se preface că acesta nu e un univers ficţional). Pe ici, pe colo, câte o tavernă. O piaţă. Mări. Ruine. Un cinematograf. Păduri. Iar printre făpturile evocate distinct (cântăreţul, pescarul, paznicul de noapte, vânzătorul de mărunţişuri/ chinezul tânăr, poetul care nu voia să moară la malul mării, ci pe o terasă de cartier), un dor imens de singurătate: *o să mă ascund/ într-o scorbură oarecare/ într-o pădure adîncă/ sau într-o grotă*

sub mare/ sau într-o cetate pe stâncă (*o dorință*). În ciuda faptului că, în ansamblu, tonul este senin, ironic, ludic, deși subiectivismul deraiază spre joc de rol, evitându-se tonul confesiv fie prin pastișă (versuri de Eminescu, aluzii la Iona lui Sorescu prin cele trei poeme cu pești ș. a.), parodie sau stranii prezentări ale unor întâmplări cu accente absurde, ei bine, lirismul este autentic. Prin neliniștea discretă pe care o generează. Nu la vedere, dar aceleași teme care străbat secole de poezie sunt și aici: moartea, timpul, singurătatea, căutarea sensului/ absolutului în viață sau artă. Doar că nu mai sunt prezentate grav sau prețios.

Pisica din Kavala este un volum de poezie special, seducător prin umor. Și deosebit de sensibil. Ca o floare de colț. Bucuria de a o putea privi presupune, inevitabil, un drum dificil.

Diana Dobriţa BÎLEA

Parfum de slovă arhaică

Volumul de debut al Cameliei Florescu, *Nu-s o fată ca oricare* (Editura Smart Publishing, București, 2019), prefațat de criticul Alex. Ștefănescu și însoțit (pe coperta a IV-a) de un comentariu scris cu vădită afecțiune de către poetul Lucian Avramescu, are deopotrivă prospețime și parfum de slovă arhaică. Autoarea împrumută din poezia socotită a fi azi la modă cîte ceva din tehnica de constituire a discursului liric, pare să se supună o vreme unor convenții oarecare, dar pînă la urmă poemul iese din laboratorul său purtînd amprenta femeii/poetei pasionale, pentru care „dragostea/ se lipise de ușile inimii/ și se prelingea/ spre sudul cuvintelor" (*Mi-au înnebunit pistruii*). Tot spre un sud înflăcărat converg poeziile scrise în stil clasic, cu ritm și rimă, cu o sonoritate care nu putea să fie decît armonioasă avînd în vedere că autoarea nu este alta decît interpreta de muzică ușoară Camelia Florescu, foarte cunoscută în perioada antedecembristă.

Cartea cuprinde cinci părți – *Anotimpuri, Rădăcini, Zona confuză a dragostei, Serpentine, Nelocuită* – al căror numitor comun este tendința autoarei de a aprecia și de a reconfigura realitatea concretă/metafizică după criteriul afectiv.

Anotimpuri[le], deși au un conținut preponderent descriptiv, sunt zugrăvite prin prisma poveștilor de altădată („Albul zăpezii urcase în pruni/ Verdele crud ne-mbăta pe-amîndoi" – *Cireșe de mai*), a iubirii însoțite de „plînsul de vioară", a angoasei (dacă mai întîrziai, primăvară,/ m-aruncam în gol/ în mine" – *Prizonier în fața narciselor*), a descumpănirii sufletești („uneori ne numim rătăcire,/ aplecați peste sufletele noastre/ parcă uitînd drumul spre casă" – *Și suntem iarnă*). Tablourile sunt vii, pline de culoare și de sentimente, relevînd o iscusită manipulare din partea poetei a adevărurilor din natură și a

celor din suflet deopotrivă. Camelia Florescu nu-şi acordează neapărat starea sufletească la anotimpuri, la vreme, la vremuri, ci preferă să le treacă pe acestea prin filtrul sinelui său, conferindu-le noi valenţe, unele terapeutice.

Rădăcini[le] unesc metafora şi melosul cu trăiri profunde precum dragostea pentru părinţi, fiu, soră, pentru „bătrînii mei" sau pentru „bunicii nimănui", precum dorul înnebunitor de tatăl plecat să vadă totul din cer sau grija maternă dusă la extrem (*„Aş vrea să te feresc chiar şi de mine*"). Tema timpului, prezentă de altfel în toate cele cinci părţi ale volumului, poartă aici un semn distinctiv: prezentul se raportează la urmele, fizice sau metafizice, lăsate de tată cît a fost pe pămînt: „Creşte iarba, cresc copacii/ Urcă iedera pe poartă/ Urcă roşia pe-aracii/ Puşi de tine mai ieri, tată!" (*Rădăcini*); „tată, trecem prin noi,/ abia trăgînd aceşti saci de oase,/ desfrunziţi, despletiţi, aplecaţi de umeri/ şi ne lipseşte curajul/ de-a merge mai departe de marginea pădurii/ fără tine" (*Fără tine, tată*); „Cum să mă ridic dintre aceşti bărbaţi ce trosnesc/ la-ncheieturile gîndurilor mele/ Să-l aleg pe cel care să îţi semene?" (*Dor de tata*). Portretul mamei reflectă capacitatea autoarei de a surprinde acele sublimităţi care conving şi emoţionează: „Azi ţi-e părul nins de fluturi, albi ca floarea de gutui,/ Vremea îţi ridică piedici ca o poartă 'naltă, grea;/ Numai ochii sunt aceiaşi: mari, uimiţi şi albăstrui/ Şi zîmbeşti la fel cînd spunem: Sărut mîna, mama mea!" (*La mulţi ani şi sărut mîna!*).

Zona confuză a dragostei dă măsura profunzimii la care ajunge trăirea eului liric. Tema dragostei cuprinde visul de iubire, iluzia sau himera, deziluzia, pasiunea, dorul, suferinţa, amintirea-flash, retrospectiva poveştii de dragoste, singurătatea, reflecţiile ş. a. Poeziile capătă o tonalitate mai înaltă, devin cîntece pe care vrei să le fredonezi şi tu, pentru că ai motivele tale, eşti solidar, te-a convins ori ţi s-a întîmplat şi ţie cam la fel cîndva, ştii cum e. Descoperim întrebări formulate frumos („Trifoi – iubire-n patru foi/ Cum de mă-îmbolnăvesc de tine,/ Cum să te cînte n-are cine?/ Iubire, nu mai suntem noi?" – *Iubire, nu mai suntem noi?*; „E-o geană de zăpadă sub cetină, în gînd/ Şi cerbii tăi mă poartă pe crupă voluptuos,/ Orice pretext mi-e cîntec şi te întreb plîngînd:/ Ai mai trăit vreodată ceva aşa frumos?" – *Cîntec pentru rana din vis*), tatonări ludice („Aş şti şi eu, dar ştiu că ştii şi tu/ Să desluşim toţi paşii la răscruce,/ Ca să vedem uimiţi unde vor duce,/ Ai spune da, dacă n-aş spune nu?" – *De la Ana la… Haifa!*), dorinţe şi prezumţii susţinute de un trecut concret („Pămînt ţi-aş fi. Sau poate frunză-n ram/ Şi m-aş lupta ca să-ţi mai bat la geam/ […]/ Arcuş ţi-aş fi. Sau poate frunză-n ram./ Ţi-aş aminti de timpul cînd urcam/ În cîntecul aprinselor viori/ Cînd toamna ne prindea de subţiori" – *Sau poate frunză-n ram…*).

Serpentine exprimă meandrele iubirii, ale vieţii, ale sufletului, ale urbei, ale lumii şi chiar ale naturii. Observator atent şi sensibil, actantul liric cugetă, sentenţiază, pledează ori pune patos, aşa cum procedează de exemplu la întocmirea efigiei femeii: „Nu ştiu din ce-i făcută, dar poate să-nflorească/

Dacă-i zideşti o casă, ea îţi va fi scînteia/ Ea va porni tot focul, ea ştie să iubească/ Mai uită-ades de sine, dar asta e femeia!" – *Aceasta e femeia*).

Nelocuită se referă doar la absenţa iubitului, pentru că locuitorii universului interior, fie că sunt oameni dragi (tatăl, fiul), fie că sunt aspiraţii/amintiri, există, iar actantul liric e conştient de prezenţa lor: „Şi zeii mei de humă/ Mă locuiesc blajin,/ Iar Dumnezeu cîrpeşte/ Desaga-mi de pelin." (*Nelocuită*). La poarta sufletului mai bat şi „afurisitele alea de remuşcări", conştiinţa a devenit „gîrbovită, ruginită,/ ştirbă şi puturoasă", abia mai ţinînd pasul cu inima îndrăgostită „cînd de tine, cînd te tine" şi cu dorinţa de mărire pe care şi-o taxează cu autoironie nedisimulată: „Pentru piedestalul/ pe care mă urc singură/ cînd nu mă vede nimeni" (*File de conştiinţă*). Ironia şi acuitatea afectivă fac casă bună în acelaşi poem, demonstrînd forţă creatoare: „în curbura unor toamne din suflet/ mă dezbrăcasem (a cîta oară?)/ de năravul de femeie/ şi am plecat aşa cu ciudă/ pe urmele atacurilor de cord/ să învăţ pe de rost/ resemnarea// n-am mai apucat/ să mă preschimb în duminică/ pentru tine;/ […]// am uitat să te previn/ nu ştiu să fiu/ nici penelopă/ nici julietă, nici ană" (*Năravul de a fi femeie*).

Poezia Cameliei Florescu este plăcută şi autentică. Rostirea e naturală, deschisă, fără ascunzişuri şi ocolişuri, ceea ce o face să ajungă repede la inima cititorului. Tropii nu lipsesc, nici imaginile pline de înțelesuri – cele din viaţa de toate zilele, aşteptate de cititorul simplu, cu gustul nepervertit de mode, cu atît mai puţin de modele literare, şi căruia îi pasă doar de potolirea foamei lui de frumos. Scriind astfel, Camelia Florescu, obişnuită cu scena, cu un public numeros, ţinteşte către o empatie la fel de puternică şi în cazul liricii sale. Şi o obţine. Scrie aparent pentru sine, este eul ei în toate avatarurile mărturisite, dar grija cu care îşi alege cuvintele pentru desăvîrşirea cîntecului trădează bucuria confesiunii.

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIŢĂ

POEZIA DIASPOREI (XVI)
Arta de a trăi frumos, ca o biruinţă

În plină pandemie de coronavirus, mi-a atras atenţia o carte care a beneficiat de publicitate prin mesaje incitante, lansate pe reţelele de socializare împreună cu o invitaţie generoasă, căreia i-am şi dat curs. „Iată de ce, fiindcă eu rămân la convingerea că literatura alină şi tămăduieşte, am ales acest dar pentru voi. O carte de poeme, o carte de supravieţuire pentru cei care mai cred şi ei în supravieţuirea prin cuvânt.", ne îmbia autoarea, Daniela Marchetti. Dăruind, îşi oferea de fapt sieşi în dar bucuria de a dărui, la un moment aniversar.

„Chiar din titlul noului meu volum, *Qarantena conquistata*@, le-am predestinat acestor poeme să vă caute pe fiecare", mergea mai departe cu invitaţia autoarea, explicând motivul pentru care a ţinut să-l încheie cu simbolul @, ca pe o adresă de email începută şi pe care fiecare ar trebui doar să o completeze pentru ca mesajul să poată fi expediat. Totodată, un elogiu adus mijlocului de comunicare care „a scurtat distanţa şi timpul dintre mine şi cititorii mei, prietenii, familia, colaboratorii, în toată această perioadă de carantină".

Titlul volumului, în traducere *Carantina cucerită*@, editat de Clubul Mitteleuropa Viena/Oraviţa, este asemeni unui strigăt care precede o victorie anticipată, râvnită, necesară, de pe reduta în care încă se combate cu toate forţele. Pe fundalul unui colaj de imagini sugestive, de un verde intens, care indică inamicul împotriva căruia se dă lupta. De aceea aproape că trece neobservată exprimarea lui în italiană, în timp ce cartea întreagă este scrisă în limba română. E ca o invitaţie la dialog, din acest punct de vedere. Eliberat din incertitudinile cotidianului, din acel „straniu adăpost al singurătăţii impuse". Ne-am aştepta parcă la o replică în limba italiană, şi poate că ea nici nu va întârzia să apară, cândva. Mai cu seamă pentru aceia aflaţi prin preajmă care, incitaţi de provocare, ar dori să afle tălmăcirea versurilor româneşti.

Trăind de mai mulţi ani în Italia, autoarei îi va fi venit spontan şi firesc să proclame victoria în acea limbă. Dar tot ea îşi exprimă rezervele privind posibilitatea de a realiza cu forţe proprii o traducere literară de calitate şi că este în căutarea unei colaborări în acest scop. A-ţi recunoaşte limitele este o calitate, iar nu un defect. A traduce liber, fără competenţele lingvistice necesare, este însă un păcat.

Poeta ne invită aşadar la o reconsiderare a sentimentelor şi atitudinilor, pe fundalul angoaselor în care zilele de pandemie ne-au aruncat, prin prisma credinţei şi a iubirii: „Doar vocea fanatică a fiinţei care suntem ar putea striga

acum – când virusul ucigaş parcă ne caută disperat fără să aleagă măcar – că un sentiment pustiitor este aşteptarea, că până şi dragostea devine o asceză din moment ce suntem martorii oripilaţi ai realităţilor".

„Eu mi-am reconstituit spaimele dar ţie să nu-şi fie teamă
aşa cum stai sub manuscrisul poemului visând cum în
mansardele cerului îngerul îşi pune aripile, încalţă
sandalele albastre şi îmi aduce vestea că
virusul ne caută disperat fiindcă nu ştie să apese banala
sonerie a planetariului şi sub imensa cupolă a lumii
Dumnezeu ne pregăteşte cafeaua."

Percepţia individuală a spaimei este vie, profundă, resimţită organic: „în mine pe sub piele/ un brancardier anunţă apocalipsa/ am împăturit întunericul/ auzind tusea poetului/ plumbul s-a topit/ în ultimul vers". Fiecare zi devine tot mai apăsătoare, restricţiile înăbuşesc viaţa, o fac să pară insidioasă: "tinereţea e pâlpâirea aceasta strecurată viclean în ritmurile fiecărei zile".

Din izolarea impusă viziunea generală privind ceea ce se întîmplă în afară este aceea de „vremuri încătuşate-n paragina lor", de abandonare a individului scos din ritmul cotidianului:

„veacul cernit a fost scos din sertarul realităţii
tot ceea ce mi se întâmplase a rămas în venele silabelor
noroc şi nenoroc laolaltă cu dansul
îngerului de tinichea" (*În aromele ceaiului*)

Un coşmar pare totul – şi măcar de ar fi fost doar atât – din care ai vrea să te trezeşti dintr-o dată:

„şi să oprim ficţiunea aici
în catacombele lumii ni se face sete
maşinăria scârţâie
visul lumii se leapădă
de mine" (*întâlnirea verbelor*)

Ce alternative ni se propun ca antidot la „marea sfidare", pentru a învinge teama şi a regăsi speranţa? Ca mulţi din cei care au identificat că ne aflăm la o răscruce, că este un bun prilej de a face o schimbare radicală de viaţă, de comportament, în urma unei introspecţii, şi poeta ne dă câteva sugestii metaforice: „dorul de călătorie al îngerului spre sufletul meu", „ţărâna vorbind stelelor va-nmuguri", „dimineaţă cu dragoste", „bucuria că totul renaşte", „cât o pâine caldă, inima". O reîntoarcere la lucruri frumoase, esenţiale, ale lumii, pentru care viaţa merită trăită, oricum:

„nu e chiar totul să pleci,
mai degrabă respiri în cea mai frumoasă dintre lumi,
împingi norii cerului cu un gând,
cu un alt gând ridici oraşe,

te apleci apoi sfios în faţa celui dintâi copac să-ţi spui
rugăciunea de seară" (*Rugăciunea de seară*)

Alungând orice ură şi teamă, poeta desferecă izolarea, deschide larg uşile speranţei proclamând biruinţa, aruncă cheia incertitudinilor acelor care, supravieţuind, vor afla ce se va fi întâmplat mai departe:

„sub gratii textul pervertit din manuscris tuşea spre luna şuie
închis în spaime adevărul stă ţintuit în cuie"

Carantina a fost trecută cu bine acolo, la San Daniele del Friuli, o localitate privilegiată în ce priveşte atmosfera prin poziţia geografică, situată la poalele Alpilor şi nu departe de ţărmul Mării Adriatice, unde destinul vieţii i-a purtat paşii. Daniela Marchetti este originară din Slatina şi a făcut studiile universitare la Arad. Cu o pregătire în medicină şi farmacie, în ultimii ani ea s-a hotărât să abandoneze această carieră pentru a se putea dedica mai mult unor proiecte de cercetare şi promovare a literaturii şi artei, domenii care o pasionează mai mult. Un proiect de identificare a interferenţelor istorice între provinciile din Nordul Italiei şi Banat pe care îl coordonează, un studiu publicat în lucrarea *Patriotism şi Interculturalitate*, co-autoare la volumul omagial *Anul 1868. Eminescu şi Banatul istoric* şi la studiul *Contribuţii la istoria barocului muzical în Mitteleuropa* din cadrul programelor Clubului de la Viena, editarea revistei lunare de cultură europeană „ARTE", sunt doar câteva exemple din lucrările la care ea şi-a pus semnătura. Are şi alte proiectele în lucru, la fel de interesante.

Reuşim să facem o incursiune pe tărâmul artelor, nu doar în termeni teoretici, dar şi în mod concret, răsfoind paginile revistei ARTE pe care o editează şi tipăreşte în condiţii grafice de excelenţă. O „revistă de cultură europeană" ca obiectiv, o punte de legătură între Nordul Italiei şi Banatul cultural în fapt şi având câteva centre de referinţă situate în Italia, a San Daniele di Friuli, în provincia di Udine, şi în România, la Timişoara şi Oraviţa, unde se află principalii colaboratori. Ilustrate în culori şi cu un bogat sumar, constituit din relatări ale evenimentelor culturale, studii de istoriografie, eseuri, cronici literare şi plastice, poezie şi proză, apariţiile lunare ale revistei constituie ele însele nişte opere de artă şi importante contribuţii la promovarea valorilor culturale regionale. Am apreciat dăruirea şi tenacitatea cu care îşi urmăreşte realizarea obiectivelor, pasiunea cu care trăieşte această nouă etapă de viaţă, făcând din artă o profesiune de credinţă. „Arta este o funcţie umană a naturii. Pentru aceasta, artistul îi substituie propria sa viaţă.", spune ea.

Daniela Marchetti a mai publicat două volume de poezii în 2018: *Când stropii vremii curg precum nisipul*, Editura Sitech Craiova şi *Cine te iubeşte, îngere?*, Editura Eikon iar în 2019 *Levantul fără sfârşit*, Editura Brumar Timişoara. În cel de al treilea volum amintit ne propune să navigăm în spaţii ample, localizate într-un Levant al sufletului care se întinde din Orient, peste

munţi şi mări, trecând prin pridvorul casei natale şi ajungând până la noile orizonturi atinse pe care le identifică vag ca fiind "Undeva în Europa Centrală". Poemele ne acompaniază într-o călătorie plină de surprize şi magie, între elegie şi reverie, legendă şi joc, erotism şi lirism:

„brumatele poeme sub stele căzătoare
vor respira deodată cu noi eternitate
când melopeea orei un secundar abate
peste cadranul nopţii povestea viitoare"
(*O, brumatele poeme sub stele căzătoare*)

Versurile au în acest volum de peste două sute de pagini o cadenţă solemnă, de ritual, chiar în gesturile care pot părea banale. Dimineaţa e "un început de miracol", deschiderea ferestrei se face "desluşind împreună cu mine că toate au un început al lor" iar de pe terasa casei se vede "în aburii cafelei cum dănţuieşte ziua-fecioară". Înserarea la malul mării evocă faptul că "ţărmul e popasul condotierului care a venit în peţit". Sunt apoi îmbrăţişările, săruturile, iubirea ce se descoperă în toate gesturile: „cuvintele trebuie ridicate întotdeauna la puterea „n" a dragostei".

Întoarcerea la casa natală de sărbători e un prilej de „Reverie la Slatina" pentru „zeiţa fluturilor împăiaţi", cu amintiri răscolitoare care i-au adus „povestea în săniile copilăriei", dar şi o mare revelaţie: „viaţă, crematoriu al amintirilor, cum te trăim ca şi cum cineva care ne iubeşte are foarte mare grijă să ne naştem în fiecare zi". Refuzul de a cădea în discursuri patetice, de a nu încerca să descifreze „povara cărţii neamurilor", se transformă într-o largă îmbrăţişare, conturând harta ţării şi mărturisindu-şi dorul cu zvon de colind:

„steaua sus răsare va cânta copilul din mine
şi pe cerul gurii vor aştepta cuvintele dragostei mele
sărbătoarea unui dor
şi voi spune zilei să-mi îmbrace sufletul în mireasma
tuturor bucuriilor
ţară, această dragoste fără de hotare".
(*Ţară, ca o dragoste fără hotare*)

Întâlnirea cu poezia şi pasiunile Danielei Marchetti, cu luminoasa sa vivacitate, cu optimismul debordant şi generozitatea ei surprinzătoare, mi-a lăsat senzaţia regăsirii unui jurnal pierdut demult prin sertarele existenţei, în care îmi însemnasem ceea ce îmi propuneam să fac în viaţă sau chiar începusem la un moment dat şi pe urmă fu abandonat. Păreri de rău ce mă încearcă fugar lasă însă locul acum unei sincere admiraţii.

PRIMA VERBA

Carmelia LEONTE

Diana Trandafir

Dintr-o eroare deloc regretabilă – din punctul meu de vedere – au ajuns la mine poeziile dumneavoastră, despre care ţin să spun de la început că sunt pline de miez şi de strălucire. O sensibilitate ca un fiord bine păzit, îndelung prelucrat de graţia naturii, un fiord în care intri cu încredere, deşi riscul de a te accidenta este mare. Într-adevăr, imagini care îţi tulbură confortul ţi se arată, dar eşti răsplătit admirînd eflorescenţa unei sensibilităţi cultivate. Îndărătul textului, simţi un războinic luminos care stă la pândă urmărindu-ţi reacţiile, gata să le amendeze, şi în acelaşi timp luptînd cu propriile limite; un războinic răbdător, capabil să lase armura deoparte pentru a şlefui un cuvînt, un sunet, pentru a căuta să instaureze noi afinităţi între vocabule, prin care să-şi contureze interioritatea.

Iluzie

pentru cei care se aruncă pe şine atipic
înainte să vadă dacă trenul lor chiar soseşte
pentru cei care au debarcat dar
nu au mărşăluit niciodată
pentru cei care îşi mănâncă inima crudă
în loc să o lase să se coacă puţin
pentru cei care zic îndată îndată
deşi ştiu că nu mai au timp
pentru cei care în loc să-şi aprindă o ţigară
îşi aprind pe rând toate degetele
pentru cei care mă iau în braţe şi mă sărută
iar în spatele meu văd un brad lăcuit
pentru cei care trec pe roşu la intersecţie
imaginându-şi că pictează o felie de pepene galben
pentru cei care în loc să râdă
plâng cu muzica dată la maxim
pentru cei care stau la pândă

să vadă primii dacă va trece

Nu am avut timp să număr revistele la care ați trimis în același timp același grupaj de versuri. Or fi vreo 70. Probabil că nu au fost publicate nicăieri pentru că este o mare lipsă de tact să faceți asta. Orice revistă dorește texte inedite, care nu au mai apărut în altă parte; evită, cu atît mai mult, texte care pot apărea concomitent în mai multe locuri.
Trecînd peste această gafă, remarc emoţiile autentice, dar, pe de altă parte, vă confruntați cu o incapacitate temporară de a le găsi expresivitatea cea mai adecvată. Nu contest lecturile dumneavoastră, este posibil să fie multe (și mărunte), dar cred că le-ați parcurs în grabă, nerăbdătoare să puteți înșirui un inventar impresionant de cărți citite, fără să vă acordați timpul necesar meditației asupra lor, asimilării unor experienţe culturale. Orice carte pe care o citim este un test și o confruntare, trebuie să ne pregătim pentru acea mare întîlnire și să ne ascuțim vigilența. Merită să facem asta pentru că orice efort va fi mai târziu răsplătit.

Nu țipați la mine, cuvintelor

nimeni nu trăiește pentru el însuși
totuși voi porumbeii mei voiajori prin poeme
v-ați așezat pe streașina minții
și-mi cereți răvașe pentru ziua de mâine

nu țipați la mine, cuvintelor
mă tot scobiți prin creier ca niște burghie
când e timpul tăcerii nu sfâșiați liniștea
vi se cuvine un repaos în cămașa de umbră
a damei de cupă

întoarceți roata cerului și modelați pentru oameni
răbdarea înțelepciunii lui Iov
faceți vase de cinste pentru împărăția luminii și
liniște… liniște să fie în ungherele minții
gândurile vinovate ale lumii să cadă
nu vedeți cât este de palidă moartea între două tăceri?

gândiți atât de tare încât vă aud din miezul însingurării
precum aud embrionii de grâu explodând sub țărână
iar pasărea… pasărea aceea care nu se vede
dar cântă în inima pădurii ca în inima mea
mă ascunde în propriul ei cântec

Lucian Ioniță
Vestea bună este că există talent! O altă veste, care multora poate părea încă și mai bună, este că acest talent nu suferă de singurătate, ci îl însoțește un bun simț greu de întîlnit în zilele noastre. Acest bun simț, tradus la o primă vedere prin modestie și discreție, se vede în textul însoțitor al poeziilor, dar nu lipsește nici din versurile propriu-zise, încărcate de trăiri poetice și de măsură dreaptă. Fantasma poeziei vă bîntuie cu asiduitate și nu este deloc exclus ca, în timp, să oferiți surprize cititorilor. Este nevoie să vă dublați spiritul creator cu unul critic pentru că uneori reușiți să umbriți versurile reușite, înconjurîndu-le de platitudini. Însă eu am ales spre exemplificare cel mai reușit poem pe care l-ați trimis, bine susținut de la un capăt la celălalt, cu o tensiune lirică ce nu se dezminte.

Încă

Încă mai pot locui în pagina asta
Care mă macină încet
Precum un sanatoriu de tuberculoși
Se hrănește lacom
Cu plămânii rămași
În claviatura coastelor
Încă mai pot locui pe pagina asta
Care îmi scrijelește gândurile
Și- mi roade resturile de sentimente
Și mă face să locuiesc/să rămân
Singur în minele mele de imaginație
Să pedalez în gol
Pe o bicicletă cu lanțurile rupte
Până ajung din urmă amintirile netrăite
Ca și cum aș fredona o melodie
Care n-a fost scrisă niciodată.

Oricare cap îngust

Oricare cap îngust un geniu pară-și
Cu versuri, goale de cuprins, să placă
Și, cum dorește, zgomot mare facă,
Cununi de lauri de la plebe ceară-și.

Ci muza mea cu sine se împacă.
Eu am un singur, dar iubit tovarăș,
Și lui închin a mele șiruri iarăși,
Cîntarea mea, de glorie săracă.

Cînd dulci-i ochi pe linii or s-alerge,
Va cumpăni în iambi turnata limbă:
Ici va mai pune, dincolo va șterge.

Atuncea ea în lumea mea se plimbă,
Cu-a gîndurilor mele navă merge
Și al ei suflet pe al meu și-l schimbă.